

LUCAS

Si Lukas nga Ebanghelistang usa ka mananambal nga Sirio. Nahimo siyang kristyano siya sa dihang mibiya sa Jerusalem ug Caesarea ang unang mga misyonaryo, aron pag-sangyaw sa Ebanghelyo latas sa mga utlanan sa kanasoran sa mga Judio. Sukad niadtong higayona, mibiya siya sa iyang dapit ug mikuyog kang Pablo, ang Apostol.

Miabot siya sa Roma, ang giila kaniadto nga ulohang siyudad sa kalibotan, ug mipuyo siya didto og duha ka tuig. Didto, nahimamat niya si Pedro ug Marcos nga, niadtong higayona, nagwali ngadto sa mga kristyano sa Roma.

Sa pagsulat niya sa iyang Ebanghelyo, aduna nay nahiunang mga sinulat mahitunod sa mga buhat ug mga milagro ni Jesus nga iyang gigamit sa iyang pagsulat. Gigamit usab kini ni Marcos ug Mateo sa ilang tagsatagsa ka ebanghelyo. Apan sa iyang mga panaw, nakatigum usab siyang ubang mga sugilanon nga gisaysaykan sa unang mga tinun-an ni Jesus. Kining maong mga sugilanon nga kinutlo gikan sa karaan na kaayong mga simbahan sa Jerusalem ug sa Caesarea.

Ingon niini ang kahimtang sa unang duha ka mga kapitolo sa iyang Ebanghelyo, diin naghigot bahin sa pagkatawo ni Jesus, nga tingali kinutlo gikan sa mga taho ni Maria mismo nga inahan ni Jesus.

Si Lukas nagtubo sa Griyegong kultura ug nagsulat alang sa mga Griyego tigbasa. Wala niya ilakip ang pipila ka detalye sa Ebanghelyo ni Marcos, ilabina gayod ang detalye nga naghigot bahin sa mga balaod ug mga batasan sa mga Judio, nga lisod kaayo sabton sa iyang magbabasa.

Sa iyang Ebanghelyo, gipadayag ni Lukas ang gahom sa pagpakig-uli sa katawhan ngadto sa ilang Diyos ug ngadto sa usag usa. Mao kini ang hinungdan nganong gihatagan niyang igong gibug-aton ang mga samingay sa pasaylo ug kaluoy. Gipanghiguraot niya ang salapi nga maoy hinungdan sa pagkabahinbahin sa katawhan. Sa samang paagi, gipakita ni Lukas ang talagsaong pagtagad nga gihatag ni Jesus sa mga kababayen-an, sa mga kabos ug sa tanang sinalikway sa kalibotan.

Ang Pasiunang Bahin

1 ¹Daghan na ang nakasaysay bahin sa mga butang nga nahitabo dinhi kanato. ²Gisulat nila ang mga gitaho sa unang mga saksi ug mga alagad saulong. ³Apan human sa mabinantayong pagsusi niining tanan, sukad pa sa sinugdan tungod sa hingpit kong kasinatian, nahunahunaan ako nga angayan lamang nga isulat kini sa maayong pagkahan-ay alang kanimo, halangdong Teofilo. ⁴Sa ingon, masayran nimo ang mga kama-aturan sa gitudlo kanimo.

Gipahibalo ang Pagkatawo ni Juan nga Magbubunyag

⁵Sa panahon ni Herodes, hari sa Judea, may usa ka pari nga ginganlag Zacarias nga kaliwat sa parianong la-

ray ni Abias. Kaliwat usab sa parianong banay ni Aaron ang asawa niini nga si Isabel. ⁶Silang duha nagpuyog matarong nga kinabuhi atubangan sa Diyos ug naglakat gayodsila subay sa mga balaod ug kasugoan sa Ginoo. ⁷Apan wala silay anak kay landay man si Isabel ug tigulang na kayo silang duha.

⁸Samtang nagtuman si Zacarias sa iyang katungdanan sa pagkapari atubangan sa Diyos, sumala sa batasan nga gisunod sa mga pari, ⁹natonung kaniya ang talagsaong luna nga mao ang pagsulod sa santwaryo aron pagsunog og insenso. ¹⁰Ug samtang iyang gisunog ang insenso didto sa halaran sa santwaryo, ang panon sa katawhan nag-ampo sa gawas niini. ¹¹Unya usa ka anghel ang mitungha

• **1.1** Ang Lucas gipahinugod kang Teofilo, kristiyano nga may arang. Sumala sa naandan adtong panahona, gihatag kaniya ni Lucas ang sinulat, aron siyay mogasto sa paghimog mga kopya nga magamit sa mga kristohanong katilingban. Ang Buhat sa mga Apostol gipahinugod sab ni Lucas kang Teofilo.

Sumala ni Lucas, nangunay siya pagsusi kon ang mga istorya nga gigamit niya sa Ebanghelyo tinuod ba. Apan duna pay mas importanti: Naamgohan ni Lucas nga ang pag-anhi ni Jesus, makausab sa kasaysayan sa kalibotan. May daghang higayon nga giisip nato nga ang kristohanong pagtoo dalan alang sa kaluwasan sa atong kalag, o alang sa langit o pagsagubang sa kalisdanan sa kinabuhi. Nalimot ta nga si Cristo mianhi aron pagluwas sa kalibotan ug dili lang sa mga kalag.

• **5. Sa panahon...** (b. 5). Kataposang hari si Herodes sa mga Judio. pagkamatay niya, nawad-ag awtonomiya ang Juda. Kay ang Diyos misaad man nga dili niya talikdan ang nasod sa mga Judio, napakya ang iyang plano o dunay bag-ong hitabo nga motumaw. Apan magsugod ni sa ubos ug dili daling makita sa mga sikat ug mapahitas-on.

Pari si Zacarias. Alang sa mga Judio, ang pagkapari katungod nga masunod sa pamilya. Dunay pipila ka pamilya sa mga pari nga gitawog ug mga kaliwat ni Aaron. Ang tanang lalaki ining mga pamilyaha mga pari sukad sa lainlaing kaliwatan. Sa gitakdang panahon moadtog sila sa templo sa Jerusalem aron pagtuman sa ilang katungdanan, apan human ini motrabaho sila sama sa ubang lungsuranon.

Apan wala... (b. 7). Sama siya ni Sara, Rebecca ug Raquel, ang nailang katigulangan sa mga Judio; ingon man si Ana nga inahan ni propeta Samuel. Nahitabo ni aron ang gahom

sa Diyos mapadayag sa mga mapaubsanog ug tinamay (1 Sam 1).

Gidungog... (b. 13). Nangandoy si Zacarias og anak nga lalaki, apan nawad-an nag paglaom. Hinuon sa Templo nag-ampo siya nga luwason unta sa Diyos ang ilang katawhan, ug gidungog ang iyang pag-ampo.

Dili siya... (b. 15). Ingon ini ang paagi sa mga Judio sa paghalad sa ilang kaugalingon sa Diyos: dili nila putlan ang buhok, dili moimong og ilimnong makahubog, ug mopalayo sila sa mubong panahon sa kamingawan (Num 6). Gitawag silag mga Nazir.

Apan may purohan nga ang mga anak ni Zacarias, Nazir nang daan gikan pa sa *sabakan sa inahan* hangtod sa kamatayon. Ingon sab ini si Samson (Mag 13:13). Ang naila na nga si Juan ang Magbubunyag, nakadawat sa mision sa pagsangyay og paghinulsol. Ang kinabuhi nga iyang gipuy-an yano ug hingpit kaayo (Mc 1:6). Niining bahina, sukwhi siya ni Jesus, nga nagpuyo sama sa ubang tawo; wala gani niya papuasaha ang iyang mga tinun-an (Lc 7:33-34).

Hinuon panagsa nagpuasa pod si Jesus, sama adtong didto siya sa kamingawan.

Unya, gipaila sa Anghel kinsa si Juan nga anak ni Zacarias: *Mag-una siya sa aglanan padulong sa Ginoo sa Espiritu ug sa gahom ni propeta Elias*. Sa kasulatan, dihang gibayaw si Elias pinaagi sa nagkalatong nga karwahe pangingon sa kahitas-an (2 H 2:11), daghang pangutana ang mga Judio bahin ini. Nagtoo sila nga sama sa una niyang pag-anhi, panahon sa ilang kalisdanan, mobalik sab siya gikan sa langit sa dili pa moabot ang Mesiyas aron pagpabalik sa katawhan ngadto sa Diyos.

Ang buot ipasabot sa teksto: dili mobalik si Elias gikan sa langit sama sa gihisgotan sa Mal 4:23 kondili, si Juan nga Magbubunyag nagli-

ug nagtindog sa tuong bahin sa altar sa mga halad. ¹²Sa pagkakita ni Zacarias sa anghel, nalibog siya, ug dahun mibati og dakong kahadlok.

¹³Apan ang anghel miingon kaniya: “Ayawg kahadlok, Zacarias, kay gidungog ang imong pag-ampo. Manganak ang imong asawa nga si Isabel og batang lalaki. Nganli siyag Juan! ¹⁴Molipay ug mopahimuot siya kani-mo ug daghan ang magmaya sa iya unyang paghimugso.

¹⁵Mabantogan siya atubangan sa Ginoo. Ug dili siya moinom og bino, ni moinom og bisag unsang makahubog nga ilimnon; ug matugob siya sa Espiritu Santo, sukad pa man sa saba-kan sa iyang inahan. ¹⁶Kabigon niya pagbalik ngadto sa Ginoo nga ilang Dios ang mga taga Israel.

¹⁷Ug mag-una siya sa dalan padulong sa Ginoo, pinaagi sa espiritu ug sa gahom nga nabatongan ni propeta Elias. Ipasumbalik niya ang gugma sa mga amahan ngadto sa mga anak. Ug ang mga masupilon ngadto sa kaalam sa mga matarong, aron pag-andam sa katawhan alang sa Ginoo.”

¹⁸Misulti si Zacarias ngato sa anghel: “Unsaon kon man pag-ila niini? Tigulang na ako ug ang akong asawa.”

¹⁹Ug mitubag ang anghel: “Ako si Gabriel nga nagbarog atubangan sa Dios. Gipadala ako aron pagsulti ug

pagtaho kanimo niining maayong balita. ²⁰Ug timan-i, tungod kay wala man ikaw motoo sa akong mga pulong, maamang ka ug dili ka makasulti hangtod sa adlaw nga matuman kining mga butanga sa tukmang takna.

²¹Ang mga tawo naghulat kang Zacarias, ug nahibolong sila pag-ayo nganong nadugay man siya sulod sa templo. ²²Ug sa iyang paggula, dili na siya makasulti kanila. Busa, natahap sila nga nakakita siyag panan-awon sulod sa templo. Ug nagsinyas-sinyas na lamang siya ug nagpabiling amang.

²³Human sa iyang turno sa pag-alagad, mipauli si Zacarias sa ila. ²⁴Ug human milabay ang mga adlaw, nagsabak ang iyang asawa nga si Isabel, ug sulod sa lima ka bulan wala siya mogawas sa iyang balay. Ug miingon si Isabel: ²⁵“Gibuhat na gayod sa Ginoo ang pagtangtang sa naghatag kanakog kaulawan atubangan sa mga tawo.”

Ang Pagpahibalo sa Pagkatawo ni Hesus (Mt 1:18)

• ²⁶Sa ikaunom ka bulan sa pag-mabdos ni Isabel, gipadala sa Diyos ang anghel nga si Gabriel ngadto sa usa ka siyudad sa Galilea nga ginganlag Nazaret, ²⁷ngadto sa usa ka batan-ong dalaga nga sinayoran sa usa ka lalaki nga ginganlag Jose, nga

hok sa *espiritu ni Elias*, aron pagpasig-uli sa tanan pinaagi sa hustisya ug kamatinumanon sa balaod sa Diyos.

Busa, ining hilit nga suok sa kalibotan, ang Maayong Balita magsugod sa tigulang nga maagtiayon nga walay anak, kay walay dili mahimo sa Diyos. Apan kinahanglang motoo ta sa iyang mga saad.

ANG BIRHEN MARIA

• ²⁶ Kon buot ang Diyos magpatuman sa iyang plano, dili ni niya buhaton kon walay gawasnong pag-uyon sa tawo. Mao ni ang gihi-mo niya dihang buot siyang moliwas sa katawhan. Gipaabot ang Manluluwas ug gidawat siya sa usa ka inahan: batan-ong dalaga nga gawasnong misugot nga masulugoon sa Ginoo ug inahan sa Diyos.

...ang ngalan...(b. 27). Gigamit ni Lucas ang pulong ulay ug dili batan-ong dalaga o ba-

baye, ngano kaha? Kay naghigot man siya pinasikad sa gipamulong sa mga propeta nga nag-ingon; ang Diyos dawaton sa usa ka *ulay sa Israel*. Sa kapid-an ka siglo ang Diyos nakasinati sa libo ka libo ka pagluib sa iyang katawhan ug gipasaylo sila. Karon sa pag-anhi, ang Manluluwas dawaton sa ulay nga katawhan. Sila andam pagsalikway sa kaugalingong ambisyon aron pagsalig sa Diyos sa kaug-maon. Kinahanglan nga ang Diyos hangpon sa putlig kasingkasing, sa ato pa, sa bag-ong kasingkasing nga wala makasinatig paghigug-ma sa mga diosdios. Sa panahon ni Jesus daghan ang nag-ingon nga ang Mesiyas matawo sa inahang Ulay sumala sa nabasa nila sa panagna sa Isaias 7:14. Ug matud ni Lucas, si *Maria to*.

Kunsaran ka...(b. 35). Kon maghisgot na gani ang kasulatan sa panganod o landong sa panganod ibabaw sa Templo (1 H 8:10), nag-

kaliwat ni David. Maria ang ngalan sa babaye.

²⁸ Miadto ang anghel kang Maria ug miingon: “Paglipay! Gikahimut-an ka ug nagauban kanimo ang Ginoo! ²⁹ Apan nalibog pag-ayo si Maria sa pagkadungog niya niini ug namalandong siya pag-ayo kun unsay kahulogan sa maong mensahe.

³⁰ Ug ang anghel miingon kaniya: “Ayawg kahadlok, Maria, tungod kay gikahimut-an ka sa Diyos. ³¹ Manamkon ka ug manganak og batang lalaki

nga paganganlan mog Jesus. ³² Mahimo siyang bantugan ug pagatawgon siyang anak sa Labing Halangdon. Ang Ginoong Diyos motugyan kaniya sa trono sa iyang amahan nga si David. Ug maghari siya sa tibuok katawhan ni Jacob hangtod sa kahangturan ug ³³ ang iyang paghari walay kataposan.”

³⁴ Ug miingon si Maria sa anghel, unsaon niini pagkatuman kay ulay man ako? ³⁵ Ug ang anghel mitubag: “Kunsaran ka sa Espiritu Santo ug lu-

timailhan ni sa presensya sa Diyos nga nanalipod sa balaang syudad (Sir 24:4).

Gigamit sa Ebanghelyo kining timailhana aron pagpasabot nga si Maria napinuy-anan sa Diyos ug pinaagi niya ang kalihokan sa misteryo sa Diyos napadayag.

Si Jesus gipanamkon sa inahan nga ulay. Mao ni ang pagtulun-an sa Simbahang Katoliko sukad pa sa sinugdan. Angayng hinumdoman nga ining higayona, si Maria sinayoran na ni Jose (Mt 1:18) ug sumala sa balaod sa mga Judio, naa na nila ang tanang katungod sa kaminyoon busa, kon wala pay tinguha si Maria nga magpabiling ulay, walay kahulogan ug lisod masabtan ang iyang giingon: *unsaon ini pagkatuman nga ulay man ko?*

Hangtod karon, problema gihapon alang sa daghan, labi na sa mga dili katoliko, kon nagpabilin ba si Maria nga ulay labi na sa managiyaon na sila si Jose. Apan butang ni nga may kalabotan sa pagtulun-an sa tinooohan busa, dili ikapamugos. Tingalig ang taas nga panaglalalis makatabon hinuon sa dugokang mensahe sa Ebanghelyo nga naghagit nato sa pagtahan sa kaugalingon, aron, sama ni Maria, gawason tang magpaubos ug magmasinugtanon sa kabubut-on sa Diyos.

ANG PAGPAHIBALO NI MARIA

Si Maria ray makatug-an sa unang Simbahan sa misteryo sa pagpanamkon niya ni Jesus. Unsaon man pagpadayag ang lawom niyang kasinatian? Unsaon man niya pagtaho? Kasagaran, ang Diyos dili mopadayag sa kaugalingon sa mga bantogang balaan ug mga propeta pinaagig mga panan-awon, ug kon nahitabo ni, dili ni maoy labing importantanti. Ang tanan mahitabo sa suod nga panagtagbo sa masigkapersona. Sa kalladman sa tawo ipasinati sa Diyos ang iyang mensahe aron mapaminaw ug matubag sa buot niyang padayagan.

Busa, sa pagsulat ini ni Lucas, kinahanglang mogamit siyag mga pulong ug talan-awon sa Biblia aron mas sayon ang pagsabot sa pakigtagbo ni Maria sa Diyos nga Amahan, Anak ug Espiritu Santo. Pakigtagbo ni nga masinati, apan dili mahubut sa mga pulong.

Ang Anghel Gabriel (b. 26). Maoy gitooohan sa mga Judio, sa karaang panahon, nga pito

ra sa kadagkoang anghel ang gitugtan pagsulod sa presensya sa Diyos, ang usa nila si Gabriel. Siyay naa sa basahon ni Daniel aron pagpahibalo sa takna sa kaluwasan (Dan 8:16 ug 9:24). Busa, diha nga ang Ebanghelyo naghisgot ni Gabriel, nagpasabot lang nga alang ni Maria ang tanan gisugdan sa usa ka pasalig ug higayon na ni sa paghukom sa kaugmaon sa kalibotan.

Paglipay (b. 28). Malipayon ning sangpit sa mga propeta ngadto sa anak nga babaye sa Sion, sa laing pagkasulti, ang katilingban sa mga kabos nga naglantaw sa pag-abot sa Manluluwas (Sof 3:14; Zac 9:9). *Puno ka sa grasya*. Ang pihong kahulogan ini sa Ebanghelyo pinalangga ug pinalabi. May mga pinalangga, pinili, pinalabi: sa Ebanghelyo, si Maria ni.

Nalibog si Maria... (b. 29). Ang tudling wala maghisgot og kahadlok sama sa nahitabo ni Zacarias (1:12). Sa unang higayon namatngonan na ni Maria ang presensya sa Diyos nga nagdasig niya sa nahimo niyang desisyon busa, wala ni maghadlok niya. Nahasol lang siya sa talagsaang tawag sa Diyos.

Manamkon... (b. 31). Nahisgotan na nato nga gikutlo ni sa basahon ni Isaias (7:14). Gipahibalo ni Isaias ang moanhi – ang Emmanuel: *ang Diyos nga uban nato*. Ngranlan siyag Jesus ni Maria, sa ato pa, Manluluwas.

Magmando siya... (b. 32). Lain ning paagi sa pag-ingon nga si Jesus mao ang Manluluwas, ang anak ni David nga gipahibalo sa mga propeta (2 Sam 7:16; Isa 9:16).

Mahimo siyang dako, apan dili sama ni Juan nga Magbubunyag nga dako sa atubangan sa Diyos, apan tawo lang (1:15). Samtang si Jesus *anak sa Labing Halangdon ug kaliwat ni David*: mao ni ang ngalan sa gipaabot nga Mesiyos o Manluluwas (2 Sam 7:14; Slm 2:7). Busa, giklaro gyod nga si Jose kaliwat ni David. Basaha ang komentaryo sa Mt 1:20.

ANG SULUGOON SA GINOO

Sulugoon ko... (b. 38). Wala mamulong si Maria ini aron ingnong mapauban. Nagpadayag hinuon siya sa iyang pagtoo ug sa hingpit nga pagtahan sa kaugalingon ngadto sa Diyos.

koban ka sa gahom sa Diyos; busa, ang balaang bata nga matawo tawgog anak sa Diyos. ³⁶Hinumdumi ang imong ig-agaw nga si Isabel, nagsabak siya bisag giingon nga landay na. Ug karon unom na ka bulan ang iyang pagsabak. ³⁷Kay walay dili mahimo diha sa Diyos.”

³⁸Ug mitubag si Maria: “Sulugoon ako sa Ginoo, matuman dinhi kanako sumala sa imong gipamulong.” Ug mi-biya kaniya ang anghel.

Ang pagduaw ni Maria kang Isabel

• ³⁹Niadtong mga adlaw midali si Maria pagpanaw ngadto sa kabukiran, padulong sa usa ka lungsod sa Juda.

⁴⁶Ug miingon si Maria:

“Nagdayeg ang akong kalag sa Ginoo,

⁴⁷ug nagsadya ang akong espiritu sa akong Diyos nga manluluwas.

⁴⁸Tungod kay iyang gipanumbaling ang ubos niyang sulugoon.

Ug sud-onga, sukad karon ang tanang kaliwatan motawag kanakog bulahan,

Gikan niya mahimugso ang sulugoon nga gipahibalo sa mga propeta (Is 42:1; 50:1; 52:13) ug ang bugtong Anak (Heb 1).

Ang pulong sulugoon, sagad hisaypag sabot – nga ang Diyos naggamit sa mga sulugoon alang sa kaugalingong katuyoan, nga wala siya mahigugma nila; nga giisip lang sila nga mga butang. Sumala sa uban, nga ang Diyos naghi-mohimo lang sa kaugalingong mga desisyon sa pagbuhat ug pagmugna nga wala tay labot, kay mga instrumento man ta niya. Mao nga si Maria gigamit lang aron mahatagag lawas ang iyang Anak.

Kining panghunahunaa sukwahi sa mensahe nga napadayag sa Biblia. Kanunayng gitudlo sa Biblia nga ang Diyos nagtinguha pagpakig-suod sa tawo (Dt 4:7; Pan 8:31). Makahimo ang Diyos paghatag ug lawas sa iyang anak bisag walay babaye. Apan wala siya mobuot ini, kay para niya walay kaluwasan nga modangat sa tawo nga maggikan sa gawas. Sa ato pa, kon buot ang Diyos nga moluwas sa tawo, kinahanglang maggikan ni sa tawo, sa kinaiyahan ug tawhanong pamaagi. Busa, sa pagpakatawo niya, misubay siya sa tawhanong kinaiya, pinaagi sa paggitib sulod sa sabakan sa inahan nga ulay, si Maria. Sa tanang babaye, si Maria mas gimahal ug gipalabi sa Diyos. Busa, bulahan siya sa tanang kababayen-an ug *puno sa grasya*.

Ang grasya mao ang maluwasong gahom sa Diyos nga naglihok sa taliwala nato. Pinaagi ini mas masuod ta niya ug mas masinati nato

⁴⁰Unya misulod siya sa balay ni Zacarias ug nangamusta kang Isabel. ⁴¹Sa pagkadungog ni Isabel sa pangamusta ni Maria, milukso ang bata sulod sa iyang sabakan ug napuno siya sa Espiritu Santo.

⁴²Ug sa makusog nga tingog mi-singgit siya sa pag-ingon: “Bulahan ka sa mga babayeng tanan, ug bulahan ang bunga sa imong sabakan! ⁴³Ug sa unsang pagkahitaboa nga ang inahan sa akong Ginoo miduaw man kanako?

⁴⁴Tan-awa, sa pagkadungog ko sa imong pangumusta, ang bata sa akong sabakan milukso sa kalipay. ⁴⁵Ug bulahan kadtong mitoo nga ang pulong sa Ginoo matuman diha kanimo!”

ang iyang gugma, hustisya ug kalinaw. Pinaagi ini masinati nato ang iyang pag-uban ug tinguha paglingkawas nato sa bisag unsa nga mobabag aron mosanag ang dignidad ug ang pag-kaanak nato sa Diyos.

Si Maria *puno sa grasya*, kay si Jesus nga natawo gikan sa Amahan, nahimugso man gikan sa iyang sabakan. Dili lang siya anak ni Maria sa unod, apan anak gyod siya sa persona ni Maria: sa kinabuhi niya ug pagtoo. Busa, si Maria ang sulugoon sa Ginoo, siya ang *mitoo* sa mensahe (1:45) nga diha niya naghimo ang Diyos og dagkong butang (1:49).

Busa, nagtoo ang Simbahan nga si Maria may talagsaong papel sa atong kaluwasan. Angay siya sa talagsaong pasidungog, kay pinaagi niya nasugdan sa Diyos ang pagbag-o sa kasaysayan haom sa kaugalingong dagway. Uban sa Anak sa Diyos nga nahimong tawo, si Maria gibayaw sa Diyos sa talagsaong kasuod uban niya, sa ingon nga pinaagi ni Maria, ma-kaanhi siya sa kalibotan. Uban ni Cristo, ang bag-ong Adan (Rom 6:14 ug 1 Cor 15:45), si Maria mao ang “inahan sa kinabuhi”, ang Babaye sa bag-ong mga binuhat, sahi ni Eva nga makasasala.

ANG MGA MAPAUBSANON

• ³⁹Tungod sa pagpahibalo sa Anghel, si Maria miduaw sa tigulang nang ig-agaw, si Isabel, aron pagpaambit sa iyang kalipay. Ug natuman ang gisaad kang Zacarias: *puno siya sa*

⁴⁹ Tungod kay ang labing gamhanan naghimo dinhi kanako
og mga katingalahang butang,
ug balaan gayod ang iyang ngalan!

⁵⁰ Nagpakita siyag kalooy sa tanang mahadlokon kaniya,
gikan sa kaliwatanan ngadto sa sunod nga kaliwatanan.

⁵¹ Gipadayag niya ang kusog sa iyang bukton,
ug gipatibulaag niya ang mga mapasigarbohon
sa tanan nilang mga laraw.

⁵² Gipukan niya ang mga gamhanan gikan sa ilang mga trono,
ug gituboy niya ang mga ubos og kahimtang.

⁵³ Gibusog niya ang mga gigutom sa mga maayong butang,
samtang gipapahawa niya ang mga adunahan nga walay dala.

⁵⁴ Gitabangan niya ang iyang sulugoong Israel,
isip handumanan sa iyang kalooy,

⁵⁵ samtang namulong siya kang Abraham
ug sa iyang kaliwat hangtod sa kahangtoran.”

⁵⁶ Mipabilin si Maria uban kang Isabel sulod sa tulo ka bulan, ug unya mipauli siya sa ila.

Ang Pagkatawo ni Juan nga Magbubunyag

• ⁵⁷ Miabot na ang higayun nga si Isabel manganak na, ug nanganak siyag lalaki. ⁵⁸ Ang iyang mga silingan ug kaparyentihan nga nakadungog sa kamaluluy-on sa Ginoo diha kaniya, nagsadya gayodsila uban kaniya.

⁵⁹ Sa ikawalo ka adlaw gikan sa pagkahimugso, ilang gipatuman ang

seremonyas sa pagtuli sa bata. Ila na untang nganlan ang bata og Zacarias, sama sa ngalan sa iyang amahan.

⁶⁰ Apan ang inahan miingon: “Ayaw! Nganli siyag Juan!” ⁶¹ Miingon sila kaniya: “Apan walay ni usa sa inyong mga paryenti ang nagdala nianang ngalana!” ⁶² Unya misenyas sila sa iyang amahan kung unsa ang buot niyang ingalan sa bata. ⁶³ Nangayo si Zacarias og sulatanan, ug misulat: “Juan ang iyang ngalan!” ⁶⁴ Unya, ang tanan nahibulong pag-ayo. Ug diha-naabli ang iyang baba, ug naka-

Espiritu Santo gikan pa sa sabakan sa inahan. Dili importanti dinhi ang talagsaong talan-awon, apan buot lang ipaklaro sa Ebanghelyo ang mga hitabo nga tugob sa kinabuhi.

Human sa pipila ka tuig, may panon sa mga Judio nga moadto ni Juan nga Magbubunyag aron pagpangitag kaluwasan. Ilang nakita diha niya ang gahom sa Pulong ug ang daw nagdilaab nga Espiritu sa Diyos. Apan walay nasayod diin ug sa unsang paagiha nakuha niya kining Espiritu sa Diyos; walay nasayod nga ang mapaubsanong babaye nga si Maria nagsugod sa pagpalihok sa plano sa Diyos sa adlaw sa iyang pagduaw.

Ang Awit ni Maria sa Pagdayeg. Dili dayag nga gipakita sa Ebanghelyo nga si Maria aktibong naglihok uban ni Jesus, apan siyay nagsangyaw sa lig-ong pamahayag mahitungod sa kausaban nga mahitabo unya sa kalibotan nga dad-on sa Manluluwas.

Iyang gisangyaw:

– ang kaluoy sa Diyos nga kanunayng nagtuman sa saad;

– ang kausaban nga mahitabo unya ining hiwi nga katilingban diin ang nagharing hutong mapukan ug ang mga kabos makatagamtam sa bag-ong panahon sa kaangayan ug pag-inigsoonay.

Ang Awit ni Maria nagpadayag sa labing lawom nga pangandoy sa tawo. Ang Diyos sukad pa sa sinugdanan wala matalikod sa iyang saad. Nagpabilin siyang maunongon sa katawhang nangandoy sa kalingkawasan. Nagpabilin siyang maunongon sa mga huyang ug kabos nga nakigbisog aron pagmugna og bag-ong kasaysayan.

• 57. Unsay kahulogan sa ritwal sa tuli? (Basaha sa Gen 17)

...*sa disyerto...*(b. 80). Dapit ni sa Juda himaybay sa patayng Dagat. Dinhi naay mga Pundok sa mga tawo nga nagpuyog katilingbanong kinabuhi; nagpaabot sa Mesiyas. Kining katilingbana gitawag og *Essenes* nga kanunayng nag-ampo ug namalandong sa kasulatan ug nagtudlo sa ilang kabataan.

sulti pag-usab si Zacarias, ug gidayeg niya ang Dios.

⁶⁵ Nahadlok ang ilang mga silingan, ug gihisgotan kining mga butanga sa tibukok kabukiran sa Juda. ⁶⁶ Ang tanan nga nakabalita niini namalandong gayod sulod sa ilang kasingkasing ug nangutana: “Unsa kaha ang umaabot niining bataa?” Tungod kay ang kamot sa Ginoo naghatag kaayohan kaniya.

⁶⁷ Ug napuno sa Espiritu Santo ang iyang amahan nga si Zacarias, ug nanagna niining mga pulonga: ⁶⁸ “Dayegon ang Ginoo nga Diyos sa Israel! Kay giduaw ug giluwat niya ang iyang katawhan. ⁶⁹ Gikan ni David nga iyang sulugoon, gibangon niya alang kanato ang manluluwas, ⁷⁰ sumala sa iyang gipanumpa, pinaagi sa balaan nga mga propeta, sukad sa sinugdan sa kalibotan: ⁷¹ aron maluwas unta kita gikan sa atong mga kaaway ug sa kamot sa mga nagdumot kanato. ⁷² Gipatuman niya ang kaluoy nga iyang gisaad ngadto sa atong mga kagikanaan, aron paghinumdom sa iyang balaang kasabotan: ⁷³ ang saad nga iyang gipanumpa sa atong amahan nga si Abraham. ⁷⁴ Ug aron tugutan nga, human kita maluwas gikan sa kamot sa atong mga kaaway, maalagaran nato siya sa walay kahadlok, ⁷⁵ sa tumang kabalaan ug katarong, atubangan sa Diyos, sa tanang adlaw sa atong kinabuhi.

⁷⁶ Ug ikaw, anak, tawgon ka nga propeta sa Labing Halangdon, kay mag-una ka man sa Ginoo aron pag-andam sa iyang agianan; ⁷⁷ aron pag-

tudlo sa katawhan bahin sa kinaadman sa kaluwasan diha sa pagpasaylo sa ilang mga sala, ⁷⁸ pinaagi sa malumong kaluoy sa atong Diyos, sa higayon nga modan-ag ang adlaw nga gitagana kanato sa kahitas-an. ⁷⁹ Aron pagbanwag alang niadtong nagpuyo sa kangitngit ug sa landong sa kamatayon, aron pag-agak sa atong mga tiil subay sa dalan sa kalinaw.”

⁸⁰ Mitubo ang bata, ug midako siyang lig-on sa espiritu. Nagpuyo siya sa kamingawan hangtod sa adlaw sa iyang pagtungha sa Israel.

Ang Pagkatawo ni Jesus

2¹ Niadtong panahona mipakanaog og balaod si Cesar Agustus nga ang tanang molupyo sa iyang gingharian kinahanglan gayodnga magpalista sa senso. ² Kini mao ang unang senso sa dihang si Quirino mao-y gobernador sa Siria. ³ Busa ang tanan miadto sa ilang tagsatagsa ka lungsod aron pagtuman niini.

⁴ Si Jose usab mibiya sa lungsod sa Nazaret sa Galilea, ug miadto sa Juda, ngadto sa lungsod ni David, nga gitawag og Betlehem, kay sakop man siya sa banay ni David nga iyang kaliwat. ⁵ Kini aron pagpalista uban sa iyang asawa nga si Maria, nga mabdos niadtong higayona.

⁶ Ug samtang didto sila sa Betlehem, miabot ang takna nga manganak na siya. ⁷ Nanganak si Maria sa iyang panganayng lalaki, ug giputos niya ang bata sa lampin ug iya kining gipahiluna sa pasongan, kay wala na

• **2.1 ...ang imperador...** Ang Palestina, nasod sa mga Judio, diha ubos sa gahom sa Romanong imperyo. Nahitabo kining sensoha sa si *Quirino pag gobernador sa Siria*. Ang labing duol nga petsa ining higayona mao ang tuig 5 o 6 sa wala pa si Cristo. Misipyat ang pagkwenta sa tuig sa pagkatawo ni Jesus; natawo si Jesus sa wala pa ang tuig 1 sa atong kalendaryo.

Tungod sa senso, si Jose ug Maria mibiya sa Nazaret. Panahon sab ni sa pagkatawo ni Jesus. Kay si Jose kaliwat man ni David, daghan siyag paryenti sa Betlehem, ang lugar ni

David ug sa iyang pamilya. May purohan nga natawo ni Jesus sa balay sa paryenti nila.

Nanganak...(b. 7). Samtang didto sila sa Betlehem nanganak si Maria sa panganay. Ang “Panganayng anak nga lalaki” mga pulong nga gigamit sa balaod nga nagsugo sa paghalad sa Diyos sa panganayng lalaki (Ex 13:12; 34:19). Ang panganay may katungod sab pagpanunod, (Gen 25:29-33). Ang pagtawag ni Jesus nga panganay, nagkahulogan nga may katungod siya pagpanunod sa trono ni David. Dili ni magamit nga pruyba nga duna siyay mga igsoon.

may luna ang balay-abutanan alang kanila.

Ang mga Magbalantay sa Karnero ug ang mga Anghel

*⁸ Niadtong dapita may mga magbalantay sa karnero nga nagtukaw taliwala sa kagabhion aron pagbantay sa ilang mga hayop didto sa sibsibanan. ⁹ Sa daklit, ang anghel sa Ginoo mitungha sa ilang atubangan ug, sa dihadiha, naputos sila sa himaya sa Dios, ug nahupong sila sa tumang kahadlok.

¹⁰ Ug misulti ang anghel kanila: “Ayaw kamo kahadlok! Nagdala akong kalipay alang sa tanang katawhan. ¹¹ Tungod kay karong taknaa natawo sa lungsod ni David ang usa ka Manluluwas, nga mao si Kristo, ang Ginoo. ¹² Ug mao kini ang inyong timaan: makakita kamo og usa ka bata nga giputos og lampin ug naghigda sa usa ka pasongan.”

¹³ Ug dayon, mitungha uban sa anghel ang usa ka bagang panon sa mga anghel sa langit nga nagdayeg sa Diyos sa pag-ingon: ¹⁴ “Himayaon ang Diyos sa kahitas-an ug panagdait sa

mga tawo nga iyang gikahimut-an dinhi sa yuta!”

¹⁵ Sa pagbalik na sa mga anghel ngadto sa langit, nagsultianay sa usag-usa ang mga magbalantay sa karnero: “Mangadto kita karon sa Betlehem ug atong tan-awon ang panghitabo nga gipadayag kanato sa Ginoo.”

¹⁶ Ug nagdali sila pag-adto, ug nakaplagaan nila si Maria ug si Jose, ug ang bata nga naghigda sa pasongan. ¹⁷ Sa pagkakita nila niini, ilang gitaho ang ilang nadungog bahin niining bataa. ¹⁸ Ug nahibulong pag-ayo ang tanang nakadungog sa taho nga gisaysay sa mga magbalantay sa karnero.

*¹⁹ Apan kining tanan gipamalandongan ni Maria ug iyang giampingan pag-ayo kini sa iyang kasingkasing.

²⁰ Ug namauli ang mga magbalantay sa karnero nga naghimaya ug nagdayeg sa Diyos, tungod kay nakita man nila ang tanan, sumala gayod sa gisugilon kanila sa anghel.

²¹ Human sa walo ka adlaw, gipatuli ang bata ug ginganlag Jesus, ang ngalan nga gisulti sa anghel sa wala pa siya ipanamkon.

• 8. ...*magbalantay sa Karnero*. Kasagaran, labi na sa Pasko, ang mga magbalantay sa karnero, gihulagway nga mga deboto nga nagtutok kanunay sa pag-abot sa Mesiyas. Apan dili ni ang pag-ila nila sa mga Judio. Sa daghang sinulat sa mga Judio, ang mga magbalantay sa karnero gipakasama sa mga kobrador sa buhis ug sa mga babayeng daotan! Ang mensahe ni Lucas mao nga ang mga magbalantay sa karnero unang gisingyawan ug midawat sa Maayong Balita sa kaluwasan, dili kay mga diyosnon ug deboto sila kondili, kay ang mga sinalikway, ang iwit, maoy labing una sa Gingharian sa Diyos.

Ug gilibotan...(b. 9). Ang “himaya” dili kahayag nga modan-ag sumala sa literal nga pag-abot. Sa Biblia ang pulong “himaya” nagpasabot sa “buhing presensya sa Diyos” nga gipadayag ug masinat. Apan kining talagsaon kasinatian dili angayng kahadlok. Ang hinuonng ikalipay kay nagsugod na pagbanagbanag ang kaluwasan.

...*ang inyong timailhan* (b. 12). Makaplagaan ninyo ang bata sa pasongan. Ang “pasongan” simbolo sa makanunayong pag-atiman sa Diyos sa iyang katawhan (Is 1:3). Sa ato pa, ang Diyos buot nga makaplagaan siya pag-usab sa katawhan, ug makamatngon sila sa maka-

nunayon niyang pag-atiman. Maoy tinguha sa Diyos nga ang bata matawo dili sa balay-abutanan nga angay lang sa mga dumuduong (Jer 14:8), apan sa pasongan isip “Diyos nga kauban nato.” Ang “hagmon” simbolo sa hari-nong anak, ang anak ni David (Slm 7:3-4), ang katunaman sa mga gisaad sa Daang Kasabotan (2 S 11-14; Isa 7:14).

Dungan sa pagkatawo ni Jesus nagsugod sab ang bag-ong panahon, ang bag-ong kasaysayan. Alang sa tagsa tagsa nato nagsugod na sab ang hagit aron mahimong BAG-ONG TAWO, kauban sa Diyos, kaabag ni Jesus sa pagmantala sa Maayong Balita sa kalinaw, hustisya ug panagdait.

• 19. *Giampingan...* kay alang niya ang mga hitabo sa iyang kinabuhi mga paagi sa Diyos pagpadayag sa iyang plano alang niya, labi na karon nga nagpuyo siya uban ni Jesus. Natingala siya, nahibulong, apan wala mabalaka, kay wala man siya magduhaduha sa iyang pagtoo. Hinuon, kinahanglang mag-antos siya sa hinayhinayng pagdiskobre sa dalan sa kaluwasan. *Gitagoan sa kasingkasing...* hangtod sa Pagkabanhaw ug sa Pentekostes kanus-a nasabtan ang mga pulong ug binuhatan ni Jesus.

Ang Paghalad kang Jesus didto sa Templo

* 22 Dihang natapos na ang walo ka adlaw, gituli na ang bata ug ginganlan siyag Jesus, ang ngalan nga gisulti sa anghel sa wala pa magnabdos si Maria. Ug sa dihang higayon na sa pagtuman sa seremonyas sa paghinlo sumala sa balaod ni Moises, gidala nila ang bata ngadto sa Jerusalem aron paghalad niini sa Ginoo. 23 Ingon sa nahisulat sa balaod sa Ginoo: “Ang tanang panganayng lalaki pagatawgon gayod nga balaan alang sa Ginoo.” 24 Magtanyag usab silag mga halad sumala sa gisugo sa balaod sa Ginoo: “usa ka paris nga tukmo o duha ka salampati.”

25 Karon, adunay usa ka tawo sa Jerusalem nga ginganlag Simeon. Kining tawhana tinuod nga matarong ug mainampoon, ug nagpaabot siya sa kaluwasan sa Israel. Ug nagauban kaniya ang Espiritu Santo. 26 Gipada-

pag kaniya sa Espiritu Santo nga dili gayod siya mamatay hangtod nga iyang makita ang Mesiyang mga gisaad sa Ginoo. 27 Giniyahan sa Espiritu, misulod siya sa Templo ug sa dihang gidala si Jesus sa iyang mga ginikanan sulod niini, aron pagtuman sa gisugo sa balaod, 28 gikugos ni Simeon ang bata ug gidayeg niya ang Diyos nga nagkanayon:

29 “Karon, Ginoo, tungod kay imo na mang gituman ang imong mga saad, tuguti ang imong sulugoon mohalin na nga malinawon. 30 Kay nakita ko na ang imong kaluwasan 31 nga imong giandam atubangan sa tanang katawhan: 32 usa ka kahayag nga magpadayag sa mga dili Judio, ug alang sa himaya sa imong katawhan, ang Israel.”

33 Ug natingala ang amahan ug inahan sa bata sa ilang pagkadungog sa gipamulong ni Simeon mahitungod kaniya. 34 Unya gipanalangin sila ni

• 22. ... sa paghalad...(b. 27). Si Jose ug si Maria miadto sa templo aron pagtuman sa tulumanon sa ilang tinoohan (Lev 12:8). Gawas pa, ang ilang balaod nagsugo nga ang panganayng anak nga lalaki kinahanglang ihalad sa Diyos. Dala nila ang duha ka parisan sa pati, ang halad sa kabos. Sa templo may duha ka saksi, si Simeon ug si Ana, nga si Jesus mao ang Manluluwas. *Tungod niya, tumbahon ug bangonon ang daghan sa Israel ...Mailhanan siya sa Diyos nga supakon sa daghang tawo.*

Ang Manluluwas nga gipaabot ni Simeon ug Ana mas lapad ug molatas pa sa naandang pagsabot sa daghang Judio adtong panahona. Manluluwas siya dili alang ra sa nasod sa mga Judio, apan sa tibuk kalibotan ug sa tanang binuhat. Magsugod siya pagpatubo sa matuod nga Gingharian sa Diyos. Si Simeon ug Ana, ingon man si Maria ug Jose, sakop sa gamayng pundok sa mga Judio nga gitawag og *Anawim*, ang mga kabos nga “salin o salin sa Israel,” nga nagpabiling maunongon sa Diyos ug sa gitudlo sa mga propeta.

Gikugos ni Simeon ang bata nga si Jesus ug gibayaw samag naghalad. Tigulang na si Simeon ug gihalad niya ang iyang kinabuhi nga hapit na matapos.

Unsay kahulogan sa *pinuti* nga molagbas sa kasingkasing ni Maria? Tingalig mao ni ang kasakitang nga bation niya sa kamatayon sa anak. Apan mahimo sab nga lakip ini ang mga pag-antos ni Maria, tungod sa kinabuhi sa iyang anak nga kanunayng namiligro. Bisag nasayod siya sa hamiling katuyoan ni Jesus,

apan isip inahan, mopatigbabaw gyod ang dako niyang kahingawa sa dangatan ni Jesus. Tungod sa dako nga pagpangga ni Jesus, dako sab ang pag-antos.

...*matimailhan...*(b. 34). Kay ang baroganan ni Jesus iya man sa Diyos, lig-on ning nakapundar sa kamatuoran, nga gipasukad kanunay sa kinabuhi. Sa ingon ang kaaway sa kinabuhi, kaaway sab sa Diyos ug sa iyang kamatuoran. Busa, si Jesus ilhanan sa Diyos nga supakon sa daghang tawo, kadtong:

- tigpahimulos sa kahago sa uban;
- nanghulga ug nanglingla sa mga huyang ug way gahom;
- mga maot nga mapahitas-on ug tigpasi-kat;
- mga hakog sa bahandi, gahom ug dungog;
- nasirado sa mga mithi ug bili sa naandang sistema;
- walay pagtagad sa kinaiyahan basta masiguro lang ang ganansya.

Daghan nila apil sa iladong mga kapunongang sibiko ug sa tinoohan. Nagtoo sila ni Cristo, apan dili nila madawat ang gipanudlo niya nga makadaot sa ilang interes. Busa, gisupak ug gilutos nila ang masigkamagtotoo nga naninguha pagpatuman sa mga mithi ug panglantaw ni Cristo.

Alang ni Maria ang mga plano sa Diyos napadayag sa mga hitabo sa kinabuhi. Mao nga puno siya sa katingala ug kahibulong. Unsa kahay kahulogan ining hitaboa? Unsay kahulogan sa gipamulong ni Jesus? Hinuon sa

Simeon ug miingon siya kang Maria, ang inahan sa bata: “Sud-onga! Kining bataa gipili sa Dios aron mahimong hinungdan sa pagkapukan ug pagbangon pag-usab sa daghang katawhan sa Israel. Ug mamahimo siyang usa ka timaan nga sukwahi sa daghang katawhan. ³⁵ Unya, usa ka espada ang motusok sa imong kaugalingon kasingkasing”

³⁶ Didtoy anaay usa ka babayeng propeta nga ginganlang Ana, anak ni Panuel, gikan sa banay ni Aser. Tigulang na kini nga balo. ³⁷ Nagpuyo siya isip biyuda nga walay gawasgawas sa templo. Adlawg gabii niana, nagsimba siya ug nangayog kaayohan sa Diyos. ³⁷ Anaa na siya sa 84 ang panuigon. ³⁸ Sa iyang pag-abot niadtong taknaa, nagpasalamat siya sa Diyos ug namulong mahitungod sa bata ngadto sa tanang nagpaabot sa kaluwasan sa Jerusalem.

Ang Pagpauli ngadto sa Nazaret

³⁹ Sa dihang ila nang natuman ang tanan sumala sa balaod sa Ginoo, namauli sila sa Galilea, ngadto sa ilang kaugalingong lungsod, ang Nazaret.

⁴⁰ Ug ang bata mitubo ug nahimong kusgan, ug napuno siya sa kinaadman ug kaayo sa Dios.

Ang Batang Jesus didto sa Templo

• ⁴¹ Matag tuig moadto gayodsang Jerusalem ang mga ginikanan ni Jesus alang sa pangilin sa Pasko sa Pag-saylo. ⁴² Ug sa dihang 12 ka tuig na si Jesus, nangadto sila sa pangilin ingon sa naandan. ⁴³ Human sa maong kasaulogan namauli sila, apan nagpabilin ang bata nga si Jesus sa Jerusalem. Ang iyang mga ginikanan wala masayod niini. ⁴⁴ Nagtoo sila nga mi-kuyog siya sa ilang panon human ang usa ka adlawng biyahe, busa ilang gipangita ang bata sa ilang mga par-yenti ug higala. ⁴⁵ Sa dihang wala nila hikaplagi kini, namalik sila sa Jerusalem aron pagpangita kaniya. ⁴⁶ Human sa ikatulo ka adlaw, nakaplagn nila siya didto sa templo nga naglingkod uban sa mga magtutudlo, nga namati ug nangutana kanila. ⁴⁷ Ang tanan nga namati kaniya nahibulong sa iyang mga maalamong tubag.

⁴⁸ Natingala ang iyang mga ginikanan sa pagkakita nila kaniya. Ug mi-

dagan sa panahon, sa inamay ug usahay sakit nga proseso, daghan siyag madiskobrehan. Namalandong siya ining mga butanga hangtod sa Pagkabanhaw, kanus-a ang kahulogan sa gipamulong ug gibuhat ni Jesus nakapaklaro sa tanan.

SI JESUS UG ANG KAGAWASAN

• ⁴¹. Sama sa ubang bayungbayong, si Jesus inanyang nakadiskobre sa kinabuhi. Wala siya makaeskwelag espesyal nga tungahaan. Wala siya magpakitag talagsaong kalantip sa hunahuna, gawas sa insaktong panghukom ug pagtimbangtimbang sa mga butang nga may kalabotan sa Diyos ug sa kinabuhi.

Ang ilang tinooan dunay kalagdaan alang sa matag 12 anyos nga bayungbayong. Ang usa ini mao ang paghimog pilgrimahe sa Jerusalem panahon sa mga Pyesta. Sa may hawanan sa Templo, naay mga *magtutudlo sa Balaod* nga motudlo sa grupo sa mga perigrino ug makigbinayloay nila.

Sa maong higayon gigamit ni Jesus ang iyang kagawasan. *Anak, nganong imo...?* Makapananghid o makapahibawo unta si Jesus sa ginikanan. Sulod sa duha ka adlaw nga nawala siya, wala sa iyang hunahuna nga nabalaka

na sila. Hinuon angayng masabtan, nga ining panuigona naa sa batan-on ang duha ka nagkabanging pagbati, tali sa pagkabata o pagkahamtong; tali sa pag-agad sa ginikanan o sa pagkinaugalingon. Adtong higayona, gipili ni Jesus ang kagawasan. Kay klaro man alang niya ang iyang misyon, wala siya mahasol sa tumang kasakit nga ilang gibati.

Sukad adto, nagmasinugtanon siya, apan iya nang napakitag kinsa siya ug nga andam siyang mosakripisyo bisan pa sa paghimulag nila, kon gikinahanglan, aron pag-alagad sa iyang *Amahan*.

Maayo unta kon kining tekstoha, mag-aghata sa ginikanan sa pagpamalandong nga ang bisag unsang bokasyon sa anak angayng tahon o respitohan. Kay lagi, mao kining panuigona nga ang mga batan-on magsugod na sa pagkinaugalingon. Busa, sa maong teksto, si Jesus dili isipong “anak nga nawala”, apan ang batan-on nga nakadiskobre sa kaugalingon.

Ang maong teksto nagpakita nga ang unang gikabangi ni Jesus mao ra sab ang iyang inahan. Apan kining panagbangia naggikan sa walay pagsinabtanay, ug walay angayng basolon. Si Jesus ug si Maria pulos husto, sumala sa ilang gitarogan. Kapanaminan ni sa daghang panagbangi sa Simbahan tungod sa lain-

ingon ang iyang inahan kaniya: “Anak, nganong imo man kining gibuhat kanamo? Ako ug ang imong amahan nabalaka pag-ayo sa pagpangita kanimo.” ⁴⁹Ug mitubag siya: “Nganong nangita man kamo kanako? Wala ba diay kamo masayod nga kinahanglang anhi gayod ako sa balay sa akong Amahan?” ⁵⁰Apan wala nila masabti ang iyang gisulti kanila.

⁵¹Ug mikuyog si Jesus sa ilang pagpauli sa Nazaret, ug nagmasinug-tanon siya kanila. Kining tanan gitipigan ni Maria sa iyang kasingkasing.

⁵²Mitubo si Jesus sa kinaadman ug sa lawas, ug gikahimut-an siya sa Diyos ug sa katawhan.

Ang Pagsangyaw ni Juan nga Magbubunyang

(Mc 1:1; Mt 3:1; Jn 1:19)

3¹ Sa dihang ika-15 na ka tuig sa pagmando si Emperador Tiberio, si Poncio Pilato maoy gobernador sa Juda; si Herodes ang nagmando sa Galilea; ang iyang igsoon nga si Felipe maoy nagmando sa Iturea ug Traco-

nitide; ug si Lisaniyas ang sa Abilene. ²Si Anas ug Caifas ang mga Labawng Pari niadtong panahona. Niining panahona miabot kang Juan, nga anak Zacarias, ang pulong sa Diyos didto sa kamingawan.

³Busa miadto si Juan sa tibuok dapit nga kasikbit sa suba sa Jordan aron pagsangyaw bahin sa bunyag sa pagbasol alang sa kapasayloan sa mga sala. ⁴Sumala sa nahipatik sa basahon ni propeta Isaias: “Nadungog ang usa ka singgit sa kamingawan nga nag-ingon: Andama ang dalan sa Ginoo, tul-ira ang likoliko nga mga dalan. ⁵*Abunohi* ang mga walog ug pataga ang matag bukid. Tul-ira ang tanang hiwing kadalanan ug hapsaya ang mga batoong agianan. ⁶Niini, makita sa tanang katawhan ang kaluwasan sa Diyos.”

⁷Busa, miingon si Juan sa katawhan nga miabot aron magpabunyang kaniya: “Kamong mga kaliwat sa mga bitin! Kinsay mipahimangno kaninyo nga makalikay kamo sa umaabot nga

laing hinungdan, apan pulos makatarongang baroganan. Sa Simbahan naa ang lainlaing matang ug gasa sa pangalagad (2 Cor 12:12-30), ug ang panagbangi gikan ining maong kalainan dili masulab sa pagbasolay, apan sa mas lawom nga pagsinabtanay.

⁵². Sukad adto wala na hisgoti ang kinabuhi ni Jesus sa Nazaret, hangtod sa 30 anyos na siya, sa nagsugod na siyang wali. Katimbang siya ni Jose sa pagpamanday. Sa pagkamatay ni Jose, si Jesus mipuli sa pagkapanday sa Nazaret. Namatay si Jose tingali sa wala pa si Jesus makapailag kinsa siya, kay kon wala pa, sa pagbiya ni Jesus sa panimalay, nagpabilin unta si Maria uban ni Jose. Si Jesus nga anak ni Maria, tawo taliwala sa katawhan. Sa ulahi nang panahon, ang Kristohanong Katilingban sa Nazaret naghipos sulod sa dugayng panahon, sa mga butang nga hinimo sa panday nga Anak sa Diyos.

3.1 Isip pasiuna ining ulohana, gisaysay ni Lucas ang kahimtang sa Palestina sa panahon ni Jesus, sa tuig 27. Mga 30 ngadto sa 35 anyos si Jesus. Ang mga Judio ining panahona walay kaugalingong hari. Ang nasod nabahin sa upat ka gagmayng probinsya. Si Herodes ug si Felipe, mga anak ni Hari Herodes (Mt 2:1), nagmando sa duha.

Sa maong panahon, ang mga Judio nag-antos gumikan sa Romanong imperyalismo, sa grabing pangurakot sa kadagkoan, sa sobrang pangwarta ug kakulang sa pagtoo sa kaparian ug sa pagkabahinbahin sa mga tawo sa dili na magkauli nga naglainlaing partido ug pundok. Kining pagkabungkag nga kahimtang nakadugang sa daan nilang gitooan mahitungod sa gisaad nga pag-abot sa Diyos, aron imantala ang iyang paghari. Mao nga ang wali ni Juan nga Magbubunyang nakapaikag pag-ayo sa katawhan.

ANG KAPASAYLOAN SA MGA SALA

3. Gipakita ni Juan ang dalan nga angayng subayon aron maluwas: nga kinahanglang modawat ta sa atong kamasalayon ug nga may tulubagong ta ining makasubong tang kahimtang.

Kinahanglang nga ang mga tawo mangayog pasaylo sa Diyos ug magbag-o sa kaugalingon. Kining unang lakang dili makapausab sa kalibotan, apan maoy dalan sa tinuod nga kaluwasan. Ang mahinulsolon makakitag pamaagi pag-usab sa katilingban nga lahi pamaagi ad-tong nag-isip nga sila mga maayo ug tarong na.

Ang mga Judio nga naanad pagbasa sa Biblia, nasayod nag unsay sala, mao nga naikag sila sa pagpaminaw ni Juan bahin sa paghinulsol.

kasuko? ⁸ Pamunga kamo og mga bunga nga mopaila nga kamo mibiya na sa inyong pagpakasala. Ug ayaw gayod kamo pangahas pag-ingon sa inyong mga kaugalingon: “Si Abraham ang among amahan!” Kay sultihan ko kamo, mahimong buhaton sa Dios kining mga batoha nga mga kaliwat ni Abraham! ⁹ Bisan gani karon, ang mga wasay andam na nga moputol sa mga ugat sa kahoy; ang matag kahoy nga dili mamungag maayong bunga putlon gayod ug ilabay ngadto sa kalayo.”

¹⁰ Ug nangutana kaniya ang katawhan: “Unsa man diay angay namong buhaton?” ¹¹ Mitubag siya kanila: “Ang si kinsa kaninyo nga adunay duha ka sapot, ihatag ang usa niini ngadto sa wala. Ingon man usab niadtong adunay pagkaon, bahini ang walay pagkaon.”

¹² May mga kobrador sa buhis usab nga miadto aron pagpabunyag kaniya ug miingon sila: “Magtutudlo, unsay angay namong buhaton?” ¹³ Ug miingon siya kanila: “Ayaw kamo pani-ngil og kantidad nga sobra sa gitakda sa balaod.” ¹⁴ Nangutana usab ang

mga sundalo: “Ug kami, unsay angay namong buhaton?” Ug miingon siya kanila: “Ayaw kamo panggilog kang bisan kinsa sa pamugos nga paagi, ni sa pagbutangbutang og sumbong, ug ayaw kamo pagmulo sa inyong suhol.”

• ¹⁵ Samtang ang mga tawo nagdahom, ug samtang manguta sila kung tinuod ba gayod nga si Juan mao ang Mesiyas, ¹⁶ miingon siya kanila: “Nagbunyag ako kaninyo sa tubig, apan moabot ang mas gamhanan pa kay kanako. Dili gani ako takos bisan sa pagbadbad sa liston sa iyang sandalyas. Bunyagan niya kamo sa Espiritu Santo ug sa kalayo. ¹⁷ Iyang taphan ang tanang lugas sa trigo ug tigomon niya ang mga maayong lugas sa iyang kamalig, apan ang tahop niini iyang sunogon sa kalayo nga walay pagkपालong.”

¹⁸ Uban sa daghan niyang mga wali, iyang gisangyaw usab ang Maayong Balita ngadto sa katawhan.

¹⁹ Apan si Herodes nga iyang gibadlong tungod kang Herodias, nga asawa sa iyang igsoon ug tungod sa

Apan dili ang tanan andam sa pagbag-o. Sa atong bahin daghan ug dili matapos ang atong pangatarongan. Naghimo tag daghang lutsanan aron pagpabiling walay kausaban; sobra ang atong pagsalig nga ang Diyos masinaboton labi na, kay mga buotan tang sakop sa iyang simbahan; busa...si *Abraham ang inyong amahan!* Mga deboto tang magtotoo ug maayong katoliko...ug *kaliwat sa mga bitin!*

Dihay mga tawo nga nahingawa sa gipamulong ni Juan. Gikan sila sa lainlaing panginabuhi, bisan gani ang mga babayeng mugbog lupad, mga kobrador sa buhis (Mc 2:13) ug mga sundalo sa hari. Miduol sila ni Juan ug nagpakisayod unsay buhaton aron mapasaylo sila. Wala sila isalikway ni Juan, apan gihagit pagtahan sa kaugalingon alang sa hustisya.

Ang Gingharian sa Dios dili magsugod sa awhag sa pagbinuotan o sa pagtinarong, apan molatas ini. Mao nga giawhag sila sa pag-alagad sa katawhan. Gisaway niya ang nanglimbong ug nanghulga ginamit ang salapi o gahom.

Mabatonan ta ang lawom ug malungtarong kabag-ohan kon matinud-anon ta sa pagtuki ug pagsaway sa mga sayop tang panglantaw sa katawhan ug sa kalibotan. Alang sa dato,

magsugod ang kabag-ohan, inigsukna na sa kaugalingon nganong naghinobra ang iyang bahandi taliwala sa kapobre sa kadaghanan.

Busa, ang tawag alang sa pagbag-o mohatod sa kausaban sa sosyedad. Ang kalihokan alang sa pagsumpo sa bisyo sa droga, sugal, paghubog ug ubang kahilayan maayo, apan dili paigo. Nagkinahanglan nig mas lawom nga pagtuki sa mga gambalay nga nagpatunhay ini. Ang pagpakaon sa gigutom maayo, mas maayo pa gyod kon masusi nganong daghan ang gigutom. Unsay relasyon nga angayng usbon kon pipila ray nabuhong samtang ang kinabag-an gigutom?

• ¹⁵. Ang kahulogan sa *bunyag* mao ang pagsaway sa tubig ug ang paghaw-as. Ang mga Essenes gibunyagan sa kamingawan atol sa ilang pangilin aron ipakita ang pangandoy sa pagkab-ot og mas hingpit nga kinabuhi alang sa pag-abot sa Manluluwas. Pinaagi ining makitang timaan, si Juan namunyag sab sa buot maglig-on sa ilang kinabuhi ug andam sa pagtahan ini.

Gitandi dinhi si Juan ug si Jesus; ang bunyag ni Juan ug ang kristohanong bunyag.

Dunay nag-ingon nga kay dako nang gibun-

daghang mga dautang butang nga iyang nabuhat, ²⁰ gipahilum ug gipabilanggo kang Juan.

Ang Pagbunyag kang Jesus

(Mt 3:13; Mc 1:9; Jn 1:29)

• ²¹ Sa dihang nabunyagan na ang tanan, gibunyagan usab si Jesus. Ug sa dihang nag-ampo siya, naabli ang langit, ²² ug mikunsad kaniya ang Espiritu Santo sa dagway sa usa ka salampati, ug nadungog ang usa ka tingog nga gikan sa langit: “Ikaw ang akong pinalanggang anak, gikahimutan ko ikaw pag-ayo.”

yagan si Jesus, angay nga dagko sab tang bunyagan. Apan dili magsilbi kining pangatarongnana, kay naghisgot ni og lahing bunyag ug lahing panginahanglan.

Bunyag sa tubig...sa kayo...(b. 16), ordinaryo ning kasinatiana adlaw adlaw. Atong kusokusohon sa tubig ang namansang panapton, apan bisag nalimpyo na, dili gihapon maisip nga bag-o, gani may mansa pang mahibulin. Sa laing bahin ang kayo makatangtang sa mga taya sa puthaw, ining paagiha mabalik ang kabag-o. Ang kayo sab makawagtang sa mansa ug sa namansahan.

Si Juan namunyag sa tubig sa nagtinguha nga mahatagag kalig-on ang ilang kinabuhi. Alang nila ang bunyag dayag nga timailhan sa ilang desisyon ug gipanumpa. Apan ang maong panaad mahimong mapakyas ug dili igo nga makawagtang sa gamot sa kadaotan sulod sa atong kasingkasing.

Sa pikas bahin giwahag ni Jesus ang iyang tinun-an sa pagbunyag sa buot magpasakop sa Kristohanong Katilingban. Kining bunyaga nga dawaton uban sa pagtoo ug sa Espiritu Santo, mahimong liso sa posibilidad alang sa kabag-ohan sa pagkatawo.

Si Juan wala mamunyag ug mga bata (o mga babaye). Apan ang Simbahan namunyag bisan pag mga batang gagmay aron mahimo silang mga anak sa Diyos ug sakop sa Kristohanong Katilingban. Kon mahatagan silag kristohanong palibot sa Diyos, sa pamilya ug sa katilingban, maambitan nila ang gugma sa Diyos ug motubo ang kristohanong kaakohan.

• ²¹. Wala magkinahanglan si Jesus sa pagbag-o, ni sa pagdawat sa bunyag ni Juan. Apan timailhan ni sa pagpakighiusa niya sa katawhan. Sa pagbabunyag buot ipakita ni Jesus nga dalan ni sa nangita sa hustisya ug kabag-ohan sa kinabuhi.

Sulod sa kapid-an ka siglo wala silay mga propeta, morag nagpakahilom ang Diyos. Ug alang sa mga Judyo “sirado na ang langit”. Apan karon, ang Diyos namulong pag-usab. Si Jesus mipaila sa mga propeta. Ang pag-ingon nga “nabuka ang langit” nagpasabot nga

Ang Kaliwatan ni Jesus

• ²³ Misugod si Jesus sa pagpangalagad sa dihang 30 na ang iyang panuigon. Gituohan nga anak siya ni Jose, ang anak ni Heli. ²⁴ Si Heli anak ni Mata, nga anak ni Levi. Si Levi anak ni Melqui, nga anak ni Janai. Si Janai anak ni Jose, ²⁵ nga anak ni Matatias. Si Matatias anak ni Amos, nga anak ni Nahum. Si Nahum anak ni Esli, nga anak ni Nagai, ²⁶ nga anak ni Maat, nga anak ni Matatias, nga anak ni Semein, nga anak ni Jose, nga anak ni Juda, ²⁷ nga anak ni Joanan, nga anak ni Resi, nga anak ni Zorobabel, nga

nadawat ni Jesus ang gipadayag sa Diyos (Ez 1:1 ug Reb 4:1).

...*ang anak ko* (b. 22). Dunay purohan nga kining tudlinga kinutlo sa Is 42:1-4. Buot ipakita sa Ebanghelyo nga si Jesus mao ang pini-li ug pinalabi sa Diyos. Si Jesus mao ang alagad. Sulugoon siya sa Ginoo, nga magdalag hustisya labi na sa mga kabos ug timawa.

Angayng timan-an nga ang tudling *anak sa Diyos* masabot sa lainlaing paagi. Sa wala pa si Jesus, ang mga hari, lakip na ang sa Israel, gitawag ug *anak sa Diyos*. *Anak sa Diyos* gihapon ang ilang tawag sa gipaabot nga Mesiyas nga gipili sa Diyos aron pagluwas sa Israel.

Ang pag-ingon nga si Jesus ang Anak sa Diyos, nagpasabot nga siya ang Bugtong Anak sa Diyos.

Sa gibunyagan na siya ni Juan nadawat ni Jesus ang tawag sa Diyos aron pagsugod sa pagsangyaw sa Maayong Balita sa kaluwasan. Ang Diyos naghimo niyang Anak nga sa Biblia nagpasabot ug propeta, hari ug sulugoon sa iyang katawhan (Is 42:1-4). Niini sab nga paagiha nadawat niya ang Espiritu.

Busa, si Jesus *gihilogan* aron pagsangyaw sa Paghari sa Diyos ngadto sa mga kabos (4:18). Si Jesus lahi sa ubang “manluwas” ug sa daghan nato, nga mamilig kalihokan nga dili kuyaw. Busa, ang atong lihok sa pag-alagad sa uban, dunay kinutuban. Samtang si Jesus dili molunga ni maluya hangtod nga ang iyang mensahe ug pagsaksi sa kamatuoran mihatod niya sa kamatayan.

Dunay lain nga karaang teksto sa Lucas 3:22 nga nag-ingon: “Ikaw ang Anak ko, “ug” karong adlaw. Amahan na ko nimo” (sama sa Slm 2:7). Mao sab ni ang laing paagi sa pagpaila sa Mesiyas ug Manluwas.

• ²³. Human ining talan-awona sa bunyag, gipakita ni Lucas ang talaan sa kagikan ni Jesus, nga lahi sa gihan-ay sa Mateo (Mt 1:1). Dili lang kay mibalik si Lucas kang Abraham, mihatag pa siya sa kagikan ni Abraham hangtod sa unang tawo, nga daw nagpakita nga mi-anhi siya aron pagluwas sa katawhan nga nahulog sa sala sukad pa ni Adan.

anak ni Salatiel, nga anak ni Nerib,²⁸ nga anak ni Melqui, nga anak ni Adi, nga anak ni Kosam, nga anak ni Elmada, nga anak ni Er,²⁹ nga anak ni Josue, nga anak ni Eliecer, nga anak ni Jarim, nga anak ni Matat, nga anak ni Levi,³⁰ nga anak ni Simeon, nga anak ni Juda, nga anak ni Jose, nga anak ni Jonan, nga anak ni Eliaquim,³¹ nga anak ni Melea, nga anak ni Mena, nga anak ni Matata, nga anak ni Natan, nga anak ni David,³² nga anak ni Jese, nga anak ni Obed, nga anak ni Booz, nga anak ni Salomon, nga anak ni Najason,³³ nga anak ni Aminadab, nga anak ni Admin, nga anak ni Arni, nga anak ni Eson, nga anak ni Farez, nga anak ni Juda,³⁴ nga anak ni Jacob, nga anak ni Isaac, nga anak ni Abraham, nga anak ni Tera, nga anak ni Najor,³⁵ nga anak ni Seruc, nga anak ni Ragan, nga anak ni Falec, nga anak ni Eber, nga anak ni

Sala,³⁶ nga anak ni Cainan, nga anak ni Arfaxad, nga anak ni Sem, nga anak ni Noe, nga anak ni Lamec,³⁷ nga anak ni Matusalen, nga anak ni Enoc, nga anak ni Jared, nga anak ni Malaleel, nga anak ni Cainan,³⁸ nga anak ni Enos, nga anak ni Set, nga anak ni Adan, nga anak sa Diyos.

Ang Pagtintal kang Jesus

(Mt 4:1; Mc 1:12)

4¹ Mibiya si Jesus sa Jordan nga puno sa Espiritu Santo. Unya gidala siya sa Espiritu ngadto sa kamingawan sulod sa 40 ka adlaw. ²Didto gitintal siya sa yawa. Niining higayona wala gayod siya mokaog bisag unsa, ug sa kataposan, gigutom siya. ³Miingingon ang yawa kaniya: “Kon anak ka sa Diyos, himoag pan kining batoha.” ⁴Ug gitubag siya ni Jesus: “Giingon sa Kasulatan: ‘Ang tawo dili mabuhi sa pan lamang.’”

Ang pagsaysay ni Lucas sa kagikan ni Jesus hangtod ni Adan, nagpasabot sa kamalukapanon sa kaluwasan nga gidala ni Jesus. Ang Manluluwas nga si Jesus, dili alang ra sa mga Judio kondili, sa tanang katawhan sa tibuk kalibotan.

ANG TINTASYON

• **4.1** Sa pagsulat ining Ebanghelyoha, ang kristyanos diha ubos sa Romanong dominasyon. Nag-atubang silag problema sa bahandi ug gahom. Panahon sab ni nga ang Romanong imperador nagpakadios ug nagpasimba sa tibuk Romanong Imperyo.

Sulod sa 40 ka adlaw, si Jesus nag-inusara ug nagpuasa sa kamingawan. Panahon ni sa iyang pangandam alang sa dagkong buluhaton; ug higayon nga mobiya na siya sa ginikanan, aron pagtahan sa kaugalingon sa kabu-but-on sa Amahan..., panahon pagsugod na sa iyang misyon nga mohatod niya sa kamatasyon. Sa kamingawan, nakigbisog siya batok sa mga pagsulay. Didto gisulay ang kalig-on sa iyang baroganan, ang iyang mga mithi ug panglantaw nga maoy sukaranan sa pagkab-ot sa kinatibuk-ang plano sa Diyos.

... *himoang pan kining batoha* (b.3). Pagsulay ni aron gamiton ang katingalanan niyang gahom sa pagpakaon sa gigutom. Niining paggiha motoo ug mosunod niya ang katawhan, labi na ang mga kabos. Sa ato pa, hiphipan ang mga tawo pinaagi sa mga proyekto ug kaayohan, aron moyukbo sila ug moila niya nga pangulo ug Manluluwas. Apan dili ni iyang pamaagi. Kalaki ni sa ambisyosong mga poli-

tiko. Walay kalamboang mahitabo sa pamaaging panghungit. Busa, mitubag si Jesus: *Dili sa pan lang nga mabuhi ang tawo* kinutlo sa Dt 8:3, nagpasabot nga ang matuod nga kinabuhi dili makaplagan sa maangayon lang nga kahimtang, apan ang tumong ining tanan mao ang pagmugna ug *bag-ong mga tawo ug bag-ong mga binuhat*. Ang mensahe mao nga walay laktod nga dalan paingon sa kalingkawasan.

Unya, giladlad atubangan ni Jesus ang himaya sa Romanong Imperyo, uban sa harianong kaambong: *Kining tanan maimo...* Ang pagkigbisog ni Jesus mao kon andam ba siyang motahan sa mithi ug baroganan sa Gingharian sa Diyos bugti sa mga bili ug mithi sa gingharian ni Satanas.

Hangtod karon kining tintasyona kanunayng molakduplakdom sa daghang kristyanos. Dili dyotay ang nahaylo ining makaiibog nga tanyag. Tungod ni sa yawan-ong pwersa sa mga sistema ug padagan sa pangkalibotang mga negosyo ug patigayon diin ang kwarta ug ganansya maoy gipakadios. Nagsuyop ni sa panghunahuna sa dakong bahin sa katawhan sa kalibotan, lakip ang Simbahan.

Apan kining tanan, gisalikway ni Jesus. Ang bahandi ug gahom, naa aron gamiton, ug dili aron simbahon; aron moalagad ug mopaling-kawas sa tawo, dili aron moulipon ug modaug-daog.

Ang ikatulo mao ang tintasyon paghimog katingalahang mga buhat aron matingala ang mga tawo. Sa kinas-ang bahin sa Templo gisulsolan si Jesus sa pag-ambak, kay ang kasulatan nag-ingon, *Kuptan ka nila aron dili ma-*

⁵ Unya, gidala siya sa yawa ngadto sa itaas sa bukid ug gipakita kaniya ang tanang gingharian sa tibukok ang kalibotan. ⁶ Ug miingon ang yawa kaniya: “Ihatag ko kanimo ang tanang gahom sa kalibotan ug ang himaya niini, kay gitugyan kini kanako, ug ikahatag ko kini kang bisag kinsang buot kong tugyanan niini. ⁷ Kining tanan akong itugyan kanimo sa higayon nga imo akong simbahan.” ⁸ Apan mitubag si Jesus: “Nag-ingon ang Kasulatan: ‘Simbaha ang Ginoo nga imong Dios, ug siya lamang ang alagari.’”

⁹ Unya gidala siya sa yawa ngadto sa Jerusalem, ug gipabarog siya sa kinatas-ang bahin sa templo ug giingnan siya: “Kon ikaw ang anak sa Diyos, ambak gikan dinhi ngadto sa ubos, ¹⁰ kay nag-ingon man ang Kasulatan, ‘Ang Ginoo magmando sa iyang mga anghel sa pagbantay kanimo,

¹¹ ug sa ilang mga kamot sapnayon ka nila aron ang imong mga tiil, dili gayod mabunal sa bato.’” ¹² Apan gitubag siya ni Jesus: “Ayaw tintala ang Ginoo nga imong Diyos.”

¹³ Ug sa dihang human gitintala sa yawa si Jesus, mibiya kini kaniya aron paghulat og laing tukmang higayon.

Ang Sinugdan sa Pagpangalagad ni Jesus sa Galilea

(Mt 13:53)

• ¹⁴ Mibalik si Jesus ngadto sa Galilea ubos sa gahom sa Espiritu Santo ug ang balita mahitungod kaniya mi-kaylap sa tibukok kayutaan. ¹⁵ Ug misugod siya pagpanudlo sa mga sinagoga, ug midayeg kaniya ang tanan.

Gisalikway si Jesus didto sa Nazaret

• ¹⁶ Unya miabot si Jesus sa Nazaret, ang lugar diin didto siya magdako, ug ingon sa naandan misulod siya sa sinagoga sa Adlaw nga Igpapapahu-

pandol sa bato ang imong tiil. Ang yawa mituklog teksto sa Dt 6:16.

Kon buhaton ni ni Jesus, sa usa ka pamilok, hugopan siya sa daghang tawo. Dili na siya maghago. Sa usa ka sulti, motoo dayon sila ug mosunod. Niining paagiha dili na siya kinahanglang mopuyo uban sa katawhan; dili na siya kinahanglang mosinati sa ilang kalisod ug pag-antos ni mouban sa ilang pakigbisog.

Apan kining paagiha, taphaw rag sangpotanan alang sa mga tawo. Dili ni modala nila sa pagtahan sa kaugalingon alang sa gingharian. Dili ni mopahigmata nila alang sa mas lawom nga pagtamod, paghangad ug pagsalig.

Busa, si Jesus mikutlo sa kasulatan nga nag-ingon: *Ayaw hagita ang Ginoo nga imong Diyos.*

• ¹⁴. Mipauli si Jesus sa ilaha uban sa pipila ka tinun-an ni Juan nga naiyang tinun-an (Jn 1:35). Gikan sa Cafarnaum diin nag-abotan si Jesus sa balay ni Simon ug Andres, nagsugod siya pagwali sa mga sinagoga sa Galilea (Mc 1:35). Ang iyang mga pulong nakapatandong sa katawhan, kay nagbuhat man siya *inubanan sa gahom sa Espiritu.*

Nagsugod...(b. 15). Wala siya moderetso sa katawhan, apan nagsugod pagwali sa mga sinagoga diin gipaila ni Jesus ang kaugalingon.

• ¹⁶. Usa ra ang Templo sa tibukok nasod sa Palestina, ang naa sa Jerusalem, diin maghadad og mga sakripisyo ang mga pari. Apan sa lainlaing dapit, naa silay mga sinagoga, diin magsimba sila ug magtuon sa Balaang Kasulatan. Busa, sayon ra ang pag-apil sa pagbasa

ug sa paghatag sa ilang komentaryo. Dinhi si Jesus nakasugod pagsulod ug pagpaila sa kaugalingon.

Sa nailhan na sa mga tawo si Jesus, miadto siya sa Nazaret, apan wala siya dawata sa katagilunsod. Niining maong teksto, gisaysay ni Lucas nganong nakadani si Jesus og daghang tawo, ug nganong gisalikway siya sa uban, labi na sa Nazaret.

Sa pagbukhad...(b. 17) kining tekstoha kinutlo sa Is 61:1-2. Si Isaias naghisgot sa iya mismong misyon: nga ang Diyos nagpadala niya sa mga Judio nga gibihag aron ipahibawo ang pagduaw kanila sa Diyos. Apan mas mo-haom ni sa gibuhat ni Jesus; gipadala siya sa Diyos aron pagdalag matuod nga kagawasan sa katawhan nga nangandoy ini.

Ang tudling *pagsangyaw og kagawasan sa binilango* dili mabasa sa maong panahon kanus-a ang Isaias, apan gikuha sa laing teksto sa mao gihapong basahon (Is 58:61), ug gisukip dinhi, kay ang giingong paghatag og kagawasan makasumada sa gibuhat ni Jesus.

Karong adlaw...(b. 21). Mianhi si Jesus aron pagmantala sa bag-ong panahon kanus-a ang Diyos maania ug mopasig-uli sa katawhan. Sa matag 50 ka tuig ang mga Israelita magsaulog sa “tuig sa kalipay”. Niining higayona ang tanang utang mapapas, ug ang mga ulipon mahatagag kagawasan (Lev 25:10). *Unya, gipahibawo ang tuig sa kaluoy sa Ginoo.* Katumanan ni sa mga panagna ug sa mga saad sa Diyos. Pinaagi ni Jesus, ang Diyos nakig-uban sa iyang katawhan: gipaila ni Jesus ang Amahan ug gipaila sa Amahan ang iyang Anak pinaagi sa mga timaan og milagro nga iyang gihimo.

lay. Mitindog siya aron pagbasa sa Kasulatan ¹⁷ ug gitunol kaniya ang basahon ni propeta Isaias. Gibukhad niya kini ug gibasa ang bahin diin nahisulat: ¹⁸ “Ang Espiritu sa Ginoo ania kanako, tungod kay gihilogan ako aron isangyaw ang Maayong Balita ngadto sa mga kabos. Gipadala niya ako aron pagsangyaw og kagawasan sa mga binihag, ug aron pagpahiuli sa panan-aw sa mga buta; ug kagawasan sa mga dinaugdaog. ¹⁹ Ug aron pagmantala sa tuig sa kaluoy sa Ginoo.”

²⁰ Unya gilukot ni Jesus ang basahon ug gihatag kini pagbalik ngadto sa alagad ug milingkod siya. Mitutok kaniya ang tanan didto sa sinagoga. ²¹ Ug miingon siya kanila: “Karong adlawan natuman kining bahina sa Kasulatan ingon gayod sa inyong nadungog.”

²² Ug ang tanan midayeg kaniya, ug nahibulong sila sa malumong mga pulong nga nagagikan sa iyang baba. Unya miingon sila: “Dili ba kini siya mao man ang anak ni Jose?” ²³ Ug miingon si Jesus kanila: “Sa walay pagduhaduha, sultihan ako ninyo bahin sa panultion nga nagkanayon: ‘Mananambal, tambali ang imong

kaugalingon. Buhata sa imong kaugalingon lungsod ang among nadungog nga imong gibuhat sa Caper-naum.”

²⁴ Ug miingon siya: “Ingnan ko kamo, walay propeta nga gidawat sa iyang kaugalingong lungsod. ²⁵ Sa pagkatinuod, sultihan ko kamo, daghang mga balong babaye didto sa Israel sa panahon ni Elias, sa dihang ang langit wala mopaulan sulod sa tulo ka tuig ug unom ka bulan, ug sa dihang miabot ang dakong gutom sa tibuok yuta. ²⁶ Apan wala ipadala si Elias ngadto sa bisan kinsa kanila, kondili ngadto lamang sa usa ka balong babaye sa Sarepta, sa lungsod sa Sidon. ²⁷ Adunay daghan usab nga mga sanlahon sa Israel sa panahon ni propeta Eliseo, apan walay bisan usa kanila ang naayo gawas kang Naaman, nga Sirio.”

²⁸ Sa ilang pagkadungog niini, naglagotgot pag-ayo ang tanan nga atua sa sinagoga. ²⁹ Nanindog sila ug ilang giabog si Jesus ngadto sa gawas. Unya ilang gidala siya ngadto sa kinatumyang bahin sa bungtod aron ila na unta siyang ihulog sa pangpang. ³⁰ Apan miagi siya sa taliwala nila ug miikyas.

Paghatag sa bag-ong...(b. 18). Mianhi si Jesus aron pagpahimugso sa tibuok kalingkawasan sa tawo ug sa tanang katawhan. Dayag kaayo nga ang mga Judio nangandoy, una sa tanan, sa politikanhong kagawasan nga tipik sa tibuok kalingkawasan sa tawo. Nganong wala man si Jesus mangako ini? Mao ra bay iyang gilantaw ang “mga kalag”?

Sa pagkatinuod, ang Daang Kasabotan wala magsaad og “kaluwasan sa mga kalag,” apan kini ang gitagaag gibug-aton sa atong simbahan karon. Mao ray gihunahuna sa tawo ang kaluwasan sa kalag hangtod nga nagpakahilom na lang siya, nahadlok, usahay nabayaran ug way kalibotan nga adlaw-adlaw nahimo siyang kaabin sa pagpakaabala sa ekonomikanhon ug sosyal nga kinabuhi.

Ang Daang Kasabotan naglantaw nang daan sa pag-abot sa Manluluwas, ug si Jesus mao ang katumanan ini. Ang iyang mga pulong ug buhat nakapatandog kaayo sa katawhan. Sama siya sa nagtisosk og binhi nga dili dayon motubo ug makapamunga. Ang mensahe nga iyang gitisosk sa katawhan inamay sab nga nakapahigmata ug nakahatod nila sa tibuok ka-

lingkawasan. Walay tinguha si Jesus pag-apil sa mga panatikong pundok sa iyang panahon nga madaugdaogon gihapon sama sa Romanong imperyo. Hinuon, mibarog siya alang sa kamatuoran ug nagmasa og lig-ong pundasyon alang sa malingkawasngong kalihokan sa umaabot.

Gihilogan... (b. 18). Basaha ang komentaryo sa Lucas 6:20.

Unya, gipakita ni Lucas nganong gisalikway si Jesus sa mga tawo sa Nazaret:

– Una tungod sa garbo. Kasagaran ang mga tawo daling mohangop sa mga bisita gikan sa mga dagkong lungsod o syudad. Si Jesus wala dawata, kay tagaila ra. *Anak ra siya sa panday nga si Jose.* (Basaha ang komentaryo sa Mc 6:1)

– Unya, tungod sa kasirado. Tungod sa pag-isip nila nga sila ray *pinalabi* sa Diyos, dili makadawat nga ang Diyos mohatag sa panalangingin sa uban nga dili Judio. Si Jesus nagpahinumdom nila nga bisan ang mga propeta nagtabang sa nanginahanglan nga lahi nilag pagtoo (1 H 17:7; 2 H 5), kay ang Diyos, Diyos man sa kinabuhi ug dili Diyos sa mga Judio ra.

Ang Tawo nga Giyawaan

(Mc 1:23; Mt 4:24; 8:14)

• ³¹ Unya milugsong si Jesus sa Capernaum, usa ka lungsod sa Galilea, ug didto nagtudlo siya sa mga tawo sa Adlaw sa Pahulay. ³² Nahibulong silang tanan sa iyang gipanudlo, kay gamhanan man ang iyang mga pulong.

³³ Didto sulod sa sinagoga, dihay lalaki nga giyawaan, nga misinggit og kusog: ³⁴ “Jesus nga taga Nazaret, unsay imong tuyo kanamo? Mianhi ka ba aron pagpukan kanamo? Nakaila ako kanimo. ikaw mao ang Balaan sa Diyos.” ³⁵ Apan gibadlong siya ni Jesus nga nagkanayon: “Hilom ug paha-wa gikan kaniya!” Human gilambalamba ang tawo sa ilang atubangan, migawas ang yawa gikan kaniya ug ang tawo wala unsaa niini.

³⁶ Unya natingala ang tanan, ug nag-ingnanay sila sa usag-usa: “Un-sang matanga sa pulong kini? Diin man kaha nagagikan ang iyang katungod ug gahom nga iya mang gimandoan ang yawa, ug misunod kini kaniya?” ³⁷ Unya, mikaylap sa tanang dapit niadtong yutaa ang mga balita mahitungod kang Jesus.

Ang Pag-ayo sa Daghang mga Masakiton

³⁸ Mibiya si Jesus sa sinagoga ug miadto siya sa balay ni Simon. Niadtong higayona gihilantan ang ugang babaye ni Simon, busa ilang gisultian si Jesus bahin sa iyang kahimtang. ³⁹ Miduol si Jesus ug mibarog sa

iyang kiliran. Unya iyang gipapahawa ang hilanat ug naayo siya. Unya, diha-diha, mibangon siya ug mialagad kanila.

⁴⁰ Sa pagsalop na sa adlaw, ang tanan nga adunay masakiton sa nagkadaiyang balatian, gidala ngadto kang Jesus. Unya iyang gitapion ang iyang mga kamot sa matag usa kanila ug giayo niya sila. ⁴¹ Nanglayas usab gikan sa daghang mga tawo ang mga yawa nga misinggit-singgit sa pag-ingon: “Ikaw mao ang anak sa Diyos!” Apan iya silang gibadlong ug wala niya sila tugoti pagsulti, kay nasayod man sila nga siya mao ang Mesiyas.

Ang Pagwali ni Jesus

⁴² Sa pagsubang na sa adlaw, mibiya si Jesus ug miadto sa hilit nga dapit. Ang mga katawhan nangita ug miadto gayod kaniya. Sa dihang ila na siyang nakita, ila siyang gipugngan aron magpabilin kanila. ⁴³ Apan misingon siya kanila: “Kinahanglan gayod nga iwali ko usab ang maayong balita sa gingharian sa Diyos ngadto sa ubang kalungsoran, kay mao man kini ang hinungdan nganong gipadala ako. ⁴⁴ Ug nagwali siya sulod sa mga sinagoga sa Judea.

Ang Pagtawag sa Unang mga Tinun-an

(Mt 4:18; Mk 1:16)

5^{*} Samtang nag-inilogay ang mga tawo sa pagduol kaniya aron pagpamati sa pulong sa Diyos, nagbarog si Jesus sa lapyahan sa lanaw sa Genesaret. ² Ug didto iyang nakita ang

• 31. Basaha ang komentaryo sa Mc 1:21. Nganong gipahilom ni Jesus ang daotang espiritu? Susama gihapon ni sa 4:41.

Dili siya magpatawag sa mga tawo og *Cristo* o *Mesiyas* o *Balaan sa Diyos* (kining tanan parehag kahulogan sa Manluluwas, ang *hinilogan sa Diyos*), kay lahi ra ang matang sa manluluwas sa hunahuna sa mga tawo. Kon pasagdan niya makadaot lang ni ug makahatag og dugang kalibog.

ANG MGA APOSTOL

• 5.1 Gidetalye pag-asoy ni Lucas ang gisaysay sa Marcos 1:16.

Mihangyo si Jesus pagsakay sa baroto ni Pedro, ug gidawat siya ni Pedro sa dakong kahinangop. Apan wala magpaabot si Jesus nga alagaran siya, nangita hinuon siyag mga tawo nga andam moalagad sa uban, andam pagbiya ug pagtahan sa kaugalingon aron pag-uban sa iyang buluhaton. Daghan ang naminaw niya, apan nanginahanglan siyag apostoles.

Ang mga milagro laing paagi sa pagpanudlo ni Jesus. Ang gipakita nga milagro ni Jesus, mao ang pulong sa Diyos alang sa umaabot nga apostoles. *Palawod ug itaktak...* Gituman ni Pedro ang gisugo ni Jesus, bisag nasayod siya nga walay makuha. Sa samang pagkaagi,

duha ka mga sakayan sa daplin sa baybayon. Ang mga mananagat nangwaswas sa ilang mga pukot kay mao pa man ang ilang pag-abot gikan sa dagat. ³Mitungtong siya sa usa ka sakayan nga iya ni Simon. Unya mihangyo siya kaniya sa pagtulod og diytutay sa iyang sakayan ngadto sa dagat. Milingkod siya sa sakayan og mipadayon pagtudlo sa mga tawo. ⁴Sa nakahaman na siyag sangyaw, giingnan niya ni Simon: “Palawod kamo ug itaktak ang inyong mga pukot aron makakuha kamog isda.” ⁵Ug mitubag si Simon: “Magtutudlo, naghago kami sa tibuok gabii apan wala kami nakuha. Apan tungod kay nagsugo ka man, akong itaktak ang mga pukot.” ⁶Ug ilang gitaktak ang ilang mga pukot, ug hilabihan kadaghang isda ang ilang nakuha. Tungod sa kadaghan sa ilang kuhang isda hapit magisi ang ilang mga pukot. ⁷Busa ilang gitawag ang ilang mga kauban sa pikas sakayan aron motabang kanila. Nanuol ang ilang mga kauban ug gipuno nila pag-ayo ang duha ka mga sakayan, nga tungod niini hapit na sila malunod.

⁸Sa pagkakita ni Simon Pedro sa

nahitabo miluhod siya sa tilan ni Jesus ug miingon: “Palayo kanako, Ginoo, kay usa ako ka makasasala!” ⁹Natingala si Simon ug ang tanan nga nakasaksi sa maong hitabo, tungod sa hilabihan kadaghan sa isda ng ilang nakuha. ¹⁰Natingala usab ang mga anak ni Zebedeo, nga si Santiago ug Juan, ang mga kauban ni Simon.

Unya miingon si Jesus kang Simon: “Ayaw kahadlok! Sukad karon mangisda ka na og mga tawo.” ¹¹Human nilag dalha ang mga sakayan sa baybayon, ilang gibiyaan ang tanan ug misunod sila kang Jesus.

Ang Pag-ayo sa Usa ka Sanlahon

(Mc 1:40; Mt 8:20)

• ¹²Samtang didto si Jesus sa usa ka lungsod, may usa ka sanlahon. Sa pagkakita niya kang Jesus, mihapa siya sa iyang atubangan ug nagpakimalooy sa pag-ingon: “Ginoo, kon but-on nimo, mamaayo ako!”

¹³Unya gihapak siya ni Jesus ug giingnan: “Buot ko, mamaayo ka!” Di-hadiha naayo ang sanlahong lalaki. ¹⁴Unya, gipasidan-an siya ni Jesus sa dili pagpanugilon kang bisan kinsa, ug miingon, “lakaw ug ipakita ang imong

ang gisaligan sa apostoles sa ilang pagsangyaw sa Maayong Balita mao ang gahom ni Jesus, dili ang ilang kaugalingon.

Nakakuhag... (b. 6). Tungod sa ilang gibuhait, napuno sila sa paglaom ug pagsalig.

Gikan karon... (b. 10). Hiusahon ang kawathan nga nabahinbahin tungod sa sala, hiusahon ang nagkatibulaag nga mga anak sa Diyos sa Simbahan ni Jesus.

Palayo... (b. 8). Nakita ni Pedro nga makasasala siya dihag nadiskobrehan niya ang Diyos sa iyang kinabuhi. Nagpadayag si Pedro sa iyang pagtoo kang Jesus nga nagtawag aron pagluwas sa makasasala.

Ila ning gibiyaan... (b. 11). Dili kay daghan silag katigayonan, apan gibiyaan ang naandag kinabuhi lakip ang trabaho ug pamilya.

Ang *Apostoles* nagkahulog *pinadala*. Si Jesus nagpili ug nagpadala nila sa iyang ngalan. Apan dayag na lang nga ipadala ang andam rang mobulig sa iyang buluhaton. Sa atong panahon karon daghan ang katoliko nga naminaw sa Ebanghelyo, apan dyotay kaayo ang mibulig ni Cristo.

Ang kristyano matawag nga apostol o mibulig ni Jesus kon ang iyang panglantaw labaw

kay sa kaayohan sa parokya; kon naglantaw siya ug mibati sa kahimtang sa tanang katawhan isip *mananagat sa mga tawo*.

Dinhi, gihusa ni Lucas ang duha ka nagkahilang hitabo: ang pagtawag sa mga tinun-an nga malakbitan sa Mc 1:16, ug ang katingalahang pagkakuha sa daghang isda. Kining ikaduhang hitabo gibutang ni Juan human sa pagkabanhaw ni Jesus (Jn 21:1-6). Makita dinhi nga ang mga apostol dili interesado sa insaktong petsa sa pagkahitabo, apan sa mensaheng nagpaluyo sa maong teksto. Alang ni Juan, mas mohaom ang maong hitabo kon ipahimutang sa pagpakita ni Jesus human sa iyang pagkabanhaw.

• 12. Basaha ang komentaryo sa Marcos 1:40.

Paghimog... (b. 14). Ang maong balaod nagsugo nga ang sanlahon ipalayo sa mga tawo (Lev 13:45), apan kon may timailhan nga naayo siya human mahiling sa mga pari, maka-balik na siya pagpuyo sa katilingban. Nagtoo sila nga ang sanla silot sa Diyos, ug ang pagkaayo pasaylo sa sala.

kaugalingon sa pari, ug paghimog halad sumala sa gisugo ni Moises, isip pagpamatuod nga maayo ka na.”

• ¹⁵ Apan mikaylap hinoon pag-ayo ang balita mahitungod kang Jesus, ug nangadto kaniya ang duot sa katawhan aron pagpamati ug pagpatambal sa ilang mga balatian. ¹⁶ Tungod niini, miikyasa siya nga nag-inusara ngadto sa dapit nga awaaw ug didto nag-ampo siya.

Ang Pag-ayo sa Usa ka Paralitiko

• ¹⁷ Usa niana ka adlaw, sa dihang nanudlo si Jesus, dihay mga Pariseo ug mga magtutudlo sa Balaod nga nagagikan sa nagkalainlaing lungsod sa Galilea, Judea ug Jerusalem. Nanglingkod sila aron pagpaminaw kaniya. Ug ang gahom sa Ginoo nag-uban kang Jesus sa iyang pagpanambal sa mga masakiton. ¹⁸ Unya, nangabot ang mga kalalakinhan nga nagdayong sa usa ka paralitiko. Ug naningkamot sila pag-ayo sa pagdala kaniya ngadto kang Jesus. ¹⁹ Apan wala sila makakitag paagi tungod sa kadaghan sa mga tawo. Busa mikatkat sila sa atop sa balay, ug ilang gituntan ang paralitikong naghigda sa iyang higadaanan ngadto gayod sa taliwala sa katawhan, atubangan ni Jesus.

²⁰ Sa pagkakita ni Jesus sa kadako sa ilang pagsalig, miingon siya: “Higala, gipasaylo ka na sa imong mga sala.” ²¹ Unya ang mga magtutudlo sa

Balaod ug ang mga Pariseo mangutana sa ilang tagsa-tagsa ka kaugalingon nga nagkanayon, “Kinsa ba kining tawhana nga nanampalas man siya sa Diyos? Kinsay ba ang may gahom pagpasaylo sa mga sala? Dili ba, ang Diyos man lamang?”

²² Sa dihang nasayran ni Jesus ang ilang gihunhuna, nagkanayon siya, “Nganong nangutana man kamo sa inyong kasingkasing? ²³ Unsay ba diay ang mas sayon, ang pag-ingon ba, ‘Gipasaylo ka sa imong mga sala,’ o ang pag-ingon, ‘tindog ug lakaw?’ ²⁴ Buot ko nga masayran ninyo nga ang Anak sa tawo aduna gayoy gahom sa pagpasaylo sa mga sala dinhi sa yuta.” Unya iyang giingnan ang paralitiko, “Sultihan ko ikaw; bangon, bitbita ang imong gihigdaan ug pauli sa inyo!” ²⁵ Dihadiha mibangon siya sa ilang atubangan, iyang ghipos ang iyang higdaanan ug mipauli, nga nag-dayeg sa Diyos.

²⁶ Natingala pag-ayo ang tanan, ug ilang gidayeg ang Diyos. Ug sa dakong kahadlok nagkanayon sila: “Nakita nato karon ang mga kahibulongang butang!”

Ang Pagtawag ni Levi

(Mc 2:13; Mt 9:9)

• ²⁷ Human niini, migawas si Jesus ug nakita niya ang usa ka kobrador sa buhis, nga ginganlag Levi, nga naglingkod sa iyang opisina. Unya miingon si Jesus kaniya: “Sunod kana-

• 15. *Moadto si...*(b. 16). Gihisgotan ni Lucas sa makadaghan, nga si Jesus nag-ampo. Mag-ampo si Jesus labi na sa dili pa mohimog dagkong buluhaton (3:21;6:12;9:28 ubp.). Ang tuyo dili aron paglikay kondili paggahig panahon alang sa kahilom ug sa pamalاندong.

• 17. Basaha ang komentaryo sa Marcos 2:1 ...*magtutudlo sa Balaod...*(b. 17). Niining panahona, ang mga Pariseo ug magtutudlo sa Balaod dili pa supak ni Jesus. Apan kay naka-eskwela man silag relihiyon, silay unang nangangha sa gipadayag ni Jesus: Kinsa man siya? Magtotoo bang nagtoo ug nagsunod sa mga balaod sa Diyos o nagtukod bag laing sekta? Alang ni Jesus higayon ni pagpakita

nga dili lang siya tinun-an ni Moises ug sa mga propeta, apan labaw siya nilang tanan.

Dinhi masabtan nganong nasuya niya ang mga magtutudlo sa Balaod. Wala siya maka-eskwela ug walay diploma, apan nagpalu-malumag tudlo. Para niila, kon moabot na ang Diyos, ang ilang kahibalo ug pagtulun-an ilhon ug paluyohan. Apan si Jesus, taliwala sa yanong katawhan wala manumbaling sa mga awtoridad sa Balaod nga nakamenos pag-ayo sa mga kabos. Ug kay dili man sila makadawat ni Jesus, wala silay mahimo gawas sa pagsu-pak niya.

• 27. Basaha ang komentaryo sa Mc 2:13. Kining maong hitabo nagsaysay giunsa ni Jesus pagpahimutang ang kaugalingon sa kati-

ko.”²⁸ Ug mitindog siya, iyang giyaan ang tanan, ug misunod kang Jesus.

²⁹Unya, naghimo si Levi ug dakong hikay sa iyang balay alang kang Jesus. Ug didtoy daghang kobraador sa buhis usab ug uban pang mga tawo nga nakigsalo kanila. ³⁰Tungod niini ang mga Pariseo ug ang kauban niining mga magtutudlo sa balaod nagbagulbol batok sa mga tinun-an ni Jesus. Nangutanan sila, “Nganong nangaon man kamo ug nakig-imon kauban ang mga kobraador sa buhis ug mga makasasala?” ³¹Mitubag si Jesus kanila, “Ang mga tawo nga himsog wala magkinahanglag doktor, kun dili kadtong mga masakiton lamang. ³²Wala ako moanhi aron pag-awhag sa mga maayo, kun dili sa mga makasasala, aron paghinulsol sa ilang mga sala.”

Ang Pangutana Mahitungod sa Pagpuasa

³³Ug miingon sila kang Jesus, “Kanunayng nagpuasa ug nag-ampo ang mga tinun-an ni Juan, ingon man usab ang mga tinun-an sa mga Pariseo, apan ang imong mga tinun-an nagpunayg kaon ug inom.” ³⁴Mitubag si Jesus kanila, “Papuasahon ba diay ninyo ang mga dinapit sa kasal sam-

tang anaa pa uban kanila ang pamanhonon?” ³⁵Moabot ra unya ang adlaw nga kuhaon na ang pamanhonon, ug unya magpuasa na sila nianang higayona.”

³⁶Unya misulti si Jesus og lain na usab nga sambingay, “Walay molaksi og bag-ong panapton aron itapak kini sa daang bisti! Kay kon buhaton niya kini, mausik lamang ang bag-ong bisti, ug ang bag-ong panapton dili gayod mohaom sa daan panapton. ³⁷Walay mohipos og bag-ong bino sa daang mga sudlanan nga panit. Kon buhaton niya kini, mobusdik ang bag-ong bino sa mga daang panit nga sudlanan, ug unya mausik lamang hinoon ang bino, lakip na niini ang mga sudlanan. ³⁸Inay, isulod ang bag-ong bino sa mga bag-ong sudlanan nga panit. ³⁹Ug walay si bisan kinsa nga nakati-law na og daan nga bino ang mangan-doy pagtilaw og bag-ong bino: tungod kay moingon gayod siya: ‘Mas lamian ang daan.’”

Ang Pagpangutlog mga Uhay sa Adlaw sa Pahulay

(Mc 2:23; Mt 12:1; Mc 3:1)

6¹ Usa niana ka Adlaw sa Pahulay, samtang miagi si Jesus sa kaumahan sa trigo, ang iyang mga tinun-an nangutlog mga uhay sa trigo. Hu-

lingban ug kinsay iyang gikauban: ang pundok sa mananagat nga iyang piyalan sa bag-o ug lahi nga tinoohan; ang mga sanlahon ug mga masakiton nga nangita niya. Gitawag niya ang mga tawo, sama ni Levi, nga sinalikway sa katinglamban.

Bag-ong bino, bag-ong sudlanan... Basaha ang komentaryo sa Mateo 9:17.

• **6.1** Makita dinhi ang duha ka panagbangi tali ni Jesus ug sa mga relihiyoso sa iyang panahon, nga may kalabotan sa adlaw sa pahulay.

Basaha sab ang komentaryo sa Mc 3:1.

Dili nato kalimtan nga ang *Sabado* nagpasabot og *pahulay*. Ang Diyos nag-awhag nga sa matag semana maggahin tag adlaw alang sa Diyos. Ang nag-unang tuyo ini, dili alang sa relihiyosong tigom, apan ang pahulay sa tawo (Ex 20:10). Kon ang tawo dili na ulipon sa adlaw adlaw niyang panginabuhì, mapasidungpan pod ang Diyos.

Sa unang panagbangi, wala makiglalis si Jesus sa mga Pariseo nga nag-isip nga trabaho ang pagkutlog pila ka uhay. Gipahinumdoman sila sa gibuhat kaniadto ni Hari David. Unya, midugang siya pag-ingon: *Ang anak sa tawo Ginoo pod sa Adlaw sa Pahulay*. Alang sa mga Judio, ang tanan lakip ang Labawng Pari, obligado pagsunod sa mga tulumanon sa Sabado. Mao nga nasagmuyo sila ug natingala sa gipamulong ni Jesus. Kinsa ug unsa man ang buot ipatoo kanila ni Jesus?

Sa ikaduhang hitabo, dihay Paralitiko nga buot magpaayo ni Jesus sa Sabado. Mabuhat ni ni Jesus sa sunod adlaw. Apan gipalabi ni Jesus ang pakigbangi kay ang katuyoan sa Ebanghelyo mao ang pagpalingkawas sa tawo, ug ang tawo makalingkawas kon dawaton niya nga dili sa Diyos ang sosyedad nga mamugos sa kaugalingong mga sukdanan; nga dili sa Diyos ang paglapas sa konsensya, sa dignidad ug sa kabalaan sa mga anak. Kasagaran, gipakabalaan sa mga tawo ang naandang sistema,

man nila kusokusoha sa ilang mga kamot ang mga uhay ilang gikaon ang mga lugas niini. ² Apan nangutana ang pipila ka mga Pariseo: “Nganong gibuhat man ninyo ang gidili sa Adlaw sa Pahulay?” ³ Ug mitubag si Jesus: “Wala ba diay ninyo mabasahi ang gibuhat ni David sa dihang gigutom siya, ug ang iyang mga kauban? ⁴ Misulod siya sa balay sa Diyos, ug iyang gikuha ang pan nga hinalad ngadto sa Diyos. Unya mikaon siya niini ug iyang gihatagan ang iyang mga kauban, bisan pa man kon walay angay nga mokaon niini gawas lamang sa mga pari.” ⁵ Ug miingon siya kanila: “Ang Anak sa Tawo mao ang Ginoo sa Adlaw sa Pahulay.”

⁶ Unya, sa lain na usab nga Adlaw sa Pahulay, samtang misulod si Jesus sa usa ka sinagoga ug nanudlo, didtoy usa ka lalaki nga kuyos ang tuong kamot. ⁷ Ug ang mga magtutudlo sa Balaod ug mga Pariseo naniid pagayo kon manambal ba gayod siya sa Adlaw sa Pahulay, aron aduna silay ikasumbong batok kaniya.

⁸ Apan nahibalo si Jesus sa ilang mga gipanghunahuna. Ug miingon siya sa lalaki nga kuyos ang kamot, “Dali ngari ug barog sa dinhi.” Unya mitindog ang tawo ug mibarog didto, ⁹ ug miingon si Jesus, “Pangutan-on ko kamo. Angayan ba sa Adlaw sa Pahulay ang pagluwas og kinabuhi o ang pagpatay niini?” ¹⁰ Gitan-aw niya silang

tanan ug miingon siya sa lalaki, “Ituyod ang imong kamot.” Ug gibuhat niya kini ug dihadiha naayo ang iyang kamot. ¹¹ Nangasukto sila pag-ayo ug nagsabotsabot kun unsay ilang angay buhaton kang Jesus.

Gipili ni Jesus ang Napulog Duha ka mga Tinun-an

(Mc 3:13; Mt 10:1)

• ¹² Niadtong panahona mitungas si Jesus sa bungtod aron pag-ampo ug didto mag-ampo siya sa Diyos sa tibuok gabii. ¹³ Ug sa pagkaugma, gitawag niya ang iyang mga tinun-an, ug mipili siya og napulog duha gikan kanila. Kini sila iyang ginganlan og mga apostoles: ¹⁴ Kini sila mao si Simon nga ginganlag Pedro; ang iyang igsoon nga si Andres; si Santiago ug si Juan; si Felipe; si Bartolome; ¹⁵ si Mateo; si Tomas; si Santiago nga anak ni Alfeo; si Simon nga gitawag og ‘Selote;’ ¹⁶ si Judas nga anak ni Santiago; ug si Judas Iskariote, ang mi-budhi kaniya.

Ang Pagpangalagad ni Jesus sa Usa ka Duot sa Katawhan

(Mt 5:6-7)

• ¹⁷ Unya milugsong si Jesus gikan sa bukid uban kanila, ug mibarog siya sa usa ka dapit nga patag. Didto midagsang ang usa ka duot sa katawhan nga nagagikan sa tibuok Judea ug Jerusalem ug sa kabaybayonan sa Tiro ug Sidon aron pagpaminaw ug pagpa-

balaod ug kagamhanan. Nagsunod sila ini nga daw ulipon, walay pagtuki ug pagsaway. Sa ingon dili sila gawasnon ni maisip nga mga anak sa Diyos. (Basaha sa Gal 3:1-5,5:1; Col 2:20-23). Ang pagtahod sa Diyos nga makapugong sa pagsusi sa kamatuoran, wala masubay sa Ebanghelyo busa, mini ning tinooahana. Ang pagtuon sa Biblia kinahanglang ubanan sa pagtuon sa bag-ong mga tampo sa sensya, apan kon ipadaplin lang ni, sa kahadlok nga makadaot sa binata tang panglantaw sa balaang kasaysayan, nan, nakasala ta batok sa Espiritu.

May mga higayon kanus-a gilapas ni Jesus ang giisip nga labing balaang balaod sa mga Judio. Apan duna siyay mas balaanon nga katuyoan: ang paghatag og kinabuhi sa kaigsoonan.

• ¹². Nag-ampo si Jesus alang sa iyang mga tinun-an, kay sa wala pa ang pagkabanhaw dili niya malakip ang tanan, gawas sa mga suod sa iyang kinabuhi. Mahimo silang Apostoles. Ang kalamposan sa iyang misyon nasandig nila, ingon man ang pagtoo sa katawhan. Pinaagi sa pag-ampo buot ni Jesus masiguro nga nagbuhat siya sa kabubut-on sa Amahan (Heb 1:24). Kay gipili man sila ni Jesus aron pialyan sa iyang simbahan, moagi silag daghang pag-sulay (Lc 22: 31). Pinaagi sa gahom sa pag-ampo buot ni Jesus nga malayo sila sa kadaot (Jn 17:9). Sa wala pa siya mamatay gibatig kahupay si Jesus nga walay usa nila nga nawala (Jn 17:12).

• ¹⁷. Basaha ang komentaryo sa kabulahanan sa Mateo 5:1. Ang kabulahanan ni Mateo

tambal kaniya sa ilang mga nagkadaiyang sakit. ¹⁸ Ang mga gipangyawaan nangaayo gayod. ¹⁹ Ug ang tanan nga naningkamot paghikap kaniya, nangaayo usab.

Ang mga Kabulahanan ug mga Kasub-anan

²⁰ Unya mitan-aw si Jesus sa iyang mga tinun-an ug miingon: “Bulahan kamong mga kabos karon, kay inyo ang Gingharian sa Diyos!”

²¹ Bulahan kamong mga gigutom karon, kay pagabusgon kamo.

Bulahan kamong mga nagbakho karon, kay mangatawa kamo.

²² Bulahan kamong mga gidumtan, mga sinalikway, mga gibugalbugalan, mga dinaot sa katawhan, tungod ug alang sa Anak sa Tawo! ²³ Paglipay ug hingpita ang pagmaya sa moabot nga adlaw, kay dako ang ganti nga gitagana alang kaninyo didto sa langit. Kay ingon niini ang gibuhat sa inyong mga kagikanaan ngadto sa mga propeta.

gipahaom sa mga sakop sa simbahan sa iyang panahon. Samtang ang kang Lucas, gipahimutang sa Galilea, sa wali ni Jesus sa katawhan. Alang ni Jesus, ang kabulahanan tawag sa paglaom alang sa tanang nalimtan sa kalibotan, gikan sa mga kabos ngadto sa mga propeta.

Sama sa Awit ni Maria sa Pagdayeg (1:51-53), ang Ebanghelyo mobalit-ad sa naandang kahimtang. Tungod sa hustisya ug kaluoy sa Diyos, gipiyalan sa Diyos ang mga kabos sa kaugmaon sa kalibotan. Silay unang moapil sa iyang buluhaton dinhi sa kalibotan. Kon ang mga pangulo, mga sentipiko ug propesyonal dunay ikatampo, ang mga kabos dunay dili kahulipang tampo alang sa katukoran sa Gingharian.

Nagkalainlain ang dagway ug pamaagi sa pagpadayag kanato ni Jesus ug sa iyang buluhaton. Aron ang kalihokan angayng isipon nga kabahin sa Ebanghelyo, kinahanglang mahimo una ni nga Maayong Balita alang sa mga kabos. Ang sukwahi ining panglantawa walay kalabotan sa mensahe nga gidala ni Jesus.

Mipadayon si Jesus pagsaysay sa kaalaotan. Susama ini ang mabasa sa Isaias 65:13-14. Ang mga dato ug buhong mga buta. Napakyas sila sa pagdawat sa buhing Diyos sa pagpadayag niya sa kaugalingon. Nagpuyo sila sa mini ug taphawng kinabuhi, Malipayon kunohay ug limpyog konsensya, kay giyukboan ug gidayeg man sa mga tawo. Apan kining tanan mapukan ug mawagtang sa hagit sa Ebanghelyo.

²⁴ Apan alaot kamong mga adunahan, kay napahimuslan na ninyo ang kahamugaway sa kinabuhi!

²⁵ Alaot kamong mga busog karon, kay gutomon unya kamo!

Alaot kamong nagkatawa karon, kay magbakho ug maghilak kamo!

²⁶ Alaot kamong dinayeg sa katawhan, kay ingon niini ang gihimo sa inyong mga kagikanaan ngadto sa mini nga mga propeta.

Ang Gugma alang sa mga Kaaway

• ²⁷ Apan sultihan ko kamo nga namati kanako: Higugmaa ang inyong mga kaaway ug pagbuhat og maayong mga butang sa mga nasilag kaninyo. ²⁸ Panalangini ang mga nanghimaraot kaninyo ug iampo ang mga nagdaugdaog kaninyo. ²⁹ Niadtong mosagpa sa inyong aping, ipasagpa usab ang pikas niini. Ug kon adunay moilog sa imong kamisandentro, iapil usab paghatag ang inyong kamisin. ³⁰ Ihatag kang bisan kinsa nga mangayo kaninyo; ug kon adunay moilog sa

Alaot mong gidayeg... (b. 26). Basa sab sa 1 Cor 4:8. Ang gilutos ug ang manlulutos mahimong naa sa mao rang simbahan. Makita nato sulod sa Simbahan ang pundok sa mga tinamod. Naa nila ang tanan, kay duol man sila sa luwag sa kadagkoan. Naa pod ang pundok sa gibutangbutangan ug gilutos, kay mipuyo ug mibarog sila sa mensahe sa Ebanghelyo. Makauulaw ning talan-awon nga gihisgotan ni Jesus sa Mt 13:41. Daghan ang Santos nga nakasinati ining pagsulaya, apan bisan pa ining tanan, nagpabilin sila sa Simbahan.

• 27. Kining bahina sa mga panultihan ni Jesus nasulod sa kapitulo 5 ngadto sa 7 sa Mateo ug gipatin-aw didto. Sa Lucas pipila ra ang gila-kip.

May mga tawo nga wala mahimuot sa paghisgot ni Jesus sa kausaban sa kinabuhi, inay maghisgot og kausaban sa katilingban. Abi nilag tungod ni sa kultura sa maong panahon nga wala pa makahunahuna sa kausaban sa malupigong mga gambalay sa katilingban. Apan buot si Jesus nga moabot sa gamot-hinungdan ining tanan. Ang gamot sa kadaotan naa sa sulod sa katawhan. Tinuod nga ang daotang mga gambalay, makapugong sa kalamboan, ug angay ning usbon. Apan sa pikas bahin, ang kausaban sa mga gambalay makawang ug gani magmadaugdaogon lang, kon ang katawhan dili mabag-o sumala sa Ebanghelyo. Wala si Jesus maghatag og mga giya

inyong mga kabtangan, ayaw kini bawia. ³¹ Buhata ngadto sa mga tawo ang buot ninyong buhaton nila nganha kaninyo.

³² Kon ang inyong gihigugma kadto lamang nahigugma kaninyo, unsang pa man ang kaayohan nga inyong mapaabot? Kay bisan gani ang mga makasasala nagbuhat usab niini. ³³ Ug kon nagbuhat kamo og mga maayong butang ngadto sa mga maayo kaninyo, unsa pa man ang inyong mapaabot? ³⁴ Kon ang inyong pautangon mao lamang kadtong mga tawo nga inyong gilauman nga makabayad kaninyo, unsay pa man kaha ang inyong mapaabot? Kay bisan ang mga makasasala nagpautang usab sa ilang isig kamakasasala, ug nagdahom nga bayaran sila.

• ³⁵ Inay, higugmaa ang inyong mga kaaway, ug buhata ang maayo ngadto kanila; pautanga sila og ayawg handom sa ilang bayad. Sa ingon, dako ang ganti nga gitagana kanimo, ug mamahimo kamong mga anak sa La-bing Halangdon. Kay maloloy-on man

siya ngadto sa mga dili mapasalama-ton ug sa mga daotan. ³⁶ Pagmaluluy-on kamo, kay ang inyong Amahan maluluy-on.

Ang Paghukom sa Uban

³⁷ Ayaw hukmi ang inyong isigk-tawo, aron dili kamo hukman; ayaw pakasad-a ang si bisan kinsa, aron dili kamo pakasad-on; pagpasaylo sa uban, ug pasayloon usab kamo. ³⁸ Panghatag ug hatagan usab kamo; makadawat kamo sa hustong sukod, iduot pa gayod kini, yugyugon pa ug paawason, ug ibubo sa inyong saba-kan. Kay ang taksanan nga inyong gamiton alang sa uban mao usab ang taksanan nga gamiton alang kaninyo.”

³⁹ Unya, misulti siya og usa ka sam-bingay: “Makaagak ba diay ang usa ka buta sa laing usa ka buta? Dili ba diay nga mangahulog man silang duha ngadto sa lungag? ⁴⁰ Dili malab-wan sa usa ka tinun-an ang iyang magtutudlo. Apan kon mahingpit na sa kahibalo ang usa ka tinun-an, nahi-sama siya sa iyang magtutudlo. ⁴¹ Nganong nakita man nimo ang pu-

alang sa mas maangayong katilingban. Ang iyang misyon mao ang pagtudlo nato sa dalan sa kalamboan ug kagawasan.

Gani sa bisag asang sosyedad, ang mga dato, mga arangan, ang mga pobre ug kina-pobrehan, nanginahanglag kabag-ohan sa lain-laing gibug-aton ug pamaagi. Ang pagdapig ni Jesus sa mga kabos ug dinaugdaog wala mag-pasabot nga mas maayo ni sa mga dato kondi-li, nga ang Diyos maluluy-on. Buot niyang ipa-ambit ang iyang kaluoy sa mas nanginahang-lang mga timawa. Nagtanyag siyag paglaom ug kalingkawasan sa hapit na makabsi ini. Ang dinaugdaog dili unta burong kon wala pa ma-gapos sa kahadlok, sa pagkabahinbahin ug sa pagpahimulos sa uban. Dili unta maglisod sa pagpakighiusa aron makabaton silag gahom alang sa kabag-ohan. Busa, ang dinaugdaog dili magawasnon hangtod nga makabaton sa pagsalig sa Diyos nga magtukmud pagtahan sa kaugalingon ug sa pagpasig-uli sa uban.

Sama sa Mateo 5:43, si Jesus wala maghis-got dinhi sa panagbingkil nga personal o pa-nagbingkil sa managhigala lang kondili, sa panagbingkil pod sa politika, sa sosyal ug sa tinooohan, diin lahi ang pagtagad nga ipakita sa tua sa pikas pundok o partido. Kasagaran, mao ray tabangan, tahoron ug ayohog tagad ang mga sakop sa kaugalingong pundok, apan

magmakuli sila pagtabang sa dili sama nila. Dili sila manumbaling sa ilang mga katungod, kay lagi giisip silang daotan, makasasala o wa-lay pagtoo.

Buot wagtangon ni Jesus kining batasana. Ang labing importanti mao ang tawo mismo. Kon nanginahanglan siya, kalimtan ang bulok o baroganan o ang kalainan niya.

• 31. Sa gihapon, naghisgot ni sa naandang batasana sa katilingban: ang pagpakighigala sa tinamod ug makatabang aron masikat ta. Lika-yan nato ang mayukmok nga makadugang lang sa atong palas-onon (Lc 14:2).

• 35. Kinaiya ni nga angayng batonan sa tawong nabag-o. Niining paagiha malarawan ta sa amahan. Giawhag ta sa pagbuntog sa daan tang mga hukom ug babag nga nakapa-hilayo nato sa uban.

Basaha ang komentaryo sa Mt 7:1. Mahing-pit ta pagsunod sa pamaagi sa Amahan, ang Diyos sa gugma ug kaluoy. Natandog siya sa kawad-on ug pag-antos sa katawhan ug nag-mangghatagan siya. Wala sa mohukom sa mga igsoon ang gugma ug kaluoy sa Diyos.

Makaagak ba... (b. 39). Tungod sa garbo ga-nahan tang motandi sa atong kaugalingon sa uban. Ug aron mahimong masmaayo ta kay

ling sa mata sa imong igsoon, samtang wala nimo tagda ang puling sa imong kaugalingon mata? ⁴² Unsaon mo man pag-ingon sa imong igsoon: 'Igsoon, tugoti ako pagtangtang sa puling sa imong mata,' kon ikaw mismo wala gani makakita sa puling nga nagbara sa imong kaugalingong mata? Tigpakaaron-ingnon! Tangtanga una ang puling sa imong kaugalingon mata, ug makakita ka pag-ayo, ug imong matangtang ang puling sa mata sa imong igsoon.

• ⁴³ Walay bisan unsang maayong kahoy nga mamungag daotan nga bunga. Ni walay daotang kahoy nga makapamungag maayong bunga. ⁴⁴ Ma-ila ang matang sa kahoy pinaagi sa bunga niini. Tungod kay dili ka makapupo og igos sa katunokan, ni makapupo og mga paras sa usa ka sampinit. ⁴⁵ Ang maayong tawo nakapasanay gikan sa maayong bahandi sa iyang kasingkasing og mga maayong butang; samtang ang daotan makapasanay gikan sa iyang daotang bahandi og mga daotang butang. Kay mamulong man gayodang tawo gikan sa kapuno sa iyang kasingkasing.

Ang Duha ka mga Matag sa Tukuranan

⁴⁶ Nganong gitawag man ako nin-yog 'Ginoo, Ginoo,' apan wala ninyo tumana sa akong gisulti kaninyo?

⁴⁷ Ipakita ko kaninyo kon sa unsa mahisama kadtong moduol kanako, ug mamati sa akong mga pulong, ug

motuman niini. ⁴⁸ Mahisama siya sa tawo nga nagtukod og balay, nagkalot siya og lawom, unya nagpahaluna sa tukuranan niini sa ibabaw sa bato. Ug sa pag-abot sa dakong baha, mihapak ang buhagay niini ngadto sa maong balay, apan wala matarog kini kay lig-on man nga pagkatukod niini.

⁴⁹ Kadtong nakabati sa akong mga pulong, apan wala motuman sa akong gisulti, mahisama siya sa usa ka tawo nga nagtukod og balay ibabaw sa yuta nga walay igong tukuranan. Sa dihang mihapak niini ang baha gibanlas kini ug napukan kini dihadiha. Ug dako kaayo ang kadaot sa natagamtam sa maong balay.”

Ang Pag-ayo ni Jesus sa usa ka Sulugoon sa Romanhong Senturyon

(Mc 8:5; Jn 4:46)

7 • ¹ Human ikasaysay ni Jesus kining tanan ngadto sa katawhan, misulod siya sa Capernaum. ² Didto may usa ka senturyon kansang sulugoon masakiton ug himalatyon. ³ Sa iyang pagkabati mahitungod kang Jesus, nagsugo siyag mga punoan sa mga Judio aron paghangyo kang Jesus sa pagduaw ug pag-ayo sa iyang sulugoon.

⁴ Nangadto ang mga ginikanan niini kang Jesus ug nagpakimalooy sila kaniya sa pag-ingon: “Takos lamang nga imong tabangan siya. ⁵ Gihigugma niya pag-ayo ang atong nasod, gain man, gitukoran pa kita niyag sinagoga.”

kanila, sawayon ta sila ug hukman. Si Jesus naghagit nato sa pagsusi una sa kaugalingon tang sayop ug kakulang. Kon matinud-anon na ta sa pagtan-aw sa kaugalingon, mamatinud-anon pod ta pagtan-aw sa kahimtang sa uban.

• ⁴³ *Dili mamungag...* Nahisgotan na ni sa Mt 7:15, apan lahi ang kahulogan dinhi sa Lucas. Naghigot dinhi og putling konsensya. Kinahanglang putlion nato ang hunahuna ta ug galamhan, aron sa kaulahian makapamunga nig maayong mga bunga.

• **7.1** Talagsaon ang kinaiya ining Romano nga kapitan. Langyaw siya nga nangatung-

danan sa yuta sa mga Judio. Apan ang kayano ug kabukas sa iyang pagkatawo wala matago ni Jesus:

- ang talagsaong kahingawa sa nasakit nga ulipon;
- ang matinud-anong pagdawat sa kakulangan sa iyang pagkatawo ug katungdanan;
- ang diwa sa kamapaubsanon nga iyang gihuptan;
- ang gipakitang pag-ila ug pagtahod sa mga Judio nga lahig kaliwat ug kultura;
- labaw sa tanan, puno siya sa pagtoo. Kon may sama ta ining pagtooha, mahitabo gihapon ang daghang milagro ug ang bag-ong kinabuhi.

⁶Busa, mikuyog si Jesus kanila. Ug sa dihang nahaduol na siya sa balay, nagpadala ang senturyon ngadto kaniya ug mga higala aron pagsugilon niya niini: “Sir, ayaw na paghasol pa, tungod kay dili ako takos nga mopasulod kanimo sa akong puluy-anan. ⁷Mao man gani nga wala na gayodako mangako pagduol kanimo. Apan pagmando lamang, ug mamaayo ang akong sulugoon. ⁸Usa ako ka tawo nga ubos sa mando sa akong labawng opisyal, uban sa mga sakop kong sundalo. Kon sugoon ko ang usa ko ka sakop: ‘Adto didto,’ moadto gayod-siya; ug kon sugoon ko ang laing sundalo: ‘Dali ngari,’ moduol gayodsiya. Ug kon moingon ako ngadto sa akong sulugoon: ‘Himoa kini,’ iya gayod-kining buhaton.”

⁹Sa pagkadungog ni Jesus niini, nahibulong siya kaniya. Ug milingi siya sa mga nanguyog kaniya, ug misingon: “Sultihan ko kamo, wala gayodako makakitag usa ka matang sa pagtoo nga sama niini, bisan gani sa Israel! ¹⁰Sa pagbalik sa mga gisugo ngadto sa balay sa senturyon nakita nila nga maayo na ang maong sulugoon.

Gibanhaw ni Jesus ang Anak sa Biyuda

• ¹¹Unya, walay magdugay, miadto si Jesus sa usa ka lungsod nga gitawag og Naim. Ug mikuyog kaniya ang iyang mga tinun-an ug ang usa ka dakong duot sa katawhan. ¹²Sa nagkaduol na sila sa ganghaan sa lungsod, mao usab ang paggawas sa mga

tawo nga nagdalag minatay. Ang minatay bugtong anak nga lalaki sa usa ka biyuda, nga gikuyogan sa daghang tawo gikan sa lungsod.

¹³Sa pagkakita ni Jesus niini, naluooy siya pag-ayo ug iyang giingnan siya: “Ayaw pagbakho.” ¹⁴Miduol siya ug gihikap niya ang lungon, ug nanghunong ang mga tawo nga nangyayong niini. Ug miingon siya: “Batanon, mandoan ko ikaw, bangon!” ¹⁵Milingkod ang patay ug namulong; ug gitugyan siya ni Jesus ngadto sa iyang inahan. ¹⁶Nangalisang pag-ayo ang tanan, ug midayeg sila sa Diyos sa pag-ingon: “Nabanhaw dinhi kanato ang usa ka halangdong propeta!” ug “miduaw ang Diyos sa iyang katawhan.” ¹⁷Mikaylap ang maong balita mahitungod kang Jesus sa tibuok Judea, ug sa kasikbit nga mga kayutaan.

Ang mga Sinugo ni Juan nga Magbubunyang

(Mt 11:2)

• ¹⁸Gibalitaan si Juan nga Magbubunyang sa iyang mga tinun-an bahin niining mga butanga. Busa, gitawag niya ang duha kanila, ¹⁹ug gipaadto niya sila sa Ginoo aron pagpangutana: “Ikaw na ba ang among gipaabot o maghulat pa kami og lain?” ²⁰Kining mga tawhana miadto ni Jesus ug misingon: “Gipaanihi mi ni Juan Bautista aron pagpangutana: ‘Ikaw na ba ang moabot o maghulat pa mi sa lain?’”

²¹Nianang gayong gutloa giayo ni Jesus ang daghang mga adunay bala-

• 11. Walay makabuntog sa kamatayon gawas ni Jesus. Ang babaye dinhi simbolo sa nag-antos nga kalibotan. Dili kalikayan nga ang kalibotan kanunayng nagbangotan tungod sa kamatayon sa iyang mga anak, apan sa samang higayon gipadayon nig pamatay. Nangamatay sila tungod sa mga gubat ug kasamok; sa pag-inilogay sa bahandi, gahom ug dungog; sa walay puas nga paghugawhugaw sa kahanginan ug pagpayhag sa kinaiyahan; sa mga langyawng kultura nga miguba sa hamiling mithi sa katigulangan; labaw sa tanan sa pagkapakyas sa gumga ug sakripisyo sa paghari sa kalibotan.

ANG PAGDUHADUHA

• 18. Gipahibalo ni Juan nga Magbubunyang nga duol na ang paghukom sa Diyos. Apan gibilango siya ni Herodes ug wala pa ang hukom. Gipailaila ni Juan si Jesus, isip ang gipaabot nilang Mesiyas, apan wala pa niy dagkong kausaban nga nahimo sa kalibotan. Busa, sa prisohan, nagsugod si Juan pagduhaduha. Ang pangutana nga gipadala niya sa mga tinun-an morag nag-ingon: “kon ikay tinuod nga Mesiyas, nganong galanganlangan ka man?”

Ang mga tinun-an ni Juan nakasaksi ug nakasinati sa gibuhat ni Jesus: “ang buta naka-

tian ug sakit, ug usab ang mga giyawaan, ug iyang usab nga gipahiuli ang panan-aw sa mga buta.²² Ug mitubag si Jesus kanila: “Lakat kamo ug suginli ninyo si Juan sa inyong nakita ug nadungog; ang mga buta nakakita na, ang bakol nakalakaw na, ang mga sanlahon nangaayo, ang mga bungol nakadungog, ang mga minatay nabuhi pag-usab, ug ang Maayong Balita nawali ngadto sa mga kabos.²³ Bula-han siya nga wala magduhaduha ka-nako!”

•²⁴ Sa nakalakaw na ang mga sinu-god ni Juan, misugod si Jesus pagsulti sa mga tawo mahitungod kang Juan: “Unsay bay inyong gipangita sa kami-ngawan? Unsa ba ka tigbaw nga giku-sokuso sa hangin? Unsa ba gayo-dang inyong buot Makita didto? Unsa ka lalaki ba nga luhog pamisti? Ang mga luho ug namuyong harianon atua sila nagpuyo sa mga palasyo.²⁶ Unsa ba gayod ang buot ninyong makita didto? Unsa ka propeta ba? Oo, sulti-han ko kamo, labaw pa sa propeta ang inyong makita.²⁷ Kay siya nga gihisgotan sa Kasulatan ingon niini:

kita, ang bakol nakalakaw.” Mga timailhan ni sa Mesiyas, sa ato pa, nia na ang Gingharian sa Diyos. Kini ang makapabuhi sa paglaom ug makahatag og bag-ong kadasig.

Ang buta... (b. 22). Gipahibalo na ning daan ni propeta Isaias 35:5. Sukwahi ni sa naandan nilang pagsabot sa Diyos, isip makagagahom nga Manluluwas. Kining mga timaan mohatod sa katawhan sa kalingkawasan nga gidala ni Jesus. Wala siya magdalag silot sa mga makasasala kondili, pasig-uli ug pag-alim sa kalibotang nasamdan sa kahakog, sa kabangis ug pagdumot.

...ang dili masakit... (b. 23). Human masi-nati ang kaluwasan nga gidala ni Jesus – bula-han ang misalig niya, ang dili apurado ug madalidali-on. Ang makitang bunga sa Ma-ayong Balita mao ang gahom ini sa pagpahig-mata ug paghiusa sa katawhan. Ang motoo ini mahibalik sa Diyos ug sa isigkatawo. Kon linu-pigan siya, dili siya makapanlupig. Ug diin nabag-o ang katawhan, ang tibuk katilingban makaamgo ini ug magkahiusa sa tanan sa pag-lihok alang sa kalingkawasan.

Walay bale kon morag naghari pa ang dao-tan sa kalibotan, kay ang presensya sa naka-lingkawas nga katawhan motukmod sa uban sa pagpaklaro sa ilang baroganan tali sa ma-

‘Tan-awa, akong gisugo ang akong magsasangyaw nganha kaninyo, aron pag-andam sa dalan alang kanimo.’

²⁸ Sultihan ko kamo, dili malabwan si Juan kang bisan kinsang natawo, apan siya nga labing ubos sa Gingharian sa Diyos labaw pa gayodkay kaniya.”

²⁹ Namati kaniya silang tanang, apil na niini ang mga kobrador og buwis. Kini sila mga nabunyagan ni Juan.³⁰ Apan gisalikway sa mga Pariseo ug sa mga magtutudlo sa Balaod ang tinguha sa Diyos alang kanila, ug wala sila magpabunyag kaniya .

³¹ “Sa unsa ko man ikatandi ang kaliwatan niining panahon? Sa unsa sila mahisama? ³² Sama sila sa mga bata nga nanglingkod sa merkado, ug nanghinaway sa usag-usa: ‘Nagtugtug kamig mga honi alang kaninyo, apan wala kamo mosayaw. Nagbakho kami, apan wala kamo magdangunguy.’

³³ Mianhi si Juan nga Magbubunyag nga wala mokaon og pan ni moinom og bino, ug miingon kamo, ‘giyawaan siya!’ ³⁴ Mianhi ang Anak sa Tawo nga mikaon ug miinom, ug miingon kamo:

ayo ug sa daotan. Makapahingkod ni sa kali-botan.

Ang mga tinun-an ni Juan andam nga mosa-kripisyo. Dako ang ilang kahingawa sa kada-ogan sa kawsa sa Diyos. Tingalig nagumon silag maayo sa tinguha alang sa hustisya, mao nga wala na nila makita ang kalihokan sa Diyos diha ni Jesus nga morag lumo ug tap-haw, apan lawom diay ug gamhanan.

• 24. *Sa nakalakaw...* (b. 24). Ang kadaghanan sa tinun-an ni Juan nagpadayon pagsunod niya, wala moila ni Jesus. Apan si Jesus wala mosaway ug motamay nila; midayeg hinuon ug mipaluyo ni Juan.

...labaw kaayo... (b. 26). Ang kadaghanan sa mga Judio nag-isip nga adtong panahona si Juan maoy labaw sa tanan. Miuyon si Jesus, kay si Juan maoy nagpahibalo sa Manluluwas ug sa Gingharian sa Diyos.

Labaw niya... (b. 28). Kay ang mga tinun-an ni Jesus nakasulod man sa gingharian nga gipahibalo ni Juan. Bisang tuog balaan si Juan, wala niya ang kaalam sa Diyos nga diha ni Jesus. Si Juan nga higpit nga propeta, wala makasinati sa kinatibuk-ang pasig-uli sa malu-luy-ong Diyos nga nasinati sa mga tinun-an ni Jesus. Ang gihatagag gibug-aton ni Jesus mao

'Tan-awal! Kining tawhana laog ug palahubog, usa siya ka higala sa mga kobrador ug buhis sa mga makasasala!' ³⁵ Apan, ang mga anak sa kalam nakaila gayodsa iyang buhat."

Ang Pagpasaylo sa Usa ka Makasasalang Babaye

³⁶ Gidapit si Jesus sa usa ka Pariseo aron pagpakigsalo kaniya. Busa midayon siya sa balay niini ug milingkod aron makigsalo kaniya. ³⁷ May usa ka babaye niadtong lungsora nga inila nga makasasala. Sa pagsayod niya nga nagkaon si Jesus sa balay sa Pariseo, miadto kini siya nga nagdalag tibod nga alabastro nga napuno sa pahumot. ³⁸ Mibarog siya sa luyo ni Jesus, ug sa may tiilan niini mihilak siya. Ug iyang gihugasan ang mga tiil ni Jesus sa iyang mga luha. Ug dayon iyang gipahiran ang iyang mga tiil sa iyang buhok, ug gihagkan kini, ug gidihogan sa pahumot.

³⁹ Sa pagkakita niini sa Pariseo, miingon kini sa iyang kaugalingon: "Kon tinuod nga kining tawhana usa ka propeta, masayran unta niya kon kinsa kining bayhana nga mihikap kaniya – makasasala kining bayhana!"

⁴⁰ Ug mitubag si Jesus kaniya: "Simon, aduna akoy buot isulti kani-mo." Mitubag siya: "Magtutudlo, unsa man kana?." ⁴¹ Ug miingon si Jesus: "May duha ka mga tawo nga nangutang sa tigpahulam og salapi. Ang usa niini nakautang og lima ka gatos ka denario, samtang ang laing usa singkwenta. ⁴² Sa dihang wala makabayad silang duha, gipapas na lamang sa nagpahulam ang mga utang niini. Karon, kinsa man sa duha ang labaw nga mahigugma kaniya? ⁴³ Mitubag si Simon: "Alang kanako, kadtong mas dako ang utang." Ug giingnan siya ni Jesus: "Husto ang imong hukum!" ⁴⁴ Unya milingi siya ngadto sa babaye ug miingon kang Simon: "Nakakita ka ba niining bayhana? Midayon ako sa inyong puloy-anan ug wala ka mohatag og tubig aron ikahugas sa akong mga tiil, apan kining bayhana mihugas sa akong mga tiil sa iyang mga luha, ug iya pa gayod kining gipahiran sa iyang buhok. ⁴⁵ Wala ko nimo hagki, apan kining bayhana, sukad pa sa iyang pag-abot, wala gayodsiya mohunong paghalok sa akong mga tiil. ⁴⁶ Wala mo dihogig lana ang akong ulo, apan gidihogan niyang agwa ang

ang pagkalabaw, dili tali sa iyang mga tinun-an ug ni Juan, apan sa iyang misyon ug sa misyon ni Juan.

Si Juan nag-awhag sa kausaban sa kinabuhi sa tawo. Apan alang ni Jesus kawang lang ning tanan kon ang tawo wala motoo sa gugma sa Amahan. Ang mga tinun-an ni Juan nagpuasa; ang mga tinun-an ni Jesus nagpasaylo. Si Juan miadto sa kamingawan aron pagbiya sa kinabuhing hayahay; si Jesus mipuyo uban ug miduyog-ambit sa kasakitan sa kawatuhan. Ang bunyag ni Juan nagpasabot sa pagbiya sa mga bisyo ug daotang kinabuhi; ang bunyag ni Jesus nagtahan sa kaugalingon alang sa pagpatunhay sa kinabuhi.

...sa kabataan...(b. 32). Kanunayng wala sa lugar ang ilang pagsaway. Gisaway nila si Juan tungod sa sobrang kahigpit sa kinabuhi, samtang gisaway nila si Jesus tungod sa sobrang pagpatuyang. Ang tubag ni Jesus, nag-awhag nato sa insaktong pagtuki sa kahimtang sa dili pa ta mosaway sa uban o sa kasaysayan. Dili makataronganon ang pagsaway sa simbahan sa nangaging mga siglo, kon dili pod lantawan ang dagan sa kalamboan ug ang kultura sa ilang panahon, kay ang matag kali-

watan dunay kaugalingong problema ug kakulangan.

Ulahi si Jesus ug labaw siya ni Juan, bisag nanginganhanglan siya ni Juan. Ang bisag unsang paningkamot alang sa pagbag-o ug pagsangyaw sa Maayong balita, mataphaw kon ang katawhan dili andamon pinaagi sa kalihokan nga motay-og sa kalibotan alang sa dugang nga hustisya ug pagsakripisyo sa kaugalingon.

- 36. Si Simon nga Pariseo klarog sumbanan sa tinooan. Alang niya, ang kalibotan nabahin sa mga maayo ug makasasala. Maayo ang nagsunod sa balaod; makasasala ang naglapas. Ang Diyos nahigugma sa maayo, dili sa makasasala. Mopahilayo siya nila. Kay wala man mopahilayo si Jesus sa babayeng daotan, wala niya ang Espiritu sa Diyos.

Apan ang panghunahuna sa Diyos dili sama sa kang Simon. Siya ray maayo busa, wala niya tapoka ang tawo sa maayo ug daotan. Buot hinuon niya nga ang tanan makasinati sa pasaylo niya ug kaluoy. Ang Diyos dili mag-isip sa maayo ug daotan nga mga buhat nga morag iya ning timbangon unsay bug-at sa

akong mga tiil. ⁴⁷Busa, sultihan ko ikaw, gipasaylo na ang daghan niyang mga sala, tungod sa dako niyang paghigugma. Kadtong gipasaylog diyutay, diyutay lamang ang iyang paghigugma.

⁴⁸Miingon si Jesus sa babaye: “Gipasaylo na ang imong mga sala.” ⁴⁹Unya ang uban nga didto sa kanan nag-ingnanay sa usag usa: “Kinsay man kining tawhana nga nagapasaylo man siya sa mga sala?” ⁵⁰Ug miingon si Jesus sa babaye: “Ang imong pagtoo nagluwas kanimo! Lakaw nga malinawon!”

8^{*} ¹Wala madugay, milibot si Jesus sa mga kalungsoran ug kabaryohan aron pagwali ug pagdala sa Maayong Balita sa Gingharian sa Diyos.

duha. Nasayod ang Diyos nga nagkinahanglan tag panahon sa pagsinati ug pag-ila sa maayo ug daotan. Pinaagi lang ini nga motubo ta alang sa hustong padulngan. Mitugot siya nga makasala ta, kay pinaagi ini mas makaila ta sa atong kamakasasala sa ingon, mas manginahanglan ta Niya. Dili hinumdoman sa Diyos ang atong mga sala ug pagpatuyang, labi na kon, bisan pa ini, mobalik ta sa matuod nga gugma.

Wala modawat si Simon ni Jesus sama sa pagdawat niya sa mga tinamod nga bisita sa ilang panahon. Sa iyang bahin, si Jesus wala mahimutang, naglisod siyag unsaon pagpakig-ambitay sa talahorong tawo nga nagtoo nga nasayod siya sa tanan bahin sa Diyos, apun layo diay sa iyang kinabuhi. Busa, mihulat lang si Jesus sa babayeng makasasala.

...ang gipasaylog...(b. 43). Dili ni kanunayng mahitabo, kay daghan ang nahigugma pag-ayo ni Jesus bisag dili dagkong makasasala. Buot lang ni Jesus nga witkan ang “des-enting” tawo nga si Simon. Nagtoo siya nga dyotay ra siyag utang sa Diyos (sayop ni) busa, dyotay sab siyag gugma.

...ingnon tikaw...(b. 47). Morag dunay kabangian tali ining tudlinga ug sa tudling 42, nga nag-ingon nga ang pasaylo resulta sa gugma, samtang sa 47 ang gugma miresulta sa pasaylo. Alang ni Jesus walay ulahi o una ining duha. Ang gugma ug pasaylo kanunayng magkuyog. Sa ato pa, kining duha dili mabulag. Gipakita lang ni Jesus ang duha ka matang sa relihiyon: ang relihiyon sa mga Pariseo nga morag listahan sa utang, diin gilista sa Diyos ang mga maayo ug daotang binuhanan sa tawo unya, gantihan ang mas daghag nalista nga maayo. Ang matuod nga timoohan dili ingon ini, kay naglantaw ni sa kalidad sa gug-

Mikuyog kaniya ang dose ka mga tinun-an, ² ug ang pipila ka mga babaye nga nangaayo gikan sa mga datang espiritu ug sa nagkadaiyang sakit: Sila mao si Maria, ang gitawag og Magdalena, diin gikan kaniya gipagula ang pito ka mga demonyo; ³ si Juana nga asawa ni Kusa, ang sinalingan ni Herodes; si Susana; ug uban pang mga babayeng nga mitabang kanila pinaagi sa ilang kaugalingon kinitaan.

Ang Sambingay Mahitungod sa Magpupugas

(Mc 4:1; Mt 13:1)

⁴Sa dihang midagsang kaniya ang dakong panon sa katawhan nga nagagikan pa gayodsa mga nagkadaiyang lungsod, misulti si Jesus pinaagi sa usa ka sambingay:

ma ug pagsalig sa tawo. Kon tinuod tang nahigugma sa Diyos, maamgohan nato nga gipasaylo na ta Niya.

Gipasaylo na...(b. 48). Nabalisa ang mga Pariseo sa gipamulong ni Jesus, kay si Jesus lang ang gihigugma sa babaye, ug Diyos lang ang makapasaylo sa mga sala?

Tingalig si Maria ni, igsoon ni Martha, nga midigog pahumot sa tiil ni Jesus sa duol na ang iyang kamatayon (Jn 12:4). Apun dinhi ipahimutang ni Lucas. Giusab ang mga detalye aron pagpakita sa kagahapon ining babayehana.

Sa mao rang hitabo, gipakita ni Mateo, Marcos ug Juan nga naglagot si Judas (Jn 12:4). Apun posibli nga si Simon, ang tagbalay, naglagot pod sa laing hinungdan: nga gitugtan ni Jesus kining babayehana pagsunod niya uban sa mga apostoles, bisag nagbag-o na sa kinabuhi. Wala itugot sa mga Judio nga ang mga lalaki, labi na ang mga magtutudlo, makig-istoryag mga babaye sa publiko; wala gani itugot sa mga babaye ang pagsulod sa sinagoga.

SI JESUS UG KULTURA

• **8.1** Basaha ang komentaryo sa Mt 1:18, mahitungod sa ubos nga pagtagad alang sa mga babaye sa panahon ni Jesus. Si Jesus wala magtamod sa naandang batasan ug kultura nga makadaot sa dignidad ug kagawasan sa tawo. Mao nga may mga babaye nga samtang naminaw ni Jesus, wala magpanuko paguban niya ug pag-apil sa iyang gimbuhaton. Nakasabot sila nga si Jesus nagtawag nila sa kagawasan. Gani, nakig-uban pa sila sa mga suod nga higala ni Jesus, bahala nag unsay ilibak sa mga tawo. Makita dinhi nga ang kagawasan mensahe sa Ebanghelyo.

⁵ “Dihay usa ka magpupugas nga miadto sa iyang uma aron pagpugas og mga binhi. Sa iyang pagsabwag, may mga binhi nga nahulog sa daplin sa dalan, unya gitunobtunoban lamang kini sa mga tawo ug gitoktok sa mga langgam. ⁶ Ang ubang sinabwag nga mga binhi nahulog sa kabatohan; ug sa dihang misugod pagturuk kini nalaya dayon, kay wala may umog ang yuta niini. ⁷ Ang ubang binhi nasabwag kini sa katunokan. Unya sa pagtubo na niini nabaldahan kini sa mga tunok. ⁸ Ug ang uban binhi nasabwag sa maayong yuta ug mitubo, ug mibungag makagatus ka pilo.” Ug nagkanayon si Jesus: “Kinsa kad-tong adunay dalunggan mo, pamati kamo!”

Ang Katuyoan sa mga Sambingay

• ⁹ Sa dihang gipangutana si Jesus sa iyang mga tinun-an kon unsa ang buot ipasabot sa maong sambingay,

¹⁰ miingon siya: “Gihatag kaninyo ang kaalam sa mga tanghaga sa Gingharian sa Diyos. Apan alang sa uban gipasabot kini pinaagig sambingay, aron dili nila makita ang ilang gitan-aw, ug aron dili nila masabtan ang ilang madungog.

Gipasabot ni Jesus ang Sambingay Mahitungod sa Magpupugas

¹¹ Ingon niini ang gipasabot sa sambingay: Ang binhi mao ang pulong sa Diyos. ¹² Ang binhi nga nasabwag sa daplin sa dalan mao kad-tong mga tawo nga nakadungog sa pulong sa Diyos. Sa dihang miabot ang yawa, gisakmit ang pulong sa Diyos gikan sa ilang kasingkasing aron dili sila motoo ug maluwas. ¹³ Ang binhi nga nasabwag sa kabatohan mao kad-tong mga tawo nga nakadungog sa pulong sa Diyos, ug nagmalipayong midawat niini, apan wala kini makagamot sa ilang kasingkasing. Mitoo silag sa

Hangtod karon ang mga babaye gipihig gihapon sa mga pamilya ug sa mga institusyon lakip sa Simbahan, menos silag luna sa mga dag-kong pwesto ug katungdanan. Sa pamilya, ang mga asawa nagkabayayat sa balay samtang ang bana hayahay. Dili sila makapangilabot sa Simbahan ug sa katilingban kon dili motugot ang bana.

Busa, sa bisag unsang institusyon, ang mga babaye magawason lang ug makaangkon sa ilang katungod kon makigbisog sila paglingkawas ining kahimtanga sa responsabli ug makataronganong paagi.

Si Jesus matuod nga tawo busa, may kaugalingong kaliwat ug kultura: Judio, ug ang Ebanghelyo nga iyang gisangyaw nagsubay sa naambitan niyang kultura. Apan bisan pa ini, dili siya magpanukog supak sa kulturang makadaot sa tawo; gilapas niya ang naandang batasan sa mga Judio kabahin sa pagtratara sa babaye, sa sinalikway, sa giisip nga makasasala, ug bisan sa pagano; gilapas pod niya ang naandang panglantaw kabahin sa Adlaw sa Pahulay. Ang iyang Ebanghelyo nahisama sa patubo sa pan nga mobag-o sa mga kultura sa tawo, mopabor sa kinabuhi; gani ang iyang kinabuhi wala man masubay sa naandang kultura sa iyang panahon.

Si *Maria Magdalena*. (Taga Magdala sa lapyahan sa Lanaw sa Tiberias). Didto siya sa tiilan sa krus uban sa laing Maria, asawa ni Cleofas ug inahan ni Jaime ug Jose. Kining duha ka babaye nga kauban ni Juan unang makadawat sa maayong balita sa Pagkabanhaw (Lc 24:10).

• ⁹. Basaha ang katin-awan sa Mt 13:1-23. ...*unsay gipasabot...*(b. 9). Ang maong sambingay makatabang sa pagsabot unsay mahitabo sa maminaw ni Jesus. May mga tawo nga sa sinugdan nadasig pag-ayo sa pagdawat sa mensahe, apan sa ngadtongadto nabugnaw ug namiya. Pipila lang ang milahutay ug nangutana: Unsaon man pag-abot sa Gingharian sa Diyos kon walay interesado?

Ang Ebanghelyo nag-asoy sa katin-awan nga gihatag ni Jesus kabahin sa uma diin gisabod ang binhi. Apan daghan pang katin-awan ang ikadugang ini. Unya, tingalig ningtala ang naminaw nganong gitandi ni Jesus ang gingharian sa gisabod nga binhi. Sa tibuok kaysaysayan sa Katawhan sa Diyos, daghan na ang ghayon nga gisabod ang binhi, ug ang mga tawo sa panahon ni Jesus nagpaabot sa ani (basaha sa Reb 14:15).

Sama sa mga tawo adtong panahona, buot ta karon nga moabot ang ting-ani, sa ato pa, ang pagtagamtan sa mga bunga sa Gingharian sa Diyos nga mao ang hustisya, ang kalinaw ug kalipay. Ug daghan ang nangutana ngano nga bisag karon, human sa 2,000 ka tuig, nagpadayon gihapon paghari ang daotan.

Angayng hinumdoman nga ang Gingharian sa Diyos dili motungha kon paaboton lang. Nagkinahanglan ni sa pagbulig sa tawo sa paglihok aron masinati sa atong taliwala. Ang Gingharian sa Diyos labaw sa lugar lang, kahimtang ni nga masinati ta ang Diyos sa pag-ilhanay nato isip magsoon ubos sa usa ka

makadali, apan nahulog sa panahon sa pagsulay. ¹⁴ Ug kadtong mga binhi nga nasabwag sa katunokan mao kadtong nakadungog sa pulong sa Diyos, apan samtang mitubo na, nabaldahan kini sa mga kabalaka ug mga bahandi ug mga kahilayan sa kinabuhi, ug wala gayodkini makapahinog ug bunga. ¹⁵ Ang binhi nga nasabwag sa maayong yuta mao kadtong mga tawo nga midawat sa pulong sa Diyos, ug matinuuron ug kinasingkasing nga miamping niini, ug namunga gayodkini sa gitakdang panahon.

Ang Suga nga Gitagoan

¹⁶ Walay magdagkot og suga aron takloban lamang kini sa gantangan, o kaha ibutang kini sa ilalom sa higdanan. Inay, ibutang gayodkini sa iyang tungtungan aron makita ang hayag niini niadtong mga mosulod sa balay. ¹⁷ Kay walay tinagoan nga dili mabut-yag; ni bisan unsang gililong nga dili mapadayag ug mapatin-aw. ¹⁸ Patalinghogi giunsa ninyo pagpaminaw, kay alang kaniya nga aduna, hatagan pa siya ug dugang, samtang siya nga wala, bisan ang gitooan niyang iyaha, kuhaon gikan kaniya.

Ang Inahan ug ang mga Kaigsoonang Lalaki ni Jesus

(Mc 3:31; Mt 12:46)

• ¹⁹ Unya miadto kang Jesus ang iyang inahan ug mga kaigsoonang lalaki, apan dili sila makaduol kaniya tungod sa panon sa katawhan. ²⁰ Busa, gisultihan nila siya: “Ang imong inahan ug mga kaigsoonan nagtindog sa gawas, ug buot sila makigkita kani-mo.” ²¹ Apan miingon siya kanila: “Ang akong inahan ug mga kaigsoonan mao kadtong naminaw sa pulong sa Diyos ug nagtuman niini.”

Gihupay ni Jesus ang Unos

(Mc 4:35; Mt 8:18)

²² Usa niana ka adlaw, miluwan si Jesus sa usa ka sakayan uban ang iyang mga tinun-an ug miingon siya kanila: “Manabok kita sa pikas nga bahin sa lanaw.” Busa milawig sila, ²³ ug samtang mipadayon sila sa paglawig nakatulog si Jesus. Ug sa kalit lamang mihagurus ang usa ka kusog nga unos, ug nasabwan og tubig ang ilang sakayan, ug namiligro sila pagayo. ²⁴ Busa, ilang siya giduol ug gipukaw niingon mga pulonga: “Magtutudlo! Magtutudlo! Hapit na ta malunod.” Mibangon si Jesus ug mibad-

Amahan. Ang sumosunod ni Jesus wala lang makaila sa Diyos kondili, sa Amahan ug Anak nga makapabag-o sa ilang pagkatawo.

Gikan ini ang katawhan molambo sa lainlaing paagi; molambo sab ang katilingbanon nilang pagmatngon ug pagpakabana. Naamgohan nila ang ilang dignidad ug padungon bisag adlaw adlaw morag nagkaanam og kalisod ang pagkab-ot ini.

GINGHARIAN O PAGHARI SA DIOS

Sa Aramayko, sinultihan ni Jesus, ang usa ka pulong makadala og nagkalainlaing kahulogan. Pananglitan, ang Ginghamarian sa Diyos masabot nga lugar diin naghari ang Diyos o kahimtang sa Paghari sa Diyos o sa kahalangdon sa Diyos nga hari.

May mga higayon nga maghisgot si Jesus sa ginghamarian nga morag lugar: “dili mo makasulod sa Ginghamarian sa Diyos,” apan may mga higayon sab nga dili ni klaro. Pananglitan, sa Amahan Namong moingon ba tag, “umabot kano ang imong ginghamarian” o “umabot kano ang imong paghari”?

Sa mga samingay nga gitawag tog “Samingay sa Ginghamarian,” kanunayng mag-uban kining duha ka kahulogan. Ang Maayong Balita nga gidala ni Jesus mao ang pag-abot sa bag-ong panahon nga lahi kaayo sa nasinati sa mga Judio sa ilang kasaysayan. Sukad sa sinuggan, ang Diyos tatawng nag-uban sa tibuk dagan sa tawhanong kasaysayan. Apan sa pag-abot ni Jesus, miuban siya sa lahi na kaayong paagi. Karon lang makaila ang mga tawo kinsa ang Diyos, ug naiya silang anak pinaagi sa iyang Anak nga nahimong tawo.

Ang paghari sa Diyos nagsugod ni Jesus nga mipadayag sa matuod nga kinaiya sa Diyos. Sa pagkabanhaw gisugdan niyang usab ang dagan sa tawhanong kasaysayan.

Sa pagbasa ining mga butanga, may gipamulong si Pablo kabahin sa Simbahan (labi na sa Efeso). Naamgohan nato nga alang niya, ang Simbahan morag mao ang Ginghamarian sa Diyos o ang kahayag nga modan-ag sa kalibotan.

- 19. Basaha ang komentaryo sa Mc 3:31.

long sa hangin ug sa nagpungasing mga balod. Milurang kini ug mibanos ang dakong nalinaw.

²⁵ Si Jesus miingon kanila: “Hain na man ang inyong pagsalig?” Ug nanga-hadlok sila, ug nangahibulong ug nagingnanay sa matag-usa: “Kinsay man kining tawhana? Gimandoan niya ang hangin ug ang dagat, ug mituman sila!”

Ang Pag-ayo sa Tawo nga Giyawaan

(Mc 5:1; Mt 8:28)

²⁶ Miabot sa Gerasenos si Jesus ug ang iyang mga tinun-an, atbang sa Galilea. ²⁷ Sa paglusad ni Jesus, misugat kaniyang ang usa ka lalaki nga giyawaan, nga gikan sa lungsod. Sulod sa dugay nga panahon, ang maong lalaki hubo ug didto na siya nagpuyo sa mga lubnganan.

²⁸ Sa pagkakita niya kang Jesus, miluhod siya ug mihapa sa iyang atubangan, ug misinggit: “Unsay imong tuyo kanako, Jesus, anak sa Labawng Makagagahom? Nagpakimalooy ako kanimo; ayaw intawon ako pasakiti.” ²⁹ Tungod kay sa daghang higayon mimando man si Jesus sa pagbiya sa tawo. Bisag pa kon kadenahan ang iyang mga kamot ug mga tiil bugtoon gayod niya kini, ug unya taralon siya sa yawa ngadto sa dapit nga awaaw.

³⁰ Gipangutana siya ni Jesus: “Kinsay imong ngalan?” Ug mitubag kini: “Panon!” Kay daghang mga yawa ang misulod nako.” ³¹ Unya nagpakiluoy sila kang Jesus nga dili niya sila itambog ngadto sa bung-aw. ³² Dayon mihangyo sila kang Jesus nga tugotan pagsulod na lamang sa mga baboy nga nanibsib sa kiliran sa bukid niadtong higayona. Ug gitugotan niya sila sa paghimo niini. ³³ Dihadiha nanggula sila gikan sa lawas sa tawo ug misulod sa mga baboy nga naghaguros pagdagan padulong sa pangpang, ug nangambak kini sa lanaw ug nangalumos.

³⁴ Sa pagkakita niining sa mga nag-atiman sa mga baboy niining hitaboa,

nanglayas sila ug nagsaysay niining maong hitabo ngadto sa mga kalung-soran ug mga kabalangayan. ³⁵ Unya ang mga katawhan nangadto aron pagsusi. Nangadto sila kang Jesus, ug didto ilang nakita nga naglingkod sa iyang tiilan ang tawong nga kani giyawaan, apan karon nagbisti ug maayo na. Ug nahadlok silang tanan. ³⁶ Kad-tong mga nakasaksi ang misaysay kanila kon giunsa ni Jesus pag-ayo siya. ³⁷ Unya, tungod sa dakong kahadlok, ang mga tanang katawhan sa kasikbit nga mga dapit sa Geraseno mihangyo kang Jesus sa pagbiya kanila. Busa, misakay si Jesus sa sakayan ug mipauli.

³⁸ Ang tawo nga gipalayanan ni Jesus sa mga yawa nagpakimalooy nga kon itugot mokuyog siya kaniya, apan gipauli siya ni Jesus ug giingnan: ³⁹ “Pauli sa imong pamilya, ug sultihi sila mahitungod sa nabuhat sa Diyos kanimo. Ug mipauli ang maong lalaki ug misaysay siya sa tibuok lungsod sa mahitungod sa nabuhat ni Jesus kaniya.

Ang Dalagitang Anak ni Jairo ug ang Masakiton nga Mihikap sa Bisti ni Jesus

(Mc 5:21; Mt 9:18)

⁴⁰ Sa pagbalik ni Jesus, giabiabi siya nga malipayon sa mga tawo tungod kay gipaabot siya sa tanan. ⁴¹ Nianang tungora usa ka tawo nga ginganlan og Jairo, nga usa ka namunoan sa sinagoga, ang mihapa sa tilan ni Jesus ug mihangyo kaniya nga moduaw sa iyang balay. ⁴² Kay ang iyang buntong anak nga babaye nga may dose ka tuig ang pangidaron, himalasyon niadtong gutloa.

Sa iyang pag-adto, nagdasok ang mga tawo sa pagdawat kaniya. ⁴³ Ug didtoy usa ka babaye nga gitalinog-an sulod sa dose ka tuig na. Nakagasto na siya sa pagpatambal, apan wala siya maayo ni bisan kinsa doctor ang nakaayo kaniya. ⁴⁴ Miduol siya sa luyo ni Jesus ug mihikap sa sidsid sa iyang

bisti ni Jesus, dihadiha mihunong ang iyang ang agas sa iyang dugo. ⁴⁵ Unya nangutana si Jesus: “Kinsay mihikap sa kanako?” *Nagpangulipas* ang tanan ang tanan, ug si Pedro miingon: “Magtutudlo, nagdasok ang katawhan nga nag-alirong kanimo!” ⁴⁶ Apan miingon si Jesus: “May mihikap kanako, kay nabati ko ang gahom nga migula gikan kanako.”

⁴⁷ Sa dihang nakhibaw-an sa babaye nga nadayag pag-ayo siya sa iyang pagbuhat niini, nangurog kini ug miluhod sa atubangan ni Jesus, ug misulti siya sa tanan nganong mihikap siya sa iyang bisti, ug giunsa siya pag-ayo. ⁴⁸ Miingon kaniya si Jesus: “Anak, ang imong pagtoo ang nag-ayo kanimo! Lakaw nga malinawon.”

⁴⁹ Samtang migsulti si Jesus, usa ka lalaki nga gikan sa balay sa opisyal, nga si Jairo, ang miadto ug mipahibalo kaniya: “Ang imong anak nga babaye, patay na! Ayaw nag samoka ang magtutudlo.” ⁵⁰ Apan si Jesus nga nakadungog sa maong balita, miingon sa opisyal: “Ayawg kahadlok! Salig lamang ug mamaayo siya.”

⁵¹ Sa pagsulod ni Jesus sa balay, wala niya tugoti si bisan kinsa nga mokuyog kaniya gawas lamang kang Pedro, Juan ug Santiago ug ang mga ginikanan sa maong bata. ⁵² Ang tanan nga diha sa balay nagbakho ug nagdangoyngoy tungod sa bata. Apan miingon si Jesus: “Ayaw kamo pagbakho! Kay wala siya mamatay, kondili nahinanok lamang.” ⁵³ Ug gibugalbugalan niya sila tungod nasayod man sila nga patay na gayodang bata. ⁵⁴ Ug gikuptan ni Jesus ang kamot sa maong bata ug giingnan niya kini: “Bangon, inday!” ⁵⁵ Ug sa diha, mibalik ang gininhawa sa bata, ug mibangon kini. Unya misugo si Jesus kani-la nga hatagan kini og pagkaon. ⁵⁶ Natingala pag-ayo ang mga ginikanan niini, apan gipinahan sila ni Jesus sa dili pagnugilon kang bisag kinsa bahin sa nahitabo.

Ang Tahas sa Napulo’g-Duha ka mga Tinun-an

(Mt 10:5; Mc 5:6)

9 ¹ Unya gitawag ni Jesus ang napulo-g-duha ug gihatagan sila niyang gahom ug katungod sa paghingilin sa tanang mga yawa ug sa pag-ayo sa mga nagkalainlaing balatian. ² Iya silang gipadala aron pagsangyaw sa Gingharian sa Diyos ug aron pag-ayo sa mga masakiton. ³ Ug miingon siya kanila: “Ayaw kamo pagdalag bisag unsa sa inyong panaw. Ayaw pagdalag sungkod, ni puntil, ni pan, ni salapi, ni sobrang ilisan. ⁴ Bisag asang balaya kamo pasak-on, pabilin ditto hangtod sa inyong pagbiya. ⁵ Ug kon diin dili nila kamo pasak-on, biya ni-anang lungsora ug itaktak ang abog sa inyong mga tiil agig pagmatuod batok kanila.” ⁶ Busa, mibiya sila ug nangadto sa tanang kalungSORAN, nagsangyaw sa Maayong Balita ug nambal sa mga masakiton sa matag dapit.

Ang Kahadlok ni Herodes

⁷ Nabalitaan ni Herodes kining tanang panghitabo ug nabalaka siya pag-ayo. Kay gikaingon sa uban nga nabanhaw si Juan nga Magbubunyang. ⁸ Ang uban nag-ingon nga mipakita pag-usab si Elias; samtang ang lain pang uban miingon nga usa sa mga kanhing propeta kuno ang nabuhi pag-usab. ⁹ Miingon si Herodes: “Gipapunggotan ko na sa ulo si Juan. Kinsa kaha kining nabalitaan ko nga nagbuhat niining mga butanga?” Tungod niini, midugang ang tinguha ni Herodes nga makigkita kaniya.

Ang Pagpakaon sa Lima ka Libo ka mga Tawo

¹⁰ Sa namalik na ang mga apostoles, gisuginlan nila ni Jesus sa ilang nabuhat. Unya gipakuyog niya sila ug nangadto sa usa ka lungsod nga gingnanlag Betsaida. ¹¹ Sa nakahibalo niini ang mga tawo, nangapas sila kaniya. Ug giabiabi sila ni Jesus ug gisul-

tihan niya bahin sa Ginghamian sa Diyos; ug iyang giayo ang mga masakiton kanila.

• ¹² Sa dihang nakasalop na ang adlaw, miduol kaniya ang dose ka mga tinun-an ug miingon: “Paadto ang katawhan sa kasikbit nga mga kabaryohan ug kabalangayan aron makapahulay ug makapangaon, kay awaw kining dapita.”

¹³ Apan giingnan sila ni Jesus: “Hahati ninyo silag ilang makaon!” Mitubag sila: “Wala kami dalang pagkaon gawas lamang sa lima ka pan ug duha ka isda! Manglakaw ba kami aron pagpalit og igong pagkaon alang niining mga tawhana?”

¹⁴ Lima ka libo ka mga kalalakinhan ang didto niadtong higayona. Busa miingon siya sa iyang mga tinun-an: “Palingkora silag tinag-singkwenta!”

¹⁵ Unya ilang gituman kini, ug gipalingkod ang tanan. ¹⁶ Unya, gikuha ni Jesus ang lima ka pan ug duha ka isda; mihangad siya sa langit ug mipanalangin, ug mipikaspikas niini ug mihatag ngadto sa iyang mga tinun-

an aron bahinbahinon kini sa mga katawhan. ¹⁷ Ug nangaon ug nabusog ang tanan. Unya gitigom nila ang mga saling lugas niini, nga mikabat kini og dose ka mga bukag.

Ang Pahayag ni Pedro sa Iyang Pagtoo

(Mc 8:27; Mt 16:18)

• ¹⁸ Sa dihang nag-inusarang nagampo si Jesus, miduol kaniya ang iyang mga tinun-an ug iya silang gipangutana: “Kinsa man kuno ako sumala sa mga tawo?” ¹⁹ Ug mitubag sila: “Ikaw si Juan nga Magbubunyag! Adunay uban nga nag-ingon nga ikaw si Elias, samtang ang uban nagkanyon nga usa ka sa kanhing mga propeta nga nabanhaw pag-usab.”

²⁰ Unya, nangutana si Jesus sa uban kanila: “Ug kamo, kinsa man ako alang kaninyo?” Ug mitubag si Pedro, “Ikaw mao ang Manunubos sa Diyos.”

Gitagna ni Jesus ang Iyang Kamatayon ug Pagkabanhaw

²¹ Apan gipinahan ug gimandoan sila ni Jesus sa dili pagpanugilon kang bisan kinsa, ²² ug midugang siya pag-

• **9.12** Basaha ang komentaryo sa Mc 6:35. Kining saysay sa pagpadaghan sa pan mabasa sa upat ka Ebanghelyo, apan gawas ining hitaboa naay lain sa Mt 15:32 ug sa Mc 8:1.

Ang hinungdan tingali ini mao ang pagpakita nga si Jesus may kahingawa ug interes pagluwas sa kinabuhi. Nagtudlo pod ni nga walay gutomon kon naay inambitay. Uban ni Jesus, makahimo tag dagkong milagro. (Basaha sab ang katin-awan sa Mc 8:1.)

Angayng hinumdoman nga kadaghanan sa mga Judio sa panahon ni Jesus kabos kaayo. Gawas nga dyotay ang tabunok nilang yuta, ang mga Romano ug politiko, sama ni Herodes, nakahakop og dakong bahin sa mga bahandi gikan sa yuta, negosyo ug sa makabuktot nga buluhasan.

Mao nga ang kadaghanan nag-antos sa tumang kawad-on. Daghan ang walay trabaho. Si Jesus ug ang iyang mga tinun-an diha ining situwasyon. Uban sa pagtoo, ang katawhan mihalad sa kaugalingon ug sa panahon aron pagpaminaw ni Jesus. Kining tanan wala makawang, kay nasinati nila ang dakong milagro ni Jesus sa ilang kinabuhi. Dili tuyo ni Jesus ang pagpakaon nila aron magpasakop sila sa Simbahan, apan aron matuman ang gisaad sa Diyos sa mga kabos.

• 18. Kining talan-awona nahitabo duol sa

Cesarea Filipino. Miabot si Jesus dinhi, kay namiligro na ang iyang kinabuhi sa Galilea. Sama sa naandan, gipauna ang apostoles sa adtoan niya aron pag-andam sa iyang pag-abot.

Kinsa... (b. 18)? Unsay gisulti ninyo bahin nako, samtang uban mo nila? Giunsa ninyo pagsultig kinsa ko? Mitubag si Pedro punog pagsalig nga si Jesus ang Mesiyas, ang Pinadala sa Diyos.

Gidawat ni Jesus ang ilang tubag, apan gidid-an sila pagpahibalo ini sa katawhan, kay ang Manluluwas nga naa sa hunahuna nila mao man ang sama sa Heneral nga mangulo sa panggabatan aron pagbuntog sa mga kaaway. Bisan ang apostoles naglisod pagdawat nga ang Manluluwas nila lansang sa krus.

Pinaagi sa pagtandi ining teksto sa Mc 8:27 ug Mt 16:13, mamatikdan nga: sa Mateo giusa ang duha ka managlahing hitabo, sa higayon kanus-a si Pedro nakauna pagpadayag sa iyang pagtoo. Kining unang hitabo maoy gisaysay dinhi.

Sa ikaduha, nailhan ni Pedro si Jesus isip anak sa Diyos ug nakadawat siyag saad gikan ni Jesus. Gisaysay ni sa Mateo. Morag nahitabo ni human sa pagpikaspikas sa pan. Itandi ni sa Juan 6:66-69. O tingalig human sa Pagkabanhaw: itandi sa Juan 21:15-17 nga wala na maghatag og gibug-aton sa pagtoo, apan sa gugma ni Pedro kang Jesus. Basa sab sa Gal. 2:7-8.

ingon: “Kinahanglang mag-antos pag-ayo sa daghang mga butang ang Anak sa Tawo, ug isalikway siya sa mga pu-noan sa lungsod, sa mga pangulong pari ug sa mga magtutudlo sa Balaod. Patyon siya ug banhawon sa ikatulo ka adlaw.”

²³Ug miingon si Jesus sa tanan: “Ang si kinsa nga buot mosunod ka-nako, kinahanglang gayodnga modu-mili sa iyang kaugalingon, ug mopas-an sa iyang krus adlaw-adlaw ug mo-sunod kanako. ²⁴Kay ang nangtinguha pagluwas sa iyang kaugalingon ma-wad-an hinoon niini. Ug ang mawad-an sa iyang kinabuhi tungod kanako, magluwas gayodniini. ²⁵Kay unsay makuha sa tawo kon maangkon niya ang tibuok kalibotan, apan unya, masayang lamang iyang kinabuhi? ²⁶Ang maulaw kanako ug sa akong

mga pulong, ikaulaw usab sa Anak sa Tawo sa inig-abot sa iyang himaya ug sa himaya sa Amahan ug sa iyang balaang mga anghel. ²⁷Tungod kay sa pagkatinuod, ingnon ko kamo, adu-nay pipila kaninyo dinhi nga dili ga-yodmakatagamtam og kamatayon hangtod nga makita nila ang Gingha-rian sa Diyos.”

Ang Pagkausab sa Panagway ni Jesus

(Mc 9:2; Mt 17:1; Jn 12:28)

• ²⁸Mga walo ka adlaw human ma-mulong si Jesus niini, gipakuyog niya si Pedro, si Juan ug si Santiago, ug nanungas sila sa bungtod aron mag-ampo. ²⁹Ug samtang nag-ampo sila, nausab ang panagway ni Jesus ug misidlak sa kaputi ang sapot niini. ³⁰Dihadiha, may duha ka mga lalaki nga mitungha ug nakigsultihanay ka-

• 22. Nganong nangutana man si Jesus sa iyang apostoles og kinsa siya? Klaro ang tubag sa Ebanghelyo: kay miabot na ang tukmang panahon nga ipahibalo ni ni Jesus dili lang aron pagpanudlo sa katawhan, apan aron pag-andam nila sa Pagkabanhaw. Kay ang apostoles nakaila na man nga si Jesus mao ang Man-luluwas nga gisaad sa Israel, angay pod nilang masayran nga walay kaluwasan kon dili ma-buntog ang kamatayon (1 Cor.15-25). Ma-angkon ni Jesus kining kadaogana kon andam siya pagpas-an sa krus: *Kinahanglang mag-antos sa daghang butang ang Anak sa Tawo.*

Dihadiha mipuno si Jesus sa pag-ingon nga kinahanglang tang moambit ining kadaogan ni Jesus batok sa kamatayon: pagdumili sa kaugalingon – ang himoong batakang panglan-taw sa tinun-an ni Jesus. Makapili sa pag-alagad o pagpaalagad; sa pagsakripisyo o sa pag-pahimulos sa uban. Sama sa giingon sa naila nang pag-ampo: Mas palabihon pa nako ang paghupay kay sa pagpahupay; ang pagsabot, kay sa pagpaabot nga sabton; ang paghigug-ma kay sa higugmaon.

...*buot mosunod...*(b. 23). Ang pagpas-an sa krus pagdawat sa misyon sa atong pagkati-nun-an ni Jesus. Daghan ang buluhaton ug ang sagubangong kalisdanan. Pas-anon ta ang krus dili, kay gipugos o napugos ta kondili, kay nahi-gugma ta sa katawhan ug sa Ginoo nga nangandoy ini alang nato.

...*ang nagtinguha...* (b. 24). Naghigot si Jesus dinhi og sumbanan sa pagpuyo aron makaangkon ta sa matuod nga kinabuhi. Ma-kita dinhi nga lahi kaayo ang panglantaw ni Jesus sa naandang panglantaw sa katilingban. May buot lang molikay sa pagpakasala, sam-tang nagpadayon sa ambisyon pag-uswag ug pagpadato pa: *molikay ug mophilayo sa mga*

hagit sa pag-alagad labi na kon nagdala nig piligro. Kon mao ni ang panglantaw nga atong gihuptan nan, nahumulag ta sa pamaa-gi sa Ginoo.

Ang maulaw... (b. 26). Gawas sa krus nga atong pas-anon matag adlaw, ang Ginoo nag-hagit sab nato pagpuyo sa atong pagtoo. Kon magmatinud-anon ta, piligro pod nga biay-biayon ta sa mga higala; nga suspetsohan ug butangbutangan. Gani kon magkalawom ang atong pagbarog sa Ebanghelyo, naay piligro sa kamatayon, sama sa daghan nang martir sa atong nasod tungod sa kabangis sa mga gam-hanan nga supak sa paghubad sa mensahe sa Ebanghelyo sa konkretong kahimtang karon. Tungod ini daghang kristyanos nagpalayo sa kalihokan sa Simbahan. Ang uban dili na mo-tambong sa mga seminar, meeting o Katiling-banong Pag-ampo. Dili sila magpakabana ug magpakahilom na lang sa mga inhustisya sa palibot. *Ang maulaw...* Lakip na ini ang mga pulong ni Jesus nga nagpahibawo sa kaling-kawasan sa dinaugdaog ug sa iyang pag-aghat sa pakighiusa sa kawsa nga ilang gipakig-bisogan.

• ²⁸. Angayng hinumdoman nga ang Diyos nagpadayag kang Jesus sa sinugdan sa iyang pagpangalagad (Lc 3:21). Kining pagpada-yaga karon nga nadawat ni Jesus sa Pagka-usab sa Iyang Panagway, sinugdan sa bag-ong yugto sa iyang kinabuhi: Ang iyang Pasyon.

Duha na ka tuig nga nagwali si Jesus, apan walay nakitang timailhan nga mausab ang Israel sa kabangis nga inanayng nakaguba sa nasod. Bisan ang mga milagro ni Jesus wala makapausab sa iyang katawhan. Wala siyay la-ing mahimo gawas sa pag-atubang sa mga da-otang pwersa. Ang pagtahan sa kaugalingon

niya. Sila mao si Moises ug si Elias, ³¹nga nagpakita uban sa langitnong himaya ug mihisgot bahin sa pagbiya ni Jesus sa Jerusalem nga hapit na matuman.

³²Niining higayona nahinanok pag-ayo si Pedro ug ang iyang mga ka-uban. Sa ilang pagyahat, nakita nila ang iyang himaya ug ang duha ka mga lalaking nagbarog uban kaniya.

³³Sa dihang mibiya na ang duha kang Jesus, miingon si Pedro kaniya: “Magtutudlo, maayo gayodnga ania kita dinhi. Maghimo kitag tulo ka mga payag: usa alang kanimo, usa alang kang Moises, ug ang usa alang kang Elias.” (Apan, sa pagkatinuod, wala makasabot si Pedro sa iyang gipaulti). ³⁴Ug samtang nagsulti pa siya niini, usa ka panganod ang mitungha ug mitabon kanila. Unya nangahadlok sila sa dihang naputos sila sa panganod. ³⁵Unya, usa ka tingog ang nadungog gikan sa panganod nga nagkanayon: “Kini mao ang akong Anak, ug akong Pinili! Pamatia siya!”

³⁶Sa pagkahanaw na sa tingog, nakita nila nga nag-inusara si Jesus. Ug giluum sa mga tinun-an ang panghitabo ug walay bisan kinsa ang sa ilang gisuginlang mahitungod sa ilang nakita niadtong taknaa.

Giayo ni Jesus ang Usa ka Bata nga Giyawaan

(Mc 9:14; Mt 17:14)

³⁷Sa pagkasunod nga adlaw niana, sa dihang milugsong na sila sa bungtod, misugat kang Jesus ang usa ka

dakong panon sa katawhan. ³⁸Unya may usa ka lalaki sa panon nga misinggit: “Magtutudlo, tan-awa intawon ang akong bugtong anak nga lalaki! ³⁹Kon moataki na gani kaniya ang espiritu, mosinggit gayodsiya, ug diha-diha, mokirig siya ug magbula ang iyang baba. Pasakitan siya niini pag-ayo ug dili na kini mobiya pa kaniya. ⁴⁰Gihangyo ko na ang imong mga tinun-an sa pagpaghingilin sa maong espiritu, apan wala sila makahimo niini.”

⁴¹Mitubag si Jesus: “Mga walay pagsalig ug masupilong nga kaliwat kamo! Hangtod kanus-a ba diay ako mag-uban ug magpailob kaninyo? Dad-a nganhi ang imong anak!” ⁴²Sa nagduol pa lamang ang bata ngadto kaniya, gilamba siya sa yawa ug gipakirig. Apan gibadlong ni Jesus ang datangang espiritu, ug giayo ang bata, ug giuli ngadto sa iyang amahan. ⁴³Ug nahibulong ang tanan sa kabantogang gahom sa Diyos.

Gitagna ni Jesus Pag-usab ang Iyang Kamatayon

(Mk 9:30)

Samtang natingala ang tanan sa mga nabuhat ni Jesus, miingon siya sa iyang mga tinun-an: ⁴⁴“Timan-inyo pag-ayo kini: “Itugyan ngadto sa kamot sa katawhan ang Anak sa Tawo.” ⁴⁵Apan wala nila masabti ang kahulogan sa iyang gisulti. Ug gililong kini gikan kanila, aron dili nila masabtan. Ug nahadlok sila pagpangutana bahin niini.

mas gamhanan kay sa iyang mga pulong, aron ang gugma ug diwa sa pagsakripisyo sa tanang katawhan magpadayon hangtod sa umaabot.

Gidala niya...(b. 28) ang mga tinun-an nga lawom nag kaamgohan sa Ginoo, ug ang labing suod niya (Mc 1:29; 3:16; 5:37; 10:35; 13:3). Bisang tuod ang ang 12 ka apostoles nagkahiusa sa buluhaton ug sa pagpuyo, lainlain silag ang-ang sa kaamgohan busa, wala dad-a ni Jesus ang tanan.

Mitungas sa bukid...(b. 28). May purohan nga ang pagkausab sa panagway nahitabo samtang nag-ampo siya sa gabii. Ang mga

apostol nangatulong hangtod nga ang Himaya sa nausab nga Panagway ni Jesus nakapamata nila.

...ang iyang himaya... (b. 32). Susama ni sa pagkausab sa dagway ni Moises human siya makig-atubang sa Diyos (Ex 34:29-35). Apan dinhi, ang himaya gikan ni Jesus mismo nga misidlak lakip ang iyang bisti.

Pamatia siya (b. 35). Si Jesus mao ang Propeta nga gipahibawo ni Moises ug angayng paminawon sa tanan. Gipaila niya ang Amahan, ug gipasig-uli ta sa Diyos. Busa, angay siyang paminawon pag-ayo sama sa gibuhat sa apostoles.

Kinsa ang Labing Dako?

• ⁴⁶ Unya naglalis ang mga tinun-an kon kinsay labing dako kanila. ⁴⁷ Sa pagkamatikod niini ni Jesus, mikuha siya ug bata ug gipabarog kini niya sa iyang kiliran. ⁴⁸ Ug miingon siya: “Ang modawat niining bataa sa akong ngalan, modawat usab kanako. Ug ang modawat kanako, modawat usab kaniya nga mipadala kanako. Kay ang labing gamay kaninyo tanan mao gayodang labing dako.”

Ang Dili Batok Kaninyo, Dapig Kaninyo

⁴⁹ Mitubag si Juan: “Magtutudlo, nakakita kamig usa ka tawo nga naghingilin og mga yawa pinaagi sa imong ngalan. Busa amo siya gididan, kay wala man siya mahisakop sa among pundok.” ⁵⁰ Apan, miingon si Jesus kanila: “Ayaw siyag did-i! Ang dili batok kaninyo, dapig kaninyo.”

Wala Dawata si Jesus sa Usa ka Lungsod sa Samaria

• ⁵¹ Sa nagkaduol na ang mga adlaw nga si Jesus bayawon na ngadto sa langit, mihukom siya pag-adto sa Jerusalem. ⁵² Ug mipadala siyag mga

sinugo aron mag-una kaniya. Misulod sila sa usa ka balangay sa Samaria aron pag-andam sa tanan alang kaniya. ⁵³ Apan nagdumili ang katawhan sa pagdawat kaniya, kay padulong man siya sa Jerusalem. ⁵⁴ Sa pagkaksaksi niini sa iyang mga tinun-an nga si Santiago ug si Juan, miingon sila kaniya: “Ginoo, buot ka ba nga mopaulan kamig kalayo gikan sa langit aron mahurot sila?” ⁵⁵ Apan milingi si Jesus ug gibadlong kanila. ⁵⁶ Unya mipadayon sila pagpanaw sa lain na usab nga lungsod.

Ang mga Buot Mosunod kang Jesus

(Mt 8:19)

• ⁵⁷ Samtang nanglakat sila, may usa ka tawo nga miingon kang Jesus: “Sundon ko ikaw bisan asa ka mopadulong.” ⁵⁸ Si Jesus mitubag: “Ang mga milo nga idlas adunay lungagtagoanan ug ang mga langgam sa kalangitan aduna mga salag, apan ang Anak sa Tawo wala gayuy kapahulayan.”

⁵⁹ Miingon usab siya sa usa: “Sunod kanako!” Apan mitubag kini: “Ang akong amahan namatay, papaulia una

• ⁴⁶. Basaha ang katin-awan sa Mc 9:33.

Si Marcos nag-ingon nga si Jesus mikuhag bata ug mikugos ini. Talagsaon ni alang sa mga tawo kaniadto nga dili kaayo motagad sa mga bata. Ang ilang tinooan nagtudlo nga ang mga bata kinahanglan pantonon ug silotan. Alang nila ang matoohon kinahanglang seryoso, dili mokatawa, dili magdula, dili kaayo motagad sa mga babaye ug kabataan. Susama sab ni karon nga nagsaway sa pagbunyag ug pagkalawat sa mga bata.

Wala tubaga ni Jesus ang pangutana sa iyang mga tinun-an og kinsay labing dako nila. Alang ni Jesus, dili ni importanti. Ang importanti mao kon kinsay labing suod sa Ginoo; kinsay labing duol sa iyang baroganan ug panglantaw. Aron pagpaila nga midawat ta ni Cristo, dawaton ta siya sa mga kabos ug walay gahom.

• ⁵¹. Sinugdan ni sa ikaduhang bahin sa Lucas. Gihiusa ang mga panulihon ug pulong nga gilitok ni Jesus sa lainlaing higayon.

Gipahinumdoman ta sa unang parapo nga taliwala sa Galilea ug Juda naa ang Samaria. Ang namuyo dinhi, Samariyanhon, dili Judio. Gani may pagdinumtanay tali ining duha ka kaliwat. Iniglatas sa Samaria sa mga Judio sa

Galilea nga magpilgrimahe sa Jerusalem, ang mga balay didto sirado alang nila.

Niining ulohana, si Lucas naghigot sa pila ka higayon ni Propeta Elias. Sa teksto nagkuha si Lucas sa istorya nga giasoy sa 2 Hari 1:9. Sumala ini ang magtamay sa propeta tumpagon sa Diyos pinaagig kayo.

Gibadlong ni Jesus ang apostoles, kay alang ni Jesus ang mga Samariyanhon wala kalainan sa mga Judio nga midumili sab pagdawat sa mga dumuduong. Nganong gub-on man ni kon sa pagkahuman mangita na pod sila og lugar sa laing balangay. Mas maayo pag dili na sila maglanganlangan.

Magtawag mig kayo...(b. 54). Maayo nga wala ta hatagi ining gahoma, kon gihatagan pa mas masamok ang kalibotan, kay ato man ning gamiton sa pagpahimulos. Ug moingnon ta nga gibuhat ni alang sa kawsa sa Diyos.

• ⁵⁷. Gipakita dinhi ang hiyas ug kinaiya sa tinun-an nga buot mosunod ni Jesus. Bilihon kaayo ang panahon alang niya. Dili siya angayng mag-usik og panahon sa pag-umol sa dili andam pagtahan sa kaugalingon alang sa Ebanghelyo ug sa Gingharian sa Diyos.

Ang unang mga tinun-an wala makamatngon nga nagapos sila sa hayahay nilang pag-

ako aron sa paglubong kaniya.”⁶⁰ Apan giingnan siya ni Jesus: “Pasagdi ang mga patay nga molubong sa ilang mga minatay. Apan ikaw, lakaw ug isangyaw ang Gingharian sa Diyos.”⁶¹ Miingon usab ang usa: “Mოსunod ako kanimo, Ginoo, apan tugoti una ako nga mopauli aron manamilit sa akong banay.”⁶² Ug giingnan siya ni Jesus: “Kinsa gani kadtong nagdaro ug unya maglingilingi, dili gayodsiya angayan sa Gingharian sa Diyos.”

Gipadala ni Jesus ang Kapitoag Duha

(Mt 10:15; Mc 6:7)

10¹ Human niini, mipili ang Ginoo og laing kapitoag-duha. Unya iya kini silang gipadala ug gipauna sa lungsod sa tinagurha, ngadto sa ma-

tag lungsod ug sa matag dapit nga iyang pagaadtoan.² Ug miingon siya ngadto kanila: “Daghan tinuod ang anihonon, apan diyutay lamang ang mga mangangani. Busa pag-ampo sa Ginoo sa ani aron pagpadalag dugang mamumoo sa iyang uma.”³ Panglakaw kamo. Kay gipadala ko kamo nga sama mga karnero taliwala sa mga lobo.⁴ Ayaw kamo pagdalag puntill, ni sako, ni sandalyas. Ayaw ninyo abiabiha ang si bisag kinsa nga inyong mahinabi sa dalan.

⁵ Bisag asang balaya kamo modayon, ingna una ninyo ang tagbalay: ‘Ang kalinaw ania niining balaya!’⁶ Ug kon adunay usa ka anak sa kalinaw nga nagpuyo didto, ang kalinaw magpabilin kaniya. Apan kon wala, ang panalangin mobalik gayodnganha ka-

puyo. Dili sila makabiya sa nindot nga pinuyanan, sa mahalong kabtangan nga kasigurohan nila.

Ang ikaduha mao ang nahikot pag-ayo sa kaakohan sa pamilya. Ang uban, nababagan sa kawili sa mga higala ug barkada, kay daghan pa silag kalihokan ug buluhaton. Busa, si Jesus moingon: *Pasagdi ang mga patay...*

Ang ikatulo mao ang andam na unta, apan napugngan sa pamilya nga dili motugot. Gipangitaan silag paagi aron mahimulag sa tawag.

Kining tekstoha nagtudlo sa kinatas-an ug mas hamili pang bili sa tawhanong pagpuyo: asa ipunting ang kinabuhi aron mahimo tang matuod nga mga tawo, binuhat sa dagway sa Diyos. Busa, gitawag ta sa pagkatinun-an aron pag-abag sa Diyos sa pagbag-o sa kalibotan nga mas manindot pang puy-an sa mga anak sa Diyos. Sa ingon ang gugma niya ug hustisya masinati sa atong taliwala. Mao ni ang batakan. Ang sentro. Ang dugokan. Ang uban (kahayahay, kabtangan, mga higala, barkada, bisan gani pamilya) mga dayandayan lang nga mahinungdanon kon makatabang pagkabot sa padulngan.

• **10.1** Basaha ang komentaryo sa Mt 10:5 ug Mc 6:7

Mitaho si Lucas sa pagpadala ni Jesus sa 72 ka tinun-an, human sa pagpadala niya sa 12 (9:1).

Adunay 12 ka apostoles, samag gidaghanon sa 12 ka tribu sa Israel. Nagkahulogon ni nga ang Ebanghelyo unang isangyaw sa katawhan sa Israel. Dayon, nagpadala si Jesus sa 72. Kining numeroha nagsimbolo sa daghang pagano nga nasod. Ang ikaduhang misyon tahas sa Simbahan sa pagsangyaw sa Maayong Balita sa tanang kanasoran, hangtod sa pagkatapos

sa panahon (Mt 28:19).

Nagtoo ta nga inigkagamot na pag-ayo sa Simbahan sa usa ka lugar, ang tanang tawo nasangyawan na sa Ebanghelyo. Dili ni tinuod. Kay bisan sa atong nasod karon sulod sa pila na ka gatos ka tuig nga napundar ang Simbahan, daghan gihapon ang mga pamilya, labi na ang mga kabos, nga wala makadawat sa mensahe sa Gingharian sa Diyos.

Ang unang buhaton inigduaw sa mga panimalay mao ang pagpakita sa pakigdait. Sa ngalan ni Jesus ug sa iyang Simbahan, naa ta isip mga higala. Paminawon pag-ayo ang ilang mga problema ug mga pangandoy sa kinabuhi. Pinaagi lang ini nga makatisok tag liso sa daghang posibilidad sa pagpagitib sa Gingharian sa Diyos.

Daghang tawo ang mahinangpon sa pagdawat sa mga tinun-an, apan daghan sab ang dili molahutay. Wala hinuon ni magpasabot nga ang misyon nausik, kay ang Ginoo molihok sa lainlaing paagi sa tagsa-tagsa ka kinabuhi. Bisan pa ini, naay mga tawo nga daling makapaminaw sa tawag sa Ginoo, ug maaktibo silang kauban sa Kristohanong Katilingban.

Ang misyon makadugag umol sa mga tinun-an. Makatabang ni pagpahigmata sa ilang giduaw. Mao ni ang gibuhat ni Jesus. Giumol niya ang mga tinun-an pinaagi sa pagpanudlo ug pagpadala nila ngadto ug uban sa katawhan.

Ayaw abiabi... (b. 4) Sama ra ni sa nagdala kag balon. Ang misyonaryo kinahanglang mosalig sa kaayo sa Diyos! Nasayod siyag unsaon pagtandog sa naminaw sa Maayong Balita, aron abiabihon sa tagbalay. Apan kon mag-usik-usik siyag panahon sa dili gustong mosabot, tingalig mahugno siya ug mawad-ag kada-sig pagpadayon.

ninyo. ⁷Puyo kamo nianang balaya. Kaon ug inom kamo sa bisan unsa nga ilang idalit kaninyo, kay ang mamumuo aduna gayuy katungod sa iyang suhol. Ayaw kamo pagbalhin-balhin gikan sa usa ka balay ngadto sa laing balay.

• ⁸Kon mosulod kamo sa usa ka lungsod ug dawaton nila kamo, kan-a ang bisan unsa nga ilang idalit kaninyo. ⁹Ayoha ang mga masakiton nianang dapita ug sultihi sila: ‘Nagkaduol na ang Gingharian sa Diyos.’

¹⁰Apan kon mosulod kamo sa usa ka lungsod unya dili nila kamo nila dawaton, pangadto kamo sa mga kadalan ug ingna ninyo ang mga katawhan: ¹¹‘Among paphaon bisan pa man ang abog sa inyong lungsod nga mitapot sa among mga tiil, agig pagsaksi batok kaninyo. Apan, angay lamang nga inyong masayran nga nagkaduol na ang Gingharian sa Diyos.’ ¹²Sultihan ko kamo nga sa Adlaw sa Paghukom mas mapailubon pa ang Diyos ngadto sa Sodoma kay sa niadtong lungsora.

Ang mga Katalagman sa mga Dili Mabasulong Lungsod

¹³Pagkaalaot kanimo, Corazin! Pagkaalaot kanimo, Betsaida! Kay daghan kaayo ang mga milagro nga gipa-

kita kaninyo! Kay kon ang mga milagro nga gipakita kaninyo napakita pa didto sa Tiro ug sa Sidon, dugay ra untang nagbasol ang katawhan didto, ug nanglingkod na unta sila sa abo ug nagsul-ob sa bisting sako sa pagbasol. ¹⁴Mas mapailubon pa ang Diyos ngadto sa Tiro ug Sidon kay kaninyo, sa Adlaw sa Hukom. ¹⁵Ug ikaw, Capernaum, mabayaw kaha nimo ang imong kaugalingon ngadto sa kahitasaan? Itambog ka hinoon ngadto sa dapit sa mga patay!

¹⁶Ang naminaw kaninyo, naminaw kanako. Ang nagsalikway kaninyo, nagsalikway kanako. Ug ang nagsalikway kanako, nagsalikway kaniya nga mipadala kanako.”

Ang Pagbalik sa Kapitoag Duha ka mga Tinun-an

(Mt 11:25)

• ¹⁷Namalik ang kapitoag duha ka mga tinun-an nga nagmalipayon. Ug miingon sila: “Ginoo, bisan pa man ang mga yawa mipatuo gayodkanamo diha sa among paghingilin kaniya sa ang imong ngalan.” ¹⁸Mitubag si Jesus: “Nakita ko si Satanas ingon sa kilat nga nahulog gikan sa langit. ¹⁹Hinumdumi ninyo, gitugyanan ko kamog gahom aron makahimo kamo pagyatak sa mga bitin ug mga tanga, ug ingon man sa tanang gahom sa

ANG PAG-AYO SA MASAKITON

• 8. Sa giingon na, si Jesus wala moanhi aron pagpanambal kondili, aron pagdalag kaluwasan. Nagsangyaw siya sa Maayong Balita sa Gingharian sa Diyos; Tungod ini nag-antos siya ug gipatay.

Sa samang paagi wala ipadala ni Jesus ang iyang mga misyonaryo aron pagpanambal. Wala sab sila ipadala aron toohan sa mga tawo ug magpasakop sa tinoohan, pinaagi sa pag-ayo nila sa ilang mga sakit. *Gipadala sila aron isangyaw ang Gingharian sa Diyos taliwala sa katawhan.* Kon ugaling nag-ayo sila sa masakiton kana, aron masinati sa mga tawo ang gugma sa Diyos, ug nga ang Gingharian sa Diyos naa na sa ilang taliwala.

Diin gani naay mga Kristohanong Katiligan, importanti ang pagduaw ug pag-atiman sa mga masakiton. Nagtimaan ni nga naay kabalaka ug kahingawa sa usag usa; nagpaila sab ni nga mga kauban ta sa usa ka pamilya.

Ang pagduaw sa masakiton maghatag ug kadasig ug kahupayan sa natungdan; sa kailadman niya mogitib ang diwa sa kabag-ohan ug pakig-uli. Basaha sab ang Jaime 5:13.

Gidasig sa Simbahan, ang pag-atiman, ang pagduaw, ang pag-ampo alang sa masakiton. Apan ang ilang kaayohan ipiyal sa mga doktor o sa mga hanas sa panambal, kay kini sila mga tinugyanan sab sa Diyos alang ining buluhatona.

• 17. Mibalik ang 72 nga gipadala ni Jesus, puno sa kadasig ug kalipay, kay pinaagi sa gahom ni Jesus nagmadaogon sila. Apan si Jesus nagpasidaan nila. Dili unta sila madala sa garbo ug sobrang pagsalig. Importanti nga mi-daog sila, apan mas important nga nasulat na ang ilang mga ngalan sa Diyos.

Daghang titulado ug makinaadmanon ang naghunahuna nga nasayod na sila sa tanan busa, nasirado sila ug naghunahuna nga labaw

kaaway. Sa ingon, walay makapasakit kaninyo. ²⁰ Apan bisan pa niana, ayaw kamo pagsadya nga mipatuo kaninyo ang mga daotang espiritu. Pagsadya hinuon kamo, kay nahipatik ang inyong mga ngalan didto sa langit.”

Ang Pagsadya ni Jesus

²¹ Niadtong taknaa napuno si Jesus sa kalipay diha sa Espiritu Santo. Ug miingon siya: “Nagpasalamat ako kaniyo, Amahan, Ginoo sa langit ug sa yuta. Tungod kay gipadayag nimo kining mga butanga ngadto sa mga malamon ug maayong tawo, ug ngadto sa gagmayng mga bata. ²² Gitugyan dinhi kanako sa akong Amahan ang tanang mga butang; ug walay bisan usa nga nakaila kong kinsa ang Anak, gawas sa Amahan. Ni walay nakaila kon kinsa ang Amahan, gawas sa Anak ug gawas kanila nga iyang gipili nga makaila Kaniya.”

²³ Unya miatubang si Jesus ug miingon ngadto sa iyang mga tinun-an lamang: “Bulahan kamo nga nakaila sa mga butang nga inyong nakita! ²⁴ Kay sultihan ko kamo nga daghang

mga propeta ug mga hari nga nangandoyng makakita sa inyong nakita, apan wala sila makaila niini; ug nangandoy nga pagpamati sa inyong nabati, apan wala sila makadungog niini.”

Ang Maayong Samaritano

(Mt 22:24; Mc 12:28)

• ²⁵ Unya may usa ka magtutudlo sa Balaod nga miduol ug mibarog atubangan kang Jesus aron pagsulay pagbitik kaniya. Miingon siya ngadto kang Jesus: “Magtutudlo, unsay angay kong buhaton aron maangkon ko ang kinabuhing dayon?” ²⁶ Ug gitubag siya ni Jesus: “Unsay may nahisulat sa Balaod? Ug giunsa mo man kini pagsabot?” ²⁷ Mitubag ang magtutudlo sa Balaod: “Higugmaa gayodang Ginoo nga imong Diyos, sa tibuok mong kasingkasing ug sa tibuok mong kalag, ug sa tibuok mong kusog, ug sa tibuok mong hunahuna. Higugmaa usab ang imong silingan ingon sa paghigugma mo sa imong kaugalingon.” ²⁸ Ug miingon si Jesus ngadto kaniya: “Husto ang imong tubag! Buhata kini

sila sa uban. Apan ang tinuod wala sila makatugkad sa dugokan o batakan sa kinabuhi. Mao nga ang nailhan nilang Diyos bunga ra sa hunahuna, sa taas nilang kahibawo; dili ang buhi nga Diyos kondili, ang mga diosdios sa kaugalingong anino ug maskara. Wala sila masayod sa mas lawom nga tumong ug padulngan sa kalibotan, kay pangagpas ra ang panglantaw nila sa tawhanong pagpakabuhi.

Ang mga gagmay wala makaangkok taas nga kinaadman: ang gagmayng mangingisda, mag-uuma, mamumuo nga sinalikway sa katilingban. Giisip silang ubos rag kahibawo, mao nga nabiktima sila sa inhustisya, apan ang ilang kahibawo dili hinulman, kay ila ning nakat-onan sa pagpakigbisog aron mabuhi. Dinhi nila madiskobrehi ang buhing Diyos ug ang iyang kamatuoran: dinhi nila gikahimamat si Cristo ug ang iyang misyon: dinhi nila makaplagi ang lawom nga kahulogan sa kinabuhi.

Ang mga gagmay nga yano rag pagtoo, apan lunsay ni ug andam pagtahan sa kaugalingon. Busa, pinaagi nila, gipaila ni Jesus kinsa ang Amahan. Bulahan ang nakakita ining kamatuorana, kay makauban sila sa Diyos sa pagluwas sa kalibotan ug ang ilang mga ngalan nasulat na sa langit.

Ang pagsangyaw dili sama sa pagtanyag sa mga baligya aron mahalalin. Dili ni sama sa ma-

maligyaayng tambal sa taboan nga nagkabig sa mga tawo pinaagig madyik ug kalingawan:

- ang pagsangyaw, pagpaambit
- ang pagsangyaw, pagsakripisyo
- ang pagsangyaw, pagduyog-ambit
- ang pagsangyaw, pagbarog
- ang pagsangyaw, pagtahan
- ang pagsangyaw, kinabuhi
- ang pagsangyaw, panag-inigsoonay.

• ²⁵ *Kinsay akong silingan* (b. 29)? Nasilil pag-ayo sa magtutudlo sa Balaod ang angayng buhaton aron maangkon ang Gingharian sa Diyos. Apan kutob ra ni sa ulo. Wala siya makatugkad ini, kay iya ning gimemoriya sumala sa nakat-onan niya sa Balaod. Sa pagpangutana niyang kinsay iyang isigkatawo, nagpaabot siya nga tubagon ni Jesus sama tingali adtong nag-eskwela pa siya sa Balaod. Apan wala magpadala si Jesus ining panghunahuna nga gitapos niya sa pangutana: *kinsa nila ang silingan sa nahulog sa kamot sa mga tulisan?* Nindot tingali ang pangutana: *kinsay akong isigkatawo?* Apan mas importanti kon *nahimo ba ta nga isigkatawo sa nabiktima sa katilingban?* Morag miingon si Jesus: ayaw lag hunahuna kinsay imong isigkatawo, paminawa hinuon ug tubaga ang inagulo sa mga igsoon nga nanginahanglan.

ug maluwas ka!”²⁹ Apan buot mangatarongan ang magtutudlo sa Balaod, busa miingon siya kang Jesus: “Kinsa ba diay ang akong silingan?”

³⁰ Mitubag ni Jesus: “May tawo nga milugsong gikan sa Jerusalem ngadto sa Jerico, ug nahulog siya sa kamot sa mga tulisan. Gihuboan nila siya ug gibun-og, ug dayon, ila siyang gibiyaa nga himatyon.”³¹ Nahitabo niadtong taknaa nga may usa pari nga miagi niadtong dalana. Sa pagkakita niya sa tawo, misimang siya pag-agi sa pikas nga bahin sa dalan.³² Unya may usa ka Levita nga milabay sa samang dalan. Sa dihang nakita niya ang himatyon tawo, igo lamang siyang mitanaw niini, ug dayon, misaylo pag-agi sa laing daplin sa dalan.³³ Apan may usa ka Samaritano nga, sa iyang pagpanaw sa samang dalan, nakakita sa maong tawong himatyon. Ug sa iyang pagkakita niini, naluoy ug³⁴ miduol ngadto kaniya. Unya iyang gidihugan og lana ug bino ug, dayon, gibugkosan ang mga samad niini. Gipasakay

niya ang maong himatyon sa iyang hayop, ug gidala ngadto sa usa ka balay nga abtanan ug, didto, iyang giati-man kini.

³⁵ Sa sunod nga adlaw, mihatag ang Samaritano og duha ka denaryo ngadto sa tigbantay sa balay ug mihangyo kaniya: ‘Atimana siya! Ug bayran ko ang imong dugang nga magasto kaniya sa akong pagbalik.’”

³⁶ Unya miingon si Jesus ngadto sa magtutudlo sa Balaod: “Sa imong pagtoo, kinsa man kanila ang mipamatuod nga tinuod nga silingan niadtong tawo nga nahulog sa kamot sa mga tulisan?”³⁷ Mitubag ang magtutudlo: “Ang mipakitag kaluoy kaniya.” Ug miingon si Jesus: “Lakaw ug buhat sa iyang gibuhat.”

Ang Pagduaw ni Jesus kang Marta ug kang Maria

• ³⁸ Samtang mipadayon sila pag-panglakaw, misulod si Jesus sa usa ka balangay. Ug didtoy usa babaye nga ginganlag Marta nga miabiabi ug mi-

Ang matuod nga gugma dili diha ra kutob sa pagpakitag kaluoy sa nabiktima. Sa istorya ang Samariyanhon mihunong bisag delikado ang maong dapit, miatman sa nagbuy-od sa dalan ug mitabang nga walay mga kondisyon, wala maghunahuna sa kakuyaw. Gisagop niya ang usa ka langyaw.

Dihay higayon nga si Martin Luther King, inilang martir ug magwawali, miingon nga ang matuod nga gugma dili matagbaw sa pagtambang sa nag-antos: “Una sa tanan, gikinahanglan nga mahimo ta nga maayong Samariyanhon sa mga matumba sa dalan. Apan sinugdan lang ni. Sa ngadto ngadto kinahanglang maninguha ta paghimog mga lakang aron wala nay mga tulisan ug dagmalan sa dalan sa Jerico, samtang nagpanaw sila paingon sa kinabuhi.”

Ining istoryaha ni Jesus, makita nato sa daghang higayon nga ang giisip nga mga pangulo ug kadagkoan sa simbahan – ang mga haligi sa relihiyon nga kunohay matinumanon sa balaod, mao hinuoy wala makasabot ug dili mahibalang mahigugma. Apan ang Samariyanhon, ang tinamay ug giisip sa mga Judio nga erehes, mao hinuon ang naisigkatawo sa nasamdan. Kinsay mga Samariyanhon sa atong panahon karon?

Ang mga Judio nag-isip nga isigkatawo sa mga Judio ra pod nga sama nilag kaliwat ug tinooan. Gani nagtoo sila sa panag-inigsoonay lang sa “dugo ug unod”. Apan alang ni

Jesus, ang matuod nga pag-inigsoonay mao ang dili pagpili sa kaliwat, sa tinooan o sa bulok sa tawo.

• ³⁸ Daghan ang mga buluhaton sa panimalay nga gikinahanglan sa kinabuhi, sama sa panglimpyo, sa pag-atiman sa kabataan, sa pag-andam sa pagkaon, ug uban pa. Kining tanan dili himulag sa pagtoo nato ni Jesus. Apan may butang nga labing mahinungdanon sa tanan: Ang pagpaminaw ni Jesus kon nia siya sa atong taliwala. Mahimo lang ni kon ipadaplin una ang ubang buluhaton.

Si Marta nagkapuliki aron pag-alagad ni Jesus, apan dunay mas lawom pa nga gitinguha kaniya si Jesus. Nagkapuliki siya ug nabalaka hangtod nga wala na siyag panahon uban ni Jesus. Si Jesus kalinaw. Ang walay kalinaw sa pagsilbi niya dili makasinati sa Ginoo. Ang sobra ra natong kahingawa sa pag-alagad ug pagtrabaho sa pamilya o sa katilingban makahasol nato. Niining paagiha dili nato makaplagan si Cristo sa adlaw adlaw tang buluhaton.

Gani bisan sa pag-ampo, mahisama gihapon ta ni Marta; labi na kon, tungod sa sobrang kabalaka sa kinabuhi, dili na ta magkadimao; ato na ang tanang sulti, kay buot tang mopahungaw sa tanan, hangtod nga dili na ta makapaminaw. Mao ra pod kon ang mga pangulo sa liturhiya o kasaulogon matarantar, kay sobra ra ang kahingawa aron paghingpit sa pagkan-

pasulod kaniya sa iyang balay. ³⁹ Ang igsoong babaye niini nga ginganlag Maria, milingkod sa tiilan sa Ginoo ug namati sa iyang gitudlo. ⁴⁰ Si Marta nagkapuliki sa pag-andam alang sa bisita. Unya miduol siya kang Jesus ug mireklamo: “Ginoo, wala ka ba manumbaling nga gipasagdan man ako sa akong igsoon nga nag-inusarang pagsilbi kanimo? Sultihni siya sa pagtabang kanako.”

⁴¹ Apan mitubag ang Ginoo: “Marta! Marta! Nabalaka ka ug nagkapuliki pag-ayo sa daghang mga butang. ⁴² Usa lamang ka butang ang gikinahanglan! Ug napili ni Maria ang maong bililhong butang, ug walay bisan kinsa ang makalabni niini gikan kaniya.”

Ang Pagtulon-an Mahitungod sa Pag-ampo

(Mt 6:9; 7:7)

11 ¹ Usa ka adlaw niana, nag-ampo si Jesus. Ug sa dihang nahuman na siya pag-ampo, usa sa iyang mga tinun-an ang miingon kaniya: “Ginoo, tudloi kami sa pag-ampo, ingon nga gitudloan ni Juan ang iyang

mga tinun-an.” ² Ug miingon si Jesus kanila: “Ingna niini pag-ampo:

Amahan, tahoron unta ang imong ngalan. Moabot ngari kanamo ang imong Gingharian.

³ Hatagi kami sa matag adlaw sa among pang-adlaw adlawng kalan-on.

⁴ Ug pasayloa ang among mga sala;

Tungod kay nagpasaylo man kami sa matag nakasala kanamo. Ug ayaw kami gitugyan sa panulay.”

⁵ Ug miingon si Jesus ngadto kanila: “Kinsa man kaninyo ang may usa ka higala nga modangop kaniya sa tungang gabii ug moingon kaniya: ‘Higala, pabayloa kog tulo ka buok pan, ⁶ kay miabot sa akong balay ang usa ko ka higala nga gikan sa byahe ug wala gayodakoy ikadalit kaniya.’ ⁷ Kon pananglit tubagon ka niya sa sulod sa iyang balay: ‘Ayaw nag pagtugaw pa kanako! Gitrangkahan ko na ang pultahan, ug nanghigda na ako ug ang akong mga bata. Dili na ako mahimong mobangon pa aron paghatag kanimo sa imong gipangayo.’ ⁸ Sultihan ko kamo, dili man siya mobangon

ta o pagwali. Busa, sa dili pa mag-ampo, hanayon daan ang pamaagi sa pagpahimutang nato sa presensya sa Ginoo. Mamalandong ta niya sa hilom. Lupil ta sa pag-ampo bisan ang makabalang mga hunahuna, kay ining paagiha mapunting ang kaugalingon sa Diyos. Katingad-an kaayo nga sa ubang tinoohan nga dili kristyanos makakat-on silag unsaon pag-ampo sa kahilom ug sa matuod nga kalinaw.

Kon ang Maria nga gisaysay dinhi mao ra si Maria Magdalena nga mikuyog ni Jesus (Lc 8:2), nan, mahanduraw nato kining mosunod:

Si Maria nga kauban ni Jesus ug mga tinun-an mag-abotan sa balay ni Marta nga iyang “igsoon o paryenti”. Dayag na lang nga wala kaayo siya mabalaka sa pag-andam og pag-kaon, mao nga mireklamo si Marta. Busa, gidayeg ni Jesus si Maria dili lang kay naminaw siya, apan labi na gayod, kay nakahukom siya sa pagsunod ni Jesus uban sa mga tinun-an. Sama sa apostoles, “Nakapili si Maria sa bilihong bahin nga dili kuhaon kaniya.”

• **11.1** Nahibawo na ang apostoles unsaon pag-ampo, kay ang mga Judio maghiusa man sa pag-ampo sa sinagoga sa importanting mga higayon. Apan dihang nagkasuod sila si Jesus, dunay bag-o silang nadiskobrehan sa pag-ampo. Pinaagi ni Jesus, nasinati nila ang Diyos

isip Amahan, ang Diyos nga suod sa ilang kinabuhi. Basaha ang komentaryo sa Mt 6:9.

• 5. Giawhag ta ni Jesus sa pag-ampo nga malahutayon, dili aron ihatag sa Diyos ang tanan tang gipangayo kondili, aron mahimutang ang atong kaugalingon sa iyang mga hunahuna ug tinguha. Kon makanunayon ta sa pag-ampo, sa ngadto ngadto malimtan ta ang kaugalingon nga modala nato sa mas suod nga relasyon sa Diyos.

Walay gipamulong si Jesus mahitungod sa pagpangamuyo sa mga santos, kay kasagaran ang mangamuyo sa mga balaan nasupak sa diwa sa matuod nga pag-ampo. Ang mga tawo dili interesadong modiskobre sa gugma ug kaluoy sa Diyos, apan sa kaugalingong kaayohan. Mao nga bisag kinsa na lang ang ilang dangpan ug sangpiton basta masiguro lang ang gipangayo. Daghan silag mga debosyon nga apilan, mohimo silag mga panaad, ug mangitag uban pang santos nga kadangpan.

Ang Simbahan usa ka pamilya. Ug sama sa atong paghangyo sa usa ka higala sa pag-ampo alang nato, labaw pa nga makahangyo ta sa igsoon tang mga balaan. Walay mosaway nato kon may mga higayon nga magpakita tag pagsalig sa ilang panabang, labi na sa mga balaan nga gitamod nato tungod sa ilang mga

bisan pa kon higala kamo, apan mabangon gayodsiya ug mohatag kani-mo sa imong gikinahanglan tungod sa imong pagpunayg pamugos kaniya.

⁹ Ingon ko kamo: “Pangayo ug ihatag kini kaninyo; pangita ug inyong kining makaplagan, panuktok ug kini ablihan ang pultahan alang kaninyo. ¹⁰ Kay ang tanan nga mangayo makadawat gayod; ug ang tanan nga mangita makakaplag ug ang manuktok pagaablihan gayod.

¹¹ Kay may usa ba diay ka amahan kaninyo ang mohatag ug bitin kon ang anak niini nangay og isda? ¹² Mohatag ba kaha kamo og tanga kon itlog ang gipangayo? ¹³ Kon kamong mga daotan mahibalo mohatag og maayong mga gasa ngadto sa inyong anak, unsa pa kaha ang inyong langitnong Amahan? Hatagan gayod niya sa Balagan Espiritu ang tanang mangayo kaniya.”

Si Jesus ug si Beelzebul

(Mc 3:22; Mt 12:23; Mc 4:21; 9:40)

• ¹⁴ Unya gihinginlan ni Jesus ang yawa nga amang, ug sa dihang nakagula na kini, nakasulti ang amang ug natingala ang mga tawo. ¹⁵ Apan ang pipila sa katawhan nagkanayon: “Gihinginlan niya ang yawa pinaagi sa gahum ni Beelzebul, ang prinsepe sa mga yawa.” ¹⁶ Buot usab sa uban nga mosuway kang Jesus pinaagi sa pangayo kaniyang mga timaan gikan sa langit.

¹⁷ Apan nasayod si Jesus sa ilang gihunahuna, busa miingon siya: “Ang

matag gingharian nga nabahinbahin ug nag-unay dili gayod kini moluntad ug modugay. Ug ang matag banay nga nagkatibulaag mabungkag gayod. ¹⁸ Ug kon ang gingharian ni Satanas magkabahinbahin ug mag-unay, unsaon pa kaha niini pagbangon? Tungod kay nag-ingon kamo nga naghingilin akog mga yawa pinaagi sa gahum ni Beelzebul. ¹⁹ Kon pananglit naghingilin ako pinaagi sa gahum ni Beelzebul, kang kinsa man nagagikan ang gahum nga gigamit sa inyong mga kauban sa ilang paghingilin sa mga yawa? Busa kinahanglan gayod nga sila ang mohukum niini.

²⁰ Apan kon naghingilin ako sa mga yawa pinaagi sa gahum sa Diyos, nagpasabot lamang kini nga miabot na diha kaninyo ang iyang gingharian sa Diyos. ²¹ Kon ang usa ka tawo nga kusgan, ug armado sa iyang hinagiban, magbantay sa iyang gingharian, dili gayod masamok ang iyang mga kabtangan. ²² Apan kon mosulong kaniya ang usa ka tawo nga mas gamhanan pa kay kaniya ug lupigon siya, mailog gayod ang iyang mga armas nga gisalig kaniya ug mabahinbahin ang iyang mga kabtangan.

• ²³ Ang dili dapig kanako, batok kanako, ug siya nga dili motabang kanako pagtigom, nagpatibulaag.

Ang Pagbalik sa Daotang Espiritu

• ²⁴ “Kon mogawas na gani gikan sa tawo ang daotang espiritu, magsuroy-suroy gayod kini sa mga mala nga

buhat ug baroganan sa kinabuhi. Hinuon dili ni angayng iparehas sa atong pag-ampo sa presensya sa Diyos. Si Maria lang nga Inahan sa Diyos ang nakaabay nato sa pag-ampo; gipili siya sa Diyos nga maatong inahan; naambitan niya gikan sa Diyos ang walay sukod nga kaluoy alang nato; ug labaw sa tanan, kay pinaagi ni Jesus, nasimbolo siya sa buhing presensya sa Diyos.

• 14. Basaha ang komentaryo sa Mc 3:22 ug Mt 12:23.

• 23. *Ang dili dapig...*(b. 23) Morag misuk-

wahi ni sa Lc 9:50; *ang dili batok nako inyong kaabin*. Gani sa Lc 9:50, alang ni Jesus ang iyang simbahan molatas sa makitang pundok sa iyang sumusunod. Naglakip sila sa mga tawo nga bisag dili sakop sa Simbahan, ang ilang kinabuhi ug binuhatan nagtampo alang sa katukoran sa gingharian.

Samtang ang gihisgotan sa Lc 11:23 mao ang mga tawo nga midumili pagdawat sa iyang baroganan busa, mipahilayo ug gani misaway ug nakigbatok ni Jesus ug sa iyang misyon.

• 24. Nagtoo ang mga Judio nga ang mga daotang espiritu nagpuyo sa disyerto o nga

dapit ug mangita kinig kaphahulayan. Ug kon dili siya makakaplag niini, mosingon gayod siya: 'Mobalik ako ngadto sa akong gigikanang pinuy-anan.'²⁵ Ug sa iyang pagbalik, iyang makaplagaan nga limpyo ug hapsay na kini.²⁶ Busa moadto gayod siya ug nagdala og laing pang pito ka mga kaubang espiritu nga mas daotan pa kay kaniya. Unya manulod sila ug mopuyo didto. Tungod niini, mas modaotan pa ang kahimtang sa maong tawo kay sa sinugdan.

Ang Tinuod nga Kabulahanan

²⁷ Samtang misulti pa si Jesus niini, may usa ka babaye nga mituwaw gikan sa katawhan nga namulong ngadto kaniya: "Bulahan ang sabakan nga nagsapnay kanimo, ug siya nga nagpasuso kanimo!"²⁸ Apan mitubag si Jesus: "Sa pagkatinuod, bulahan kadtong namati sa pulong sa Diyos ug nagtuman niini."

²⁹ Samtang nagkabaga ang duot sa katawhan, misugod pagsugilon si Jesus ngadto kanila: "Pagkadaotan gayod sa kaliwatan niining panahona. Nangita silag timaan, apan walay usa nga ihatag ngadto kanila gawas niadtong timaan ni Jonas.³⁰ Ingon nga si Jonas nahimong timaan ngadto sa katawhan sa Ninibe, ang Anak sa Tawo usab mamahimong timaan sa kaliwatan niining panahona.³¹ Sa Adlaw sa

Paghukom ang Rayna sa Habagatan mokunsad ug mohukom gayod uban sa kaliwatan niining panahona aron pagsilot kanila; kay mianhi siya gikan sa mga utlalang bahin sa kalibotan aron pagpamati sa kaalam ni Solomon. Apan ania dinhi karon ang mas labaw pa kay kang Solomon.³² Ang mga kalalakinhan sa Ninibe mobarog gayod sa Adlaw sa Paghukom uban ang kaliwatan niining panahona aron hukman sila. Kay nagbasol sila tungod sa wali ni Jonas, apan hibalo nga ania dinhi karon ang mas dako pa ni Jonas.

³³ Walay si bisan kinsa ang modagkot og lampara aron lamang tagoan kini o dili kaha tabunan sa gantangan. Inay, iya kining ipahiluna sa tungtongan aron ang katawhan nga mosulod makakita gayod sa kahayag niini.

³⁴ Ang imong mata mao ang lampara sa imong lawas. Kon tin-aw ang panan-aw sa imong mata, ang tibuok nimong pagkatawo malukop usab sa kahayag. Apan kon kini hanap, ang tibuok nimong pagkatawo malukop sa kangitngit.³⁵ Busa, matngoni nga ang imong kahayag dili ang makangitngit.³⁶ Kon ang tibuok mong pagkatawo malukop sa kahayag ug walay bahin kini nga mangitngitan, mabulit gayod ikaw sa kahayag, sama sa sanag sa usa ka lampara sa higayon nga modan-ag kini kanimo.

gihinginlan sila didto sa Diyos. Naghisgot si Jesus sa dili lahatayg pagtoo, kay dili buot magbag-o sa kinabuhi; ganahan lang nga magpatalinghog sa pulong, apan dili hugot ang bakos sa pagtahan sa kaugalingon.

• 27. Diha nga may babayeng miingon: "Bulahan ang imong inahan", si Jesus ang iyang gidayeg; sa ato pa, kinsay makasultig parehas nimo? Gitubag siya ni Jesus sa pag-ingon: "kon ginindotan ka sa akong mga pulong, nan, ayawg dayega ang akong mga par-yenti, apan ang mituman sa akong mga pulong."

Sa ato nang giingon sa Lc 1:38, si Maria nga inahan ni Jesus unang nakatuman; ang iyang pagtoo nagdulot niyang kalipay (1:45) ug

gitipigan niya sa kasingkasing ang tanang pulong ug buhat sa Ginoo.

• 29. Kay makasasala man ang mga tawo sa Ninive wala sila makadawat og timaan gikan sa Diyos gawas ni Jonas nga nag-awhag sa paghinulsol. Ang mga Judio sa panahon ni Jesus nagtoo nga "maayo" na sila, kay katawhan man sila sa Diyos. Wala sila masayod nga panahon na nga maghinulsol sila ug magbag-o sa kinabuhi.

Maglisod ta pagdawat nga ang Diyos dili mohukom ni bisag kinsa! Basa sa Jn 5:22; 5:27. Ang mangayog husay sa bahandi nga gipiyal sa Diyos alang sa kaayohan sa tanan, mao ra sab ang isigkaingon, kon ang bahandi sa kalibotan wala mapahimusli sa tanan kana, gumikan ra sab sa tawo.

Gisaway ni Jesus ang mga Pariseo ug mga Magtutudlo sa Balaod

(Mt 23:1)

• ³⁷ Samtang nagsulti si Jesus, may usa ka Pariseo nga midapit kaniya sa pagpakigsalo kaniya. Busa miadto siya ug milingkod sa talad-kan-anan. ³⁸ Nahibulong pag-ayo ang Pariseo sa iyang pagkakita nga si Jesus wala manghugas sa iyang mga kamot sa wala pa mokaon. ³⁹ Ug miingon si Jesus kaniya: “Kamong mga Pariseo, inyong gilimpyohan ang gawas nga bahin sa tasa ug plato, apan ang sulod sa inyong pakatawo napuno gayod sa panglimbong ug kadaotan! ⁴⁰ Mga buang kamo! Dili ba diay nga ang naghimo sa gawas mao man usab ang naghimo sa sulod? ⁴¹ Apan ihatag ang tanang anaa sa inyong mga tasa ug plato ngadto sa mga kabosaron malimpyo kamo.

⁴² “Apan kaalaot ninyo mga Pariseo! Nanghatag kamo og ikanapulng bahin sa sa mga lamas ug sa ubang hilba ngadto sa Templo, apan inyong gipakyas ang pagtuman sa kaangayan ug gugma sa Diyos. Kining mga butanga angay gayod ninyong tumanon, sa walay pagpasagad sa uban. ⁴³ Pagkaalaot ninyo mga Pariseo! Kay gipangandoy ninyo ang labing halangdong lingkoranan sa mga sinagoga.

Ug gidahum ninyo nga kamo pagayukbo sa katawhan sa mga merka-do. ⁴⁴ Alaot mo! Kay sama lamang kamo sa mga lubnganan nga dili mamatikdan. Gitunobtunoban kini sa mga tawo tungod kay wala kini mga ti-maan.”

⁴⁵ Unya, may usa ka magtutudlo sa Balaod nga mitubag kaniya: “Magtutudlo, sa imong pagpamulong niini, imong usab kaming gisaway.” ⁴⁶ Unya mitubag si Jesus: “Alaot usab kamong mga magtutudlo sa Balaod! Kay inyong gipapas-an ang mga tawo og bug-at nga mga karga, apan wala gani kamo makaako, bisan na lamang ang usa ninyo ka tudlo, sa pagtabang kanila. ⁴⁷ Alaot kamo! Kay nagtukod kamog mga lubnganan sa mga propeta nga gipamatay sa inyong mga ginikanan. ⁴⁸ Tungod niini, kamo mismo ang mga saksi ug mga pag-uyon sa mga binuhatan sa inyong mga ginikanan. Kay sila ang nagpatay kanila, ug kamo ang nagtukod sa ilang mga lubnganan.”

• ⁴⁹ Busa ang Kaalam sa Diyos nagkanayon usab niini, ‘Magpadala ako kanilag mga propeta ug mga tinun-an. Daghan niini kanila ilang pamatyon ug lutoson.’ ⁵⁰ Aron ang dugo sa tanang mga propeta, nga midanak gikan pa

• 37. Basaha ang komentaryo sa Mt 23.

Ang ritwal sa panghinlo nga gihisgotan sab sa Mc 7:3, wala isugo sa Biblia. Apan ang mga magtutudlo sa balaod moinsister nga gikinahanglan ni. Misupak si Jesus ining tulumanona sa tinooan. Nganong dili hinuon tagaag pagtagad ang paghinlo sa kaugalingon?

Busa, gikasab-an ni Jesus ang mga pariseo sa lainlaing higayon. Kining iyang mga pulong ug pangasaba alang sab nato, labi na sa mga makinaadmanon, mga pari ug pastor o lubasan sa Simbahan. Maayong gasa nga mahibawo ta sa mga doktrina ug pagtulun-an sa Simbahan, ingon man nga maapil ta sa kalihokan sa Parokya. Apan ang sagad mahitabo mao nga tungod ini, maglisod na ta pagpaubos, kay buot man tang mag-una ug molabaw sa uban. Tungod ini mas nanginahanglan tag kaluwasan sa Diyos. Dihang mopadayag Siya sa kaugalingon sa atong kinabuhi, maamgohan ta nga sa iyang atubangan mga hubo tang tanan ug makasasala. Kini ang nahitabo sa Pariseo nga

si Pablo (o Saulo) dihang gikahibalag niya si Jesus (Buhat 9; Fil 3:4-11).

• 49. Ang mga manunulat nga una pa ni Lucas, misulat ining gipamulong ni Jesus: *Magpadala kog mga propeta*, pinaagi sa pasi-unang tudling: “Ang kaalam sa Diyos miingon.” Sa pagsulat ni Lucas ining bahina sa wali ni Jesus, nalimot siya pagkuha ining tudling. Mas maklaro pa gyod ang teksto kon wala pa ni ilakip, sama sa mabasa sa Mt 23:34. Basaha ang komentaryo sa Mt 23:34.

Namahayag si Jesus nga ang mga Pariseo ug magtutudlo sa Balaod maoy unang molutos sa kristyanos (ang apostoles ug mga propeta nga gipadala ni Jesus). Namahayag sab siya nga ang silot ining panglutosa mahitabo sa ilang panahon. Iyang gipahibawo ang pagkapukan sa Judiong nasod sa Tuig 70 A.D.

Ang pasidaan ni Jesus, alang sab sa kaparian, sa mga relihiyoso, sa mga institusyon sa Simbahan ug sa mga “naggiya sa komunidad”

sa sinugdan sa kalibotan, maoy mahimong silot niining katawhan karon; ⁵¹ gikan sa dugo ni Abel ngadto sa dugo ni Zacarias, nga gipatay didto sa taliwala sa altar ug sa santwaryo. Oo, sultihan ko kamo, ang katawhan niining panahona mao gayod ang manubag niini.

⁵² Alaot kamong mga magtutudlo sa Balaod! Kay inyong gilabni ang yawe sa kahibawo. Mismong kamo wala mosulod, ug inyong gibabagan kadtong buot mosulod niini.”

⁵³ Sa dihang mibiya na si Jesus nidadtong dapita, gisaway siya pag-ayo sa mga magtutudlo sa Balaod ug sa mga Pariseo, ug ila siyang gihagit pagsaysay bahin sa daghang mga butang; ⁵⁴ gipangutana niya siyag walay kataposang mga pangutana. Unya nagpahimutang silag mga laang aron pakasad-on siya sa iyang sinultihan.

Usa ka Pasidaan Batok sa mga Pagpakaaron-ingnon

(Mc 3:28; Mt 10:19; 12:31; Mc 8:38)

12¹ Sa maong panahon, samtang nagkatigom ang dakong duot sa katawhan, sa dihang nagyatakay ang usag usa, namulong si Jesus ngadto sa iyang mga tinun-an: “Pagmatngon kamo sa libadura sa mga Pariseo, nga mao ang ilang pagpakaaron-ingnon. ² Walay bisan unsang gitabonan nga dili mabutyag, o walay bisan unsa nga tinago nga dili mapadayag. ³ Kay ang bisan unsa nga inyong isulti sa ngitngit

madunggan gayod diha sa hayag. Ug ang bisan unsa nga inyong ihunghong sa tago nga lawak, isangyaw gayod kini didto sa atop sa kabalayan.

Kinsa ang Angayng Kahadlokan

⁴ “Sultihan ko kamo, mga kahigalaan, ayawg kahadloki kadtong makapatay sa lawas, apan human niana wala nay laing mahimo pa. ⁵ Apan sultihan ko kamo kinsa ang angayng kahadlokan: kahadloki ninyo kadtong, human mopatay sa inyong lawas, adunay gahom sa pagtambog kaninyo ngadto sa impiyerno. Oo, sultihan ko kamo, kahadloki siya! ⁶ Dili ba diay nga ang duha ka dako makapalit man kini og lima ka langgam? Apan walay basan usa kanila ang nga napasagdan sa Diyos. ⁷ Ug ngano man? Bisán man gani ang buhok sa inyong ulo inihap na kini. Busa, ayaw kamo kahadlok! Kay mas bililhon pa kamo kay sa lino-ba ka mga langgam?

Ang Pagsugid bahin sa Cristo ngadto sa Katawhan

⁸ Ug sultihan ko kamo, ang bisan kinsa nga moila kanako atubangan sa katawhan, ilhon usab sa Anak sa Tawo atubangan sa mga Anghel sa Diyos. ⁹ Apan kadtong molimod kanako atubangan sa katawhan, ilimod usab atubangan sa mga anghel sa Diyos. ¹⁰ Ang bisan kinsa nga mamulong batok sa Anak sa Tawo mapasayloon kini. Apan kadtong manamastamas

nga nangatungdanan sa Simbahan ingon sa mga Pariseo ug magtutudlo sa Balaod sa ilang panahon.

Dili malalis nga ang labing dako nga bahin sa Simbahan nakig-abin sa nagharing klase sa nasod. Mga dato sila ug tag-as og kahibawo. May daghan nila nga nakatungha sa ubang nasod, hinungdan nga dili na sila makasulod sa kasinatian sa mga kabos. Ug dili nila tuyoon nga ubos silag pagtan-aw sa yanong mga mamumuo ug mga mag-uuma. Tungod ini, maka-apil ta sa paglutos sa mga propeta sa atong panahon. Sa daghang dapit may kristyanos nga layko ug relihiyoso nga gipanglutos ug gipatay tungod sa pagbarog sa kawasa sa mga kabos. Tingalig du-nay taga “simbahan” didto nga misugo o miuyon sa maong mga krimen.

Kamo mismo...(b. 52). Dili ba kaha usa ni sa mga hinungdan nga daghang yanong tawo ang mibalhin sa laing tinooan?

• **12.1** *Walay tinagoan...*(b. 2). Nagkalinlain ang paagi sa paghubad ini. Naghisgot si Jesus dinhi sa isog nga pagbarog alang sa pagtoo. Kinahanglang isulti ang kamatuoran bahalag unsay isulti unya sa mga tawo. Ang mga tigpakaaron-ingnon nga gihisgotan dinhi mao ang daling modangop sa diplomasya aron dili mawad-ag mga higala.

Ayawg kahadlok (b. 4). Basaha ang komentaryo sa Mt 10:28.

Ang manaway...(b. 10). Basaha ang komentaryo sa Mc 3:29.

batok sa Espiritu Santo dili gayod masasaylo.

¹¹ Ug kon guyoron kamo ngadto sa atubangan sa mga sinagoga ug sa mga pangulo ug sa mga punoan, ayaw kamo kabalaka kon unsaon ninyo o kon unsay inyong itubag o isulti kanila. ¹² Kay ang Espiritu Santo ang magtudlo kaninyo unsay angay ninyong isulti niana gayong higayona.

Ang Samingay Bahin sa Usa ka Buangbuang nga Adunahan

• ¹³ Unya may usa sa tawo didto sa pundok nga miingon kang Jesus: “Magtutudlo, sugoa ang akong igsoon sa pagpakigbahin kanako sa katigayonan nga binilin sa among amahan.” ¹⁴ Apan miingon siya kaniya: “Lalaki, kinsay bay naghatag kanakog katungod sa pag-angay o pagbahin sa katigayonan tali kaninyo duha?” ¹⁵ Ug miingon si Jesus ngadto kanila: “Pagbantay kamo ug mangoni ninyo ang tanang matang sa kahakog. Kay ang kinabuhi sa tawo dili gayod masukod sa kadaghanan sa iyang mga kabtangan.”

¹⁶ Ug misaysay si Jesus ug usa ka samingay: “May usa ka adunahan kansang yuta daghan kaayog abot.

¹⁷ Namalandong siya niini: ‘Unsay kaha ang angay kong? Wala na akoy kabutangan sa akong abot.’ ¹⁸ Unya nakaamgo siya: ‘Ingon niini ang angay kong buhaton: gub-on ko ang akong mga kamalig, unya magtukod akog mas labi pang dakong mga bodega. Dinhi niini, akong tigumon ang tanan nakong mga abot ug mga bahandi. ¹⁹ Ug makaingon na gayod ako sa akong kalag: Kalag ko! Daghan kanag natigom nga mga maayong butang alang sa umaabot nga mga katuigan sa imong kinabuhi. Busa, pahuway! Kaon! Inom! Ug paglipay!’ ²⁰ Apan miingon ang Diyos kaniya: ‘Buangbuang! Karong gabhiona mamatay ka. Unya, human ka mamatay, kinsa man ang makaangkon sa tanan mong katigayonan.’ ²¹ Ingon niini ang dangatan niadtong nagpakabuhong sa ilang mga bahandi, apan kabus sa ilang pagpakabalaan alang sa Diyos.”

Ang Pagpangga ug ang Kabalaka (Mt 6:25)

²² Unya miingon si Jesus sa iyang mga tinun-an: “Busa sultihan kamo, ayawg kabalaka sa inyong kinabuhi, kon unsay inyong kan-on, o sa kon unsa ang inyong isul-ob!” ²³ Kay labaw

ANG KAHAKOG

• ¹³. *Pagbantay mo...*(b. 15). Nasayod ta nga hangtod karon makapila pilupiloa ang gidaghanon sa kabos kay sa dato. Nasayod sab ta nga ang ilang kahimtang makapugong sa paglambo nila isip tawo ug sa pagpakabana nila sa ilang dignidad ug bokasyon sa kinabuhi. Namakaluluoy sila ug kanunay na lang naghangad, nagpaabot nga luwason sa mga gamhanan. Mao nga ang Biblia ug si Jesus mismo nag-awhag nato sa hiniusang paglihok aron pagkab-ot og maangayong katilingban. Giawhag ta niya pagmugnag katilingban sa mga bag-ong Tawo. Kining katilingbana dili makabarog kon pipila ra ang nagkumkom sa bahandi ug mao ra sab ang nagpadagan sa politikanhong kalihokan sa nasod.

Ang kristyanos kinahanglang maninguha pagpabarog sa hustisya, kay kon walay hustisya dili sab makab-ot ang kalinaw ug kahiusa. Apan walay hustisya kon ambisyonan nato ang kabtangan sa uban, sa tinguha pagpakig-salo sa ilang kahakog. Mangandoy ta karon og hustisya, apan tingalig sa umaabot mangandoy na sab ta og sobrang panginahanglan. Dili

gyod ta papahuwayon sa atong kahakog, ug labaw sa tanan, ang Gingharian sa Diyos siradong alang nato.

Bisag daghan...(b. 15). Angayng matngonan nga ang kahingawa sa wala nato, dili makababag sa makahatag sa matuod nga kinabuhi karon.

Niining bahina, maminaw ta sa mga kabos, ang kaigsoonan nga bisag naglunang sa tumang kawad-on, nagpuyo gihapon nga may dignidad. Angay ba silang kaluy-an o isipon nga sakop na sa Gingharian sa Diyos? Ang kahakog dako kaayong babag sa kaling-kawasan sa katawhan. Sa higayon nga maisogon silang moapil sa mga dagkong welga, ug dili mangita sa kaugalingong bentaha nagsugod na sila pagpuyo isip katawhan.

Unsay buhaton...(b. 16)? Ang labing sayon nga buhaton mao ang pagpaambit sa katigayonan nga gimugna alang sa kaayohan sa tanan. Apan ang nahitabo mao nga nabalaka siyag unsaon ni paghipos busa, wala na magpulos sa uban. Mao sab ni ang nahitabo sa atong panahon karon: Ang unang gihunahuna sa atong sosyedad dili unsaog tubag sa bata-

pa ang inyong kinabuhi sa pagkaon ug ang lawas kay sa sinina. ²⁴ Sud-onga ang mga uwak: wala sila magpugas ni mang-ani. Wala silay mga kamalig ug mga bodega, apan gipakaon sila sa Diyos. Mas bililhon pa kaayo kamo kay sa mga langgam! ²⁵ Ug kinsa man kaninyo ang makadungag og gitason sa iyang kinabuhi pinaagi sa kabalaka? ²⁶ Kon dili mo madumala ang sama ka gamay niining mga butanga, nganong mabalaka man kamo sa uban?

²⁷ Sub-onga ang mga liryo kon gi-unsu nila pagtubo. Wala sila maningkamot, ni molambod. Apan sultihan ko kamo, bisan man gani si Solomon, taliwala sa tanan niyang mga bahandi, wala gayod magpadayandayan og ingon niining mga butanga. ²⁸ Apan kon ang Diyos mibisti sa mga kaumahan, nga mibistihan usab sa mga balili nga karong adlaw buhi pa, apan ugma damlag itambog na ngadto sa hudno, unsa pa kaha kamo, katawhan nga gamayng pagtoo!

²⁹ Ayawng pangita unsay inyong kan-on ug imnon. Ni ayawng kabalaka.

kang panginahanglan sa tanan. Ang kahakog gamhanang pwersa sa atong ekonomiya karon. Tungod ini ang bahandi sa nasod nausik ug nahulog sa pipila lang ka kamot, samtang ang kadaghanan halos dili tawhanog pagpuyo. Ang dato sa samingay naglaraw pagpabuhay og mas dako pang bodega. Samtang ang mga dagkong negosyanti karon nangita kanunayng mga merkado nga kabaligyaan ug ilang gihaylo ang katawhan aron manginahanglan sa mga butang nga wala gani mahunahunai kaniadto.

Ang tawo nga iya sa Diyos nasayod unsay buhaton aron magmalipayon. Bisag asa pa siya, dali ra siyang makamugnag katilingban diin gidasig ang diwa sa pag-inambitay imbis ang pag-iyaiya ug kahakog.

ANG KABOS NGA SIMBAHAN

• ³² *Ayawng kahadlok ...* (b. 32). Wala moingon si Jesus sa Ebanghelyo nga ang kadaghanan sa katawhan sa kalibotan makristyanos sa umaabot nga panahon.

Nasayod ta nga ang dili kristyanos sa kalibotan mas daghan kaayo kay sa "kristyanos" ug paspas silang misanay, samtang daghan sab ang "kristyanos" nga mibiya sa tinooan. Makita nato dinhi nga ang Simbahan timaan ug "ang gamayng toril."

³⁰ Kay ang tanang kanasoran sa kalibotan nangita niining mga butang. Apan ang inyong Amahan nasayod gayod sa tinuod ninyong gikinahanglan. ³¹ Inay, pangitaa ang iyang Gingharian ug kining tanan imong maangkon usab.

• ³² Ayawng kahadlok, gamayng panon, kay ikahimuot sa inyong Amahan ang pagtugyan kaninyo sa gingharian. ³³ Ibaligya ang tanang ninyong katigayonan ug paghatag kamog limos. Sangkapi ang inyong kaugalingon og mga butang nga dili madunot, usa ka bahandi didto sa langit nga dili gayod makawang, diin wala gayoy kawatan nga makaduol niini, ni anunugba nga makakutkot niini. ³⁴ Kay hain gani ang inyong bahandi, atua usab didto ang inyong kasingkasing.

Ang Mahimatngonong mga Sulugoon

(Mc 13:33; Mt 24:43; 6:19)

• ³⁵ Baksi ang inyong mga hawak ug dagkoti ang inyong mga suga, ³⁶ ingon sa mga tawo nga nagpaabot sa pag-uli sa ilang agalon nga gikan sa kumbira sa kasal. Aron inig-abot

Si Jesus nag-awhag nato ug sa gamayng toril sa dili pagpahikot sa kabatangan sa kalibotan. Dili tumong sa simbahan ang pagtukod og mga gamhanang institusyon ni paghupot og dagkong pwesto sa sosyedad "alang sa himaya sa Diyos". Naa ang Simbahan aron pag-alagad sa kinabuhi isip buhing timaan sa Gingharian sa Diyos dinhi sa kalibotan.

Ibaligya... (b. 33). Kombensido ba ang katawhan nga gibuhay na ni sa Simbahan? Malipay ang kristyanos sa pagsaway sa ilang mga Obispo ug kaparian sa mga inhustisiya ug sa pagwali sa mga katungod sa mga mamumuo ug sinalikway. Apan dili igo ang pagwali lang sa uban. Ang Diyos nag-awhag og hustisiya sa kalibotan ug Simbahan nga kabos. Ang atong singgit alang sa hustisiya dili paminawon kon ang Simbahan mismo dili modawat sa tibuk mensahe sa Ebanghelyo.

...kay nahimuot (b. 32) Itandi ni sa Lc 10:23 ug Mt 16:16. Kon nahigugma ta sa Amahan, angayng hinumdoman kanunay nga una tang gipili niya dinhi sa kalibotan. Kita ang gamayng toril nga kanunayng mangita sa lintunganay ug sa mahinungdanon.

• ³⁵ Gihan-ay ni Jesus ang samingay sa mga sulugoon nga nagpaabot sa pagbalik sa

niya ug inigtuktok, ablihan dayon nila siya. ³⁷ Bulahan kadtong mga sulugoon nga maabtan sa ilang agalon nga nagtukaw. ³⁸ Kay sa pagkatinuod sultihan ko kamo, magtapis siya ug mopalingkod kanila sa kan-anan unya, mosilbi kanila.

³⁹ Apan sayri kini: “nga kon ang tag-iya sa balay nasayod pa lamang unsang orasa moabot ang kawatan, dili gayod niya tugotan nga malungkab ang iyang balay. ⁴⁰ Kinahanglang usab nga andam kamo, kay ang Anak sa Tawo moabot sa oras nga wala damha.”

⁴¹ Si Pedro miingon: “Ginoo, alang kanamo ba kining samingaya o alang sa tanan?” ⁴² Ug mitubag ang Ginoo: “Kinsa man karon ang kasaligan ug maalamon nga magbalantay nga angay tugyanan sa agalon sa balay niini. Gitudlo siya sa tag-iya pagdumala sa ubang sulugoon. ⁴³ Bulahan kadtong sulugoon nga makaplagan inig abot sa iyang agalon nga nagtuman niini. ⁴⁴ Kay sa pagkatinuod, ingnan ko kamo, ipapanag-iya kaniya ang tanan niyang katigayonan.

⁴⁵ Apan kon ang maong sulugoon moingon sa iyang kaugalingon: ‘Maulahi pag-abot ang akong agalon!’ Unya dayon iyang daugdaogon ang iyang mga kaubang sulugoong lalaki

ug babaye. Ug mosugod dayod siya sa pagkaon ug pag-inom, hangtod nga mahubog siya. ⁴⁶ Ang agalon nianyang maong sulugoon mopauli sa adlaw nga wala niya masayri ug sa takna nga wala niya damha. Unya, iyang silotan siya ug isagol ngadto sa mga dili kasaligan.

⁴⁷ Ang sulugoon nga nasayod sa kabubut-on sa iyang agalon, apan wala mangandam ug wala mosunod sa kabubut-on niini, pagakastigohon gayod. Apan siya nga wala masayod, ug siya nga sila angayng kastigohon, ⁴⁸ makadawat gayod og gamayng mayng silot. Ang tawo nga gitugyanan og daghan, paninglan gayod og daghan. Ug kadtong tawo nga gisaligan sa mas daghang mga butang, mas daghan usab ang panilngon gikan kaniya.

Si Jesus ang Hinungdan sa Pagkabahinbahi

(Mt 10:34; 5:25; 16:2)

• ⁴⁹ Mianhi ako aron pagpasilaub og kalayo sa kalibotan, ug pagkaanindot unta kon kini nagdilaab na. ⁵⁰ Aduna akoy usa ka matang sa bunyag nga pagadawaton, ug kini mao ang akong gipanguha hangtud maangkon ko kini.

⁵¹ Nagatoo ba kamo nga mianhi ako aron pagdalag kalinaw sa kalibo-

agonal. Gipakita dinhi ang kalainan tali sa sulugoon ug sa dato nga naghunahuna lang sa kinabuhihng luho ug hayahay. Ang sulugoon nagtrabaho alang sa Diyos.

Bulahan...(b. 37). Nagtukaw, sa ato pa, nabalaka sa kaugmaon sa kalibotan...nagmata sa kamatuoran. Dili motugot nga ang maayo tawog daotan ug ang daotan tawog maayo; andam pagsaway sa kaugalingon tungod sa nahimong daotan ug dili mopiyong lang atubangan sa inhustisya.

Ang Anak sa Tawo...(b. 40). Dili ta mahnunahuna sa adlaw lang sa atong kamatayon ni mahadlok sa adlaw sa hukom kon naa ta sa iyang grasya. Si Jesus namulong bahin sa agalon nga mibalik gikan sa kasal, tungod sa iyang kalipay, gibalit-ad niya ang naandan ug siya nay mialagad sa sulugoon. Kon nag-alagad ta sa Diyos sulod sa taas nga panahon, dili ba kaha moabot sab ta sa mas taas nga ang-ang sa kinabuhi, diin masinati nato nga daw ang Diyos nangimbitar nato sa kombira?

Si Pedro miingon...(b. 41). Kining bag-ong parapo nagpunting sa naghupot og dagkong katungdanan sa Simbahan.

Ang akong Ginoo...(b. 45). Mga tinugyanan sila nga mibudhi sa ilang misyon. Nagtan-aw lang og unsaon pagpadagan sa mga institusyon sa Simbahan hangtod nga nalimot ni Cristo ug sa iyang pagbalik.

Ang Diyos kanunayng mibalik sa panghitabo. Wala lang damha nga nakaguba ni sa atong mga plano. Busa, dili angay nga ang Simbahan magsalig pag-ayo sa giplano niyang kalihokan, kay wala ta masayod unsay giandam sa Diyos kanato sa umaabot. Mas maayo pa nga ang Simbahan managana kanunay inubanan sa pag-ampo, aron unsang orasa nga moabot ang Ginoo, naa ug andam siya kanunay.

• ⁴⁹ *Mianhi ko...*(b. 49). Naghisgot ba ni sa kalayo sa gugma sa Ebanghelyo o sa gasa sa Espiritu Santo? Ang kayong gihisgotan mao

tan? Dili gayod!. Kay sultihan ko kamo, dili nga kalinaw ang akong gidala, kondili pagkabahin. ⁵²Kay gikan karon, ang usa ka banay nga adunay lima ka sakop mabahin gayod kini: tulo batok sa duha, ug duha batok sa tulo. ⁵³Mabahinbahin sila: amahan batok sa anak nga lalaki ug anak nga lalaki batok sa iyang amahan; inahan batok sa anak nga babaye ug anak nga babaye batok sa iyang inahan; ugangan nga babaye batok sa binalaye ug ang binalaye batok sa iyang babayeng ugangan.”

• ⁵⁴Miingon usab si Jesus sa katawhan: “Inigkakita ninyog panganod nga mosidlak sa kasadpan, dihadhiha moingon gayod kamo: ‘Moulan dili madugay!’ ug mahitabo gayod kini.’ ⁵⁵Ug inig kakita ninyo sa habagat nga naghaguros, moingon mo: ‘Adunay gayoy init nga naghulat.’ Ug mahitabo kana. ⁵⁶Mga tigpakaron-ingnon kamo! Hanas kamo mosabot sa mga ilhanan sa kalibotan ug sa langit, apan wala

ninyo masabti ang mga panghitabo sa panahon karon. ⁵⁷Nganong dili man kamo mohukom kon unsay matarong alang sa inyong kaugalingon? ⁵⁸Kon moadto kamo sa hukumanan kuyog ang tagsumbong, paningkamoti nga sa inyong pagpadulong pa lamang makighusay na ikaw kaniya, basig taralon ka niya ngadto sa maghuhukom, ug ang maghuhukom mismo ang mobalhog kanimo ngadto sa bilanggoan. ⁵⁹Sultihan ko kamo, dili ka makagawas sa bilanggoan hangtod nga imong mabayran ang kataposan mong utang.”

Pagbasol aron dili ka Mamatay

13 ¹Niadtong higayona adunay pipila ka mga tawo nga misaysay kang Jesus bahin sa pipila ka mga taga-Galilea nga gipapatay ni Pilato: gisagol ang ilang dugo sa sakripisyo didto sa Templo. ²Ug mitubag si Jesus kanila: “Nagtoo ba kamo nga, tungod kay gipapatay sila ni Pilato, kining mga tawhana mas labaw pang

kanang maghatag og dagaang ug mopatunhay sa kinabuhi; kanang kayo sa Hukom sa Diyos, diin gub-on ang bisag unsa nga nagpugong sa pagpalingkawas sa kinabuhi.

Wala moanhi si Jesus aron pagsulbad sa tinagsa tagsang problema. Buot siyang mobago o sa kalibotan. Alang sa mga tawo nga buot moambit sa Himaya sa Diyos nga Amahan, sama ni Jesus, kinahanglang moapil sila ining buluhatan sa kaluwasan sa tibuok kalibotan nga giubanan sa panagbangi, kabangis, sa mga maalamon ug binuang nga kalampusan.

...*magpabunyag*... (b. 50) Si Jesus mao ang pangulo ug ang unang modawat sa kamatayon alang sa pagkabanhaw. Sakit ni alang ni Jesus ug alang nato. Mao ni ang bunyag sa kayo (Lc 3:16) nga mohatod nato sa kinabuhing dayon.

...*inay kalinaw*... (b. 51). Gisundan nig mga pulong ni Jesus nga makapahugno alang sa gustong mopahuway sa iyang kiliran. Si Jesus tinubdan sa pagkabahinbahin sa kanasoran, (ba-saha ang komentaryo sa Juan 10:1-4) ug sa mga klase sa katilingban. Daghan ang higayon nga ang relihiyon nagsimto sa nasodnong kahiusa ug sa pamilya. Tinuod nga ang pagtoo magdalag kali-naw ug pagsinabtanay; apan mahimo sab ning hinungdan sa panagbulag tali sa mga dapig sa Ebanghelyo ug sa supak ini; mahimo nga mga suod silang pariyenti o mga higala. Sa makadaghan, ang samad ining panagbangia sakit kaayo alang niadtong supak nga nanglutos na hinuon.

Ang Ebanghelyo wala maghanduraw nga kining kalibotana karon maparaiso, apan giha-git ta sa paghimo ini nga mas nindot pu-y-an. Ang kamatayon ni Jesus makadan-ag sa natago sulod sa mga kasingkasing (Lc 2:35); sa samang higayon makabutyag sab sa mga bakak ug kabangis nga nagpahipi sa atong sosyedad, sama sa sosyedad sa mga Judio sa iyang panahon.

• 54. *Inigkakita*.... Gisaway ni Jesus ang mga tawo, kay hanas silang mobasa sa dagan sa kinaiyahan, apan dili makabasa sa mga timaan nga nagpadayag sa kahimtang sa katawhan. Kining mga timaana igo na pagsabot sa tanan: nga ang panahon na ni nga gipahibawo sa mga propeta sa pagbag-o sa katawhan ug sa pag-ila sa Israel sa Manluluwas, sa dili pa maulahi na ang tanan (b. 57-59).

Kon moadto... (b. 58). Sa Mateo naghigot ni sa ingsoong pakig-uliyay. Apan dinhi, naghigot si Lucas sa atong pagbag-o. Nagpadulong ta sa hukumanan sa Diyos, nga gihulagway sama sa hukuman sa korte; busa, dili ta usikan ang panahon. Makalikay ta sa hukom pinaagi sa pagtoo sa mensahe ni Cristo.

• **13.1** ...*pipila ka tawo*... Ang taga Galilea nga gipamatay sa mga sundalong Romano samtang nagsakripisyo sila sa templo. Wala nila tahora ang dapit nga balaan alang sa mga Judio.

makasasala kay sa uban nga mga taga-Galilea? ³ Sultihan ko kamo: Dili gayod! Kon dili mo magbasol sa inyong mga sala, mangamatay kamong tanan nga sama kanila.”

⁴ Ug kadtong 18 ka mga tawo nga nangamatay sa pagkahugno sa tore sa Siloam, nagtoo ba kamo nga mas daotan pa sila kay sa uban nga mga taga-Jerusalem? ⁵ Sultihan ko kamo: Dili gayod! Kon dili kamo magbasol sa inyong mga sala, mangamatay usab kamong tanan sama sa ilang gidangatan.”

⁶ Unya misaysay si Jesus niining samingaya: “May usa ka tawo nga nagtanum og usa ka kahoy nga igera sa iyang parasan. Miadto siya aron pagpangitag bunga, apan wala siyay nakita. ⁷ Unya miingon siya sa hardinero: “Tan-awa, tulo na karon ka tuig nga nangita akog bunga niining kahoya, apan wala koy nakita. Putla kini!

Nganong usikan man nato ang katambok sa yuta?” ⁸ Ug mitubag ang hardinero: “Ayaw lang nga putla, sir, sulod niining tuiga! Bugwalan ko una kini ug abunohan. ⁹ Ug kon pananglit mobunga kini sa sunod tuig, maayo gayod. Apan kon dili, mahimo nang putlon kini.”

Ang Pag-ayo sa Usa ka Bakol nga Babaye sa Adlaw sa Pahulay

• ¹⁰ Usa niana ka Adlaw nga Igpa-pahulay nagtudloan si Jesus sulod sa usa ka sinagoga. ¹¹ Ug didto may usa ka babaye nga nabakol sulod sa 18 ka tuig tungod sa espiritu nga daotan. ¹² Sa pagkakita ni Jesus kaniya, gitawag niya siya ug giingnan: “Babaye, naayo ka na sa imong balatian!” ¹³ Unya gitapin-on ni Jesus ang iyang mga kamot ngadto kaniya ug, dihadiha, nakatuyhad siya pagbarog. Unya iyang gidayeg ang Diyos.

Wala motubay si Jesus sa gitaho, kay may dakong purohan nga ang gipamatay mga armado sab nga nakigbatok sa mga Romano. Hinuon, gipahinumdoman ni Jesus ang mga tawo sa mas importanting butang nga sagad malimtan sa pakigbisog: ang radikal nga kabag-ohan sa tawo. Taliwala sa kabangis ug pagdaugdaog, ang tawhanong diwa sa pagkalarawan sa Diyos angay gihapong huptan ug ampingan kon buot silang molahutay ug mopadayon.

ANG SILOT SA DIOS

Kon may gitoohan tang daotan nga naigo sa kilat, moingon dayon ta nga gisilotan siya sa Diyos; kon naay dakong kadaot nga moabot sa atong kinabuhi, manghupaw dayon ta sa pag-ingon: “Nganong ako pa man, Ginoo?” Mao gihapon kon dunay bagyo o lunop o linog. Mosantop dayon sa atong hunahuna nga pagbuot ning tanan sa Diyos aron ang mga tawo makaalinggat ug mobalik niya.

Hangtod karon may daghan gihapon nga nagbaton og sayop nga panghunahuna bahin sa silot sa Diyos. Atong ipahid niya ang bisag unsang daotan nga modangat sa tawo o palibot.

Tinuod nga may katalagman gani, magdasko dayon ang mga simbahan, daghang manimbahay. Apan wala ni magpasabot nga ang mga katalagman gikan sa Diyos. Sukwahi na sa matang sa Diyos nga gipaila kanato ni Jesus isip Diyos sa gugma ug kinabuhi (Mt 5:45; Jn 10:10; 1 Jn 4:7-8, ubp.).

Tinuod sab nga ang Daang Kasabotan kanunayng nahisgot sa Diyos nga mosilot. Kana,

tungod sa ilang pag-ila ug kaamgohan sa Diyos nga dili sama kalawom sa Diyos nga naamgohan ni Jesus sa Bag-ong Kasabotan.

Kon maghisgot tag silot sa Diyos gumikan na nato mismo. Ang atong kahakog, ang tinguha sa paghakop, ang pag-iyaiya, ang pagkaulipon sa mga bisyo, ang pagpasagad, kining tanan dunay daotang sangpotanan sa ubang tawo ug sa katilingban. Tan-awag unsay mga katalagman nga atong naagman gumikan sa atong pag-abusar sa kinaiyahan!

Kay ang kalibotan gibuhat man sa Diyos nga dili hingpit aron hingpitan sa tawo. Busa, gitawag ta niya sa paghimo ining kalibotana nga mas nindot puy-an. Tungod ini, iya tang giawhag sa pagkinabuhi subay sa iyang diwa, miithi ug panglantaw, kay mao ni ang matuod nga dalan sa kinabuhi. Apan kasagaran, mas gipalabi nato ang kaugalingon tang kagustohan; misubay tag laing dalan ug dili ang lisod nga dalan sa Ginoo. Busa, nahitabo ang daghang pag-antos, kalisdanan ug katalagman.

• 10. Ang *pagbadbad* pulong nga gigमित sa mga Judio kon dunay pasayloon sa sala o silot. Nagpasabot sab nig pagtangtang sa yugo sa usa ka hayop. Busa, kining tekstoha nagpasabot nga si Jesus nagpalingkawas sa tawo ug nagdapat sa pagsunod sa iyang panig-ingnan.

Dili angayng ikatingala nga nasuko ang pangulo sa sinagoga, kay wala siya makatabang sa babayeng masakiton. Naulaw tingali siya ni Jesus. Dili ba kaha ingon sab ta ini? Wala sa hunahuna ni Jesus ang pagpananghid sa awtoridad aron pagluwas sa katawhan.

¹⁴ Unya ang punoan sa sinagoga, sa dakong kalagot kang Jesus tungod sa iyang gibuhat sa Adslaw Igpapahulay, misultu ngadto sa katawhan: “Adunay unom ka adlaw nga gitugot nga kita makatrabaho. Pagpatambal kamo ni-ning mga adlaw, apan ayaw sa Adlaw sa Pahulay.”

¹⁵ Ug mitubag si Jesus: “Mga tigpa-kaaron-angnon kamo! Dili ba diay nga inyo mang badbaran sa gapos ang inyong mga baka o asno sa Adlaw sa Pahulay aron dad-on kini ngadto sa gawas sa kuwadra aron paimnon? ¹⁶ Dili ba diay angay nga kining ma-ong babayeng anak ni Abraham, nga gigapos ni Satanas sulod sa 18 ka mga katuigan mabadbaran usab sa iyang gapos sa Adlaw sa Pahulay?”

¹⁷ Sa dihang namulong si Jesus ni- ini, ang tanan nga mibatok kaniya na- ulawan gayod, samtang ang kadaghan- nan nangalipay sa daghang mga kahi- bulongan nga iyang nabuhat.

Ang Duha ka mga Sambangay

(Mt 13:31; Mc 4:30)

• ¹⁸ Busa miingon si Jesus: “Sa unsa ko ba mahisama ang Gingharian sa Diyos? Sa unsa ko ba kini ikatandi? ¹⁹ Susama kini sa usa ka liso sa mus- tasa nga gipugas sa usa ka tawo sa iyang tanaman. Unya miturok kini ug nahimong usa ka kahoy, ug ang mga langgam sa kahanginan nagsalag sa mga sanga niini.”

²⁰ Miingon na usab si Jesus: “Sa unsa ko mahisama ang Gingharian sa Diyos? ²¹ Susama kini sa igpapatubo sa pan nga gikuha sa babaye unya iyang gisagol ngadto sa tulo ka takos nga harina, hangtod nga mitubo ang tibuk minasa niini.”

• 18. Basaha ang komentaryo sa Mt 13:31. Sa naghinapos nga pagpangalagad sa Galilea, malaomon kaayo si Jesus nga bisag dyotay ra ang sangpotanan sa iyang gibuhat, natisok gyod ang binhi ug ang Gingharian sa Diyos nag-anam pagtubo.

• 22. Basaha ang komentaryo sa Mt 7:13. *Ginoo, tinuod ba...*(b. 23). Alang ni Jesus

• ²² Misuroy si Jesus sa mga ka- lungSORAN ug mga kabalangayan ug didto nanudlo siya. Unya mipadayon siya paglakat padulong ngadto sa Je- rusalem. ²³ Unya may usa ka tawo nga nangutana kaniya: “Ginoo, tinuod ba nga pipila ra ang maluwas?” Mitu- bag si Jesus: ²⁴ “Paningkamoti nga makasulod ka sa higpit nga pultahan. Kay sultihan ko ikaw: daghan ang mosulay nga dili gayod makahimo pagsulod niini. ²⁵ Kay sa higayon nga mobangon ang tagbalay ug motrang- ka na sa pultahan, magbarog gayod kamo sa gawas sa balay, nga magpa- kimalooy pagtuktok sa pultahan, nga magkanayon: ‘Sir, ablihi intawon ang pultahan!’ Ug motubag siya kaninyo: “Wala ako masayod kon taga diin kamo!”

²⁶ Unya, moingon kamo: ‘Mikaon kami ug miinom uban kanimo. Ug na- nudlo ikaw sa among mga kadalanan!’ ²⁷ Apan motubag siya: ‘Wala ko masa- yod kon taga diin kamo. Pahilayo ka- mo kanako, kamong tanan nga mga daotan!’ ²⁸ Niini, manghilak kamo ug magkagot sa inyong mga ngipon inig- kakita ninyo kang Abraham ug Isaac ug Jacob ug sa tanang mga propeta sulod sa Gingharian sa Diyos, samtang kamo mismo magpabilin sa gawas. ²⁹ Moduong ug manglingkod sa talad kan- anan sa Gingharian sa Diyos ang katawhan nga magagikan sa sidlakan ug kasadpan, sa amihanan ug habaga- tan. ³⁰ Ug bantayi ninyo, daghan kani- la nga mahiuna ang maulahi; daghan kanila nga maulahi ang mahiuna.”

Ang Pagbakho ni Jesus sa Jerusalem

³¹ Niadto gayong nga taknaa may pipila sa mga Pariseo ang miabot ug

pagutana ni nga walay kapuslanan. Ang angay untang ipangutana mao kon naminaw ba ang Israel sa tawag sa Diyos ug misubay sa hagip-ot nga dalan nga modala nila sa kaluwa- san.

...*katawhan gikan...*(b. 29). Ang katawhan gikan sa tanang kanasoran manoo ni Jesus ug sa Simbahan, samtang ang mga Judio, ang kadaghanan nila, nagmagahi gihapon.

mipasidaan kang Jesus: “Pahawa ni-ning dapita kay si Herodes buot mopatay kanimo.”³² Mitubag si Jesus: “Panglakaw kamo ug sultih kanang maong lobo: ‘Nagpagawas akog yawa ug nag-ayo karong adlaw ug ugma. Sa ikatulong adlaw matapos na ang akong buluhaton!’³³ Bisan pa man niana kinahanglang mopadayon ako sa akong lakaw karong adlaw, ugma, ug sa umaabot nga mga adlaw. Kay dili gayod angayan nga ang propeta pagapatyon gawas sa Jerusalem.³⁴ O Jerusalem, Jerusalem! Imong gipamatay ang imong mga propeta ug gibato nimo ang mga gipadala sa Dios kanimo! Pila ba ka higayon nga kinahanglan kong tigumon ang imong mga anak, ingon sa usa ka himungaan nga nagtigom sa iyang mga piso ilawom sa iyang mga pako, apan nagdumili kamo!³⁵ Gikan karon ang imong pinuy-anan biyaan na sa hingpit. Ug sultihan ko ikaw, dili ka na makakita kanako hangtod sa higayon nga ikaw moingon: ‘Bulahan siya nga moanhi sa ngalan sa Ginoo!’

14¹ Usa niana ka Adlaw nga Igpapahulay, misulod si Jesus sa balay sa dakudako sa mga Pariseo aron makigsalo kaniya. Unya gipanid-an pag-ayo siya sa mga tawo.² May usa ka lalaki sa iyang atubangan kansang mga bitiis nanghupong pag-ayo.³ Unya nangutana si Jesus sa mga magtutudlo sa Balaod ug sa mga Pariseo:

• 34. Basaha ang komentaryo sa Mt 23:37. Sukwahi sa gihunahuna sa daghan karon, si Jesus wala moanhi aron “pagluwas sa mga kalag”. Nagtanyag hinuon siya ug bag-ong paagi sa pagpuyo alang sa nasodnong kahiusa sa katawhan. Kon naminaw pa niya ang mga Judio dili unta mahitabo ang sosyal ug politikanhong kasamok nga misangpot sa gubat sibil sa tuig 66 A.D. ug sa pagkagun-ob sa Jerusalem sa tuig 70 A.D.

• 14.7 Dinhi, si Jesus nagsaysay ug sambingay nga nag-awhag nato sa pagpaubos sa mga katilingbanong katigoman (Pan 25:6-7). Niining paagiha gitudloan ta niyag unsaon pagpuyo nga angay sa mga Anak sa Diyos. Sa

“Gitugot ba sa Balaod ang pag-ayo sa Adlaw nga Igpapahulay o wala?”⁴ Mihilum silang tanan. Unya, gigunitan ug giayo ni Jesus ang masakiton, ug iyang gipapauli kini.

⁵ Sa pagkahuman, miingon siya kanila: “Kinsa ba kaninyo ang mahulogan ug anak o baka ngadto sa atabay ang dili mokuha niini bisag sa Adlaw nga Igpapahulay?”⁶ Apan wala sila makatubag bahin niini.

Ang Usa ka Pagtulun-an

•⁷ Misaysay si Jesus og usa ka sambingay ngadto sa mga dinapit sa dihang iyang namatikdan nga pipila kanila ang namili sa mas halangdong luna sa talad kan-anan. Ug miingon siya kanila: ⁸ “Kon dapiton kamo sa kombira sa kasal, ayawg pilia ang labing pinasidunggang lingkoran. Basing baya unya may dinapit nga mas labaw pa ka mahinungdanon kay kanimo.⁹ Unya moduol ang nagdapit kaninyong duha ug moingon kanimo: ‘Ihatag kining maong luna kaniya.’ Unya maulawan lamang hinoon ikaw ug mapugos paglingkod sa labing ubos nga luna.

¹⁰ Inay, kon dapiton ka, pilia ang labing ubos nga luna, aron kon moduol kanimo ang nagdapit kanimo ug moingon gayod siya: ‘Higala, balhin sa mas labing pinasidunggang lingkoran.’ Sa ingon niana, mapasidunggan ka atubangan sa tanang dinapit sa kombira sa kasal.¹¹ Kay ang mapahi-

bisag unsang kalihokan nga tawhanon, angayng paunahon ang uban. Ang pag-ilogay ug paglinumbaayng pasikat makapamenos sa atong pagkatawo. Nasayod ta nga dili important ang makita: gitawag ta sa Diyos aron paghimog katilingban, ug nasayod siyag unsaon pagpataas sa mapaubsanon ug asa siya angayng ipahimutang.

Dugang pa ini, sa Gingharian sa Diyos dunay dakong kausaban sa pamaagi sa pagpahiluna sa tagsa tagsa ka dapit. Mahimo pa gani nga kitang hinimbahon mas maulahi sa dili tigsimba o sa kanunay tang gitamay ug gisaway. Mahimo nga ang Santo Papa, o ang Obispo o ang mga inilang katoliko, mahamutang ubos sa lab-asera o sa yanong mag-uuma.

tas-on ipaubos, ug ang mapaubosanon ipataas gayod.”

• ¹² Miingon usab si Jesus ngadto sa nagdapit kaniya: “Kon magpakombira ka, ayaw dapita ang imong mga higala, ni ang imong mga igsoon o mga paryenti, ni ang imong mga silingang adunahan, kay sila makabalos pagdapit kanimo. Sa ingon, mabayran ka na sa imong kaayo. ¹³ Kon magkombira ka gani, dapita ang mga kabos, ang mga sinalikway, mga bakol ug mga buta. ¹⁴ Niini mabulahan ka, kay dili man sila makabayad kanimo. Baslan ka ra unya sa Dios sa pagkabanhaw sa mga matarong.

Ang Sambingay bahin sa Dakong Kombira
(Mt 22:1)

• ¹⁵ Sa pagkadungog niini sa usa sa mga dinapit, miingon siya ngadto kang Jesus: “Bulahan siya nga maka-kaon sa pan sa Gingharian sa Diyos!”

¹⁶ Apan mitubag si Jesus: “May usa ka tawo nga nag-andam og usa ka dakong kombira. Daghan ang iyang gidapit niini. ¹⁷ Sa dihag miabot na ang

• ¹². Naandan sa katilingban ang pagpakig-suod ug pagpahimuot sa mga dagkong tawo sa sosyedad. Klaro ni sa mga pyesta ug kombira. Tingalig naghunahuna ta nga makabalos ra sila sa umaabot kon kita na sab ang manginahanglan. Gani bisan ang atong mga bata dili ta gustong makig-amigo sa mga sip-onon ug walay nahot, kay walay makuha ini inigkadako na nila.

Si Jesus nagpasidaan nga angayng likayan kining matanga sa panghunahuna. Kay mao ni ang makaingon sa inhustiya. Kon mamili tag higalaon, may purohan nga ang tagsa tagsa mag-iyahay na dayon pagsaka ug pagpasikat. Ang mahitabo mao nga ang hinayng kamas, mabiyaan ug mahimong makaluluyo. Tan-awa ang gidangatan sa sosyedad ta karon gumikan ining panglantaw! Kinsay naaagarag maayo sa atong kagamhanan? Kinsay nabulahan pag-ayo sa mga balaod ug kauswagan? Kinsa o pipila ra kaha ang mga doktor nga nagpuyo sa kabaryohan?

PAMALIBAD

• ¹⁵. May mga bahin sa Daang Kasabotan nga naghisgot nga sa pag-anhi sa Ginoo aron pagmantala sa iyang Gingharian, dunay kombira nga andamon alang sa mga alagad ug sa

takna sa kombira, iyang gipaadto ang iyang sulugoon aron pag-awhag sa mga dinapit: ‘Dali na kamo, kay andam na ang tanan!’ ¹⁸ Apan ang tanang dinapit nagpunay og pamalibad. Ang usa kanila miingon: ‘Makapalit akog uma, kinahanglang susihon ko una kini. Sabta ako!’ ¹⁹ Miingon usab ang lain pang usa kanila: ‘Nakapalit akog lima ka parisang baka nga pang-uma, kinahanglang susihon ko una sila. Sabta ako!’ ²⁰ Ug laing na usab kanila ang miingon: ‘Bag-o pa lamang akong nakasal, busa dili ako makatambong!’

²¹ Tungod niini, mibalik ang sulugoon ug gitaho niya ang tanan ngadto sa iyang agalon. Unya nasuko pag-ayo ang agalon ug iyang giingnan ang maong katabang: ‘Lakaw karon! Adtoa ang tanang kadalanan ug mga kasuokan sa lungsod, ug paanhia dinhi ang tanan mga kabos, mga sinalikway, mga buta ug mga bakol.’

²² Unya, sa wala madugay, mitaho ang sulugoon: ‘Natuman na ang imong gisugo, apan aduna pay bakante nga mga luna.’ ²³ Busa miingon ang aga-

mga tawo nga tarong. Sa makadaghan kining maong tema gidasonan ni Jesus, kay ang kombira simbolo sa panag-ambit sa mga balaan. Kining sambingaya kaanggid kaayo sa giasoy sa Mateo 22:1.

Bulahan ang dapiton...(b. 15). Nagkanaon ang tawo kang Jesus. Tingalig kining tawhana wala maghunahuna nga aron makaapil sa kombira sa Ginoo, kinahanglang motubag siya sa tawag sa Diyos nga nagdapit sa tanan pagpundok diha sa iyang katilingban, ang Simbahan, ug pagtukod og mas mahigugmaong kalibotan. Kadtong mopalayo ug daghag pamalibad dili makaapil ining salusalo.

Daghag pamalibad ang mga tawo nga gidapit sa kombira: *mipalit kog uma... bag-o kong nakasal...* Maayo ning mga katarongana, apan ang Gingharian sa Diyos labaw pa ini. Ang mga kabilinggan sa pamilya dili unta himoong babag nga makapugong nato sa pagpakabana ug sa pagpangilabot sa pagkabot og katilingbang maangayon.

Daghag kristyanos nga tungod sa sobra rang kahingawa sa kasiigurohan sa pamilya, nalimot sa kaakohan sa katilingban. Angayng hinumdoman nga si Jesus nagtawag nato dili lang sa kaayohan sa pamilya. Ang pagtan-aw alang sa kaugmaon sa mga anak maayo ug kristohanon, apan sa higayon nga magapos ug

lon: ‘Lakaw karon! Adtoa ang mga dagkong kadalanan ug mga tugkaran, ug pugsa pagpaanhi ang mga tawo aron mapuno gayod ang akong balay. ²⁴Kay sultihan ko kamo: wala ni usa niadtong akong dinapit ang makatilaw sa akong hikay.’”

Ang Gikinahanglan sa Pagsunod kang Jesus

(Mt 10:37)

• ²⁵Daghan kaayong mga tawo ang mikyog kang Jesus, unya miatubang siya kanila ug miingon: ²⁶“Kinsa kadtong buot moari kanako nga dili andam modumot sa inyong amahan ug inahan, sa asawa ug mga anak, sa mga igsoong lalaki ug babaye, ug bisan sa iyang kaugalingong kinabuhi, dili gayod siya maakong tinun-an. ²⁷Kinsa kadtong dili mopas-an sa iyang kaugalingong krus ug mosunod kanako, dili gayod siya maakong tinun-an.

²⁸Kinsa ba kaninyo ang naglaraw pagbuhat og usa ka tore nga dili una molingkod, unya tun-an una niya pagayo kon pila gayod ang magasto, aron tan-awon kon may igo bang siyang kantidad pagpatukod niini? ²⁹Kay kon pananglit dili niya mahuman ang iyang nasugdan, ang tanan nga makakita sa iyang gitukod mbugalbugal gayod kaniya. ³⁰Makaingon sila: ‘Kining tawhana misugod pagtukod, apan dili mahahaman.’ ³¹O kinsa bang haria ang

makisangka sa laing hari nga dili una molingkod aron pagpamalandong kon sa ¹⁰ka libong sundalo mabuntog ba niya ang ²⁰ka libong sundalo sa iyang atbang nga hari? ³²Kon dili siya makaako pagsukol, magpadala gayod siyag mensahero nga motagbo aron pag-areglo, samtang layo pa ang iyang mga kaaway. ³³Sa samang pagi, dili gayod mamahimong akong tinun-an ang dili makaako pagbiya sa tanan.

Ang Tab-ang nga Asin

³⁴“Maayo tinuod ang asin, apan kon mawad-an kini sa kaparat, unsaon man pagpapat niini? ³⁵Wala na kini pulos sa yuta ug dili na kini mahimog iabuno. Angayan na lamang nga ilabay kini. Busa pamati kamong mga may dunggan!”

Ang Nahisalaag nga Karnero

(Mt 18:12)

15 ¹Miduol ang daghang mga ko-brador sa buhis ug mga makasasala ngadto kang Jesus aron pagpamati kaniya. ²Unya nagbagulbul ang mga Pariseo ug ang mga magtutudlo sa balaod nga nagkanayon: “Kining tawhana nag-abiabi ug nakigsalo sa mga makasasala.” ³Busa, miingon si Jesus niining samingaya ngadto kanila: ⁴“Kon may usa kaninyo nga may 100 ka karnero ug mahisalaag ang usa, dili ba nga biyaan man niya ang

maulipon na ta ini, mawala na ang malukpanong kinaiya sa misyon nga gibilin kanato sa Ginoo.

...ang mga kabos...(b. 21) Agniha sila pag-apil sa akong Gingharian ug sa pagpanglabot sa katilingban. Ang Diyos masaligon nga ang mga kabos ug sinalikway makapatunhay sa pangandoy alang sa hustisya ug kalinaw sa kalibotan. Silay makapahigmata sa konsensya sa mga “maayong” tawo nga nahaluna na pagayo sa hayahayng kahimtang.

• ²⁵. Ang naa sa hunahuna ni Jesus mang ang mga tawong madasigon ug mainiton nga mitahan sa kaugalingon alang sa buluhaton sa Ebanghelyo, apan tungod sa lainlaing hinungdan mihunong ug mibalik sa naandang kina-

buhì ug naglantaw na lang sa kaugalingon. Ang mga tinun-an nga gikinahanglan ni Jesus mao ang mga tawo nga andam pagtugyan sa kaugalingon sa wala nay paglinglingi; ang andam pagsugal bisan sa ilang kinabuhi tungod ug alang niya.

Nganong gitandi man ni sa *hari nga makigubat*? Kay ang molingkaw sa kaugalingon tungod ug alang sa Ebanghelyo, giisip nga hari nga ganthian sa Diyos ug labaw pa kay sa ikahatag sa uban (Mc 10:30). Apan angay sab nga masayran nga makig-away siya batok sa daotang gahom ining kalibotana nga buot mosanta ug mopugong niya sa libo ka libong lingla, haylo ug pagsulay. Apan kon wala pa sila makahukom sa kinatibuk-ang pagtugyan, mapakyas siya ug mahimong mas daotan pa kay sa wala pa siya moapil.

99 sa didto sa sibsibanan aron iyang pangitaon ang nawala hangtod nga iya kining makaplagan? ⁵ Unya inigkakita na niya niini, iya kining sapnasyon ug magmalipayon gayod siya. ⁶ Ug sa iyang pag-abot sa balay, iya gayong tawgon ang iyang mga kahigala ug mga silingan ug moingon siya kanila: 'Duyogi ninyo ako sa akong kasadya, kay nakaplagan ko na ang nahisalaag nga karnero.' ⁷ Sa ingon usab niini, ingnan ko kamo: mas dako pa ang kalipay sa langit alang sa usa ka makasasala nga naghinulsol kay sa 99 ka tawo nga matarong, nga wala magkinahanglag paghinulsol.

Ang Sambingay Bahin sa Usa ka Dako nga Nawala

⁸ "Kinsang babaye nga may 10 ka tagsa ka dako, unya kawad-an og usa niini nga dili ba siya magdagkot og suga, manilhig sa balay ug mangita pag-ayo hangtod nga makit-an kini? ⁹ Inigkakita na niya niini, manawag gayod siya sa iyang mga kahigalaang ug mga kasilinganan nga magkanaan: 'Duyogi ninyo ako sa akong kasadya, kay nakaplagan ko na ang nawala kong salapi.' ¹⁰ Sa ingon niini, sul-tihan ko kamo: mas dako pa ang kalipay sa mga anghel sa Diyos alang sa usa ka makasasala nga maghinulsol."

Ang Usikang nga Anak

¹¹ Miingon si Jesus: "May usa ka tawo nga may duha ka mga anak nga

lalaki. ¹² Usa ka adklaw niana, miingon ang manghod nga anak sa iyang amahan: 'Tay, hatagi na ako sa bahin sa imong mga katigayonan.' Busa, gibahin sa amahan ang iyang katigayonan tali sa duha niya ka mga anak.

¹³ Milabay ang pipila ka mga adlaw, gitigom sa manghod nga anak ang iyang bahin ug mipanaw siya sa layong dapit. Ug didto, iyang nagwal-daswaldas ang tanan niyang katigayonan sa nagkadaiyang kahilayan. ¹⁴ Sa nahurot na ang tanan, usa ka dakong gutom miduaw niadtong dapita, ug misugod na ang iyang kawad-on. ¹⁵ Tungod niini nagsuroysuroy na lamang siya aron pagpangitag mapanginabuhian. Hangtud nga mialagad siya sa usa ka molupyo niadtong dapita, ug gipatrabaho siya ngadto sa iyang uma aron pag-atiman sa iyang mga baboy. ¹⁶ Tungod sa iyang kagutom hapit na gani siya mokaon sa pasaw sa mga baboy aron masudlan lamang ang nagkutoy niyang tiyan. Bisag gamay, walay gayoy mohatag kaniya.

¹⁷ Sa kataposan, luyo sa dakong kapit-os, namalandong siya ug nakamango sa iyang sayop ug miingon sa iyang kaugalingon: "Ang mga sulugon sa akong amahan buhong sa pagkaon, samtang ako karong hapit na mamatay sa kagutom!" ¹⁸ Mobarog ako ug mopauli ngadto sa akong amahan, ug ingnan ko siya: 'Tay, nakasala ako batok sa Diyos ug batok kanimo.

• **15.4** Nganong nagbagulbol man ang mga Pariseo kang Jesus? Dili kay gimahal nila ang tinooohan, apan imbis silay duol sa Simbahan, tua hinuon si Jesus nag-uban-uban sa mga kabos nga ilang gisalikway. Abi nila nga gantihan ug dayegon sila ni Jesus, apan wala siya moanhi aron paghatag ug premyo kondili, aron pagluwas. Alaot ang nagtoo nga tarong na sila ug wala manginahanglan sa pasaylo sa Diyos!

Kinsay modagkot og suga ug manilhig sa balay aron pagpangita kon dili ang Diyos mismo? Apan tungod sa hilabihan nilang pagtahod sa Diyos, ang mga Judio sa panahon ni Jesus dili makaako pagsangpit sa iyang ngalan busa, naggamit silag laing mga pulong sama sa mga *anghel* o *langit*.

• **11.** Dunay tulo ni ka bida: *Ang Amahan* nga mao ang Diyos; *ang magulang* nga mao ang Pariseo. Apan kinsa man *ang manghod*? Siya ba ang makasasala o ang tawo?

Ang tawo kanunayng gustog kagawasan, ug sa daghang higayon, abi niyang ang Diyos kanunayng nagpugong niya, mao nga nakahunahuna siya pagbiya, kay wala niya masabti ang gugma sa amahan ug gani mora siyang napugngan sa paglihok. Human niya giwaldas ang kabilin, nawad-an siyang dignidad sa pagkatawo. Nagpaulipon siya sa uban ug misulod sa makauulaw ug hugawng trabaho, kay alang sa mga Judio ang mga baboy hugaw man.

Apan mao toy nakapamatngon niya. Naka-hukom siya pagpauli. Naamgohan niya nga ang Diyos may gitagana tingalang kaugmaon

¹⁹ Dili na ako takos nga pagatawgon nga imong anak. Isipa na lamang ako nga samag usa sa imong mga sinuhong sulugoon.”

²⁰ Unya mitindog siya ug miuli ngadto sa iyang amahan. Apan layo pa gani siya sa tugkaran sa ilang balay, nakit-an na siya sa iyang amahan ug nahinuklog kaniya. Unya midagan kini pagtagbo sa iyang anak ug migakos kini ug mihalok kaniya. ²¹ Ug ang maong anak miingon sa amahan: ‘Tay, nakasala ako batok sa Diyos ug batok kanimo. Dili na ako angay pa nga imong ilhon nga imong anak.’

²² Apan gitawag sa Amahan ang iyang sulugoon ug giingnan: ‘Pagdali, pagkuhag bistu ug ilisi ninyo siya! Unya singsingi ug sapatosi siya!’ ²³ Dad-a dinhi ug ihawa ang linaming nga nating baka, kay magkombira kita ug magsadya, ²⁴ kay kining akong anak namatay, apan nabuhi pag-usab: nawala siya, apan karon nakalpagan ug balik.’ Unya gisugdan nila ang dakong kasaulogan.

²⁵ Niining higayona, didto usab sa uma ang magulang nga anak. Sa iyang pag-uli ug sa dihang nagkaduol na siya sa balay, nakadungog siyag honi ug panagsayaw. ²⁶ Busa gisangpit

niya ang usa sa mga sulugoon ug gipangutana bahin sa hitabo. ²⁷ Ug miingon kini kaniya: ‘Mipauli na ang imong igsoon, ug gipaihawan siya sa imong amahan ang linaming nga nating baka, kay nahibalik man siya nga buhi ug luwas.’

²⁸ Tungod niini nasuko pag-ayo ang magulang nga anak sa gibuhay sa iyang amahan ug nagdumili pagsulod sa ilang balay. Sa pagkakita sa iyang amahan migawas kini ug mihangyo kaniya. ²⁹ Apan mitubag siya: ‘Tay, sa mga nanglabayng katuigan gisilbihan ko ikaw, ug bisan sa usa ka higayon wala gayod ako mosupak sa imong mga sugo. Apan sukad kaniadto wala gani nimo ako hatagig ni usa ka kanding nga akong kasalusalohan uban ang akong mga barkada. ³⁰ Apan kanang imong anak, human niya usik-usik ang imong katigayonan sa mga malaw-ayng paagi, giihawan hinoon nimo siya sa linaming nga nating baka sa iyang paghiuli.’

³¹ Unya mitubag ang amahan sa pag-ingon: ‘Anak, kanunay ko ikawng kauban sa tanang panahon ug ang tanan kong naangkon imo man usab kini. ³² Angay lamang nga magsaulog ug magsadya kita karon, kay ang

alang niya. Walay duhaduha nga mibalik siya uban sa tumang kaulaw, kahadlok ug pagpanuko. Apan sukwahi sa iyang gihunahuna, nakita niya sa may unahan ang Amahan nga dugay rang nagpaabot sa iyang pagbalik. Alang sa Amahan, dili importanti ang nawalang kabilin, ang importanti mao nga ang mipalayong anak mibalik. Busa, nagpaandam siyag dakong *kombira*, ang kombira nga gihisgotan ni Jesus sa makadaghan.

Dinhi masabtan nato ang Diyos isip Amahan. Wala siya mobuhay nato aron paglista sa mga maayo tang buhat nga unya, ganti-han; nia ta aron ilhon nga iyang mga anak. Apan ang tinuod, natawo ta sa sala. Gumikan ini sukad sa sinugdan, makasala na ta ug may hilig sa daotan tungod sa atong palibot ug sa hiwing mga sistema sa sosyedad diin nagtubo ta. Dugang pa, gawas kon mouna ang Diyos pagpaila sa kaugalingon, ang kagawasan nga atong mahunahunaan mao ra ang kagawasan sa pagpahilayo kaniya o kagawasan sa pagbuhat bisag unsa.

Ang Diyos dili matingala sa atong kadaotan, kay dihang gibuhay ta niya nga gawasnon,

daan nang gilantaw niya nga mapandol ta. Busa, dili iyang kinaiya ang pagbahin sa mga tawo tali sa maayo ug daotan, sa mga tarong ug makasasala, diin mosunod dayon nga dunay angay uban sa mga maayo ug daotang tang kasinatian, ug salamat sa iyang Anak, nahimo sab ta nga iyang mga anak. Timani pag-ayo kining talagsaong tudling: *nakasala ko sa Diyos ug nimo*. Ang Diyos nga mao ang Kamatuoran ug ang Kasantos, nasad-an. Apan Amahan sab siya nga nag-amuma sa anak. Nakasala ang anak nga nagbalaan niya gikan sa kasaypanan.

Mao ni ang kinaiya sa atong Diyos ug Amahan nga nagdalag maayo gikan sa daotan. Gibag-o ta adlaw adlaw, apan kita nga wala makaamgo ini, nagpadayon pagsubay sa kaugalingon tang dalan. Amahan siya nga kanunayng nangita sa mga makasasala aron pun-on sa iyang gugma ug panalangin. Apan ang magulang wala ug dili mosabot sa gugma sa amahan. Abi niyag siyay palabihon, kay wala siya makalapas sa balaod. Buotan siya ug masunoron busa, naglaom nga kahimut-an sa Amahan ug premyohan. Nasirado siya sa pag-

imong igsoon namatay, unya nabuhi; nahisalaag siya, apan karon nakaplagan.”

Ang Sambingay Bahin sa Limbongan nga Tinugyanan sa Katigayonan

16¹ Misaysay na usab si Jesus sa iyang mga tinun-an niini: “May usa ka adunahan nga may tinugyanan sa katigayonan. Daghan ang nagsumbo kaniya nga ang maong tinugyanan nagwaldaswaldas iyang katigayonan.² Busa gipatawag niya kini ug giingnan: “Unsa kining akong nadungog bahin kanimo? Hatagi akong tukmang listahan sa akong gisalig kanimong mga katigayonan, kay sukad karon dili na ikaw ang himoon kong tinugyanan sa akong mga katigayonan.”

³ Nakahunahuna ang maong tinugyanan niini: ‘Unsa man ang angay kong buhaton karon nga gihinginlan na man ako sa akong agalon? Dili ako makahimo pagbugwad og yuta ug maulaw usab ako sa pagpakilimos.⁴ Ingon niini na lamang ang angay kong buhataon aron, kon hobuan na ako sa akong katungdanan, ang mga tawo mopasaka gihapon kanako sa ilang mga pinuy-anan.’

⁵ Busa, gitagsatagsa niyang tawag ang tanang utangan sa iyang agalon ug gipangutana niya ang matag usa kanila. Iyang giingnan ang una: ‘Pilay imong utang sa akong agalon?’⁶ Mitubag kini: ‘Usa ka gatos ka taro nga

lana? Unya miingon ang tinugyanan: ‘Ania ang listahan sa imong utang! Lingkod ug sulati og 50.’⁷ Ug nagdto sa laing utangan miingon siya: ‘Ug ikaw, pila ang imong utang?’ Mitubag kini: ‘Usa ka gatos ka takos sa trigo.’ Unya miingon siya kaniya: ‘Ania, dawata kining listahan sa imong utang, unya sulati og 80!’

⁸ Tungod niini gidayeg sa agalon ang kaigmat nga gibuhat sa limbongan nga piniyalan. Kay ang mga anak niining kalibotana mas maantigo tinuod sa pagpakigsandurot sa ilang isig kaingon kay sa mga anak sa kahayag.⁹ Busa, sultihan ko kamo: Gamita ninyo ang mga bahandi niining kalibotana aron pagbaton og daghang mga higala, kay inigkahurot na sa imong bahandi, dawaton kamo nila didto sa puluy-anan nga walay kataposan.

¹⁰ Unya miingon si Jesus: “Ang tawo nga kasaligan sa gagmayng butang, kasaligan usab sa dagko. Apan siya nga dili kasaligan sa gagmay butang, dili usab kasaligan sa dagko.¹¹ Kon dili kamo kasaligan sa mga datang katigayonan, kinsa man ang mosalig kaninyo sa mga maayong bahandi? ¹² Kon dili kamo kasaligan sa dili inyo, kinsay mosalig kaninyo sa mga bahandi nga inyoha?”

• ¹³ “Walay sulugoon nga makaalagad sa duha ka agalon. Kay kasilagan

tan-aw sa kaugalingon. Tungod ini, napakyas siya pagdawat sa igsoong nakasala busa, napakyas sab siya pag-apil sa kombira sa Ginoo.

• **16.1** Ang gilantaw dinhi ni Jesus dili ang inalihang gibuhat sa piniyalan, apan ang iyang kaabtik alang sa pagsiguro sa iyang kaugmaon: nakita ining tawhana nga ang mga higala mas molungtad kay sa salapi. Busa, kon ang tinguha mao ang bag-ong pagkinabuhi, kinahanglang dili ipakaginoo sa *mga anak sa kahayag* ang kwarta. Morag maoy hunahuna sa kadaghanan nga magtigom tag daghang kwarta aron masiguro ang atong pagpuyo ug kaugmaon. Apan si Jesus nag-awhag nato sa walay pagpanuko sa paggamit ini alang sa mas hamili ug bililhong mga katuyoan.

Dili ta tag-iya sa atong bahandi, piniyalan

lang. Busa, angay ning gamiton alang sa kaayohan sa tanan. Dili daotan ang salapi kon gamiton aron pagpasayon sa maayong pagbinayloay. Apan alang ni Jesus ang salapi hugaw, kay ang kwarta mismo dili lunsayng maayo (ang salapi dili makatarong nato atubangan sa Diyos) ug kon magtumtumpi na ang atong tinigom imposibli nga dili maapektohan ang pagsalig sa Amahan ug dili ta makadaot sa isigkatawo. Busa, tukma gyod ang giingon: salapi na gani ang himoong sukdanan sa kalamposan, ang mga bunga ini mao ang kabangis, ang pagdaugdaog ug ang panglupig.

ANG DATO

• **13.** ...*ilang giyubit...* (b. 14). Sa tanang Ebanghelyo, si Lucas ra ang nakapakita nga ang paghigugma sa Diyos ug ang paghiguma

gayod niya ang usa niini ug higugmaon ang laing usa. O dili kaha, magmatinud-anon siya sa usa niini ug tamayan niya ang laing usa. Dili kamo makapaulipon sa Diyos ug sa salapi.”

Ang Balaod ug ang Ginghamian sa Diyos

¹⁴ Ang mga Pariseo, nga mga hakog pag-ayo sa salapi, nakadungog sa tanang gisulti ni Jesus, unya ila siyang gitamay. ¹⁵ Busa giingnan sila ni Jesus: “Nagpakamatarong kamo atubangan sa katawhan, apan nakaila ang Diyos sa inyong tinuod nga kasingkasing. Kay ang giisip nga dalayegon kaayo sa mata sa tawo, gikasilagan sa mata sa Diyos.”

• ¹⁶ “Ang balaod ug ang mga propeta hangtod lamang sa panahon ni Juan nga Magbubunyang. Sukad pa

kaniadtong panahona ang Ginghamian sa Diyos gisangyaw na, ug ang matag usa nakigbisog alang niini.

¹⁷ Mas sayon pang mahanaw ang langit ug sa yuta kay sa pagtanggap sa bisan usa lamang ka labing gamayng bahin sa Balaod.”

¹⁸ “Kinsa kadtong mobulag sa iyang asawa unya mangasawag lain lain nakanapaw gayod. Ug kinsa kadtong mangasawa sa usa ka babaye nga mibulag sa iyang bana nakapanapaw usab.

Ang Adunahan ug si Lazaro

• ¹⁹ May usa ka adunahan nga nagsul-ob og labing mahal nga bisti ug nanginabuhi nga luho kaayo. Adlaw-adlaw sa iyang kinabuhi nagkombira siya. ²⁰ Sa iyang tugkaran, may usa

sa salapi dili magkatakdo. Gipakatarong sa mga Pariseo ang ilang kapakikwarta pinaagi sa pagkutlog mga teksto sa Biblia. Gani, sa sinugdan pa, ang kadato giisip sa mga Judio nga panalangin sa Diyos. Ug kay wala man silay nasabtan sa umaabot nga kinabuhi, morag makataronganon nga mao ray moabot sa ilang hunahuna nga ang Diyos moganti sa tawo pinaagi sa kapiskay sa lawas ug sa kwarta. Mao man gani nga gitamod nilag maayo si Hari Solomon bisag sa iyang pagkahari gitalikdan niya ang tinooohan. Sa ngadtongado ra ilang naamgohan nga ang salapi mas makadaot sa tawo ug nga, sa makadaghan ila ni sa mga daotan ug walay pagtoo (Mik 6:12; Slim 49:5-9; Jer 5:27-29).

Unya, dihang daghan nag kwarta ang tawo magtoo dayon siya nga naa niya ang kamatuoran, mao nga ang mga Pariseo nag-isip nga duna silay gahom paghukom ug pag-ila sa mga butang nga iya sa Diyos. Bisan sa atong panahon karon daghang “kristyanos” sa taas nga klase nga nagtinguha pagpakaylap sa Ginghamian sa Diyos pinaagi sa paghakup sa duhang pang bahandi ug gahom. Midapig sila sa naandang mga sistema nga nakapabulahan nila, ug kutob sa mahimo, tabonan nila ang baroganan sa Ebanghelyo bahin sa hustisya, sa pagpaubos, sa kakabos, ug sa pagpaambit. Sa mga parokya ang ilang tingog kanunayng matuman, apan may adlaw ra nga isalikway ni sa mga kabos ug matinud-anon.

Nganong may daghan mang kabos nga mobati nga ubos ra sila sa mga dato sa simbahan? Ang mga dato god kanunay mang makitan nga mangulo sa mga kapunongan sa simbahan. Giakop-akop nila ang kalihokan sa parokya hangtod nga ang mga kabos napadaplin.

ANG BALAO

• ¹⁶. Dinhi mabasa nato ang tulo ka panulihon ni Jesus nga nalambigit sa usag-usa kay pulos man naghigot sa Balaod, ang kasugoan nga gihatag sa Diyos sa mga Judio. Gawas pa ini, ang gihisgotang *Balaod ug mga Propeta* nagpasabot sa tibuok Kasulatan. Gigamit ni Jesus kining pamahayaga aron pagbalik-lantaw sa mga panahon sa Daang Kasabotan, alang sa tanang nag-andam sa iya misionng pag-abot.

Ang langit ug yuta...(b. 17). Nagpasabot nga ang tanang bahin ini mahinungdanon, bisag giingon ni Jesus nga ang mahukmanong bahin uban sa iyang pag-abot, apan ang mga kina hanglanon sa pag-andam sa iyang pagbot dili na sama sa kaniadto (basaha sa Mt 5:17-20).

Alang sa mga Judio nga nagtuman sa Balaod lakip ang mga sumosunod ni Juan nga Magbubunyang, duna pay laing kinahanglanon kon motoo sila ni Jesus, kay mas sayon pa ang pagsunod sa mga relihiyosong tulumanon, o ang pagtuman sa mga balaod o pagpuasa kay sa pagtahan sa kaugalingon sa pagsunod ni Jesus ug sa iyang mensahe.

• ¹⁹. Kining saminggaya naghigot sa makuulawang gintang tali sa mga dato ug kabos. Klaro dinhing gipakita nga ang salapi makapabahin sa tawo. Tungod sa salapi, ang mga dato mabutahan sa kahimtang sa kabos. Naghimo silag kaugalingong paril nga sa ilang pagkamatay mabungaw nga dili na kabutangay taytayan. Ang buot mosulod ining kahimtanga, mahamulag hangtod sa hangtod.

...*kabos, si Lazaro* (b. 20). Gihinganlan ni Jesus ang kabos, apan walay ngalan ang dato.

ka kabos nga tawo nga ginganlag Lazaro. Naglubog kini ug nabulit ang iyang lawas sa nuka. ²¹ Naniinguha pag-ayo kining pagpangayog pagkaon bisag na lamang sa mumho nga mangatagak gikan sa lamesa sa adunahan. Labot pa, ang mga iro manuol kaniya aron pagtila sa iyang nuka. ²² Unya namatay ang kabos nga Lazaro ug gidala siya sa mga anghel ngadto sa kiliran ni Abraham. Namatay usab ang adunahan ug gilubong, ²³ ug didto sa Hades nag-antos siya. Unya miyahat siya sa tumang pag-antos ug nakita niya sa layo si Abraham ug sa kiliran, si Lazaro. ²⁴ Misinggit siya sa pag-ingon: “Abraham, amahan ko, kaluy-i ako! Sugoa si Lazaro pagtunlob ang iyang tudlo sa tubig aron pabugnawag ang akong dila, kay nag-antos ako pag-ayo sa kainit sa kalayo.”

²⁵ Gitubag siya ni Abraham: “Anak, hinumdomi nga sa didto ka pa sa kalibotan nakadawat ka na sa buhong nga butang, samtang ang natagamtam ni

Lazaro pulos kasakit. Busa, siya karon ang nakaangkon sa kahamugaway ug ikaw na usab ang nag-antos. ²⁶ Gawas pa niana, lapad kaayo ang lanaw nga nag-ulang kanato. Kamong anaa dinha dili gayod makalabang diri, ug ang ania karon sa akong kiliran dili maka-anha sa imong nahimutangan.

²⁷ Mitubag ang adunahan: ‘Kon ingon niana, hangyoon ko ikaw, amahan, sa pagsugo kang Lazaro pag-adto sa among balay. ²⁸ May lima ako ka mga igsoon didto. Sugoa siya pagpasidaan kanila aron dili sila mahisama kanako.’ ²⁹ Mitubag si Abraham: ‘Atua na didto si Moises ug ang mga propeta. Pasagdi nga mamati ang imong mga igsoon kanila.’ ³⁰ Apan miingon siya: ‘Dili, amahan kong Abraham! Kon adunay mabalik gikan dinhi aron mopasidaan kanila, maghinulsol gayod sila.’ ³¹ Ug mitubag si Abraham: ‘Kon dili sila mamati kang Moises ug sa mga propeta, dili gayod sila makabig kang bisan kinsa nga mabanhaw gikan dinhi.’”

Niining bahina, gibalit-ad ni Jesus ang naandag hitabo sa katilingban diin ang mga dato ilado samtang ang mga kabos gipakawala lang. Makita sab nato nga sa pagkamatay ni Lazaro daghan siyag higala: ang mga anghel, si Abraham nga Amahan sa mga magtotoo. Sa pikas talan-awon, ang dato nag-inusara. Walay mga higala, walay abogado, walay maghuhupay sa iyang pag-antos. Nagpuyo siya sa impierno sa kasakit sa pagkahimulag.

Tingalig dunay ganahang mangutanag unsay sala sa dato nga naimpierno man? Tungod ba kay wala siya mohatag bisag mumho lang kang Lazaro? Ang Ebanghelyo wala maghigot ini. Gani giingon pa nga ang dato wala makakita ni Lazaro nga nagyaka sa ganghaan: *Hinumdomi nga sa imong kinabuhi nakadawat ka na sa kabuhong.*

Sa daghang nasod ang pipila rang nabulahan ang nagpuno sa lamesa nga alang unta sa tanan. Sila poy naghupot sa renda sa panggamhanan, sa pamalaod ug sa kultura. Ang ekonomikanhong gambalay sa nasod gimaniobra nila aron mohamong kanunay sa ilang interes ug kaayohan. Gani ilang gipiangan pagtuyo ang nasodnong mga industriya ug ang kahigayonan sa panarbaho. Gihimo nila ang nasod nga maghangad kanunay sa gawas, aron padayon silang magpyesta sa lamesa, samtang ang minilyon nga Lazaro nabanlod sa gutom, sa kawalay trabaho, sa kaburong, sa malnutrisyon, sa katimawa...

Ang mga Lazaro sa atong panahon naabog ug nagpalayo sa mga harianong pinuy-anan pinaagi sa mga gwardya, sa mga iro, sa mga alambreng tunokon. Manguha unta sila sa mga mumho sa mga pyesta, apan dyotay ra ang nahulog sa lamesa, sa ato pa, dyotay pag salin nga nabalik sa nasod, kay gihakot man ang tanan sa gawas, ug ang halin giusik-usikan pagpalit sa mga langyawng bangko. Busa, ang mga Lazaro nagpuyo na lang uban sa mga iro ug sa mga basurahan: naburikat, mangunguot, liboduroy ug uban pa. Sa ilang kailadman: ang pangandoy nga dad-on sila sa mga anghel sa kiliran ni Abraham. Apan kanus-a pa kaha maangkon nila ang disenting pinuy-anan diin dili na sila abogon, diin dili na sila bantayan ug dagmalan sa mga naglantaw lang sa kaugalingong kasigurohan?

Samtang ang dato nagpadayon pagtrabaho dili kay nalipay siya sa kinabuhi kondili, aron pagpatoo sa iyang kaugalingon nga husto ang iyang gibuhat sa dugang ug dugang pang paghakup. Gani aron pagpuyopoy sa konsensya, mangilabot siya sa simbahan ug mohatag og dagkong amot. Apan iyang gikasilagan ang nagsangyaw sa hustisya sumala sa gitudlo sa mga propeta ug sa Ebanghelyo, nga mohatod niya sa impierno.

Ang Ebanghelyo nag-awhag nato nga, aron pagluwas sa dato, ingon man sa kabos, kinahanglang maninguha ta kanunay sa pagwagtang sa bung-aw nga nakaulang nila.

Ang Mga Panulihon ni Jesus

17¹ Unya miingon si Jesus sa iyang mga tinun-an: “Moabot gayod ang mga panintal sa sala, apan alaot siya nga mamahimong hinungdan niini!² Mas maayo pa alang kaniya nga hiktan ang iyang liog ug usa ka sa galingang bato ug itambog siya ngadto sa dagat, kay sa makaangin siya pagpakasala niining gagmayng mga bata”

³ “Busa pagmatngon kamo! Kon makasala ang imong igsoon, pahimangnoi siya. Ug kon maghinulsol siya, pasayloa!⁴ Kon makapito siya makasala batok kanimo sulod usa ka adlaw ug makapito usab siya mangayog pasaylo, pasayloa siya!”

⁵ Miingon ang mga tinun-an ngadto sa Ginoo: “Dugangi ang among pagtoo!”⁶ Ug mitubag ang Ginoo: “Kon may pagtoo kamo nga ingon gidak-on sa liso sa mustasa, makamando gayod kamo nianang kahoyng iger: “Malukat ka ug mabalhin sa dagat!” ug motuman gayod kini sa imong gimando.

⁷ “Kinsa ba kaninyo ang momando sa inyong sulugoon inig-uli niini gikan sa uma, human siya nagdaro o nagatiman sa mga karnero: “Pagdali ug pakigsalo kanako sa kan-anan?”⁸ “Wala gayod!” Inay iya hinoong mandohan kini niini: “Andama ang akong pagkaon; pag-illis ug silbihi ako samtang nagkaon ug nag-inom? Unya ka na kaon ug inom inigkahuman nako.”⁹ Pasalamat kaha niya kining maong sulugoon human niya sundon ang iyang gisugo?”¹⁰ Ingon usab niini ang

mahitabo human ninyo sundon ang akong ipabuhat kaninyo. Moingon gayod kamo: ‘Mga yanong sulugoon lamang kami; gituman lamang namo ang angayang buhaton.’”

Ang Napulo ka mga Sanlahon

¹¹ Samtang si Jesus nagpaingon sa Jerusalem, miagi siya sa utlanan sa Samaria ug Galilea.¹² Sa usa ka balangay may napulo ka mga sanlahon nga mitagbo kaniya.¹³ Nanindog sila sa layo pa lamang ug naninggit: “Jesus, Magtutudlo, kaloy-i intawon kami!”¹⁴ Sa pagkakita ni Jesus kani-la, miingon siya: “Lakaw kamo ug pakita sa mga pari.” Sa dihang langlakaw na sila nangaayo silang tanan.¹⁵ Unya usa kanila, sa pagkamatikod niya nga naayo siya, mibalik dihadiha ug midayeg sa Diyos.¹⁶ Mihapa siya sa tiilian ni Jesus ug nagpasalamat. Usa siya ka Samaritano.

¹⁷ Unya gipangutanan siya ni Jesus: “Dili ba nga napulo man ang nangaayo? Hain na man ang siyam?”¹⁸ Wala bay lain nga mibalik dinhi aron pagpasalamat sa Diyos gawas niining dumuduong?”¹⁹ Ug midugang si Jesus sa pag-ingon: “Tindog ug lakaw, ang imong pagtoo maoy nakaluwas kani-mo.”

Ang Pag-abot sa Ginghamarian sa Diyos

(Mt 24:17)

²⁰ Gipangutana si Jesus sa mga Pariseo kon kanus-a moabot ang Ginghamarian sa Diyos. Unya mitubag siya: “Dili dayag ang pag-abot sa Ginghamarian sa Diyos.²¹ Walay si bisan kinsa nga makaingon: ‘Tan-awa, ania

• **17.1** Basaha ang komentaryo sa Mt 18:1-9 ug Mc 11:20.

• 11. Sa 10 ka sanlahon nga naayo, usa ra ang gisulitihan: *Naluwas ka sa imong pagtoo*; ang Samariyanhon nga yanog pagtoo, bukas ug kasingkasing. Samtang ang uban nagapos gihapon sa mga tulumanon ug Ba-laod. Dihadiha ang Samariyanhon nagpasalamat sa Diyos sa pagkadawat niya sa grasya: mao ni ang pagtoo nga makaluwas ug makabag-o.

• 20. *Kanus-a moabot...?* Dili ni moabot sama sa bagyong mohapak o sa pag-usab-usab sa panahon matag tuig: magsugod dayon ni paglihok sa katawhang midawat sa Maayong Balita. Ang mitoo, nakasinati na sa Ginghamarian sa Diyos.

Asa man... (b. 37)? Binuang kining pangutanaha sama sa Lc 17:20, kay ang pagbalik sa Ginoo dili magdependi sa usa ka dapit. Sa maong adlaw, ang mga tarong ipahimutang sa presensya sa Diyos, sama sa mga agila nga magtapok sa lawas nga patay.

na kini dinhil' o, 'Atua kini didto!', kay ang gingharian sa Diyos anaa sa inyong taliwala."

²²Miingon si Jesus sa iyang mga tinun-an: "Moabot ra unya ang mga adlaw nga mangandoy kamo pagtan-aw sa usa sa mahimayaong mga adlaw sa Anak sa Tawo, apan dili ninyo kini makita. ²³Ug ingnan nila kamo: 'Tan-awa, atua ra didto!' o 'Tan-awa, inia ra dinhil'. 'Ayaw ninyo adtoa; ayaw ninyo sila sunda'. ²⁴Kay sama nga ang kilat mokidlap ug mosiga gikan sa laing bahin sa kalangitan padulong ngadto sa pikas nga bahin, ingon usab niani ang buhaton sa Anak sa Tawo sa iyang adlaw. ²⁵Apan kinahanglan nga mag-antos una siya sa daghang mga kalisdanan ug isalikway una siya sa mga tawo niining panahonan karon.

²⁶Sama sa nahitabo sa panahon ni Noe, ingon usab unya niana ang mahitabo sa mga adlaw sa Anak sa Tawo. ²⁷Mangaon sila ug manginom, magminyo ang mga lalaki ug mga babaye, hangtod sa adlaw nga mosulod si Noe sa arka ug molunop ang dakong baha nga mogun-ub sa tanan. ²⁸Sa ingon niana, mahisama sa nahitabo sa panahon ni Lot – mangaon sila ug manginom, maninda ug mamalit, mananom ug magtukod. ²⁹Apan sa paggawas ni Lot gikan sa Sodoma, miulan og kalayo ug asupre ang langit nga mipatay sa kanilang tanan.

• **18.1** Ang byuda mao si bisag kinsang kabos ug walay gahom. Tungod sa iyang kahimtang, lisod ug gani imposibling mahatagan siyag hustisya sa maghuhukom. Busa, wala siyay laing hinagiban gawas sa pagbalikbalik sa huwes sa walay hunong, hangtod nga makuha niya ang iyang tuyo. Nahasol tingali ang maong huwes, samokan o kaha nahadlok nga maaburido siya sa byuda busa, mihatag na lang sa hustisyang gipangayo. Gipakita dinhi nga tingali ang pamaagi sa byuda dili maayo alang sa naa sa gahom, apan makaayo ug kadaogan alang sa pobre.

Dili buot ipakita sa samingay nga ang Diyos parehas sa daotang huwes. Buot hintuong ipakita ang kalainan sa duha. Sama ra nga ni Jesus miingon: "kon ang daotan ug walay pu-

³⁰Ingon usab niani ang mahitabo inig abot sa adlaw nga ipadayag na ang Anak sa Tawo.

³¹Anang adlaw, dili na pakama-naogon kadtong anaa sa atop sa balay aron pagkuha sa ilang mga katigayonan ug dili na papaulion kadtong atua sa mga kaumahan. ³²Hinumdomi ang asawa ni Lot. ³³Mawad-an sa iyang kaugalingong kinabuhi ang maninguha pagluwas niini ug ang nagtugyan sa iyang kaugalingong kinabuhi magluwas hinoon niini.

³⁴Sultihan ko kamo: nianang adlaw kon may duha nga magdulog sa usa ka higdaan, kuhaon ang usa ug ibilin ang laing usa. ³⁵Kon may duha ka babaye nga maggaling og mais, dad-on ang usa kanila ug ibilin ang laing usa." ³⁶Kon may duha ka tawo didto sa uma, dad-on ang usa kanila ug ibilin ang laing usa.

³⁷Ug nangutana sila kaniya: "Asa man, Ginoo?" Mitubag siya: "Hain gani ang patayng lawas, didto usab magpundok ang mga agila."

Ang Samingay Bahin sa Biyuda ug sa Huwes

18¹ Pinaagig samingay gisultihan sila ni Jesus nga kinahanglang gayod mag-ampo kanunay ug dili kawad-ag kadasig. ²Miingon siya: "May usa ka huwes sa usa ka lungsod nga walay kahadlok sa Diyos, ug walay pagtahod kang bisan kinsa. ³May usa

angod nga huwes malukmay ra sa tantong pagbalik-balik sa byuda, unsa pa kaha ang Diyos nga maamamahong Amahan?"

...makakita kaha...(b. 8)? Dinhi gidasonan ni Jesus ang naandang hunahuna sa mga Judio sa iyang panahon: sa kataposang mga adlaw, sa dili pa ang Hukom, ang gahom sa daotan mohari na pag-ayo ug *mabugnaw ang gugma sa daghang tawo* (Mt 24:12).

Gani, sa unang pag-abot ni Jesus, natapos ang Daang Kasabotan nga morag napakyas, kay dyotay ra ang mitoo ug ang kadaghanan nadala sa kalibog, sa mga mining Manluwas, ug sa kabangis nga nakaingon sa pagkapukan sa nasod mga 40 ka tuig human sa kamatayon ni Jesus.

ka biyuda nga naghango kaniya: 'Hatagi intawon akog hustisya batok sa akong kaaway!' ⁴ Sa hamabong panahon wala gayod siya matagda, apan sa kataposan nakahunahuna ra gayod ang huwes: 'Tinuod nga wala akoy kahadlok sa Diyos, ni pagtahod kang bisan kinsa, ⁵ apan kay gisamok man ako pag-ayo niining biyudaha, hatagan ko siya sa kataposan ug hustisya. Kay kon dili ko siya panumbaligon magpunayg siyag balikbalik dinhi hangtod nga kawad-ad akong pailob kaniya.'

⁶ Unya si Jesus mipadayon sa pag-ingon: "Pamatia ang gisulti sa dili makataronganong huwes. ⁷ Dili ba nga ang Diyos naghatag man sa hustisya sa nagsangpit kaniya adlaw ug gabii, bisag pa man kon dugayon niya pagtubag ang ilang mga mulo? ⁸ Ingnan ko kamo, dihadiha hatagan silag niyag hustisya. Bisana pa niana, inig abot sa Anak sa Tawo, makakaplag kaha siyag pagtoo dinhi sa yuta?"

Ang Samingay Bahin sa Pariseo ug sa Kobrador og Buhis

⁹ Misulti usab si Jesus niining samingaya ngadto sa pipila ka mga tawo nga nag-isip sa ilang kaugalingon nga mga matarong ug nagtamay sa uban: ¹⁰ "May duha ka tawo nga misaka sa Templo aron pag-ampo:

• ⁹ *Ang mga Pariseo* matinud-anon sa pagtuman sa balaod sa Diyos. Subsob silang nagpuasa ug daghag buluhaton sa kaluoy. Ang nakapasubo lang, kay ila ning gipasigarbo. Nagpaabot silag ganti tungod sa ilang gibuhat. Alang nila wala na sila magkinahanglan sa kaluoy ug pasaylo sa Diyos.

Sa laing bahin ang kobrador sa buhis miangkong sa iyang kasal-anan atubangan sa Diyos ug sa mga tawo. Nangayo siyag pasaylo sa iyang nabuhat. Wala niya taboni ang kamatuoran. Tungod ini, diha niya ang Diyos sa iyang pagpauli, (matud pa sa teksto: puno sa grasya sa Diyos, sa ato pa, gipasig-uli siya ngadto sa Diyos). Apan ang Pariseo mipauli nga mao lang gihapon. Nasirado sa kaugalingon ug sa grasya sa Diyos.

Namulong si Jesus alang sa nag-isip sa *pipila nga nagtoo nga tarong sila* (b. 9). Gitawag sa Biblia ug tarong ang nakapahimuot sa Diyos, kay nagtuman man sa iyang kabubut-

usa kanila usa ka Pariseo ug kobrador sa buhis ang laing usa. ¹¹ Ang Pariseo nagtindog ug nag-inusarang nag-ampo niining mga pulonga: 'O Diyos ko, mapasalamaton ako nga wala ako mahisama sa ubang tawo – mga kawatan, tikasan, mananapaw o sama niining kobrador og buhis. ¹² Nagpuasa akog makaduha ka higayon matag semana og naghatag ako sa iknapulung bahin sa tanan kong kabtangan.'

¹³ Ang kobrador og buhis, sa laing dapit, nagtindog didto sa layo nga wala gani mohangad sa langit. Nagpamukpok siya sa iyang dughan nga nagkanayon: 'O Diyos ko, maluoy ka kanako, kay makasasala ako!'

¹⁴ Sultihan ko kamo: "kanilang duha, ang kobrador og buhis ang miuli nga gikahimut-an sa Diyos!" Kay ipaubos ang tanan nga mapahitaas-on ug ang tanang nga mapaubsanon ipataas gayod."

Gipanalanginan ni Jesus ang mga Bata

¹⁵ Unya, gidala nila ngadto kang Jesus ang gagmay nilang mga bata aron itapion niya kanila ang iyang mga kamot. Apan sa pagkakita niini sa iyang mga tinun-an gibadlong nila sila. ¹⁶ Busa, gitawag ni Jesus ang mga bata ug giingnan niya ang iyang mga tinun-an: "Pasagding manuol ka-

on. Busa, sa Mt 1:19 ug Lc 1:6, si Jose ug si Zacarias gitawag og tarong, kay maayo silang tawo. May daghan sa kasulatan nga naghatag og importansya sa makita, sa ato pa, makita kanunay nga mosimba, mag-ampo, magpuasa, magtuman sa mga tulumanon sa tinoo-han. Hinuon sa laing dapit ang Biblia naghatag og gibug-aton sa naa sa kailadman sa tawo, sama ni Abraham nga higala sa Diyos (Gen 15:16).

Alang ni Jesus ang katarong o kabalaan sa tawo dili angayng ipanghambog, kay naa ni dili gumikan sa kaugalingong paningkamot, apan sa gasa sa Diyos nga atong Amahan (Jn 5:19).

Angay tang angkonon nga sa nanglabayng panahon, ang Simbahan nagsangyaw og Kristohanong pamatasan nga parehas og pamaagi sa mga Pariseo. Ang importanti mao nga ang mga tawo magpakita sa uban nga mga maayo silag buhat. Wala nato tagaig

nako ang mga bata; ayaw sila did-i ninyo! Kay ang Gingharian sa Diyos ilaha sa sama niining mga bataa. ¹⁷ Kay sa pagkatinuod ingnan ko kamo: dili makasulod sa gingharian sa Diyos ang dili modawat ini sama sa gamayng bata.”

Ang Pangulong Adunahan

(Mc 10:17; Mt 19:16)

¹⁸ Gipangutana si Jesus sa usa ka pangulo: “Maayong Magtutudlo, unsa may angay kong buhaton aron ma-angkon ko ang kinabuhing walay kataposan?” ¹⁹ Ug gitubag siya ni Jesus: “Nganong gitawag mo man ako nga Diyo maayo? Walay maayo kon dili ang Diyo lamang. ²⁰ Nasayod ka sa mga kasugao: Dili ka manapaw, dili ka magpatay, ayaw pangawat, ayaw butangbutangi ang imong isig kaingon, tahora ang imong amahan ug inahan.” ²¹ Unya mitubag siya: “Gisunod ko kining tanan gikan pa sa akong pagkabata.”

²² Niini miingon si Jesus: “May usa pa nga kinahanglan mong buhaton. Ibaligya ang tanan mong kabtangan ug ihatag ang halin niini ngadto sa mga kabos, ug sa ingon, makaambit ikaw sa bahandi sa langit. Unya inig kahuman, balik ug sunod kanako.”

²³ Sa pagkadungog niya niini, ang maong pangulo naguol pag-ayo kay hilabihan man siya ka adunahan. ²⁴ Sa pagkakita ni Jesus niini, miingon siya: “Lisod gayod tinuod alang sa mga adunahan ang pagsulod sa Gingharian sa Diyos. ²⁵ Mas sayon pa alang sa usa ka kamelyo ang paglusot sa lungag sa dagom, kay sa usa ka adunahan pagsulod sa gingharian sa Diyos.” ²⁶ Miingon ang mga nakadungog niini:

“Kon ingon niana, kinsa ra man diay ang maluwas?” ²⁷ Apan si Jesus mitubag: “Ang dili mahimo sa tawo mahimo gayod sa Diyos.”

²⁸ Unya, namulog si Pedro: “Gibiyaan namo ang among mga pinuy-anan ug misunod kami kanimo.” ²⁹ Mitubag si Jesus: “Ingnan ko kamo: “Tinuod gayod, walay bisan usa kaninyo nga mibiya sa iyang pinuy-anan, o asawa, o mga igsoon, o mga ginikanan, o mga anak, alang sa gingharian sa Diyos, ³⁰ ang dili makadawat og mas daghan pa niining kinabuhia ug sa umaabot nga kinabuhing walay kataposan.”

Ang Ikatulong Higayon nga Gitagna ni Jesus ang Iyang Kamatayon ug Pagkabanhaw

³¹ Unya gitigom ni Jesus ang napulog-duha ka mga tinun-an ug giingnan niya sila: “Mangadto kita karon sa Jerusalem. Matuman na ang tanang nahisulat sa mga propeta mahitungod sa Anak sa Tawo. ³² Kay itugyan siya ngadto sa mga Hentil ug iya silang biaybiayon ug panamastamasan ug lud-an. ³³ Ila siyang latigohon ug patyon unya, sa ikatulo ka adlaw, mabanhaw siya pag-usab.” ³⁴ Wala silay nasabtan bisan usa niining mga butanga. Kay ang kahulogan niining mga kamatuorana nagpabiling gitago gikan kanila; ug wala gayod sila masayod sa iyang gipanulti.

Ang Pagtambal ni Jesus sa usa ka Buta nga Makalilimos Duol sa Jerico

(Mc 10:46; Mt 20:23)

³⁵ Sa nagkaduol na si Jesus sa Jerico, may usa ka buta nga naglingkod sa daplin sa dalan ug nagpakilimos. ³⁶ Sa pagkadungog niya sa dag-

gibug-aton ang kaluwasan isip gasa sa Diyos. Gitawag niya ang tanan alang sa kaluwasan sa matuod nga kabalaan nga daan na niyang gihatag nato.

Daghang “diyonson” mag-ampo alang sa mga “makasasala” hangtod nga nalimtan nila nga nanginahanglan sab sila sa pasaylo sa Diyos. Ug wala nato hibaw-i nga tingali ang

“makasasala” nakaamgo ug nakadawat na sa grasya sa Diyos, tungod sa ilang pagpakasala, samtang kita kanunay gihapong nagsaway nila. Bisin gani ang aktibo sa kalihokang pangkatawhan, dihag nagtoo nga mga maayo na sila, tamayon nila ang uban nga dili parehas nila; kining kinaiyaha walay kalainan sa panglantaw sa mga Pariseo.

hang mga tawo nga nanglabay, nagpakisayod siya kon unsay nahitabo. ³⁷ Giingnan siya nila nga miagi si Jesus nga Nazareno.” ³⁸ Busa, misinggit siya: “Jesus, Anak ni David, kaloy-i intawon ako!” ³⁹ Unya ang mga naka-saksi niini mibadlong ug mipahilom kaniya. Apan inay nga mohilom siya, mikusog pa hinoon ang iyang pag-singgit: “Anak ni David, kaloy-i intawon ako.”

⁴⁰ Mihunong si Jesus ug gipaduol kaniya ang buta. Sa nakaduol na kini kaniya, gipangutana niya siya: ⁴¹ “Unsay buot nimong buhaton ko kani-mo?” Mitubag siya: “Ginoo, buot akong nakakita!” ⁴² Ug miingon si Jesus: “Makakita ka! Naluwas ka sa imong pagtoo!” ⁴³ Dihadiha nakakita ang maong buta ug mahimayaon siyang misunod kang Jesus. Ug ang tanang tawong nakasaksi niini midayeg gayod sa kaayo sa Diyos.

Si Jesus ug si Saqueo

19 ¹ Misulod si Jesus sa Jerico ug sa iyang pagsuroy, ² iyang nalabyan ang usa ka tawo nga ginganlag Saqueo, usa siya ka adunahan nga pangulong sa mga kobrador og buhis. ³ Buot niyang makita si Jesus, apan tungod kay usa siya ka mubo nga tawo, dili siya makakita kang Jesus tungod sa panon sa mga tawo. ⁴ Busa, midagan siya aron makauna sa pundok ug mikatkat siya sa kahoyng

igera aron sa higayon nga molabay na si Jesus nakita niya siya. ⁵ Sa pag-abot na ni Jesus niadtong dapita, mi-hangad siya sa kahoy ug iyang nakita si Saqueo nga nagtungtung niini. Busa miingon siya: “Saqueo, kanaog dayon, kay karong adlaw moanha ako sa imong panimalay.” ⁶ Busa, nidali pagnaog si Saqueo sa iyang nahimutang ug malipayon siyang midawat kang Jesus sa iyang panimalay.

⁷ Ang tanang tawo nga nakakita niini nagbagulbol ug miingon: “Kining tawhana midayon sa balay sa usa ka makasasala.” ⁸ Apan mibarog si Saqueo ug miingon kang Jesus: “Ginoo, ihatag ko sa mga kabos ang katunga sa akong katigayonan. Ug kon aduna man akoy nalimbongan sa akong kinabuhi, makaupat ka pilo ang akong ibalik kanila.” ⁹ Tungod niini, miingon si Jesus kaniya: “Karong adlaw mi-abot ang kaluwasan niining panimalaya, kay kining tawhana anak usab ni Abraham. ¹⁰ Kay mianhi ang Anak sa Tawo aron pagpangita ug aron pagluwas sa mga nahisalaag.”

Ang Samingay bahin sa Napulo ka Salaping Bulawan

(Mt 25:14)

¹¹ Nagkaduol na si Jesus sa Jerusalem. Sa dihang ilang nadungog kining mga panghitaboa, misaysay si Jesus og usa ka samingay, kay nagdahum man sila nga ang gingharian

• **19.1** Gitulisok siya sa mga tawo sa Jerico. Unsaon man ni Zaqueo pag-usab. Dili ba, midto man siya gumikan sa pagpangawkaw sa buhis nga iyang gikobra sa katawhan? Busa, angay siyang silotan sa Diyos. Apan si Zaqueo matinud-anong naninguha pagtan-aw ni Jesus. Sa taas sa kahoy gitawag siya ni Jesus ug wala siya magpanuko pagtubag.

Nasayod si Zaqueo nga gikaligutgotan ug nasina niya ang mga tawo. Apan sulod sa iyang kailadman dihay kaayong nagpabilin; sa gihapon diha niya ang pagtamod sa maayo, hamili ug balaanon. Sa hilom, nakadayeg siya sa propeta nga si Jesus. Mituktok ang Ginoo sa iyang kasingkasing ug iya ning giablihan nga puno sa kalipay. Sukad adto si Zaqueo nahimong *Bag-ong Tawo*. Wala na siya maglisod pagputol sa mga daotan niyang buhat.

Sayon na alang niya ang pagpaambit ug ang paglihok alang sa hustisya.

Busa, misamot ang kalagot sa mga tawo, nahimo na hinuon silang sama sa Pariseo. Abi nilag modapig nila si Jesus, apan nasayop sila, mas lawom pa ang nakita ni Jesus sa tawo, kay mianhi siya aron pagbungkag sa daotan pinaagi sa pagluwas sa makasasala.

• **11.** Nangadto ang taga Galilea sa Jerusalem aron pagsaulog sa Pasko sa mga Judio ug miuban nila si Jesus. Nasayod siya nga nagpaabot niya didto ang kamatayon, apan ang mga tawo naghunahuna gihapon nga ituboy siya isip hari ug Manluluwas sa Israel.

Sa samingay gihatagan ni Jesus og paglaom ang katawhan. Magmando unya siya sa iyang pagbalik gikan sa layong panaw (sa

sa Diyos hapit na gayod moabot. ¹²Miingon siya: “May usa ka halangdong tawo nga mipanaw ngadto sa layo dapit aron pagdawat sa usa ka bag-o niyang gingharian. Sa iyang pagbalik, ¹³iyang gitawag ang napulo niya ka mga sulugoon. Iya silang gitugyanan og tag napulo ka salaping bulawan ug giingnan: ‘Ipatigayon ninyo kini maong kantidad hangtod nga ako mobalik. ¹⁴Apan ang iyang mga ginsakopan nasilag pag-ayo kaniya ug dili nila buot nga siya ang magmando kanila. Busa, nagpadala silag mensahe ngadto kaniya nga nagkanayon: ‘Dili namo buot nga ikaw magmando sa katawhan.’

¹⁵Apan bisan pa man, mibalik siya sa napili na siyang hari. Gipatawag niya ang napulo ka mga sulugoon nga gihatagan og napulo ka salapi aron masayrag pilay naganansya sa matag usa kanila. ¹⁶Miatubang kaniya ang una kanila ug miingon: ‘Ginoo, nakaganansya ang imong napulo ka bulawang salapi ug laing napulo.’

¹⁷Mitubag siya: “Maayo, buotan ka nga sulugoon! Kay nagmatinud-anon ka man sa gamayng butang, itugyan ko kanimo ang napulo kong siyudad.” ¹⁸Miduol ang ikaduha kanila ug miingon: ‘Ginoo, nakaganansyag laing lima ang napulo ka bulawang salapi nga imong gitugyan kanako.’ ¹⁹Ug miingon siya kaniya: ‘Ipadumala ko kanimo ang lima kong ka mga siyudad.’

²⁰Unya miduol ang ikatulo kanila ug miingon: ‘Ginoo, ania ang imong

salapi nga gitugyan kanako. Ako kining giputos sa panyo ug akong gitipigan, ²¹ kay nahadlok ako. Sayod ako nga estrikto ka kayo. Mangobra ka sa dili imo ug mangani ka sa dili nimo tanom.’

²²Miingon ang agalon ngadto kaniya: “Walay hinungdan nga sulugoon, hukman ko ikaw sa kaugalingon mong pulong. Nasayod ka man diay nga kutikutihan ako, ug nga mangobra ako sa wala ko ideposito, ug mangani sa wala ko itanom, ²³ nganong wala man nimo gipautang ang akong salapi? Makakobra na unta ako sa akong salapi nga may tubo niini akong pagbalik karon.” ²⁴Giingnan niya ang mga tawo: ‘Kuhaa kaniya ang salapi ug ihatag ngadto sa may napulo.’ ²⁵Mitubag sila: ‘Apan, Ginoo, may napulo na siya!’

²⁶Sultihan ko kamo: “Ang aduna na hatagan pa og dugang nga daghan; apun siya nga wala labnihan gikan kaniya ang bisan unsa nga anaa na kaniya. ²⁷Dad-a sa nganhi ang akong mga kaaway nga dili buot nga moila kanakong hari ug pamatya sila sa akong atubangan.”

Ang Madaugong Pagsulod ni Jesus sa Jerusalem

(Mc 11:1; Mt 21:1; Jn 12:12; Mt 24:2)

²⁸Human makasulti niini si Jesus, miuna siya pag-adto sa Jerusalem. ²⁹Sa nagkaduol na siya sa Betfage sa Betania, sa kilid sa bukid sa mga Olibo, gisugo niya ang duha sa iyang

iyang kamatayan) sa kataposan na sa kasaysayan. Sa kasamtangan, gibilin niya sa katawhan ang iyang bahandi nga kinahanglan ilang patuboon; nga dili sila magtinapolan, kay samtang wala siya, ang ilang kaaway naa ug abtik kanunay aron pagbabag nila. Ang pagtawag ni Jesus sa iyang mga sulugoon, sa pag-apil ug paglihok aron pagkab-ot sa kadaogan, nag-agad sa gidak-on sa ilang paningkamot.

Kining tekstoha nalambigit pag-ayo sa samingbay sa mga salapi sa Mt 25:15, gawas sa duha ka kalainan:

Sa pasiuna ug sa kataposang bahin ining maong teksto naghigot si Jesus sa kinabuhihng politikanhon sa iyang nasod. Ang maong na-

sod nagsalig sa Romanong Imperyo busa, ang ilang mga pangulo kinahanglang dawaton o paluyohan sa Romanong Kagamhanan nga ilang agalon.

Sa laing bahin, ang maong samingbay kusganong nag-awhag sa hustisya sa Diyos: ang matag tawo makadawat sumala sa iyang paningkamot. Ang diyosnong kalipay dili butang nga maangay sa pag-apud-apod. Ang pag-ila sa Diyos ug ang pag-ambit sa iyang bahandi nag-agad sa kadako sa atong paghigugma niya. Ang gidak-on nga mahimo nato sa pag-sunod, sa pagsakripisyo ug pagpaubos mao pod ang gidak-on sa grasya sa Diyos nga madawat nato.

mga tinun-an ug iyang giingnan: ³⁰“Adtoa ninyo ang lungsod nga nahimutang sa pikas nga dapit. Didto, sa inyong pagsulod, makita ninyo ang usa ka asno nga wala pa kakabay-i, nga gihigot. Badbari kini ug dad-a dinhi. ³¹Kon may mangutana: “nganong inyo mang gibadbaran kining asnoha?”, tubaga siya: “nanginahanglan niini ang Ginoo.”

³²Busa milakaw ang duha nga gisugo nakita gayod nila ang tanan, sumala sa gisaysay ni Jesus. ³³Sa dihang ilang gibadbaran ang maong, nangutana ang tag-iya niini: “Nganong gibadbaran man ninyo ang asno?” ³⁴Mitubag sila: “Nanginahanglan niini ang Ginoo!” ³⁵Ug ilang gidala kini ngadto kang Jesus nga hinapinan ang bukobuko niini sa ilang mga kupo, ug gipasakay nila siya. ³⁶Sa iyang pagsulod sa siyudad ang katawhan namukhad sa ilang mga kupo sa taliwala sa kadalanan.

³⁷Sa pagpanglugsong na ni Jesus sa bukid sa mga Olibo, naglipay pagayo ang daghan niyang mga tinun-an ug midayeg sila sa Diyos sa makusog nga tingog tungod sa tanang katingalahan nga ilang nakita. ³⁸Nagkanayon sila: “Bulahan ang Hari nga mianhi sa ngalan sa Ginoo! Panagdait sa langit ug himaya sa kahitas-an!”

³⁹Pipila sa mga Pariseo ang miingon kang Jesus: “Magtutudlo, badlonga ang imong mga tinun-an!” ⁴⁰Apan mitubag siya: “Ingnan ko kamo, kon dili manghilom sila, maninggit ang mga bato.”

⁴¹Sa nagkaduol na siya ug sa dihang iyang nakita ang siyudad, mihilak si Jesus. ⁴²Miingon siya: “Kon nasayod ka pa unta karong adlaw kon unsa gikinahanglan paagi alang sa kalinaw! Apan karon, dili na nimo makitan kini! ⁴³Kay moabot ra unya ang mga adlaw nga magkampo ug mopalibotan kanimo ang imong mga kawayan; ug ila ikawng likusan ug babagan sa tanang dapit. ⁴⁴Unya ila kang

yatakyatakan uban ang imong mga anak, ug walay mahibiling bato diha kanimo kay wala ka man masayod sa adlaw sa imong pagduaw.”

Ang Pagduaw ni Jesus sa Templo

⁴⁵Misulod si Jesus sa hawanan sa Templo ug iyang giabog ang tanang mga nagpatigayon didto. ⁴⁶Ug miingon siya kanila: “Nahipatik sa Kasulatan nga: ‘ang akong balay, usa kini ka balay ampo-alampoanan,’ apan gi-himo ninyo kining usa ka tagoanan sa mga kawatan!”

⁴⁷Nanudlo si Jesus sa Templo sa matag adlaw. Tungod niini ang mga pangulong pari ug mga magtutudlo sa Balaod, ug bisan ang mga punoan sa lungsod naninguha gayod pagpatay kaniya,. ⁴⁸Apan wala silay mahimo, kay matinud-anong man nga mituo kaniya ang tibuk katawhan.

20¹ Usa niana ka adlaw, nagtudlo si Jesus sa mga tawo didto sa Templo, ug nagwali niya ang maa-yong balita. Nanuol ang mga pangulong pari ug ang mga magtutudlo sa balaod, apil na niini ang mga katigulangan. ²Nangutana sila kaniya: “Sul-tihi kami, unsay imong katungod pag-buhat niining mga butanga? Kinsay naghatag niini?”

³Mitubag si Jesus kanila: “Mangutana usab ako kaninyo: ⁴ug karon tug-ani ako ninyo, sa langit ba nagagikan ang bunyag ni Juan o sa tawo?” ⁵Unya ilang gitimbangtimbang pagayo ang ilang angay tubag kanila: “Kon ingnon nato nga gikan sa langit, makaingon siya: ‘Nganong wala kamo manoo?’ ⁶Ug kon moingon usab kita nga sa gikan tawo, batohon kita sa tanang katawhan, kay nagtoo man sila pag-ayo nga propeta si Juan.” ⁷Tungod niini, mitubag sila nga wala sila masayod. ⁸Ug miingon si Jesus kanila: “Nan, kon ingon niini, dili usab ako mosultig unsang matang ang akong katungod.”

Ang Samingay Bahin sa Uma ug sa mga Saup

(Mc 12:1; Mt 21:33)

⁹ Unya misugod si Jesus pagsugilon sa katawhan niining samingaya: “Di-hay usa ka tawo nga nagtanum sa iyang ubasan. Gipasaopan niya kina sa mga mag-uuma, unya mipanaw siyag dugaydugay sa layong dapit.

¹⁰ Sa pag-abot na sa panahon, nagpadala siyag sulugoon ngadto sa iyang mga saup aron pagdawat sa iyang bahin sa abot. Apan gikulata ang maong sulugoon sa mga saup ug gipapauli nga walay dala. ¹¹ Nagpadala na usab og laing sulugoon ang tag-iya ug, sama sa gidangatan sa nahiuna, gikulata gihapon kini, gipakaulawan ug gipapauli nga walay dala. ¹² Ang tag-iya nagpadala sa ikatulong sulugoon, apan gibun-og kini ug gipapahawa sa mga saup.

¹³ Tungod niini, namalandong pagayo ang tag-iya sa ubasan: “Unsay angay kong buhaton karon? Paadtoon ko karon ang pinangga kong anak! Tingali tahoron nila siya!” ¹⁴ Apan sa pagkakita sa mga saup sa maong anak, nagsabutsabot sila: “Siya mao ang anak sa tag-iya; patyon ta siya ug maangkon nato ang katigayonan.” ¹⁵ Busa, giabog nila siya sa gikan sa ubasan ug gipatay. “Unsay buhaton karon sa tag-iya sa ubasan?” ¹⁶ Moadto gayod siya iyang uma ug pamatyon ang iyang mga saup ug ihatag niya ang katungod sa pag-atinan niini ngadto sa laing mga mag-uuma.”

Sa ilang pagkabati niining samingaya, miingon sila: “Dili unta kini itugot sa kahitas-an!” ¹⁷ Apan mitutok si Jesus kanila ug miingon: “Unsay kahulogan sa Kasulatan nga nag-ingon: “Ang bato nga gisalikway sa mga magtutukod nahimo hinoong bato nga sukaranan?”” ¹⁸ Kinsa kadtong mahu-

log gikan niining batoha madugmok gayod, ug ang mahulogan niini mapislat.” ¹⁹ Sikupon na unta siya sa mga magtutudlo sa balaod ug sa mga pangulong pari, apan nahadlok sila sa katawhan, kay nasabtan man nila nga sila ang giigo ni Jesus sa iyang pasingay. Busa, mibiya na lamang sila ug nangitag laing higayon.

Ang Pagbayad og Buhis Ngadto kang Cesar

(Mc 12:13; Mt 22:15)

²⁰ Giatang-atangan nila si Jesus, ug unya nagpadala sila mga espiya nga nagpakaaron-ingnong matitud-anon aron pagbitik kang Jesus sa iyang mga ipanulti. Sa ingon, mapasakahang silag sumbong batok kaniya ngadto sa tagtungod ug sa awtoridad sa gobernador. ²¹ Unya nangutana sila: “Magtutudlo, nasayod kami nga matitud-anon ka sa imong mga pulong ug gipanudlo. Nasayod usab kami nga wala kay gidapigan, ug nga nagtudlo ka sa dalan sa Diyos sumala sa kamatuoran. ²² Alang kanimo, nagtugot ba ang balaod sa pagbayad og buhis ngadto kang Cesar o wala?”

²³ Nakita ni Jesus ang ilang pagpakaaron-ingnon. Busa miingon siya: ²⁴ “Pakit-a akog usa ka denaryo! Kin-sang dagway ug pangalan ang nahipatik niini?” Ug mitubag sila: “Kang Emperador Cesar!” ²⁵ Busa, miingon siya: “Ihatag kang Cesar ang kang Cesar, ug sa Diyos ang sa Diyos!”

²⁶ Napakyas sila sa pagbitik kaniya atubangan sa katawhan ug nahilom sila sa iyang tubag busa, tungod sa dakong kahibulong.

Ang Pangutana Bahin sa Pagkabanhaw sa mga Patay

(Mc 12:18)

• ²⁷ Unya, nanuol ang mga Saduseo kang Jesus. (Sila ang hut-ong sa mga

• **20.27** Basaha ang komentaryo sa Mc 12:8.

May kaugalingong paagi si Lucas pagpahayag sa pagkabanhaw (34-36), kay nagsulat

man siya alang sa mga Griyego ug natural na nilang gitoohan nga dili mamatay ang kalag sa tawo. Buot ipaklaro kanila ni Lucas nga ang sunod nga kinabuhi dili natural lang nga kina-

Hudeo nga wala motoo sa pagkabanhaw sa mga patay).²⁸ Nangutana sila: “Magtutudlo, nagsulat si Moises kano mo niini: ‘kon may lalaking minyo nga mamatay nga walay anak, kinahanglang minyoan sa iyang igsoon ang na biyuda aron makaanak kini alang sa namatay nga igsoon.’²⁹ Karon, may pito ka magsoong lalaki. Nangasawa ang panganay ug namatay nga walay anak.³⁰ Gipangasawa sa ikaduhang igsoon ang nabiyuda niining asawa, ug wala modugay, namatay na usab kini nga walay anak.³¹ Ang ikatulo na usab ang nangasawa kaniya, ug sama sa nahinang duha, namatay kini nga wala gihapoy anak. Hangtod sa ikapito igsoon. Nangatmatay ang pito ka magsoon,³² ug sa kaulahian namatay usab ang biyuda.³³ Sa pagkabanhaw, kinsay ilhong bana niining bayhana nga naasawa man siya sa pito ka magsoon?”

³⁴Ug miingon si Jesus kanila: “Nagminyoay ang mga tawo niining kalibotana.³⁵ Apan dili na ingon niini ang mahitabo sa mga matarong sa umaabot nga kalibotan ug sa pagkabanhaw pag-usab.³⁶ Kay dili na gayod sila mangamatay. Mahisama na sila sa mga anghel ug sa mga anak sa Diyos, isip mga anak sa kinabuhing dayon.

³⁷Mabanhaw gayod ang mga minatay. Nagpadayag niini bisan gani si Moises didto sa sampinit, sa dihang gitawag niyang Ginoo ang Diyos ni Abraham, nga Diyos ni Isaac ug ni Jacob.³⁸ Kay dili siya Diyos sa mga patay, kondili sa mga buhi, kay ang tanan nabuhi man diha kaniya.”

³⁹Namulong ang pipila ka magtu-

tudlo sa Balaod: “Magtutudlo, husto ang imong gisulti!”⁴⁰ Sukad niadto wala nay nangahas pagpangutana kaniya.

Ang Pangutanan Bahin sa Anak ni David

⁴¹Miingon si Jesus: “Nganong gikaingon man nga anak ni David ang Me-siyas?⁴² Si David mismo miingon sa Basahon sa mga Salmo: “Ang Ginoo namulong sa akong Ginoo: ‘Lingkod sa akong tuong kiliran⁴³ hangtod nga ipahimutang ko ang imong mga kaaway ilawom sa imong tilan.’⁴⁴ Kon gitawag siya ni David nga Ginoo, giunsa man siya pagkaanak ni David?”

Ang Paglimud sa mga Magtutudlo sa Balaod

• ⁴⁵Unya, atubangan sa tibuok katawhan giingnan ni Jesus ang iyang mga tinun-an:⁴⁶ “Pagmatngon kamo sa mga magtutudlo sa Balaod nga moangay pag-ayong mosuroysuroy sa ilang tag-as nga mga bisti, aron yukboan sa mga katawhan sa mga tiyanggihan ug aron dalitan sila sa mga mas halangdong luna sa kombira ug sa sinagoga;⁴⁷ nga naglamoy sa mga balay sa mga biyuda ug nagpasundayag sa tag-as kaayong mga litaniya. Dako ang silot nga ilang mata-gamtam!”

Ang Halad sa Biyuda

(Mc 12:41)

21¹ Nakita ni Jesus ang mga adunahan nga nanghulog sa ilang mga halad sa panudlanan sa Templo.² Nakita usab niya ang usa ka kabos nga biyuda nga naghulog og duha ka dako.³ Busa, miingon siya: “Sa pag-

buhi kondili, gasa sa Diyos *alang sa angayang mosulod ini.*

Mga anak sa Diyos...(b. 36). Kon Hebreo ang pasulihon sa teksto, moingon siya; Mga anak sila sa Diyos kay mga *anak man sila sa pagkabanhaw.* Kining pagkabanhaw lahi sa patay nga gibalikag kinabuhi. Apan buhat ni sa Espiritu Santo nga mobag-o ug mobalaan sa iyang gibanhaw. Busa, ang nabanhawng mga anak sa Diyos mas lawom og kahulogan kay sa

naandan nilang pagsabot: naluwas sila sa sala busa, nabag-o diha sa Diyos.

...*nabuhi alang niya* (b. 38). Tinuod silang nabuhi dihang nakaplagan sila ug gitawag sa Diyos. Dili na sila mahanaw, kay gitawag man sila sa Diyos gikan ining kalibotana aron maiyaha.

• ⁴⁵. *Naglamoy sa mga...*(b. 47). Naghisgot ni sa mga magtutudlo sa balaod nga tua na lang magyampungad ug mameruhisyo sa panimalay sa ubang diyosnon nga byuda.

katinuod ingnon ko kamo, nakahalad kining kabos nga biyuda ug labaw pa kay kanilang tanan. ⁴ Kini sila naghalad sa Diyos gikan sa sobra sa ilang buhong nga bahandi, samtang kining kabos nga biyuda bisan gain sa iyang kawad-on sa iyang kinabuhi, naghalad gayod sa iyang tanan.”

Ang Pagtagna sa Pagkagun-ob sa Templo sa Jerusalem

(Mc 13:1; Mt 24:1)

⁵ Samtang naghigot ang pipila mahitungod sa Templo, kon giunsa kini padayandayani sa mga nagkadaiyang mahalong mga bato ug mga gasa, miingon si Jesus kanila: ⁶ “Ang tanan nga inyong nakita karon – moabot ra unya ang adlaw nga wala nay mahabiling bato ibabaw niining dapi-ta. Kay lumpagong ang tanan.”

Ang mga Timailhan ug ang mga Panglutos

⁷ Nangutana sila kaniya: “Magtudlo, kanus-a man kini mahitabo ug unsay mga timailhan nga kini miabot na?”

⁸ Mitubag si Jesus: “Pagmatngon pag-ayo aron dili kamo mahisalaag, kay daghan ang mogamit sa akong ngalan nga magkanayon: ‘Ako mao ang Mesiyas!’ ug, ‘Nagkaduol na ang gitakdang panahon!’ Ayaw silag sunda. ⁹ Ug kon makadungog kamo mahitungod sa mga gubat ug kagubot, ayaw kamo kalisang, kay mahitabo kini tanan, apan layo pa ang gitakdang kataposan.”

¹⁰ Miingon siya kanila: “Makiggubat ang nasod batok sa laing nasod, ang gingharian batok sa laing gingharian. ¹¹ Mahitabo ang mga makusog nga linog ug moabot gutom ug mga nag-

kalainlaing sakit sa nagkadaiyang mga dapit: may mga makalilisang nga mga butang ug mga dagkong katingalahan sa langit. ¹² Apan sa dili pa kini mahitabo, dakpon kamo ug lutoson; itugyan kamo ngadto sa mga sinagoga ug dad-on sa mga bilangoan ug paatubangon sa mga hari ug mga gobernadador, tungod sa akong ngalan ¹³ aron makasaksi kamo nako.

¹⁴ Itanom ninyo kini sa inyong hunahuna aron dili kamo mabalaka sa inyong itubag, ¹⁵ kay hatagan ko kamo og usa ka matang sa baba ug ki-naadman nga dili masuklan o malalis sa inyong kaaway.

¹⁶ Magluib ninyo bisan ang inyong mga ginikanan, mga igsoon, mga kaparyentihan ug mga higala, ug patyon nila ang pipila kaninyo. ¹⁷ Kasilagan kamo sa tanan tungod sa akong ngalan. ¹⁸ Apan walay bisan usa ka lugas nga buhok sa inyong ulo ang mahana-w. ¹⁹ Pabilin kamong malig-on, aron maluwas kamo.

Ang Pagtagna sa Pagkalumpag sa Jerusalem

²⁰ Kon makita ninyo nga gilikosan na sa mga sundalo ang Jerusalem, hibaw-i nga miabot na ang pagkapukan niini. ²¹ Hinunua, paikyasa sa kabukiran ang anaa sa Juda ug papahawaa silang anaa sa siyudad ug ayawg pabalika kadtong anaa sa bukid.

²² Kay kini mao ang mga adlaw sa panimalos, aron matuman ang nahipatik sa kasulatan. ²³ Alaot kadtong mga nagsabak ug ang mga inahan nga nagpasus nianang adlawa. Mas makalilisang ang matagamtam sa kayutaan ug ang kapungot nga mahiagoman niining nasora. ²⁴ Pamatyon

• **21.5** Basaha ang komentaryo sa Mc 13:1 ug Mt 24:1.

...hangtod sa kataposan... (b. 24) Gibahin ni Lucas ang kasaysayan sa duha ka panahon. Ang una, ang Daang Kasabotan: kini ang panahon nga ang Balaang Kasaysayan halos susama ra sa kasaysayan sa Israel. Ang ikaduha, ang panahon human ni Jesus, ang panahon sa

kanasoran. Ang pagkapukan sa Judiong nasod ug ang pagkatibulaag sa iyang katawhan, sinugdan sa bag-ong panahon nga mao ang kasaysayan sa pagsangyaw sa Ebanghelyo ug sa pag-umol sa kanasoran pinaagi sa simbahan. Matawag sab ni nga panahon sa Bag-ong Kasabotan nga moagig daghang kalisdanan sa dili pa matapos ang tawhanong kasaysayan.

sila sa espada, ug dad-on silang bihang ngadto sa laing nasod. Yatakyatakan sa mga paganong mga kanasoran ang Jerusalem, hangtod nga matuman ang gitagal nga panahon alang sa mga Hentil.

Ang Pag-abot sa Anak sa Tawo

²⁵ “Ug makita ang mga nagkadaiyang timailhan sa adlaw ug sa bulan ug sa mga kabitoonan. Ug usab sa mga kayutaan, mangurog ang mga nasod sa kalisang. Modahunog ang dagat ug ang mga balod. ²⁶ Panguyapan ang mga tawo sa kahadlok ug kabalaka sa mahiagoman sa niining kalibotana, kay yugyugon ang mga gahum sa kalangitan. ²⁷ Unya, makita nila ang Anak sa Tawo nga magsingabot sa usa ka panganod nga puno sa gahom ug sa dakong himaya. ²⁸ “Kon mosugod na gani pagkatuman niining mga hitaboa, patindog kamo ug hangad kamo, kay nagsingabot na ang kaluwasan.”

Ang Pagtulon-an sa Kahoyng Igera

²⁹ Midugang pagsaysay si Jesus pinaagig usa ka samingay: “Tan-awa ang kahoyng igeru ug ang tanang mga kahoy. ³⁰ Kon mosalingsing na gani sila, nasayran ninyo mo hapit na ang ting-init. ³¹ Sa samang paagi, kon inyo kining mamatikdan, hibaw-i nga haduol na ang Gingharian sa Diyos.

• ³⁴. *Pag-amping...* (b. 34). Human mahisgoti ang hapit nang pagkapukan sa Jerusalem (b. 28-32), misumpay si Lucas sa Adlaw nga maoy kataposan sa tawhanong kasaysayan, sa pagbalik na ni Cristo, ang maghuhukom (b. 34-36).

Kining awhaga dili alang ra sa nasayod kaus-a moabot ang maong adlaw, apan sa tanan sa tibuok nga kasaysayan sa simbahan.

... *pagtukaw...* (b. 36). Unsaon man sa kristyano pagbantay sa pag-abot sa kataposang panahon? Dayag na lang nga dili igo ang pag-ampo, apan ang pagbuhat ug ang pagkinabuhi sumala sa kabubut-on sa Diyos: ang paghigugma sa isigkatawo, ang pag-alagad sa kinabuhi, ang pagpaubos ug kamaunongon sa kawasa sa kabos ug uban pa, pinaagi ini aron *maandam ug malikay ining tanang panghitabo unya, makaatubang sa Anak sa Tawo.*

³² Kay sa pagkatinuod, ingnan ko kamo nga dili mahanaw kining kaliwatanan karon hangtod nga dili matuman ang tanan. ³³ Mahanaw ang langit ug yuta, apan dili makawang ang akong mga pulong.

Ang Pahimangno sa Pagbantay

• ³⁴ Pag-amping nga dili kamo malusno sa bisan unsang matang sa pagwaldaswaldas, paghuboghugog ug kabalaka sa kinabuhi aron andam kamo nianang adlaw. ³⁵ Kay moabot kini sa tanang nagpuyo niining kalibotana nga sama sa usa ka lit-ag. ³⁶ Busa, pagtukaw kamo sa tanan takna ug pag-ampo nga makaangkon unta kamo ug igong kusog nga makasagubang sa tanan nga mahitabo. Aron sa kataposan makabarog kamo atubangan sa Anak sa Tawo.”

³⁷ Ug sa matag adlaw nanudlo si Jesus sulod sa Templo, ug sa matag gabii motungas gayod siya aron mopalabay sa kagabhion sa Bukid sa mga Olibo. ³⁸ Ug sa matag sayo sa buntag ang tibuok katawhan moadto gayod sa Templo aron pagpamati kaniya.

Ang Laraw Batok kang Jesus

(Mc 14:1; Mt 26:1)

22 ¹ Haduol na ang Pangilin sa Pan nga Walay Patubo nga gitawag ug Pasko sa Pagsaylo. ² Nangitag pa-

Busa, ang pagtukaw ug mga pag-ampo dili lang makahatag og kalig-on, apan mao ni ang hiniusang buluhaton sa kinatibuk-ang Katawhan sa Diyos; nagbulig sa pagpakaylap sa plano sa Diyos. Niining paagiha mapadali ang pagbalik sa Ginoo.

SI JUDAS KARON

Ang yawan-ong gahom sa kahakog misulod ni Judas ug miabin na siya sa mga dato ug gamhanan. Sa ngalan sa salapi nga iyang gipakadios, gibudhian niya si Jesus ug ang kanhi niyang pundok. Nasabtan niya ang pagtulunan ni Jesus, apan wala makalugdang, kay lahi man ang bili nga iyang gibarogan.

Kinsa si Judas karon? Ang mibudhi sa yutang natawhan tungod sa haylo sa bahandi, gahom ug kabantog; ang kanhi tinun-an nga mitraydor sa Kristohanon niyang Katilingban;

agi ang mga pangulong pari ug mga magtutudlo sa Balaod aron pagpatay kang Jesus, kay nahadlok man sila sa katawhan. ³Unya, misulod ang yawa kang Judas nga ginganlag Iskariote, usa sa napulo-g duha sa mga tinun-an ni Jesus. ⁴Usa ka adlaw niana, milakaw si Judas aron pagpakigsabot sa mga pangulong pari ug sa mga opisyal sa Templo kon unsaon niya pagtugyan kang Jesus ngadto kanila. ⁵Nalipay sila ug mihukom pagbayad kaniyang salapi. ⁶Busa miuyon siya sa gikasabutan, ug nangita siyag utop nga higayon aron pagtugyan kang Jesus nga walay bisan kinsang lain nga masayod sa mahitabo.

Ang Pangandam sa Pangilin sa Pasko sa Pagsaylo

• ⁷Miabot ra gayod ang Pangilin sa Pan nga Walay Patubo. Niining adlawa kinahanglang ihawon ang karnero sa halad alang Paskwa. ⁸Gisugo ni Jesus si Pedro ug si Juan: “Lakaw kamo ug hikaya ninyo ang panihapon sa Pangilin sa Pagsaylo.” ⁹Nangutana sila:

“Asa man namo andamon kini?” ¹⁰Mitubag siya: “Sa inyong pagsulod sa siyudad motagbo kaninyo ang usa ka lalaki nga magpas-an og usa ka sa banga. Sunda siya ngadto sa balay nga iyang pagaadtoan, ¹¹ug ingna ang tag-iya sa maong balay: ‘Buot masayod ang Magtutudlo: Hain ang lawak nga iyang makan-an uban ang iyang mga tinun-an sa panihapon sa Pasko sa Pagsaylo?’ ¹²Istudlo niya kaninyo ang dakong lawak nga sinangkapan. Didto ninyo himoa ang akong gipabuhat kaninyo.” ¹³Nanglakaw sila ug ila gayong nasinati ang tanan, sumala sa giingon ni Jesus kanila; ug ilang giandam ang panihapon.

Ang Kataposan Panihapon

(Mc 14:2; Mt 26:17)

• ¹⁴Sa pag-abot na sa takna, mi-lingkod si Jesus sa talad kan-anan uban ang iyang mga tinun-an, ¹⁵ug miingon siya kanila: “Dako ang akong tinguha nga mokaon sa panihapon sa Pasko sa Pagsaylo sa dili pa ako mag-antos. ¹⁶Apan sultihan ko kamo: dili

ang kabos nga sa ngalan sa tinoohan, nahimong bangis batok sa mga kabos ra sab nga iyang gidudahan; ang kanhing kauban nga gihimong pahoy, aron paglutos ug paghunos sa kinabuhi sa mga igsoong nangandoy sa hustiya ug tibuko kalingkawasan...

• **22.7** *Asa man ...*(b. 9)? Mao ni kanunay ang kahingawa sa mga Judio nga magpilgrimahe sa Jerusalem: ang pagpangitag balay diing sila makapangaon sa gisakripisyo nga nating karnero.

Tagboon...(b. 10). Kasagaran adtong panahona, ang banga sa tubig dad-on sa mga babaye busa, sayon rang ilhon ang lalaking magdalag banga. Nasayod si Jesus nga budhian siya ni Judas busa, wala niya iklaro ang dapit sa kataposang panihapon, aron dili dayon siya madakpan. Balay ni sa dato nga tinun-an ra sab ni Jesus sa Jerusalem. Dinhi tingali nagkatigom ang apostoles human mamatay si Jesus. Didto sab nahimugos ang unang simbahan (Buhat 1:13, Jn 20:19).

• **14.** Basaha ang komentaryo sa Mc 14:12. *Mitambong...*(b. 14) Giingon sa orihinal nga “mipahandag siya paghigda.” Ang naandan ning buhaton sa mga bisita kon magkombira ang mga dato.

Lisod pag-ila kon ang kataposang panihapon ni Jesus nagsugod ba sa panihapon sa

Paskwa sa mga Judio ug gitapos sa Eyu-karistiya, o kon nagsaulog ba lang si Jesus sa Eyu-karistiya ug walay panihapon sa Paskwa sa mga Judio. Bisan pa ini, buot ipakita dinhi sa Ebanghelyo nga kon ang mga Judio magsaulog sa panihapon sa Paskwa, ang Simbahan dunay susamang kasaulogan nga mao ang Eyu-karistiya.

...bino sa ubas...(b. 18). Nagpahinumdom si Jesus nga ang Panihapon sa Paskwa sa mga Judio pasiunang larawan sa Kombira sa Ginharian sa Diyos. Nianang gabhiona, nahitabo na ni diha ni Jesus sa talagsaon kaayong paagi.

...akong lawas...(b. 19). Ang konsagradong pan simbolo ba sa lawas ni Cristo o lawas ba gyod ni Cristo? Hangtod karon dako gihapon ning lalis tali sa daghang katoliko ug protestanti. Hinuon naa nay paninguha nga makabot ang hiniusang pagsinabtanay ining pagtulun-ana.

Ang pagtoo sa Simbahan namahayag nga ang konsagradong pan simbolo ug realidad. Dili lang ni simbolo sa presensya sa lawas ni Cristo, apan ang lawas gyod, bisag dili ni maki-ta gawas sa pan ug bino, ang makitang timailhan. Sa pagkalawat, ang mga magtotoo sa Kristohanong Katilingban midawat sa lawas sa nabanhawng Cristo. Busa, ang presensya ni Jesus sa Kristohanong Katilingban napadayag sa espesyal nga paagi sa Eyu-karistiya. Ang

ako mokaon pag-usab niini hangtod nga mataman kini didto sa Gingharian sa Diyos.”

¹⁷ Mikuha siya sa kalis, mipasalamat ug miingon: “Dawata ni ug bahin-bahina ninyo kini. ¹⁸ Kay sultihan ko kamo nga sukad karon dili na ako mo-inom sa bino hangtod sa pag-abot sa Gingharian sa Diyos.” ¹⁹ Mikuha usab siyag pan, mipasalamat, mipikas ug mihatag niini ngadto sa iyang mga tinun-an nga nagkanayon: “Kini ang akong lawas nga itugyan ko alang kaninyo; buhata kini ninyo aron paghandum kanako.” ²⁰ Human sa panihapon, susama usab ang iyang gibuhat sa kalis. Miingon siya: “Kining kalis mao ang bag-ong kasabotan sa akong dugo nga giula alang ninyo.”

²¹ Niining higayona kauban ko niining panihapon ang kamot nga nagbudhi kanako. ²² Mamatay ang anak sa tawo sumala sa laraw sa Diyos, apan alaot kadtong tawo nga mobudhi kaniya!” ²³ Ug nagpangutan-anay ang mga tinun-an kon kinsa ang mobudhi kaniya.

Ang Panaglalis Bahin sa Kon Kinsa ang Mas Mahinungdanon

(Mc 10:42; Jn 13:1)

• ²⁴ Naglalis ang mga tinun-an kon kinsay ang angay ilhon nga mas mahinungdanon tali kanila. ²⁵ Miingon si Jesus: Ang mga hari sa mga Hentil nagmando kanila, ug ang mga anaa

sa katungdanan nga nagmando kanila ginganlan silag mga maghahatag. ²⁶ Apan dili ingon niini ang mahitabo kaninyo, kay ang labing dako diha kaninyo kinahanglan nga magpakama sa kinamanghoran, ug ang pangulo kaninyo kinahanglan nga maoy mangalagad. ²⁷ Kay kinsay man mas labaw, ang gisilbihan bas a pagkaon o ang nagsilbi kaniya? Dili ba nga ang gisilbihan man? Apan mianhi ako mosilbi kaninyo.

²⁸ Kamo ang mga nag-uban kanako sa akong mga kalisdanan. ²⁹ Tungod niini, hatagan ko kamo, ingon nga ako gihatagan sa akong Amahan, og usa ka gingharian ³⁰ aron didto mangaon kamo ug manginom sa banglete sa akong gingharian. Unya manglingkod kamo sa didto trono aron inyong hukman ang napulog-duha ka tribu sa Israel.

Ang Pagtagna sa Paglimud ni Pedro

³¹ “Simon, Simon! Tan-awa! Nani-nguha si Satanas pagpanag-iya kaninyo aron yugyugon kamog sama sa lugas trigo, ³² apan giampo ko ikaw nga unta dili mapakyas ang imong pagtoo, aron kon mahiuli kana kanako, lig-onon mo na ang pagtoo sa imong mga igsoon.” ³³ Mitubag si Pedro: “Ginoo, andam ako sa pag-uban kanimo sa bilanggoan ug sa kamatayon.” ³⁴ Apan miingon si Jesus: “Sultihan ko ikaw, Pedro, sugod karon

tuyo mao nga bag-ohon kanunay ang saad sa kamaunongon nato ni Cristo ug sa katawhan. Niining paagiha mapalig-on ang kahiusa tali ni Jesus ug sa tanang mitambong sa kan-anan sa Ginoo.

...*dugo*... (b. 20). Gipasabot ta ni Jesus sa kahulogon sa iyang kamatayon: maSulugoon siya ni Yahweh sumala sa gisaad sa Isaias (53:12), nga mopas-an sa sala sa kadaghanan. Mao nga sa Mateo ug Marcos si Jesus miingon: ang akong dugo nga giula alang sa kadaghanan sa kristyanos; mabasa sab sa 1 Cor 11:24 nga nag-ingon: *nga gitugyan alang ninyo*. Ang bag-ong kasabotan: basaha ang komentaryo sa Mc 14:12.

...*paghandom nako* (b. 19). Gitukod ni Jesus ang Eyukaristiya. Dihang gisaulog sa Simbahan ang maong sakramento, wala ni

maghandom ni Jesus sama sa paghinumdum sa tawong patay na. Kon handomon nato si Jesus sa Eyukaristiya, nagpasabot nga puy-an nato ang iyang kinabuhi uban sa iyang mga mithi, baroganan ug panglantaw.

Ang gikahon nga mga tudling (19-20) naglakip sa mga pulong nga dili mabasa sa daghan nga karaang sinulat busa, morag dili lakip sa Ebanghelyo ni Lucas.

• 24. Naglalis ang apostoles kinsay ilhon nga labing dako sa Gingharian sa Diyos. Busa, ang Gingharian, sa ilang hunahuna, lahi ug layo ra kaayo sa gimantala ni Jesus. Abi nilag parehas ra ni sa naandang mga gingharian diin naay hari ug mga opisyal nga mamumoan sa nasod. Gipakita ni Jesus sa kataposang panihapon nga nag-alagad siya isip sulugoon (Jn

adlawa dili na motuktogaok ang sunoy, hangtud sa takna nga imong ilimod sa makatulo nga nakaila ka kanako.”

Puyo, Puntil ug Espada

³⁵ Nangutana kanila si Jesus: “Dihang gipadala ko kamo nga walay dalang puyo, ni puntil o sandalyas, nagkulang ba kamo? Ug mitubag sila: “Wala.” ³⁶ Mipadayon si Jesus pag-ingon: “Nan karon, kinsa kaninyo kadtong may puyo kaninyo o puntil dad-a kini. Ug kinsa kadtong walay espada, ibaligya ang iyang kupo aron ipalit niini. ³⁷ Kay sultihan ko kamo nga nagkanayon ang kasulatan: “Gitipon siya sa mga kriminal!” Kining mga pulonga kinahanglang mataman dinhi kanako. Tungod kay kining mga butanga nga nahisulat bahin kanako nagsugod na pagkatuman.

³⁸ Ug miingon sila: “Ginoo, aniyag duha ka espada.” Mitubag siya: “Igo na kanal!”

Si Jesus Nag-ampo didto sa Bukid sa mga Olibo

(Mc 14:32)

• ³⁹ Unya migawas si Jesus, ug sigon sa iyang naandan, miadto sa bukid sa mga Olibo, ug nangyog usab kaniya ang iyang mga tinun-an. ⁴⁰ Sa iyang pag-abot na didto sa maong bukid, miingon siya kaniya: “Pag-ampo kamo aron dili kamo mahulog sa panulay.”

⁴¹ Unya mibiya si Jesus kanila ngadto sa usa lugar nga malabay ug bato lamang ang kalay-on niini, ug miluhod ug nag-ampo: ⁴² “Amahan, kon buot mo, kuhaa kining kupa gikan kanako. Apan dili ang akong kabubuton ang matuman, kondili ang imong.” ⁴³ Ug mipakita kaniya ang anghel gikan sa langit ug milig-on kaniya.

⁴⁴ Kay gibati man niya ang kabug-at sa kamatayon, hugot kaayo ang iyang pag-ampo niadtong takna; ug gisingot siyag daw dagkong tolo sa dugo nga natagak sa yuta. ⁴⁵ Unya, mitindog siya ug miadto sa iyang mga tinun-an. Iyang nakita nga mahinanok silang tanan tungod sa dakong kabalaka nga nakakapoy kanila. ⁴⁶ Miingon siya: “Nganong nangatulog man kamo? Bangon ug pag-ampo kamo aron dili mahulog sa panulay.”

⁴⁷ Sa dihang namulong pa siya niini, nangabot ang pundok sa mga tawo. Nag-una kanila si Judas, usa sa napulog-duha niya ka mga tinun-an. Miduol siya aron paghalok kang Jesus. ⁴⁸ Apan miingon si Jesus: “Judas, budhian ba diay nimo ang Anak sa Tawo pinaagig usa ka halok?”

⁴⁹ Sa pagkamatngon sa mga kauban ni Jesus sa mahitabo, miingon sila: “Ginoo, itigbas na ba namo ang espada?” ⁵⁰ Gitigbas sa usa sa iyang mga tinun-an dalunggan sa katabang sa Labawng Pari ug naputol kini. ⁵¹ Apan mitubag si Jesus: “Husto na!”

13:1). Hinuon wala mabugnaw si Jesus sa nakita niya sa apostoles. Iya na lang gitugyan ang iyang kinabuhì ug buluhaton ngadto sa Amahan. Bisan tuod nga morag napakyas siya, nasayran niya nga human sa iyang kamatayon, ang iyang kalihokan mabanhaw uban niya ug magdalag bag-ong kinabuhì.

Molingkod...(b. 30). Lisod masabtan unsa kamaunongon si Jesus sa iyang katawhan. Gipaambit niya ang tanang iyaha sa mitahan sa kaugalingon alang sa iyang buluhaton. Ang *12 ka tribu sa Israel* nagkahulogan sa tanang Katawhan sa Diyos. Uban ta ini nga gikan sa lainlaing kanasoran ug gitawag ni Jesus sa pagdawat sa pagtoo sa apostoles.

Nagahunahuna si Pedro nga kay pangulo man siya, mas lig-on siya kay sa uban. Hinuon

nalantaw nang daan ni Jesus ang umaabot nga misyon ni Pedro. Bisan sa iyang pagpangulipas, gihatagan gihapon siyag grasya aron paglig-on sa uban. Mao ni ang pamaagi ni Jesus: *Iuwason niya ang nawala*. Ang dili matambalang kahuyang nga nakita niya ni Pedro, gigamit aron ang Simbahan magpabilig lig-on. Dili ni madawat sa bisag asang sosyedad, apan namatud-an ni sa Simbahang katoliko hangtod karon.

• 39. Nagsaulog si Jesus sa Paskwa sa mga Judio sa usa ka balay sa karaang lungsod sa Jerusalem. Gikan didto milugsong siya sa hapit-na-kahubsing sapa sa Kidron; unya, mitungas sa Bungtod sa mga Olibo. Dayon, miadto siya sa tanaman nga gitawag ug Getse-

Gihikap niya ang dalunggan sa katabang ug naayo kini.

⁵² Unya miingon si Jesus sa mga pangulong pari, sa mga kadagkoan sa mga magbalantay sa templo ug sa mga katigulangan nga nanganha: “Tulisan ba ako nga mianhi man kamo nga may dalang espada ug bunal?” ⁵³ Diha ako sa templo matag adlaw uban kaninyo. Gidakop na unta ako ninyo. Apan panahon na ninyo kini karon ug sa gahom sa kangitngitan.

Ang Paghukom ug ang Paglimod

(Mc 14:53; Mt 26:57)

• ⁵⁴ Unya gidakop nila si Pedro, ug gidala ug dayon gisulod ngadto sa balay sa pangulong pari. Nagsunod ka nila si Pedro sa layo.

⁵⁵ Dihang nakadaob na sa nataran ang mga tawo, miadto si Pedro ug milingkod uban kanila. ⁵⁶ Unya, usa ka ulipong babaye ang nakakita kaniya nga naglingkod duol sa may kayo. Ug gitutokan niya siya ug giingnan: “Ka-uban usab ni Jesus kining tawhana!” ⁵⁷ Apan milimud si Pedro sa pag-ingon: “Babaye, wala ako makaila kaniya!”

⁵⁸ Human sa pipila ka gutlo, may laki na usab nga nakakita kang Pedro ug miingon kaniya: “Ikaw usab ka-uban nila?” Apan mitubag si Pedro: “Dili baya!” ⁵⁹ Sa paglabay sa usa ka oras, may usa ka tawo nga isog kaayong misinggit: “Kauban kining tawhana ni Jesus kay taga Galilea man siya!”

⁶⁰ Apan miingon si Pedro: “Higala, wala akoy nasayran sa imong gipamulong!” Nagsulti pa siya niini sa dihang mituktogaok ang sunoy. ⁶¹ Gi-atubang ug gitutokan si Pedro ni Jesus, ug nahinumdom siya pag-ayo sa mga gipamulong sa Ginoo: “Karong adlaw sa dili pa motuktogaok ang sunoy, ilimod ko nimo sa makatulong higayon.” ⁶² Migawas si Pedro ug mihilak sa tumang kapait.

⁶³ Unya gibugalbugalan ug gibunalan si Jesus sa mga nagbantay; ⁶⁴ gitaptapan ang iyang mga mata ug gipangutana siya: “Kinsay mihampak kanimo? Tag-ana!” ⁶⁵ Giisulto nila siya pag-ayo. ⁶⁶ Ug sa pagkaugma niina nagkatigom ang mga katigulangan

mane. Kini tingaling yutaa gipanag-iya sa usa niya ka tinun-an, kay nagpunay man siyag adto didto (Jn 18:2).

Ang ubang karaang sinulat sa Ebanghelyo wala maglakip sa mga tudling 43 ug 44: aron tingali nga dili lainan ang mga tawo ining “kahuyang” nga gipakita ni Jesus.

Kay gibati...(b. 44). Nabug-atan pag-ayo si Jesus nga naglantaw sa bangis ug makasasalang kalibotan, nga walay kukaluoyng molitos ug mohunos sa kinabuhi sa mobarog alang sa kinabuhi ug kamatuoran. Susama ini ang gibati sa daghang kaigsoonan nato nga tungod sa paglihok alang sa hustisya ug kalinaw, sa pagbarog alang sa tawhanong dignidad ug katungod, sa pagpanalipod sa kinabuhi sa katawhan ug sa kinaiyahan, gihulga, gibutangbutangan, gidagmalan ug gani gipamatay. Nagantos sila pag-ayo, kay nagmaunongon man pagtuman sa kabubut-on sa Diyos,

mipakita...(b. 43). Usahay kon maghisgot ang Biblia og anghel, nagpasabot ni nga ang Diyos mismo, sa talagsaong paagi, nangilabot pinaagi sa pagdasig, pagtudlo o pagpahinumdom. Ang anghel magpahinumdom nato ad-tong midasig ni propeta Elias (1 Hari 19:4). Angay tang masabtan nga niadtong higayona gihatagan si Jesus sa Diyosnong panabang aron malig-on siya ug makalahutay.

Ang takna ug matang sa pagdakop ni Jesus haom sa mga tawong daotan nga gitukmod sa *Gahom sa kangitngitan*. May mga higayon nga ang biktima pasagdan na lang nga mag-inusara, taliwala sa bangis nga mga kaaway, morag nawala na ang tanang paglaom ug hustisya sa kalibotan.

• 54. NGANONG GIPATAY SI JESUS?

Ang pagdakop ug pagsilot ni Jesus sa kamatayan dili layo sa kasinatian karon sa daghang aktibong kristyanos ug martir. Tungod sa ilang pagtahan sa kaugalingon alang sa kawsa sa mga kabos, pinaagi sa pag-amgo, sa pag-umol ug sa paglig-on sa ilang baroganan, nahulga ang naa sa gahom, hangtod nga gisuspetsohan sila nga mga subersibo. Sa ato nang nasayran, samtang nagwali si Jesus, nahamutang pod siya sa lisod nga kahimtang, kay ang iyang nasod ubos man sa pagdominar sa Romanong kagamhanan. Busa, bisag unsang wali nga nagdalag mensahe sa kalingkawasan isipon dayon nga subersiyon.

Hinuon sa Ebanghelyo ang sumbong batok ni Jesus napunting sa dugokang pagtulun-an. Gisilotan si Jesus kay nagpakaDiyos siya: gi-angkon niya nga siya ang Mesiya, ang Anak sa Diyos, ang naglingkod sa tuo sa Diyos nga Amahan.

sa katawhan, uban ang mga pangulong pari ug mga magtutudlo sa balaod, ug gipaatabang kanila si Jesus. ⁶⁷ Nangutana sila: “Sultihina kami, ikaw ba ang Cristo?” Mitubag si Jesus: “Kon moangkon ako, dili kamo manoo! ⁶⁸ Kon mangutana ako, dili kamo motubag kanako! ⁶⁹ Gikan karon, molingkod ang Anak sa Tawo sa tuong kamot sa gahom sa Diyos.”

⁷⁰ Unya, miingon silang tanan: “Anak ka ba diyos?” Mitubag si Jesus: “Kamo ang nag-ingon nga anak ako sa Diyos!”

⁷¹ Miingon sila: “Unsa pang pruwera ang atong gikinahanglan? Kita mismo ang nakadungog niini gikan sa kagalingon niyang baba.”

Si Jesus Atubangan ni Pilato

(Mt 27:1; Mc 15:1; Jn 18:28)

23 ¹ Mitindog silang tanan ug gidala nila si Jesus ngadto kang Pilato, ² unya misumbong sila batok kaniya: “Namatud-an namo nga nagdala siyag kagubot sa katawhan sa among nasod; misupak siya sa pagbayad sa buhis ngadto kang Cesar ug matud pa niya, si Cristo siya nga Hari.”

³ Gipangutana siya ni Pilato: “Hari ka ba sa mga Judio?” Mitubag si Jesus: “Ikaw ang nag-ingon niini!” ⁴ Unya namulong si Pilato sa mga pangulong pari ug sa katawhan: “Wala akoy nakitang sala niining tawhana!” ⁵ Apan namugos sila sa pag-ingon: “Nanudlo siya sa tibuk kayutaan sa mga Judio ug gitugaw niya ang katawhan! Nag-sugod siya sa Galilea ug ania siya dinhi karon!”

⁶ Sa pagkadungog ni Pilato niini, nangutana siya kon taga Galilea ba si Jesus. ⁷ Sa dihang nasayran niya nga taga didto siya ug sakop siya ni Herodes, gipaadto siya ni Pilato kang Herodes. Naatol nga didto sa Jerusalem si Herodes nianang adlaw.

⁸ Busa nahimuot kaayo si Herodes sa pagkakita niya kang Jesus kay dugay na siyang nangandoy sa pagpa-kigkita niini. Daghan siyag nabalitaan mahitungod kang Jesus ug naglaom siya nga mohimo kinig katingalahan sa iyang atubangan. ⁹ Busa, iyang gipangutana og dugay si Jesus, apan wala siya tubaga ni Jesus.

¹⁰ Niadtong higayona didto usab ang mga pangulong pari ug ang mga magtutudlo sa balaod nga wala mohunong pagpamasangil kaniya. ¹¹ Sa pagkahuman, gitamay ug giinsulto si Jesus ni Herodes ug sa iyang mga kasundalohan. Gipabalik siya ngadto kang Pilato human niya kini sul-obi og harianong sapot. ¹² Nianang adlaw nagkahigala gayod si Herodes ug si Pilato nga kanhiay manag-away.

¹³ Gipatawag ni Pilato ang mga pangulong pari, ang mga katigulangan ug ang katawhan ¹⁴ ug iya silang giingnan: “Inyong gidala dinhi kanako kining tawhana nga matud pa ninyo nakasamok sa katawhan. Gisukitsukit ko siya sa inyong atubangan, apan wala akoy nakitang kapasikaran sa inyong mga sumbong. ¹⁵ Bisan si Herodes, iyang gipabalik siya ngari kanako. Tungod niini tataw kaayo nga wala siyag kalapasan nga angayang hukman sa usa ka kamatayon. ¹⁶ Bu-

Niadtong panahona ang mga pangulong Pari nasakop sa bahandianong pamilya. Kay daghan man ang kwarta sa Templo mag-ilog silag kinsay makalingkod sa labing taas nga katungdanan. Si Anas, ang iyang mga anak, ug ang bayaw, si Caifas, nahibaw-an sa kadaghanan nga nagpabaga lag nawong, pinaagi sa pagtukod og ilegal nga kasundalohan aron pagpahilom sa mga protesta, pinaagi sa puspog. Kauban nila sa pagtatal ni Jesus sa hukuman ang mga pangulo sa Templo nga nasakop sa kinadatoang mga pamilya.

• **23.1** Dili gusto si Pilato nga mopakanaog og hukom batok ni Jesus, kay duna siyag natagong kalagot sa mga pangulong pari. Busa, gipadala niya si Jesus kang Herodes nga sa samang higayon nag-isip ni Jesus nga buang nga nagpakahari busa, gisul-oban siyag puti nga kupo.

...nagkahigala... (b. 12). Kay bisag nagkalahi ang ilang baroganan, naamonghan nila nga kauban ra silag klase nga parehong nahulga sa kalihokan ni Jesus ug sa mga kabos.

sa, buhian ko siya human mapakastigo, ¹⁷ (kay kinahanglang mobuhi siyag binilanggo sa panahon sa pangilin).

• ¹⁸ Apan midungag pagsinggit ang katawhan: “Patya kanang tawhana ug buhii si Barabas!” ¹⁹ Kini si Barabas usa ka binilanggo kay nakapatay man siya ug nakaapil sa pag-alsa nga nahitabo didto sa siyudad.

²⁰ Buot buhian ni Pilato si Jesus busa, nakigsulti siyag usab sa mga tawo. ²¹ Apan mipadayon silag pagsinggit: “Ilansang siya sa krus! Ilansang siya sa krus!” ²² Makatulo siya mobalik-balik pag-ingon: “Unsay sala nga iyang nabuhat? Wala akoy nakitang hinungdan aron makatagamtam siya sa kamatayon. Busa, ipalatos ko hinoon siya, ug unya, pabuhian.”

²³ Apan nagpadayon silag singgit sa kusog nga tingog nga si Jesus kinahanglan gayod nga ilansang sa krus. Unya misamot pa ang ilang singgit. ²⁴ Busa, mihukom si Pilato sa paghatag sa ilang gipangayo. ²⁵ Gibuhian niya ang nabilanggo tungod sa pag-alsa ug pagpatay. Natuman ang ilang gihangyo ug ang pagbuot sa mga pangulog pari.

Ang Dalan sa Kalbaryo

(Mt 27:32; Mc 15:16)

²⁶ Unya samtang gipalakaw nila siya padulong sa kalbaryo, ilang nasugatan ang usa ka lalaki nga ginganlan og Simon, nga taga Cyrene. Gikan siya sa iyang uma, ug mipauli siya sa

iyang balay. Ilang siyang gipugos pagpapas-an sa krus, uban kang Jesus.

• ²⁷ Daghan kaayong mga tawo ang misunod kang Jesus, lakip na niini ang mga kababayenhan nga nagbangotan ug nagbakho tungod kaniya. ²⁸ Gilingi sila ni Jesus ug giingnan: “Mga babaye sa Jerusalem, ayaw ako hilaki kondili ang inyong mga kaugalingon ug ang inyong mga anak. ²⁹ Kay nagsingabot na ang mga adlaw kanus-a moingon sila: ‘Bulahan ang mga landay, ang mga babayeng walay anak ug ang mga suso nga wala magpatotoy!’ ³⁰ Moingon sila sa mga bukid: ‘Ligid ngari kanamo!’ Ug ngadto sa mga bungtod: ‘Taboni kami!’ ³¹ Kay kon nahitabo kini sa lunhawng kahoy, unsa pa kaha sa laya na?”

³² Nag-uban usab kang Jesus ang duha ka mga kriminal nga pagasilotan usab sa kamatayon. ³³ Miabot sila sa bungtod nga gitawag og ‘Ang Kalabera;’ ug didto gilansang siya sa krus, uban ang duha ka mga criminal. Ang usa kanila sa iyang tuo ug ang laing usa sa iyang wala. ³⁴ (Miingon si Jesus: “Amahan, pasayloa sila kay wala sila masayod sa ilang giбуhat!”) Unya giripahan nila ang iyang sapot.

³⁵ Didto nagbarog ang mga tawo nga nanan-aw kaniya. Unya gibiyabiya siya sa mga pangulo sa pag-ingon: “Giluwas nimo ang uban! Karon luwason usab ang imong kaugalingon kon tinuod nga ikaw ang Mesiyas, ang pinili sa Diyos!”

• 18. May purohan nga si Barabas rebelding terorista nga nakapalisang sa mga malupigong Romano. Ang mga pangulong pari nga buot makig-abin sa mga Romano, naglagot sab ining mga tawhana. Apan alang nila si Jesus mas piligro kay ni Barabas busa, gihulhogan ang mga tawo pagsinggit nga buhian si Barabas. Bisag wala sila mahimuot sa mga pari, nagpahulhog pod sila. Tungod ini, ang plano ni Pilato pagbuhii ni Jesus napakyas.

• 27. ...sa laya (b. 31)? Gitudlo ni Jesus nga ang pagsakripisyo nga gidawat mabungahon, apan nasubo siya sa wala kinahanglanang pag-antos sa katawhan nga mipalabay lang sa kahi-

gayonan – hinungdan nga mangapukan sila tungod ra pod sa kasaypanan.

Dili ba ingon sab ini ang nahitabo sa kinaiyahan nga misumbalik sa tawo, kay dinanghag nga gipahimuslan sa ngalan sa kauswagan, sa kwarta ug ganansya?

Daghan... (b. 27). Labi na ang kababayenhan. Si Lucas ra ang mitaho ining pagduyog-ambit sa katawhan. Sukwahi ni sa Mateo nga nagpakasala gyod sa katawhang Judio. Buot ipakita ni Lucas nga ang pagsilot ni Jesus nakapatandog sa daghang tawo. Ang mga pulong ni Jesus nagpahinumdong sa iyang gipamulong sa pagkagun-ob sa nasod sa mga Judio (Mc 13 ug 11:26).

³⁶ Gibugalbugalan siya sa mga sundalo nga miduol aron pagpainom kaniyang mapait nga bino nga sinagolan og suka. ³⁷ Ug miingon sila: “Kon hari ka sa mga Judio, luwasa ang imong kaugalingon!” ³⁸ Nahisulat sa pinulongang Griyego, Latin, ug Hebreo sa iyang ulohan ang: “Kini ang hari sa mga Judio!”

• ³⁹ Giinsulto usab siya sa usa sa mga kriminal nga gilansang sa krus: “Dili ba nga ikaw man ang Mesiyas? Luwasa ang imong kaugalingon, unya luwasa usab kami!” ⁴⁰ Apan gibadlong siya sa laing usa: “Wala ka bay pagtahod sa Diyos, ikaw nga nag-antos nga sama kaniya?” ⁴¹ Angayan lamang nga kita silotan niini! Bayad kini sa atong nabuhat! Apan wala siyang nabuhat nga daotan!” ⁴² Midugang siya pagingon: “Jesus, hinumdomi ako kon atua ka na sa imong Gingharian!” ⁴³ Unya mitubag si Jesus: “Sa pagkatinuod ingnon ko ikaw, karong adlawa mouban ka kanako sa Paraiso.”

Ang Pagkamatay ni Jesus

⁴⁴ Sa pagka alas-12 na sa udto niana, mingitngit ang tibuk kayutaan hangtod sa alas tress sa hapon. ⁴⁵ Natabonan ang adlaw ug napikas ang tabil sa templo. ⁴⁶ Unya, misinggit sa usa ka makusog nga tingog si Jesus: “Amahan, sa imong kamot itugyan ko ang akong Espiritu!” Unya human niini, nabugto ang iyang gininhawa.

• ³⁹. ...*mga kriminal*... Sa pagkatinuod, ang “duha ka kriminal” nga gilansang uban ni Jesus mga patriyota nga armadong nakigbisog batok sa Romanong pagharihari sa Palestina. Buot nilang pukanon ang Romanong gahom aron pulihag mao rang sistemaha sa mga Judiong lubasan ug dili tinudlo sa mga Romano. Apan ang Gingharian sa Diyos nga gisangyaw ni Jesus nagdalag mas malukpanong kausaban, kay naglangkob ni sa kausaban sa nasodnong mga gambalay lakip ang kinatibuk-ang kabag-ohan sa tawo ug katawahan sa katilingban. Busa, alang sa kadagkoan sa nasod, ang gibuhat ni Jesus mas radikal pa kay sa mga Patriyota busa, mas angay siyang silotan sa kamatayan sa krus.

⁴⁷ Sa pagkakita sa kapitan sa nahitabo, gibutyag niya ang kamatuoran sa pag-ingon: “Tinuod gayod nga matarong kining tawhana!” ⁴⁸ Namauli ang nagpundok nga katawahan nga nag-iyahay pagpamukpok sa ilang dughan sa dihang ilang nakita ang nahitabo. ⁴⁹ Nagtindog sa layo ang tanan niyang kaila, ilabina ang mga kababayenhan nga misunod kaniya gikan pa sa Galilea. Nasaksihan gayod nila ang tanan.

⁵⁰ Unya, may usa ka lalaki nga ginganlag Jose, konsehal siya sa Sanhedrin, ug usa ka tawo nga buotan ug matarong. ⁵¹ Wala siya mahiuyon sa hukom ug sa gibuhat sa uban ngadto kang Jesus. Taga Arimatea kini siya, usa ka lungsod sa Juda, nga nagpaabot sa Gingharian sa Diyos. ⁵² Nakigatubang siya kang Pilato ug iyang gipangayo ang lawas ni Jesus. ⁵³ Busa ilang gihugos ug giputos sa panaptong lino ang patayng lawas ni Jesus. Ug dayon gipahaluna nila kini sa lubnganan, usa ka luna nga sinapsap sa bato nga wala pa kalubngi ni bisag kinsa.

⁵⁴ Adlaw kadto sa Pangandam ug hapit na mosugod ang Adlaw sa Pahulay. ⁵⁵ Ang mga babaye nga mikuyog kaniya gikan sa Galilea misunod kang Jose, ug ilang nakita ang lubnganan ug kon giunsa pagpahimutang ang iyang lawas. ⁵⁶ Unya mipauli sila, ug nangandam og pahumot ug mira.

Namahulay ang mga babaye sumala sa kasugoan sa Adlaw sa Pahulay.

...*mouban ka*...(b. 43). Unsay Paraiso? Wala tay ikapadayag unsay kahimutang latas ining kinabuhia. Sa panahon ni Jesus, sagad itandi sa mga Judio ang Dapit sa mga Patay sa lapad kaayong lugar nga gibahinbahin sa dili matabok nga mga babag. Ang impyerno usa ini: giandam alang sa mga daotan. Ug walay makaikapo didto. Ang lain mao ang Paraiso, diin ang mga tarong makig-uban sa katigulangan sa mga balaang katawahan, nagpaabot sa adlaw sa pagkabanhaw.

Kining pamahayaga ni Jesus maghatag og kahupayan sa dangatan nato human sa katumayon. Dili ta mawagtang sa hingpit, molatas pa ta sa kamatyon (1 Jn 3:14).

Nabanhaw si Jesus*(Mc 16:8; Mt 28:1)*

24¹ Sa unang adlaw sa semana, nagsayo pa kaayo sa buntag, nagadto sila sa lubnganan nga dala ang giandam nga pahumot. ² Sa pagkakita nila nga naligid na ang bato sa lubnganan, ³ nanulod sila dayon, apan wala nila makita ang lawas sa Ginoong Jesus didto sa sulod.

⁴ Nasamok sila pag-ayo tungod niini. Unya, sa kalit lamang, may duha ka lalaki nga mipakita kanila. Nagsul-ob kini sila ug sidlak kaayo nga sapot. ⁵ Sa tumang kahadlok miyuko sa yuta ang mga babaye, apan nakigsultianay kanila ang mga lalaki: “Nganong nangita man kamo sa buhi diha sa mga patay?” ⁶ Hinumdomni ninyo ang iyang gisulti kaninyo samtang didto pa siya sa Galilea, nga ⁷kinahanglan gayod nga itugyan ang anak sa tawo ngadto sa kamot sa mga makasasala, unya ilansang siya sa krus ug mabanhaw sa ikatulo ka adlaw.” ⁸ Ug nahinumdoman nila ang gisulti ni Jesus kanila.

• **24.1** *Ginoong Jesus* (b. 3). Ang maong pagtawag ni Jesus dili makita sa ubang bahin sa Ebanghelyo, apan gigamit pag-ayo sa Unang Simbahan. Gipakita kanato ni Lucas nga ang Nabanhawng Jesus misulod sa bag-ong kahintang nga lahi kaayo sa wala pa siya mamatay. Angayng timan-an kining mosunod:

1) Wala isaysay sa mga Ebanghelyo naunsa pagkabanhaw si Jesus: hitabo ni nga dili makita.

2) Ang nabanhawng Jesus nga gisangyaw sa apostoles gibasi sa walay sulod nga lubnganan ug sa mga pagpakita niya (basaha ang komentaryo sa Mt 28:1).

3) Sa wala pa masulat ang mga Ebanghelyo, ang unang sulat ni Pablo sa taga Corinto, sa tuig 57, naghatag og lista sa mga pagpakita ni Jesus (1 Cor 15:3).

4) Bisag nagkauyon ang upat ka Ebanghelyo sa dugokan sa nahitabo, nagkalahi ang pagsaysay sa pagpakita ni Jesus ug sa dapit diin nahitabo ni. Wala maghisgot si Lucas sa pagpakita ni Jesus sa Galilea. Si Mateo morag nagpasabot nga ang labing importanting bahin sa Pagkabanhaw nahitabo sa Galilea, didto pod siya mikayab sa langit. Si Pablo naghisgot sa pagpakita ni Jesus kang Maria Magdalena. Ang mas lawom nga pagtuon sa mga teksto nagpatin-aw ining managlahi nga pagsaysay: ang hitabo sa pagpakita sa nabanhawng Jesus, *talagsaong kasinatian* sa mga tinun-an busa, dili nila masaysay ang mga detalye, hinuon

⁹ Namalik sila gikan sa lubnganan ug gibalitaan nila ang napulog usa ka mga tinun-an ug ang tanan nilang mga kauban. ¹⁰ Si Maria Magdalena, si Juana ug si Maria nga inahan ni Santiago ug uban pang mga kababayanhan ang nagtaho niini. ¹¹ Apan ang nakadungog wala motoo sa ilang nabalitaan, inay naghunahuna sila nga binuang lamang ang tanan. ¹² Bisan pa niini, mibarog si Pedro ug midagan ngadto sa lubnganan. Ug didto miyuko siya ug ang panapotong lino na lamang ang iyang nakita. Dayon, mipauli siya nga nahibulong sa nahitabo.

Ang Dalan Padulong sa Emmaus*(Mc 16:12)*

• ¹³ Sa samang adlaw niana, duha sa mga tinun-an ang naglakaw padulong sa Emmaus, usa ka balangay nga may pito ka milya ang kalay-on gikan sa Jerusalem. ¹⁴ Naghisguthisgot sila bahin sa mga hitabo. ¹⁵ Sa ilang pagkulokabildo ug pagbinayloayg hunahuna, giduol sila ni Jesus

gipahaom nila sa mga dapit ug panahon nga mosibo sa buot nilang itudlo ug sa katuyoan sa ilang basahon.

5) Kabahin sa Pagkayab ni Jesus sa langit, wala siya molupad o mosulbong sa kahitas-an. Sa giingon na, tungod sa hilabihang pagtahod sa mga Judyo sa Diyos, dili sila makaako paglitok sa pulong “Diyos”; ila ning gipulihan sa “langit.” Busa, ang pagkayab ni Jesus sa langit nagpasabot nga sa Pagkabanhaw, nakaambit siya sa himaya sa Diyos.

• 13. Ang duha ka tinun-an namauli sa Emmaus, ang ilang dapit. Bug-at ang ilang dughan ug nahugon ang paglaom tungod sa nahitabo. Gitawag sab silag “Magpapanaw sa Emmaus.”

Ang matag banay ug Kristohanong Katingban nagpanaw sab paingon sa Emmaus. Mga magpapanaw ta paingon sa kinabuhi, sa Gingharian sa Diyos. Apan kining panaw dili hapsay. Usahay tay-ogon ta sa kusog nga mga unos ug dagkong balod gumikan sa panghitabo, sa daghang problema sa sulod ug sa gawas nato. Hinuon dili kalimtan nga bisan sa kalisdanan, kauban nato ang nabanhawng Jesus; bisan sa mga higayon nga morag nawad-an ta sa paglaom. Ania siya bisag ang tibuk kalibotan morag midat-og nato. Ato siyang kalig-on, ang mohatag natog kaisog pagpadayon sa unahan bisan pa sa mga kakuyaw, sa kangitngit sa dalan, uban sa pasali

nga mikuyog kanila, ¹⁶ apan morag may nakabalda sa ilang mata, mao nga wala siya makaila kanila.

¹⁷ “Unsay diay ang inyong gihisgutan sa dalan?” Nangutana si Jesus kanila. Mihunong sila nga nasubo. ¹⁸ Unya, mitubag ang gihinganlag Cleopas: “Dumuduong ka ba sa Jerusalem nga ikaw man lang ang wala masayod sa nahitabo niini mga ulahing adlaw?”

¹⁹ Nangutana siya: “Mahitungod sa unsang mga butanga diay?” Ug mitubag sila: “Mahitungod kang Jesus nga taga Nazaret. Sa mata sa Diyos ug sa mata tibuok nasod, propeta siya nga gamhanan sa pulong ug sa buhat. ²⁰ Apan gihukman siya sa mga pangulo namong pari ug mga kadagkoan nga silotan sa kamatayon ug ilansang sa krus. ²¹ Naglaom kami nga siya ang moluwas sa Israel, apan ikatulo na karon ka adlaw sukad sa pagkahitabo niining tanan.

²² Sa pagkatinuod, gipakuratan kami sa mga babaye nga kuyog namo. Sayo silang nangadto sa lubnganan, ²³ apan wala nila makit-i ang lawas ni Jesus didto. Unya, nanganhi sila ug nanugilon nga nakakita kuno silag panan-awon sa mga anghel nga mita-ho kanila nga nabanhaw siya. ²⁴ Miadto usab didto sa lubnganan ang pipila sa among mga kauban ug ilang

nakaplagan ang gisugilon sa mga babaye kanamo, apan wala nila siya makit-i didto.

²⁵ Miingon si Jesus: “Pagkabugo gayod ninyo! Pagkadugay ninyong motuo sa tanang mensahe sa mga propeta! ²⁶ Wala ba diay mahisulat nga si Cristo kinahanglang man mag-antos niining tanan, unya mosulod dayon siya sa iyang himaya?” ²⁷ Ug iyang gipasabot kanila ang tanang butang sa kasulatan mahitungod kaniya, gikan kang Moises hangtod na sa mga propeta.

²⁸ Sa duol na sila sa balangay nga ilang adtoan, buot pa unta ni Jesus nga mopadayon, ²⁹ apan gipugngan nila siya: “Pabilin uban kanamo, kay hapit na ang kagabhion! Dili madugay, mosulop na ang adlaw!” Busa, misulod siya ug mipabilin uban kanila. ³⁰ Sa didto na sila sa lamesa, mikuha siyag pan, gipanalanginan niya kini, unya gipikaspikas ug gihatag niya ngadto kanila.

³¹ Naabli ang ilang mga mata ug nailhan nila siya, apan sa daklit, nawala siya. ³² Nag-ingnanay sila sa matag usa: “Dili ba nga ang atong kasing-kasing nagdilaab man sa mainitong paghandom sa dihang nakigsulti siya kanato didto sa dalan ug sa dihang nagpahayag siya sa kasulatan?”

nga moabot ra ta sa padulngan, aron pagsalug uban niya sa kan-anan sa Emmaus.

Si Cleofas: ang bana ni Maria nga inahan ni Jaime ug Jose (basaha sa Jn 19:25 ug Mc 15:40).

Si Cleofas ug ang kauban mga magpapana, kay misunod man sila ni Jesus. Naghuna-huna sila nga luwason niya ang Israel. Apan nasaksihan hinuon nila ang kamatayon ni Jesus. Mao pod ni ang pagpakita ni Jesus ug pagtudlo nila nga walay makasulod sa Ginharian kon dili moagig kamatayon.

Wala siya mailhi (b. 16). Ang nabanhawng Jesus lahi nag bayhon sa kanhing Jesus nga ilang nailhan. Dili ba kaha, kay naa man siya sa matag isigkatawo nga nanginahanglan? Basa sab sa Juan 20:14 ug sa Marcos 16:5. Buot ipalutaw sa Lucas nga ang wala makaila ni Jesus, makaila ra niya sa mata sa pagto.

Gikan ni Moises... (b. 27). Ang gipasabot ini mao ang Daang Kasabotan. Giawhag sila ni

Jesus pagtdalad gikan sa pagtoo, o paglaom sa Israel ngadto sa pagtoo sa iya mismong persona uban ang misteryo sa pagkasinalikway niya ug kasakitan.

Kining mga tekstoha naghatag og sumbanan unsaon pag-umol og Kristohanong Katilingban. Ang unang bahin, gipahisgotan nila ni Jesus ang ilang kasinatian. Unsay inyong gihisgotan? Ngano? Unsa diay ang nahitabo? Human gituki, pinaagi sa pagsaysay sa panghitabo, miadto sila sa Balaang Kasulatan. Ilang gisubay ang mensahe sugod ni Moises ngadto sa mga Propeta. Unsay ikasulti ini sa Biblia? Unsay hagit sa pagtoo pinasikad sa Mensahe nga ilang makutlo? Daghan silag kaamgohan hangtod sa pagpangaon, diin naabli ang ilang mata sa kamatuoran ug nailhan nila si Jesus. Tungod adto, gibati nila ang bag-ong kadasig-busa, nanindog dayon sila aron pagbalik sa Jerusalem. Didto, ilang gipaambit ang talagsaong kasinatian: Ang maayong balita sa Nabanhawng Ginoo!

³³ Dihaduha mitindog sila ug mibalik ngadto sa Jerusalem. Didto nakita nila ang napulog usa ka mga tinun-an ug usab ang ilang mga kauban nga nag-tigum didto. ³⁴ Unya namulong sila ni-ning mga pulonga: “Oo, tinuod gayod nga ang Ginoo nabanhaw! Si Simon nakakita kaniya!” ³⁵ Ug ang duha mi-saysay bahin sa nahitabo sa dalan ug kon giunsa ni Jesus pagpaila sa iyang kaugalingon kanila, sa dihang iyang gipikaspikas ang pan sa ilang taliwala.

Nagpakita si Jesus sa Iyang mga Tinun-an
(*Jn 20:19*)

• ³⁶ Samtang naghigot sila bahin niini, si Jesus mismo mibarog sa ilang taliwala. (Miingon siya: “Ang kalinaw manaa ninyo!”) ³⁷ Sa dakong kalisang ug kahingawa, nagtuo nila nga nakakita silag multo. ³⁸ Apan miingon siya: “Nganong nasamok man kamo? Nganong misantup man sa inyong salabotan ang maong mga hunahuna? ³⁹ Tan-awa ninyo ang akong mga kamot ug tiil! Tan-awa ninyo pag-ayo! Ako kini! Ang multo walay unod ug bukog, dili sama kanako. ⁴⁰ (Samtang namulong siya niini iyang gipakita ang iyang mga kamot ug tiil.)

⁴¹ Unya bisan sa ilang dakong kalipay nga gibati wala pa gihapon sila

makatoo sa ilang nakita. Busa, miingon si Jesus kanila: “May makaon ba kamo?” ⁴² Unya gihatagan nila siyag usa ka buok nga sinugbang isda. ⁴³ Unya gidawat niya kini ug gikaon sa ilang atubangan.

Ang Kataposang mga Tugon

• ⁴⁴ Miingon si Jesus kanila: “Hinumdomi ang akong mga pulong samtang nag-uban pa ako kaninyo: Ang tanang nahisulat mahitungod kanako diha sa balaod ni Moises, ug sa mga propeta ug mga Salmo kinahanglan gayod nga matuman.” ⁴⁵ Unya, giablihan niya ang ilang salabotan aron ilang masabtan ang kasulatan. Mipadayon siya pag-ingon: ⁴⁶ “Ingon niini ang nahisulat: ‘kinahanglang mamatay ang Mesiyas ug sa ikatulo ka adlaw niana mabanhaw siya gikan sa mga patay. ⁴⁷ Ug ang pagbasol ug pagpasaylo sa mga sala sa iyang ngalan isangyaw gayod sa tanang kanasoran, sugod sa Jerusalem. ⁴⁸ Saksi kamo niini karon. ⁴⁹ Akong ipadala kaninyo ang gisaad sa akong Amahan. Busa, kinahanglang magpabilin kamo sa siyudad hangtod nga madawat ninyo ang gahom nga gikan sa kahitas-an.”

⁵⁰ Ug gidala sila ni Jesus ngadto gawas sa siyudad hangtod sa Betania.

• 36. Sa iyang Pagkabanhaw nabag-o ang kahimtang sa kinabuhi ni Jesus. Uban na siya sa Himaya sa Amahan, apan sa lainlaing higa-yon, buot siyang makig-uban sa iyang mga tinun-an, aron pagpasabot nila nga ang bag-o niyang kahimtang dili ubos rang matang o sama sa multo, apan taas nga matang sa kinabuhi.

• 44. Gigamit ni Jesus ang panagtagbo aron pagpaklaro sa apostoles sa kahulogan sa iyang mubo, apan hamiling misyon. Giluwas ta sa sala, gibag-o ang dagan sa kasaysayan ug gipa-taas ang kahimtang sa katawhan.

Hinumdomi...(b. 44). Ang gipahibawo sa mga propeta bahin sa manluluwas, nga isalik-way sa katawhan ug mopas-an sa ilang mga sala kinahanglang matuman. Unsang salaa? Dayag na lang nga ang sala sa matag tawo, apan labaw sa tanan, ang sala sa kabangis nga naggambalay sa mga sosyedad hangtod sa atong panahon karon. Tungod sa sala, gilansang siya sa krus.

Gani kining matanga sa kamatayon ug pagkabanhaw dili alang ra ni Jesus, apan sa katawhan pod niya. Sa ingon, ang Israel nga naulipon sa Romanong Imperyo, angayng modawat sa kamatayon gikan sa kalibotanong mga ambisyon sa gahom, dungog, ug bahandi...Aron nga mabanhaw siya isip katawhan sa Diyos nga nakatag sa kanasoran, aron mahimong magsasangyaw sa kaluwasan. Apan dili ni mao ang dalan nga gisunod sa Israel. Si Jesus malaamon nga ang Simbahan mosubay ining dalana.

Ang pagbasol...(b. 47). Ang kristohanong kabag-ohan dili lang ang bisag unsa nga kausaban sa kinabuhi. Nagpasabot ni sa kinailadman sa atong pagkatawo, aron mahigugma ta sa uban sama sa paghigugma kanato sa Diyos. Dinhi magsugod ang pagbag-o. Busa, dili lang ni pagbiya sa mga bisyo: sugal, pamabaye, pangawat, pamakak, ug uban pa. Ang pagbag-o dili makaluwas kon dili maamgohan ang tanang pwersa, mga babag, mga kostumbre, mga balaod nga nakapabangis ug naka-

Unya miisa siya sa iyang mga kamot ug mipanalangin kanila. ⁵¹Samtang nagpanalangin siya kanila, hinayhinay usab siyang mibiya kanila, ug unya gibayaw siya ngadto sa langit.

⁵²Unya, namalik sila sa Jerusalem nga puno sa dakong kalipay. ⁵³Ug sukad niadto makanunayon silang nagampo didto sa templo, aron paghima-ya sa Diyos.

pairesponsabli nato. Nakahimo ni nato nga kaabin ining kahimtanga tungod sa kahakog ug labi na sa katalawan. Busa, ang pagsangyaw sa tanang kanasoran nagpasabot sab og pagtudlo. Nagkinahanglan nig daghang katugan nga tingalig molabaw pa sa 10 o sa gatosan.

...*mga saksi*...(b. 48). Ang apostoles opisyal nga mga saksi sa Ebanghelyo ni Jesus. Sila sab ang moila sa lunsay ug matuod nga pagtoo.

Pabilin...(b. 49). Dili pa sila magplano sa

kalihokan sa misyon. Mas makatabang nga lig-onon una nila ang ilang katilingban; palambo-on ang inigsoong panag-uban, sination ang Ginoo sa ilang taliwala, hangtod nga andam na sila, ug *madawat ang gahom gikan sa kahitas-an*.

Mibiya (b. 51). Kataposan ning pagpakita ni Jesus sa pundok sa iyang mga tinun-an.

Kataposan pod ni sa unang basahon ni Lucas. Ang ikaduha, "Ang mga Buhat sa Apostoles", mosunod sa mga Ebanghelyo.

BLANK PAGE 202